

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της Στέλλας Στεφανουδάκη

(Α.Μ.: 447)

Η προσωρινή κράτηση ως έσχατο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού στο στάδιο της κύριας ανάκρισης. Το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου (1989-2019) : Νομική και κοινωνική πραγματικότητα.

- Επιβλέπων :** **Αλέξανδρος Κεσσόπουλος**, Επίκουρος Καθηγητής Τμ. Πολιτικής Επιστήμης.
- Μέλη Τριμελούς Επιτροπής :**
- **Θωμάς Νουτσόπουλος**, Αναπληρωτής Καθηγητής Πολιτικής Θεωρίας, Τμ. Πολιτικής Επιστήμης.
 - **Όλγα Θεμελή**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εγκληματολογικής Ψυχολογίας, Τμ. Ψυχολογίας.

Ρέθυμνο, Μάρτιος 2022

Στην κόρη μου Έμμα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακας συντημήσεων και συντομογραφιών.....	7
Περίληψη.....	9
Λέξεις κλειδιά	9
Abstrack	11
Keywords.....	11
Εισαγωγή.....	13

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Η προσωρινή κράτηση ως έσχατο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού στο στάδιο της κύριας ανάκρισης

Κεφάλαιο 1: Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης και τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού.....	21
1.1. Ο ρόλος του Εισαγγελέα.....	22
1.2. Ο ρόλος του Ανακριτή	24
1.3. Η λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών.....	26
1.4. Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης συνοπτικά	28
1.5. Γενικές αρχές ανάκρισης	37
1.6. Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου	39
1.7. Η έννοια των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού	48
Κεφάλαιο 2: Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσωρινής κράτησης στην ελληνική έννομη τάξη.....	51
2.1. Η Συνταγματική εξέλιξη	52
2.2. Η νομοθετική εξέλιξη	55
2.2.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της προσωρινής κράτησης έως το 1981.....	56
2.2.2. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της προσωρινής κράτησης 1981-σήμερα.....	57
2.3. Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης στο διεθνές και ευρωπαϊκό συμβατικό δίκαιο.....	64

Κεφάλαιο 3 : Ο θεσμός της προσωρινή κράτησης στο ισχύον δίκαιο.....	67
3.1. Προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης.....	68
3.2. Η εκτέλεση του Εντάλματος Προσωρινής Κράτησης.....	73
3.3. Προσωρινή κράτηση και ανήλικοι κατηγορούμενοι.....	74
3.4. Δυνατότητες αντίδρασης του κατηγορουμένου στην επιβολή προσωρινής κράτησης.....	75
3.4.1. Προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης.....	76
3.4.2. Αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους	79
3.5. Αντικατάσταση περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση.....	82
3.6. Διάρκεια προσωρινής κράτησης	83
3.7. Οι συνέπειες της προσωρινής κράτησης.....	86
3.8. Αποζημίωση και δικαιώματα των αδίκως κρατηθέντων.....	87

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Έρευνα

Το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου (1989-2019) : Νομική και κοινωνική πραγματικότητα

Κεφάλαιο 1 : Αρχειακή έρευνα στο ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου (1989-2019).....	93
1.1. Βασικά δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Ν. Ρεθύμνου.....	96
1.2. Ποσοτικά στοιχεία για το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου	104
1.3. Ποσοτικά στοιχεία για την προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους στο Ν. Ρεθύμνου.....	112
Κεφάλαιο 2 : Έρευνα με ερωτηματολόγιο	123
2.1. Αποτελέσματα της έρευνας.....	123

Συμπεράσματα & προτάσεις.....	141
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	157
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	173
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ	185
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV	197
Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία.....	205
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	208
Νομολογία.....	214

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΠΔΠΧ :	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΔΣΑΠΔ :	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΔΔΑ :	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ:	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠΚ:	Ένταλμα Προσωρινής Κράτησης
ΕΣΔΑ :	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. :	Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΤΓ ή ΚΤΓΡ	Κατηγορούμενος
Ο.Η.Ε. :	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
ΧΘΔΕΕ :	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού ενέχουν κατά κανόνα περιορισμούς ατομικών δικαιωμάτων. Ένα κράτος δικαίου προσπαθεί να εξισορροπήσει την προστασία της κοινωνίας με την καταστολή του εγκλήματος και την προστασία του ατόμου με τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου για ορισμένο χρονικό διάστημα πριν από την απόφαση για την ενοχή του, έρχεται σε ευθεία αντίφαση με το τεκμήριο της αθωότητας και έχει αρνητικές συνέπειες στη ζωή του. Το γεγονός αυτό επιτείνει την ανάγκη για μια όσο το δυνατό πιο ορθολογική χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να γίνει κατανοητή η διαδικασία της λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, να αναδειχθεί η προβληματική αναφορικά με τον εν λόγω θεσμό και να αποτυπωθεί η «εικόνα» του κακούργηματος και της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019.

Στο πλαίσιο αυτό συγκεντρώθηκαν δεδομένα από : **α)** βιβλιογραφικές και ηλεκτρονικές πηγές, καθώς και νομολογία, **β)** δομημένα ερωτηματολόγια με κλειστές, ημι-ανοικτές και ανοικτές ερωτήσεις γνώμης σε Δικαστές (Ανακριτές/ριες), Εισαγγελείς, Δικηγόρους, Γραμματείς Ανάκρισης και Αστυνομικούς **γ)** δευτερογενείς πηγές και **δ)** το αρχείο του Ανακριτικού Γραφείου του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου, για την περίοδο 1989-2019.

Τα προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή και τη λειτουργία του θεσμού της προσωρινής κράτησης είναι πολλά, παρόλο που μια σειρά νομικών διατάξεων και πολιτικών έχουν ως στόχο τον περιορισμό της χρήσης και της διάρκειάς της. Ειδικότερα, στο Νομό Ρεθύμνου τα περισσότερα εγκλήματα για τα οποία διατάχθηκε προσωρινή κράτηση, αφορούν παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ανάκριση, Ανακριτής, Εισαγγελέας, κακούργημα, μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, ανθρώπινα δικαιώματα, τεκμήριο αθωότητας, σύλληψη, προσωρινή κράτηση, προφυλάκιση, περιοριστικοί όροι, ένταλμα σύλληψης, ένταλμα προσωρινής κράτησης, άρση προσωρινής κράτησης, αντικατάσταση προσωρινής κράτησης, αποζημίωση αδίκως κρατηθέντων, ζωοκλοπή, ναρκωτικά, ανθρωποκτονία.

ABSTRACT

Any procedural coercive measures include by definition infringements upon personal liberties and human rights. A state of justice and order will try to balance matters out between protection of society through crime control, and protection of individuals through guarding their civil rights. Deprivation of an individual's personal freedom for the period of time pending the final decision on his guilt or innocence over the crime this individual is accused of is at odds with the very principle of presumption of innocence and might have negative consequences in detained individual's life. This fact makes the implementation of a more rational use of any detention pending trial of paramount importance.

The aim of this study is to clarify all decision-making processes regarding any detention pending trial, to highlight problems arising in connection with the aforementioned practice, and to illustrate the crime cases and the crime cases for which pre-trial detention was used in Rethymno Prefecture over the years 1989 to 2019.

To this end, I collected data from : a) Bibliographical and electronic sources as well as legal cases-in-study, b) structured questionnaires with closed-ended, open-ended questions, as well as opinion-filling gaps, addressed to Judges (Investigators), Prosecutors, Lawyers, Secretaries of Offices of Investigations and Police Officers, c) secondary sources and d) the official records of Interrogation Authorities of Rethymno District Court over the period of 1989-2019.

The problems arising due to implementation of pre-trial detention practices are numerous, yet a number of legal steps and policies have been taken to minimize the use and duration of any detention pending trial. In Rethymno Prefecture in particular, most crimes and offences, for which pre-trial detention was ordered, involved drug-related crimes.

KEYWORDS

Interrogation, Interrogator, District Attorney, felony, procedural coercive measures, human rights, presumption of innocence, arrest, detention pending trial, incarceration pending trial, alternative measures to pre-trial detention, arrest warrant, pre-trial detention warrant, lifting of detention order, replacement of the pre-trial detention, compensation for unjustified detention, animal theft, drugs, homicide.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ιστορική διαδρομή τα βασικά δικονομικά συστήματα είναι τρία : Το ανακριτικό ή εξεταστικό, το αντιπαραθετικό ή κατηγορητικό και το μικτό. Στο ανακριτικό, τον κατηγορούμενο τον δικάζει το ίδιο πρόσωπο που του απήγγειλε την κατηγορία και που ήταν υπεύθυνο και για την συλλογή του αποδεικτικού υλικού. Επομένως οι τρεις θεμελιώδεις λειτουργίες της ποινικής δίκης, δηλαδή η κατηγορία, η υπεράσπιση και η απόφαση, συγκεντρώνονται στο ίδιο πρόσωπο. Στο κατηγορητικό σύστημα «άλλος κατηγορεί και άλλος δικάζει». Ο φορέας έκαστης λειτουργίας είναι διαφορετικός, αλλά τουλάχιστον στην αρχική του μορφή, η ποινική δίωξη του δράστη εξαρτάται από την βούληση του παθόντος, ο οποίος και συλλέγει το αποδεικτικό υλικό, και ο δικαστής απλά ως κριτής αποφασίζει.

Ο χωρισμός του ανακριτικού και του κατηγορητικού συστήματος έχει ως βάση τον χωρισμό των δύο συστημάτων δικαίου που επικράτησαν στον ευρωπαϊκό χώρο. Τέκνο του ηπειρωτικού δικαίου (continental law) αποτελεί το ανακριτικό σύστημα. Το σύστημα αυτό γεννήθηκε το μεσαίωνα, και έχει ως προγονό του το δικονομικό μοντέλο που ακολουθούσε ο κλήρος για την εξεύρεση στοιχείων που σχετίζονταν με αδικήματα κληρικών ή κατηγορίες για αιρέσεις¹. Από την άλλη, το κοινό δίκαιο (common law) που γεννήθηκε στην Αγγλία έχει ως τέκνο το κατηγορητικό σύστημα. Στην Αγγλία, για να δικαστεί ένα αδίκημα, συνέθεταν ένα «λαϊκό» δικαστήριο από ομάδα πολιτών της περιοχής όπου έλαβε χώρα το αδίκημα και ζητούνταν από αυτούς να αποφασίσουν ενόρκως για την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου. Τα δικαστήρια αυτά δεν διεξήγαγαν καμία έρευνα, αλλά μόνο άκουγαν την κατηγορία και αποφάσιζαν².

Το μικτό σύστημα συνδυάζει τα παραπάνω δύο συστήματα, προσπαθώντας να συνδυάσει τα καλά τους στοιχεία. Ο ισχύων ελληνικός Κ.Π.Δ. υιοθετεί το μικτό δικονομικό σύστημα, εφαρμόζοντας στην προδικασία τις βασικές αρχές του ανακριτικού συστήματος και στην κύρια διαδικασία τις βασικές αρχές του κατηγορητικού συστήματος. Η προδικασία ωστόσο έχει και κατηγορητικά χαρακτηριστικά δεδομένου ότι τα εμπλεκόμενα μέρη μπορούν να ασκήσουν επιρροή υποβάλλοντας αιτήσεις, προσκομίζοντας αποδεικτικά στοιχεία, προσφεύγοντας κατά της απόφασης του Ανακριτή κ.α. Η αποδοχή του μικτού συστήματος προκύπτει μέσω των αρμοδιοτήτων των οργάνων

¹ Βλ. J.R. Spencer στο M. Delmas-Marty and J.R. Spencer, *European Criminal Procedures*, Cambridge University, 2002, σελ. 7 (<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam041/2002073784.pdf>)

² Βλ. ό.π. σελ. 7

και την εν γένει δομή της ποινικής δίκης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η αιτιολογική έκθεση του ν. 4620/2019 (νέος Κ.Π.Δ.) : «Με δεδομένο ότι η διαμόρφωση του μικτού ποινικού δικονομικού συστήματος, που εμφανίζεται ως κυρίαρχο σύστημα στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης, αποτελεί προϊόν μιας μακρόχρονης διαδικασίας από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα, κρίθηκε σκόπιμο από τη Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή να διατηρηθεί η ηπειρωτική δόμηση της μορφής της ποινικής δίκης και οι κεντρικοί θεσμοί της»³.

Η ποινική δίκη αποτελεί πεδίο σύγκρουσης των υψίστης σημασίας συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου και του ατόμου που βρίσκεται στη θέση του κατηγορουμένου. Οι συγκρούσεις αυτές αφορούν την ύπαρξη εγκλήματος, την τέλεσή του από τον κατηγορούμενο, τον βαθμό ενοχής του, κ.α. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κρίση των δικαστών σε σχέση με αυτές τις συγκρούσεις είναι η διάγνωση της αλήθειας που κρύβεται πίσω από την εκάστοτε υπόθεση. Οι ενέργειες που γίνονται για τη διάγνωση της αλήθειας αυτής, όπως και το επιτυχημένο ή όχι αποτέλεσμα της, καθιερώθηκε να ονομάζεται «απόδειξη»⁴. Η απόδειξη προϋποθέτει έρευνα, συλλογή, ερμηνεία και αξιολόγηση όλων των στοιχείων που είναι ικανά να τη στηρίξουν, δηλαδή, ανάκριση. Η ανάκριση συνεπώς είναι μια σειρά πράξεων με σκοπό τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία είναι αναγκαία για το σχηματισμό μιας τελικής, ορθής, πλήρους και δίκαιης δικαστικής κρίσης για ένα συγκεκριμένο έγκλημα. Στην ανάκριση του εγκλήματος θα πρέπει να επιδιώκεται επομένως αποκλειστικά και μόνο η εξεύρεση της αλήθειας.

Σε κάθε ποινική δίκη αντικείμενο απόδειξης, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί η ενοχή του κατηγορουμένου ο οποίος θεωρείται αθώος λόγω του τεκμηρίου της αθωότητας, μέχρι τη νόμιμη απόδειξη της ενοχής του. Απόρροια του τεκμηρίου αθωότητας είναι η αρχή του προσήκοντος βαθμού υπονοιών ή ισχύος των ενδείξεων. Δηλαδή, όσο πιο επαχθές είναι το μέτρο που λαμβάνεται στο στάδιο της προδικασίας εις βάρος του κατά τεκμήριον αθώου κατηγορουμένου, τόσο πιο ισχυρές πρέπει να είναι οι ενδείξεις ενοχής του που το δικαιολογούν. Η προσωρινή κράτηση, που δύναται να επιβληθεί στον κατηγορούμενο μετά την απολογία του κατά το στάδιο της κύριας ανάκρισης, αποτελεί αναμφίβολα το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, εφόσον θίγει συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του κατηγορουμένου και μάλιστα

³ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 4620/2019 (νέος Κ.Π.Δ.), σελ. 4, (<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>)

⁴ Αλεξιάδης Στ., «Ανακριτική», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1998, σελ. 43

πριν τη διεξαγωγή της δίκης και την έκδοση δικαστικής απόφασης για την ενοχή του. Η ισορροπία μεταξύ της νομιμότητας της προσωρινής κράτησης και της προστασίας της ατομικής ελευθερίας του κατηγορουμένου είναι λεπτή. Περαιτέρω, η επιβολή, η εξακολούθηση και η παράταση της προσωρινής κράτησης απαιτείται να κινούνται μέσα στα όρια του Συντάγματος. Το ζήτημα αυτό αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά της προδικασίας, καθώς η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου επιφέρει προσβολή της προσωπικότητάς του και οικονομικές ζημιές.

Από το 1981 και έπειτα, στην Ελληνική έννομη τάξη, επήλθαν ριζικές τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο της προσωρινής κράτησης. Η γενικότερη φιλοσοφία και επιδίωξη των τροποποιήσεων αυτών ήταν να καταδείξουν πως το εν λόγω νεορυθμιζόμενο μέτρο έχει σκοπό αποκλειστικά και μόνο δικονομικό και όχι προτιμωρητικό, όπως στο παρελθόν. Στόχος επίσης ήταν να περιοριστούν οι κρατήσεις στον βαθμό που κρίνονται απολύτως αναγκαίες. Αυτό άλλωστε εκφράστηκε και με την αλλαγή του όρου «προφυλάκιση» - έννοια που αξιακά ήταν αρνητικά φορτισμένη ως «προποινή» - με τον ουδέτερο αξιολογικά τεχνικό όρο «προσωρινή κράτηση».

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να γίνει κατανοητή η διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, να αναδειχθεί η προβληματική αναφορικά με τον εν λόγω θεσμό και να αποτυπωθεί η «εικόνα» του κακουργήματος και της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου, για το χρονικό διάστημα 1989-2019. Στο πλαίσιο αυτό, η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη.

Στο πρώτο μέρος επιχειρείται μια θεωρητική προσέγγιση του θεσμού της κύριας ανάκρισης και κυρίως της προσωρινής κράτησης. Η ανάλυση γίνεται υπό το πρίσμα των συνταγματικών και νομοθετικών ρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στο πρώτο μέρος για τη διερεύνηση των ερωτημάτων βασίστηκε σε βιβλιογραφική ανασκόπηση, επιστημονικά άρθρα, μελέτες και εκθέσεις. Επιπλέον, μελετήθηκε το οικείο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές θεσμικό πλαίσιο (όπως για παράδειγμα το Σύνταγμα της Ελλάδας, Διεθνείς Συμβάσεις, Οδηγίες καθώς και αποφάσεις του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ).

Ειδικότερα, στο 1ο κεφάλαιο παρουσιάζεται συνοπτικά ο θεσμός της κύριας ανάκρισης και τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού. Σκοπός είναι να γίνει κατανοητή η διαδικασία της ανάκρισης, οι βασικές της αρχές, ο ρόλος του Εισαγγελέα και του Ανακριτή, η έννοια των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού που μπορούν να

επιβληθούν μετά την απολογία στον κατηγορούμενο και η έννοια της ιδιότητας του κατηγορουμένου, καθώς μόνο από την ιδιότητα αυτή προκύπτουν τα αντίστοιχα δικαιώματά του, τα οποία αναφέρονται συνοπτικά. Στο 2ο κεφάλαιο επιχειρείται η ιστορική αναδρομή της προσωρινής κράτησης μέσα από την εξέταση της εξελικτικής πορείας του θεσμού και αναλύεται η θεμελίωση της προσωπικής ελευθερίας στο ελληνικό Σύνταγμα αλλά και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στο 3^ο κεφάλαιο αναλύεται ο θεσμός της προσωρινής κράτησης, που αποτελεί το πιο επαχθές μέτρο δικονομικού καταναγκασμού και τα μέσα «άμυνας» του κατηγορουμένου έναντι της προσωρινής κράτησης, δηλαδή η προσφυγή κατά του εντάλματος και η αίτηση για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους. Ειδική αναφορά γίνεται στην προσωρινή κράτηση των ανηλίκων. Τέλος, εξετάζεται η διάρκεια της προσωρινής κράτησης, οι συνέπειες στη ζωή του προσωρινά κρατηθέντος και η αποζημίωση και τα δικαιώματα των αδίκως κρατηθέντων.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζονται τα ευρήματα της αρχειακής έρευνας σχετικά με το κακούργημα και την προσωρινή κράτηση στο Ν. Ρεθύμνου για το χρονικό διάστημα 1989-2019. Στόχος της αρχειακής έρευνας είναι η καταγραφή της διακύμανσης του αριθμού και του είδους των κακουργηματικών πράξεων καθώς και των μέτρων που διατάχθηκαν στο Ν. Ρεθύμνου, για το παραπάνω χρονικό διάστημα. Ειδικότερα, εξετάζονται οι συνηθέστεροι λόγοι για τους οποίους ακολουθείται η πρακτική της προσωρινής κράτησης, η σχέση μεταξύ συγκεκριμένων αδικημάτων και προσωρινής κράτησης και τα ειδικά χαρακτηριστικά των προσωρινά κρατηθέντων (υπηκοότητα, φύλο, ηλικία, επάγγελμα). Όλα τα παραπάνω επιχειρείται να αναλυθούν σε σχέση με την κοινωνία και τις αξίες της. Επίσης, μέσω της έρευνας με ερωτηματολόγιο, επιχειρείται να γίνει κατανοητή η διαδικασία της λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, καθώς και να αναδειχθεί η προβληματική αναφορικά με τον εν λόγω θεσμό.

Το δεύτερο μέρος αποτελείται από δύο κεφάλαια. Στο 1ο κεφάλαιο επιχειρείται η αποτύπωση της «εικόνας» του κακούργηματος και της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019. Η επιλογή του έτους 1989 οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί το πρώτο έτος για το οποίο υπάρχουν στοιχεία στο αρχείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου. Πηγή των πληροφοριών αποτέλεσε κυρίως το Πρωτοδικείο Ρεθύμνου, από το αρχείο του οποίου έγινε η πρωτογενής συλλογή, καταγραφή και κωδικοποίηση των ποσοτικών δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης δευτερογενή δεδομένα από την ΕΛ.ΣΤΑΤ, το Εμπορικό Επιμελητήριο Ρεθύμνης και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σύμφωνα λοιπόν με τα

παρεχόμενα στοιχεία ορίστηκε το αντικείμενο του ενδιαφέροντος σε τρεις θεματικές ενότητες: α) Βασικά δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Ν. Ρεθύμνου, β) Ποσοτικά στοιχεία για το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου και γ) Ποσοτικά στοιχεία για την προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους στο Ν. Ρεθύμνου. Στο 2ο κεφάλαιο επιχειρείται, όπως προαναφέρθηκε, να γίνει κατανοητή η διαδικασία της λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, καθώς και να αναδειχθεί η προβληματική αναφορικά με τον εν λόγω θεσμό. Για το σκοπό αυτό διεξήχθη έρευνα με δομημένα ερωτηματολόγια, αποτελούμενα από κλειστές, ημι-ανοικτές και ανοικτές ερωτήσεις, τα οποία συμπληρώθηκαν από 11 Δικαστές (Ανακριτές/ριες) και Εισαγγελείς, 18 Δικηγόρους, 11 Αστυνομικούς και 2 Γραμματείς Ανάκρισης.

Η ανάλυση που γίνεται στην παρούσα εργασία επιχειρεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας γενικής και ολοκληρωμένης εικόνας σχετικά με τη διαδικασία και τους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα, την έκταση της χρήσης της και την προβληματική που έχει δημιουργηθεί σχετικά με αυτόν το θεσμό. Ειδικότερα, επικεντρώνεται στο κακούργημα και στην προσωρινή κράτηση στο Ν. Ρεθύμνου, για το χρονικό διάστημα 1989-2019. Τέλος, η ανάλυση αυτή επιχειρεί να συμβάλλει στον προσδιορισμό και την κατανόηση των τάσεων των εξελίξεων αναφορικά με την πρακτική του εν λόγω θεσμού.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

**Η προσωρινή κράτηση ως έσχατο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού
στο στάδιο της κύριας ανάκρισης**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης και τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού

Η ποινική δίκη λόγω της σειράς δικονομικών πράξεων που προϋποθέτει, χωρίζεται σε δύο στάδια : Την προδικασία και την κύρια διαδικασία. Κατά την προδικασία συλλέγεται το αποδεικτικό υλικό, προκειμένου να εξιχνιαστεί ένα έγκλημα και να βρεθεί ο δράστης. Στην προδικασία με την ευρεία έννοια, εντάσσεται πέρα από την προανάκριση και την τακτική ή κύρια ανάκριση, η προκαταρκτική εξέταση και η αστυνομική προανάκριση. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει ύποπτος και διενεργείται έρευνα για το αν πρέπει ή όχι να ασκηθεί ποινική δίωξη εναντίον του. Αντίθετα, στην προδικασία με τη στενή έννοια, εντάσσονται μόνο η προανάκριση και η τακτική ή κύρια ανάκριση, καθώς μόνο σε αυτές τις δύο διαδικασίες υφίσταται κατηγορούμενος σύμφωνα με το άρθρο 72 Κ.Π.Δ., δηλαδή, έχει ασκηθεί ποινική δίωξη. Επομένως, η υπό στενή έννοια προδικασία είναι το στάδιο της ποινικής διαδικασίας που παρεμβάλλεται μεταξύ της ασκημένης ποινικής δίωξης και της παραπομπής της υπόθεσης στο ακροατήριο είτε με απευθείας κλήση είτε με αμετάκλητο παραπεμπτικό βούλευμα⁵. Αρχεται με την γραπτή παραγγελία του Εισαγγελέα για διενέργεια κύριας ανάκρισης ή προανάκρισης.

Η αναγκαιότητα και η σκοπιμότητα της ποινικής προδικασίας ως διακεκριμένης ποινικής διαδικασίας, φάνηκε από πολύ νωρίς. Πρώτα απ' όλα, πριν την διεξαγωγή της ποινικής δίκης πρέπει να εξασφαλιστεί, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, ότι τελέσθηκε έγκλημα και ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης αυτού. Πρέπει με άλλα λόγια να ξεχωρίζουν οι περιπτώσεις εκείνες που κρίνεται αναγκαίο να παραπεμφθούν στο ακροατήριο από εκείνες που δεν χρήζουν τέτοιας αντιμετώπισης. Ο προαναφερθείς δε διαχωρισμός που λαμβάνει χώρα στην προδικασία είναι και αυτός που την καθιστά ιδιαίτερος σημαντική, αν αναλογιστεί κανείς ότι ήδη από αυτό το στάδιο ενεργοποιείται η ουσιαστική δικανική κρίση, η οποία, αρκετές φορές, αποτελεί και την τελική κρίση, όταν π.χ. απαλλάσσεται το πρόσωπο από τις κατηγορίες που το βαρύνουν⁶. Επιπρόσθετα, η διαδικασία της εξιχνίασης ενός εγκλήματος προϋποθέτει προσπάθειες και χρόνο που δεν είναι δυνατό να διατεθούν κατά την εκδίκαση της υπόθεσης στο ακροατήριο. Άλλωστε, η ίδια η φύση των ποινικών αδικημάτων είναι τις περισσότερες φορές τέτοια,

⁵ Βλ. άρθρο 308 Κ.Π.Δ.

⁶ Ανδρουλάκης Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», 4η Έκδοση, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2012, σελ. 96

που η εξιχνιάσή τους, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να τελείται υπό το πέπλο της μυστικότητας, όπως αυτή που διακατέχει την ανάκριση⁷.

Επομένως, η προδικασία λειτουργεί ως «φίλτρο» τόσο για την ίδια την δικαιοσύνη, όσο και για τον κατηγορούμενο. Από τη μία πλευρά, προστατεύεται το κύρος της δικαιοσύνης, εφόσον τυχόν επιπόλαιες και βεβιασμένες παραπομπές σε δίκη θα είχαν ως συνέπεια εύκολες απαλλαγές πολλών δραστών εγκλημάτων. Από την άλλη πλευρά, είναι πολύ σημαντικό να ξεκαθαρίζει η τυχόν αθωότητα του κατηγορουμένου από το στάδιο ακόμα της προδικασίας, έτσι ώστε να μην υφίσταται τη δοκιμασία της δημόσιας ποινικής δίκης⁸. Η προδικασία επομένως, δίνει την δυνατότητα στον κατηγορούμενο να προετοιμάσει τα μέσα της άμυνάς του αλλά και να πείσει τον Ανακριτή και τον Εισαγγελέα για την αθωότητά του έτσι ώστε να αποφύγει τελικά την παραπομπή του στο δικαστήριο. Η διαδικασία ενώπιον του ακροατηρίου είναι επίπονη για τον κατηγορούμενο, τον τραυματίζει ψυχολογικά και κλονίζει την κοινωνική του υπόσταση, το κύρος και την αξιοπρέπειά του, ανεξάρτητα από την τελική έκβαση της υποθέσεώς του.

1.1. Ο ρόλος του Εισαγγελέα

Ο ρόλος του Εισαγγελέα είναι θεμελιώδης όσον αφορά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Ο Εισαγγελέας έχει ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας μέσα στη δημοκρατική μας κοινωνία και τη διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης. Είναι ο εγγυητής των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των Ελλήνων πολιτών και καθενός που ζει στα πλαίσια της κοινωνίας μας⁹.

Ο Εισαγγελέας κατά την προδικασία της ποινικής δίκης αναλαμβάνει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, την άσκηση της ποινικής δίωξης και την μετέπειτα διεύθυνση της προανάκρισης¹⁰. Όλες αυτές οι δραστηριότητες έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία

⁷ Ανδρουλάκης Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», ό.π., σελ. 96

⁸ Αλεξιάδης Στ., «Ανακριτική», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1998, σελ. 98

⁹ Βλ. άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-25/> και άρθρ. 24 παρ. 2 ΚΟΔΚΔΔ (Ν. 1756/1988) <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/10/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CF%89%CE%BD.pdf>

¹⁰ Βλ. άρθρο 25 του ΚΟΔΚΔΔ, ό.π.

του φακέλου της ποινικής δικογραφίας, που περιέχει όλα τα στοιχεία που συνελέγησαν από τις διωκτικές αρχές και πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για τη θεμελίωση της κατηγορίας στα δικαστικά συμβούλια και μετέπειτα στα ποινικά δικαστήρια.

Ειδικότερα, ο Εισαγγελέας με το που λάβει γνώση της τέλεσης ενός εγκλήματος, είτε μετά από ενημέρωση Αρχής, είτε μετά από έγκληση του παθόντος, είτε μετά από μήνυση τρίτου, είτε μόνος του (αυτεπαγγέλτως), οφείλει να ασκήσει ποινική δίωξη (εφόσον συντρέχουν καταφανείς λόγοι) κατά του φερόμενου ως ενόχου. Μόνο αν η επαπειλούμενη κατηγορία είναι προφανώς αβάσιμη οφείλει να θέσει την υπόθεση στο αρχείο. Αν ασκηθεί ποινική δίωξη σε βαθμό κακουργήματος, μετά τη διεξαγωγή προανάκρισης ή και προκαταρκτικής εξέτασης, ο Εισαγγελέας αποστέλλει τη δικογραφία στον Τακτικό Ανακριτή.

Στη συνέχεια, ο Εισαγγελέας, αφού ολοκληρωθεί η απολογία του κατηγορουμένου ενώπιον του Ανακριτή και αφού ακούσει και ο ίδιος τον κατηγορούμενο και τον συνήγορό του, γνωμοδοτεί για το αν θα πρέπει να αφεθεί ελεύθερος ο κατηγορούμενος ή αν θα πρέπει να εκδοθεί διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων (εγγυοδοσία, απαγόρευση, εξόδου από την χώρα, εμφάνιση του κατηγορουμένου σε τακτά χρονικά διαστήματα στο αστυνομικό τμήμα της κατοικίας του κ.λπ.) ή διάταξη επιβολής κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση ή ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης. Τυχόν διαφωνία Εισαγγελία και Ανακριτή επιλύεται από το δικαστικό συμβούλιο.

Επιπλέον, απαιτείται γραπτή σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα για την έκδοση εντάλματος σύλληψης και διάταξης διενέργειας ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης. Επίσης, απαιτείται πρόταση του Εισαγγελέα για την έκδοση διάταξης άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους ή αυτών με προσωρινή κράτηση (άρθρο 296 Κ.Π.Δ.). Στην τελευταία αυτή περίπτωση ο Ανακριτής εκδίδει και Ένταλμα Σύλληψης. Πρόταση του Εισαγγελέα απαιτείται και στην περίπτωση αντικατάστασης ή άρσης περιοριστικού όρου, λήψης δεοξυριβονουκλεϊκού οξέος (DNA) από τον κατηγορούμενο για ανάλυση, κ.α.

Αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη, η δικογραφία διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα, ο οποίος, αν κρίνει ότι δεν χρειάζεται να την επιστρέψει στον Ανακριτή για να συμπληρωθεί η κύρια ανάκριση, μέσα σε δύο μήνες ή εάν η φύση της υπόθεσης το επιβάλλει μέσα σε τρεις μήνες, υποβάλλει πρόταση στο συμβούλιο για να παύσει οριστικά ή προσωρινά η δίωξη ή για να παραπεμφθεί ο κατηγορούμενος στο ακροατήριο ή για να μην απαγγελθεί κατηγορία εναντίον του. Ο Εισαγγελέας, εφόσον στη δικογραφία που του

διαβιβάστηκε από τον Ανακριτή μετά το πέρας της κύριας ανάκρισης υπάρχουν κατηγορούμενοι κατά των οποίων έχει εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης, οφείλει εντός μηνός να υποβάλει πρόταση στο συμβούλιο, για να παύσει οριστικά ή προσωρινά η δίωξη ή για να παραπεμφθεί ο κατηγορούμενος στο ακροατήριο ή για να μην απαγγελθεί κατηγορία εναντίον του¹¹.

Ο Εισαγγελέας απολαμβάνει λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του και την έκφραση της γνώμης του ενεργεί αδέσμευτα, υπακούοντας στο νόμο και στην συνείδησή του¹².

1.2. Ο ρόλος του Ανακριτή

Ο Ανακριτής αποτελεί χωρίς αμφιβολία ένα από τα πιο σημαντικά πρόσωπα της ποινικής διαδικασίας¹³. Καθήκον του Τακτικού Ανακριτή είναι κάθε ενέργεια, η οποία διεξάγεται για τη βεβαίωση της τελέσεως εγκλήματος, την ανακάλυψη των δραστών, την εξασφάλιση των αποδεικτικών στοιχείων, τη βεβαίωση ή αποκατάσταση της επελθούσας ζημίας και τη διασφάλιση της πορείας της ποινικής δίκης. Οι ενέργειες αυτές νοηματοδοτούν τις «ανακριτικές πράξεις». Ειδικότερα, ο Κ.Π.Δ. ρυθμίζει εκείνες τις ανακριτικές πράξεις που κατά την εκτίμηση του νομοθέτη έχουν καταναγκαστικό χαρακτήρα ή είναι από τη φύση τους επαχθείς, ενέχουν προσβολή δικαιωμάτων άξιων προστασίας και προσιδιάζουν στην ανάκριση¹⁴. Στο πλαίσιο αυτό, βασικά ανακριτικά καθήκοντα είναι η εξέταση μαρτύρων (αρθρ. 209-232 Κ.Π.Δ.), η αυτοψία (αρθρ. 180-182 Κ.Π.Δ.), η διαταγή διενέργειας πραγματογνωμοσύνης (αρθρ. 183-203), οι έρευνες (αρθρ. 253-259 Κ.Π.Δ.), οι κατασχέσεις (αρθρ. 260-269 Κ.Π.Δ.) και η απολογία του κατηγορουμένου¹⁵.

¹¹ Βλ. άρθρο 308 Κ.Π.Δ. (Νόμος 4620/2019) - Περάτωση της κύριας ανάκρισης

¹² Βλ. άρθρ. 24 παρ. 4 ΚΟΔΚΔΔ, ό.π.

¹³ Ο Στρατηγός Ντε Γκωλ, όταν ρωτήθηκε για το αν υπάρχει ισχυρότερο πρόσωπο απ' αυτόν στη Γαλλία, φέρεται να απάντησε : «Ο Ανακριτής»!

¹⁴ Βλ. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, εκδ. νομική βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 924.

¹⁵ Άρθρο 251§1 Κ.Π.Δ. : «Ο Ανακριτής και οι ανακριτικοί υπάλληλοι στους οποίους έχουν ανατεθεί ανακριτικές πράξεις κατά το άρθρο 249 παρ. 2 και 3 οφείλουν χωρίς χρονοτριβή να συγκεντρώνουν πληροφορίες για το έγκλημα και τους υπαιτίους του, να εξετάζουν μάρτυρες και κατηγορούμενους, να μεταβαίνουν επί τόπου για ενέργεια αυτοψίας, αφού πάρουν μαζί τους, αν υπάρχει ανάγκη, ιατροδικαστές ή άλλους πραγματογνώμονες, να διεξάγουν έρευνες, να καταλαμβάνουν πειστήρια και γενικά να ενεργούν οτιδήποτε είναι αναγκαίο για τη συλλογή και τη διατήρηση των αποδείξεων, καθώς και για την εξασφάλιση των ιχνών του εγκλήματος».

Ο Ανακριτής είναι παντοδύναμος στην ποινική διαδικασία, καθώς είναι το μοναδικό μονοπρόσωπο όργανο που έχει την εξουσία να εκδώσει ένταλμα βίαιης προσαγωγής, και - με σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα - ένταλμα σύλληψης, διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων και ένταλμα προσωρινής κράτησης. Από τις ενέργειές του εξαρτάται η σωστή ή όχι απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς συλλέγει και ελέγχει το αποδεικτικό υλικό πάνω στο οποίο στηρίζεται η τελική δικαστική κρίση. Η επιτυχημένη άσκηση του έργου του συνδέεται άμεσα με την αποτελεσματική καταπολέμηση της εγκληματικότητας, τουλάχιστον στον τομέα της καταστολής της, καθώς και με την αποφυγή της πιθανότητας έκθεσης αθώων πολιτών στον κίνδυνο άδικης καταδίκης τους. Ο ρόλος του Ανακριτή επομένως είναι σημαντικός για την ορθή απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, αλλά και για την προστασία των ατομικών ελευθεριών των πολιτών.

Το άρθρο 250 Κ.Π.Δ. ορίζει πως : *«Ο Ανακριτής έχει το δικαίωμα και οφείλει να επεκτείνει τη δίωξη σε όλους όσους συμμετείχαν στην ίδια πράξη συντάσσοντας νέο κατηγορητήριο. Δεν μπορεί όμως να επεκτείνει την ποινική δίωξη και σε άλλη πράξη, έστω και αν είναι συναφής, ούτε έχει δικαίωμα μεταβολής του νομικού χαρακτηρισμού της πράξης για την οποία ασκήθηκε η ποινική δίωξη»*. Ωστόσο, ο Ανακριτής βρίσκεται σε μια θέση διαλεκτική απέναντι στον Εισαγγελέα, καθώς απολαμβάνει ενός βαθμού ανεξαρτησίας απέναντί του. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 247 Κ.Π.Δ. : *«Ο Ανακριτής έχει το δικαίωμα να μην εκτελέσει την παραγγελία του Εισαγγελέα για την ενέργεια κύριας ανάκρισης, μόνο αν θεωρεί τον εαυτό του αναρμόδιο ή αν η πράξη δεν έχει αξιόποιο χαρακτήρα ή αν παραγράφηκε το αξιόποιο ή αν υπάρχουν λόγοι που εμποδίζουν ή αναστέλλουν την ποινική δίωξη. Στις περιπτώσεις αυτές, για τη διαφωνία αποφασίζει το δικαστικό συμβούλιο»*. Από το συγκεκριμένο άρθρο επομένως προκύπτει η ευχέρεια του Ανακριτή - για τις συγκεκριμένες περιπτώσεις που ο νόμος προβλέπει - να έχει μία διαφορετική εκτίμηση των πραγμάτων και να δύναται να διατυπώνει τη δική του επιστημονική άποψη, ως δικαιοδοτικό όργανο το οποίο ενεργεί στο πλαίσιο λειτουργικής αυτονομίας.

Ο Ανακριτής ο οποίος επιτελεί ένα τόσο σοβαρό έργο, θα πρέπει εκτός από τις βασικές νομικές γνώσεις να έχει εγκληματολογική επιμόρφωση καθώς και δυνατότητα για μια συνεχή ενημέρωση πάνω σε θέματα που μπορεί να ανακύψουν κατά την ανάκριση όπως π.χ. διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών, λογιστικά κ.α.¹⁶ Επιπλέον, ο Ανακριτής θα πρέπει να έχει ένα μεγάλο αριθμό προσόντων και χαρισμάτων που θα διαμορφώνουν την

¹⁶ Βλ. παρούσα εργασία, Μέρος Β', κεφ. 2, Έρευνα με ερωτηματολόγιο, σελ. 139-140

προσωπικότητά του, όπως επιμονή, υπομονή, διακριτικότητα, εξυπνάδα, θάρρος και τιμιότητα. Επίσης, θα πρέπει να παίρνει πρωτοβουλίες, να μην κάνει θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και άλλες διακρίσεις, να μην επηρεάζεται από τον τύπο και από την κοινή γνώμη και να μην επιζητεί κοινωνική προβολή και δόξα.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως ο Ανακριτής, όντας πρωτοδίκης, έχει περιβληθεί με όλες τις εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας, η οποία διασφαλίζεται από το άρθρο 87 του Συντάγματος¹⁷, κατά το οποίο οι δικαστές απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.

1.3. Η λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών

Η λειτουργική ανεξαρτησία σημαίνει απόλυτη ελευθερία από διαταγές, οδηγίες και επεμβάσεις κάθε μορφής από άλλο κρατικό όργανο ή κοινωνικό ή πολιτικό παράγοντα. Επιπρόσθετα, η λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών ενισχύεται και από το άρθρο 19 παρ. 3 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.), που ορίζει ρητά ότι : *«Οποιαδήποτε οδηγία, σύσταση ή υπόδειξη σε δικαστικό λειτουργό για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα σε συγκεκριμένη υπόθεση ή κατηγορία υποθέσεων είναι ανεπίτρεπτη και συνιστά πειθαρχικό αδίκημα»*¹⁸. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους. Επιπρόσθετα, με το άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος επιβάλλεται στα δικαστήρια να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα. Η λειτουργική δικαστική ανεξαρτησία ενισχύεται και από τις διατάξεις του άρθρου 89 του Συντάγματος που αποβλέπουν στο να αποτρέψουν τον έμμεσο επηρεασμό της συνείδησης του δικαστικού λειτουργού. Έτσι, απαγορεύεται η συμμετοχή των δικαστικών λειτουργών στην Κυβέρνηση, η άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος και η παροχή κάθε άλλης μισθωτής υπηρεσίας. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού

¹⁷ Βλ. Σύνταγμα της Ελλάδος, ΦΕΚ 211/24-12-2019, <https://www.lawspot.gr/sites/default/files/images/nea/syntagma2019.pdf>

¹⁸ Βλ. Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ΚΟΔΚΔΛ) <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/10/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CF%89%CE%BD.pdf>

ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Επίσης, απαγορεύεται η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς, ενώ επιτρέπεται η ανάθεση των καθηκόντων εκπροσώπησης της Χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και η διενέργεια διαιτησιών μόνο στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, όπως ο νόμος ορίζει. Προβλέπεται ακόμα ότι καθήκοντα σχετικά με την εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών θεωρούνται δικαστικά. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 3 του Συντάγματος, η *«επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου»*. Η επιθεώρηση αποβλέπει κυρίως στον έλεγχο της επιστημονικής κατάρτισης, της ικανότητας στην απονομή της δικαιοσύνης, της επιμέλειας, της εργατικότητας, της ποιοτικής και ποσοτικής υπηρεσιακής απόδοσης και της συμπεριφοράς του δικαστικού λειτουργού. Ο θεσμός της επιθεώρησης ωστόσο, δεν θίγει άμεσα τη δικαστική ανεξαρτησία, εφόσον αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο απένειμε δικαιοσύνη στο παρελθόν ο δικαστής. Είναι όμως βέβαιο ότι ο δικαστής επηρεάζεται έμμεσα από τις παρατηρήσεις του επιθεωρητή στη μελλοντική άσκηση των καθηκόντων του.

Η λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών συμπληρώνεται από τις εγγυήσεις της προσωπικής τους ανεξαρτησίας, η οποία αφορά όλη την υπηρεσιακή τους κατάσταση, δηλαδή, από τον διορισμό τους έως την αποχώρησή τους από την υπηρεσία. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 1 του Συντάγματος : *«Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία της επιλογής τους, και είναι ισόβιοι»*. Επομένως, ο κατά το νόμο διοριζόμενος δικαστής δεν οφείλει το διορισμό του σε ιδιαίτερη εύνοια ή υποστήριξη. Επιπλέον, παραμένει στην υπηρεσία μέχρι να συμπληρώσει το οριζόμενο όριο ηλικίας. Κατ'εξάιρεση, οι δικαστικοί λειτουργοί μπορούν να παυθούν μόνο ύστερα από δικαστική απόφαση¹⁹, εξαιτίας ποινικής καταδίκης ή για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα ή ασθένεια ή

¹⁹ Βλ. άρθρο 93§2,3 Σ : *«2. Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων. 3. Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση. Νόμος ορίζει τις έννομες συνέπειες που επέρχονται και τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης του προηγούμενου εδαφίου. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την*

αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια, που βεβαιώνονται με τρόπο οριζόμενο σε σχετικό νόμο²⁰. Όλα τα στάδια της υπηρεσιακής σταδιοδρομίας και εξέλιξης των δικαστικών λειτουργών και συγκεκριμένα οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις καθορίζονται από ειδικό όργανο, το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, που αποτελείται από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς²¹.

1.4. Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης συνοπτικά

Σκοπός της κύριας ανάκρισης είναι η συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για να βεβαιωθεί η τέλεση εγκλήματος και να αποφασιστεί αν πρέπει να εισαχθεί κάποιος σε δίκη γι' αυτό. Η κύρια ανάκριση είναι μια λεπτομερής διαδικασία, κατά την οποία γίνεται καθετί που μπορεί να βοηθήσει στην εξακρίβωση της αλήθειας. Εξετάζεται και βεβαιώνεται αυτεπαγγέλτως όχι μόνο η ενοχή, αλλά και η αθωότητα του κατηγορουμένου, καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής²². Την κύρια ανάκριση την ενεργεί μόνο ο Ανακριτής δηλαδή, τακτικός δικαστής με βαθμό πρωτοδίκη ή - κατά περίπτωση - εφέτη²³. Ο Ανακριτής, ενεργεί στο πλαίσιο μιας λειτουργικής αυτονομίας αλλά και επί τη βάσει δικής του ανακριτικής πρωτοβουλίας²⁴. Επίσης, (και αυτή είναι η ουσιαστική διαφορά του με τους ανακριτικούς υπαλλήλους) έχει δικαίωμα να εκδώσει ένταλμα βίαιης προσαγωγής και - με σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα - ένταλμα σύλληψης του κατηγορουμένου, διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων και ένταλμα προσωρινής κράτησης.

Η διενέργεια κύριας ανάκρισης γίνεται μόνο με γραπτή εισαγγελική παραγγελία, η οποία αποτελεί μορφή κίνησης της ποινικής δίωξης. Η εισαγγελική παραγγελία καθορίζει και εξειδικεύει την αξιόποινη πράξη και την ποινική διάταξη που την προβλέπει²⁵. Στην

καταχώριση στα πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της».

²⁰ Βλ. άρθρο 88§4 Σ

²¹ Βλ. σχετικά άρθρο 90 Σ.

²² Βλ. Σύγχρονη Νομοθεσία-Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2019, άρθ. 239, σελ. 132.

²³ Βλ. αρθ. 28 Κ.Π.Δ., αρθρ. 26 παρ.1 Ν1756/1988 -με τις τελευταίες αλλαγές από το Νόμο 4700/2020- (https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/263775/nomos-1756-1988)

²⁴ Βλ. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 900

²⁵ Η εν λόγω ρύθμιση αποσκοπεί στον αποκλεισμό των αόριστων και ασαφών παραγγελιών - Βλ. Μαργαρίτης Λ., ό.π., σελ. 901

κύρια ανάκριση παραπέμπονται από τον Εισαγγελέα οι αποδεδειγμένα βαρύτερες υποθέσεις, δηλαδή τα κακουργήματα και τα πλημμελήματα στα οποία προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης καθώς και εκείνα στα οποία, κατά την κρίση του, συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον κατηγορούμενο περιοριστικοί όροι κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 283 Κ.Π.Δ.²⁶, δηλαδή αυτά που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών.

Η ανάκριση γίνεται πάντοτε εγγράφως και χωρίς δημοσιότητα. Διενεργείται με την παρουσία δικαστικού γραμματέα ή δεύτερου ανακριτικού υπαλλήλου ή, αν δεν υπάρχουν αυτοί, με παρουσία δύο μαρτύρων που έχουν τις προϋποθέσεις του άρθρου 150²⁷. Αν δεν είναι δυνατό να βρεθούν τέτοιοι μάρτυρες, όποιος διενεργεί την ανάκριση είναι υποχρεωμένος να την ολοκληρώσει και μόνος του. Για κάθε ανακριτική πράξη συντάσσεται έκθεση σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους²⁸. Ως προς τον τόπο και τον χρόνο της κύριας ανάκρισης δεν υπάρχει κανένας περιορισμός, δεν πρέπει όμως να γίνεται σε ακατάλληλο τόπο και χρόνο. Η ανάκριση μπορεί να γίνει και κατά τη διάρκεια της νύκτας και Κυριακές και γιορτές²⁹.

Στην περίπτωση που κάποιος κατηγορείται για κακούργημα και έχει συλληφθεί επ' αυτοφώρω³⁰ ή με ένταλμα, πρέπει να προσαχθεί μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψη του ενώπιον του αρμόδιου κατά τόπο Εισαγγελέα, ο οποίος αφού ασκήσει την ποινική δίωξη, τον παραπέμπει άμεσα στον Ανακριτή. Αν η σύλληψη έγινε έξω από την έδρα του Εισαγγελέα, τότε η προσαγωγή του γίνεται στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταφορά του³¹. Ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να λάβει σχετική προθεσμία έως 48 ώρες για να ετοιμάσει την απολογία του. Για την υποβολή του αιτήματος και τη χορήγηση της προθεσμίας προς απολογία συντάσσεται σχετική έκθεση

²⁶ Βλ. άρθρο 246§2 Κ.Π.Δ.

²⁷ Άρθρο 150 Κ.Π.Δ. : «Κατά τη σύνταξη της έκθεσης, όταν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, παρίσταται δικαστικός γραμματέας ή ανακριτικός υπάλληλος και, αν δεν υπάρχουν αυτοί, παρίστανται δύο μάρτυρες. Οι μάρτυρες πρέπει να μην είναι ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, να μην έχουν συμφέρον από την έκβαση της υπόθεσης, να μην είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έως τον τρίτο βαθμό με τον δημόσιο υπάλληλο που συντάσσει την έκθεση ή τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο ή τον παριστάμενο για την υποστήριξη της κατηγορίας και να μην είναι προφανώς μεθυσμένοι ή διανοητικά άρρωστοι».

²⁸ Βλ. άρθρο 241 Κ.Π.Δ.

²⁹ Βλ. άρθρο 240 Κ.Π.Δ.

³⁰ Άρθρο 242 Κ.Π.Δ : «1. Αυτόφωρο είναι το έγκλημα του οποίου ο δράστης καταλαμβάνεται την ώρα που το τελεί. 2. Θεωρείται επίσης ότι υπάρχει αυτόφωρο έγκλημα όταν ο δράστης καταδιώκεται αμέσως μετά την πράξη από τη δημόσια δύναμη ή από τον παθόντα ή με δημόσια κραυγή, όπως και όταν συλλαμβάνεται σε χρόνο πολύ κοντινό στην αξιόποινη πράξη με αντικείμενα ή ίχνη από τα οποία συνάγεται η διάπραξη του εγκλήματος. Ποτέ δεν θεωρείται ότι συντρέχει μία από τις παραπάνω περιπτώσεις, αν πέρασε όλη η επόμενη ημέρα από την τέλεση της πράξης. 3. Τα εγκλήματα που τελούνται από ανηλίκους δεν δικάζονται ως αυτόφωρα».

³¹ Βλ. άρθρο 279 Κ.Π.Δ.

στην αρχή του εγγράφου της απολογίας του κατηγορουμένου. Η χορήγηση προθεσμίας προς απολογία, κατόπιν αιτήματος του κατηγορουμένου, είναι υποχρεωτική για τον Ανακριτή. Η πρόβλεψη της 48ωρης (και όχι μεγαλύτερης) προθεσμίας οφείλεται στην ανάγκη τήρησης της τριήμερης κατ'ανώτατο όριο κράτησης του επ'αυτοφώρω συλλαμβανομένου μέχρι την κρίση του Ανακριτή και του Εισαγγελέα για την προσωρινή του κράτηση. Την προθεσμία μπορεί να παρατείνει ο Ανακριτής, άλλες 48 ώρες, κατόπιν αιτήματος του κατηγορουμένου. Η παράταση της προθεσμίας των 48 ωρών δεν είναι υποχρεωτική για τον Ανακριτή, αλλά εναπόκειται στην κρίση του. Επομένως, η τυχόν άρνηση του Ανακριτή να χορηγήσει μεγαλύτερη προθεσμία στον κατηγορούμενο δεν δημιουργεί καμία ακυρότητα. Σε κάθε περίπτωση, η συνολική προθεσμία δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε ημέρες³². Στην περίπτωση της επ' αυτοφώρω συλλήψεως η κράτησή του κατηγορουμένου συνεχίζει μέχρι και την απολογία του. Ειδικότερα, αν κατά την προσαγωγή του ενώπιον του Ανακριτή ο κατηγορούμενος ζητήσει χορήγηση προθεσμίας, συναινεί ρητά για τη συνέχιση της κράτησής του μέχρι την απολογία του, και αυτό καταχωρείται στην έκθεση της απολογίας του³³.

Εάν δεν συλληφθεί επ' αυτοφώρω, καλείται από τον Ανακριτή, με επίδοση κλήσεως για να απολογηθεί. Η κλήση γίνεται εγγράφως και πρέπει να αναφέρει την αξιόποινη πράξη για την οποία διεξάγεται ανάκριση, να έχει την επίσημη σφραγίδα και να έχει υπογραφεί από τον Ανακριτή και το γραμματέα. Η επίδοσή της γίνεται στον κλητευόμενο είκοσι τέσσερις (24) τουλάχιστον ώρες πριν από την ημέρα που ορίζεται για την εμφάνισή του³⁴.

Μετά την οικειοθελή ή εξαναγκασμένη προσέλευση του κατηγορουμένου ενώπιον του Ανακριτή, ακολουθεί ο έλεγχος και η καταγραφή των στοιχείων της ταυτότητας και της κατοικίας του κατηγορουμένου, με ειδική μνεία στην έκθεση της απολογίας. Στη συνέχεια, ο Ανακριτής του εξηγεί με σαφήνεια όλα τα δικαιώματά του και αφού πρώτα του απαγγελθεί η κατηγορία, απολογείται είτε μόνος του είτε μετά πληρεξουσίου δικηγόρου. Ο κατηγορούμενος συνήθως καλείται να απαντήσει στις ερωτήσεις του Ανακριτή σχετικά με την εις βάρος του κατηγορία. Πρέπει να αφήνεται να καταθέσει χωρίς δεσμά, με ηρεμία και σεβασμό στην προσωπικότητά του, ενώ απαγορεύεται η

³² Βλ. σχετικά Σεβαστίδης Χ. «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Τόμος ΙΙ, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 1251-1258

³³ ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΑΚΡΙΤΗ : «[...]Ο κατηγορούμενος δήλωσε σ' εμάς ότι θέλει προθεσμία για να απολογηθεί [...] Επίσης, δήλωσε ρητά ότι συναινεί στην μέχρι τότε κράτησή του».

³⁴ Βλ. άρθρο 271 Κ.Π.Δ.

υποβολή παραπειστικών ερωτήσεων ή η χρήση τεχνασμάτων ή απατηλών μέσων και υποσχέσεων που στοχεύουν στην παγίδευσή του. Έχει επιπρόσθετα το δικαίωμα να καταθέσει και απολογητικό υπόμνημα, στο οποίο να εκθέτει όλους τους νομικούς και πραγματικούς ισχυρισμούς του σχετικά με την αντίκρουση της εις βάρος του κατηγορίας. Μπορεί επίσης να προσκομίσει έγγραφα, αλλά και να προτείνει τους μάρτυρες υπερασπίσεώς του. Προκειμένου να βεβαιωθεί η κατάθεση του απολογητικού υπομνήματος και των προσκομιζόμενων εγγράφων, συντάσσεται έκθεση εγχειρήσεως από τον δικαστικό γραμματέα. Η έκθεση εγχείρησης είναι ανακριτική πράξη και αποτελεί επίσημο αποδεικτικό παράδοσης-παραλαβής κατά την ποινική δικονομία³⁵.

Ο κατηγορούμενος, αφού ολοκληρωθεί η απολογία του ενώπιον του Ανακριτή, οδηγείται ενώπιον του Εισαγγελέα, στον οποίο εκθέτει τις απόψεις του (στην ουσία, επαναλαμβάνει την απολογία του). Ο Εισαγγελέας, πριν εκφράσει τη γνώμη του, υποχρεούται να ακούσει τον κατηγορούμενο και τον συνήγορό του. Ο Ανακριτής, αμέσως μετά την απολογία του κατηγορουμένου, αποφασίζει με την σειρά που αναφέρεται για το αν θα πρέπει να αφεθεί ελεύθερος ο κατηγορούμενος ή αν θα εκδώσει διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων (εγγυοδοσία, απαγόρευση, εξόδου από την χώρα, εμφάνιση του κατηγορουμένου σε τακτά χρονικά διαστήματα στο αστυνομικό τμήμα της κατοικίας του κ.λπ.) ή διάταξη επιβολής κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση ή ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης, αφού προηγουμένως και σε κάθε περίπτωση λάβει την γραπτή σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα³⁶. Ο σκοπός της επιβολής των παραπάνω μέτρων είναι να αποτραπεί ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων και να εξασφαλιστεί ότι εκείνος στον οποίο επιβλήθηκαν θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης³⁷.

Η τυχόν διαφωνία μεταξύ Ανακριτή και Εισαγγελέα επιλύεται από το δικαστικό συμβούλιο. Ειδικά σε περίπτωση διαφωνίας για την προσωρινή κράτηση η πρόταση του Εισαγγελέα υποβάλλεται μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών και το συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε προθεσμία πέντε (5) ημερών. Στο μεταξύ διάστημα με διάταξη του Ανακριτή επιβάλλεται ο κατ' οίκον περιορισμός του κατηγορουμένου, η αφαίρεση

³⁵ Βλ. άρθρο 148-153 Κ.Π.Δ.

³⁶ Βλ. 288§1 Κ.Π.Δ.

³⁷ Βλ. Σύγχρονη Νομοθεσία-Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2019, άρθρ. 282, σελ.165

διαβατηρίου ή άλλου ισοδύναμου ταξιδιωτικού εγγράφου του και η απαγόρευση εξόδου του από τη χώρα³⁸.

Ως βάση της ανακριτικής δραστηριότητας του Ανακριτή τίθεται ο κανόνας της αυτοπρόσωπης διενέργειας των ανακριτικών πράξεων. Επίσης, κατά κανόνα τουλάχιστον, ο Ανακριτής ενεργεί ανάκριση στο ανακριτικό του γραφείο. Ωστόσο, επειδή αυτό αποτελεί μόνο τον κανόνα, προβλέπονται «κλιμακωτά» από το άρθρο 249 Κ.Π.Δ. οι όροι για τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων εκτός της έδρας ή και εκτός της δικαστικής περιφέρειας, αυτοπρόσωπα ή με ανάθεση σε άλλον Ανακριτή ή προανακριτικό υπάλληλο. Όμως, ο Ανακριτής δεν μπορεί να αναθέσει σε άλλον Ανακριτή την λήψη της απολογίας του κατηγορουμένου³⁹.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως ο Ανακριτής μπορεί να ζητήσει δικαστική συνδρομή από αλλοδαπές αρχές για την εξέταση στο έδαφός τους μαρτύρων και κατηγορουμένων, την κατάσχεση πειστηρίων, την ενέργεια αυτοψίας και πραγματογνωμοσύνης και άλλων ανακριτικών πράξεων που προβλέπονται στον Κ.Π.Δ. και σε άλλες ειδικές δικονομικές διατάξεις. Αυτές οι αιτήσεις διεθνούς δικαστικής συνδρομής διαβιβάζονται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Εφετών στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που μεριμνά για την εκτέλεσή τους μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών με βάση τις διατάξεις των διεθνών συνθηκών και εθίμων. Σε επείγουσες περιπτώσεις οι αιτήσεις αυτές διαβιβάζονται και απευθείας στις επιτόπιες ελληνικές προξενικές αρχές, που ασκούν ανακριτικά καθήκοντα, ειδοποιείται όμως σχετικά το Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Με τον ίδιο τρόπο διαβιβάζονται και οι κλήσεις για να επιδοθούν στους μάρτυρες και τους κατηγορουμένους. Αντίστροφα, οι αιτήσεις ξένων δικαστικών αρχών για τη διενέργεια ανακριτικής πράξης, διαβιβάζονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και εκτελούνται με παραγγελία του αρμόδιου Εισαγγελέα

³⁸ Βλ. άρθρο. 288§1 Κ.Π.Δ.

³⁹ Βλ. σχετικά Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ'άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, εκδ. νομική βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 916 και άρθρο 249 Κ.Π.Δ. : «1. Ο Ανακριτής μπορεί να μεταβαίνει, για να διενεργήσει ανάκριση, έξω από την έδρα του με σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, ή και σε άλλη δικαστική περιφέρεια, αν το εγκρίνει ο Εισαγγελέας Εφετών. Στην τελευταία περίπτωση ειδοποιείται ο Εισαγγελέας Εφετών της περιφέρειας όπου πρόκειται να γίνει η ανάκριση. 2. Ο Ανακριτής μπορεί να αναθέσει σε άλλον ανακριτικό υπάλληλο τις πράξεις που πρόκειται να διενεργηθούν έξω από την έδρα του, μέσα όμως στη δική του δικαστική περιφέρεια. Επίσης αναθέτει στον αρμόδιο Ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο εκείνες που πρόκειται να γίνουν έξω από την περιφέρειά του, ειδοποιώντας συγχρόνως τον οικείο Εισαγγελέα. Δεν μπορεί όμως να αναθέσει σε άλλον Ανακριτή την λήψη της απολογίας του κατηγορουμένου. 3. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ο Ανακριτής μπορεί να αναθέσει τη διενέργεια ορισμένων πράξεων σε άλλον Ανακριτή ή σε οποιοδήποτε προανακριτικό υπάλληλο της έδρας του, ειδοποιώντας συγχρόνως τον οικείο Εισαγγελέα Εφετών».

Εφετών από τον Ανακριτή στην περιφέρεια του οποίου πρόκειται να διεξαχθεί η ανακριτική πράξη, το ταχύτερο δυνατό. Κατά τα λοιπά τηρούνται οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα, οι διεθνείς συνθήκες και τα έθιμα⁴⁰.

Η περάτωση της ανάκρισης διακρίνεται σε τυπική και ουσιαστική. Η πρώτη επέρχεται με τη λήψη της απολογίας του κατηγορουμένου από τον Ανακριτή και τη διενέργεια της τελευταίας ανακριτικής πράξης, σηματοδοτείται δε από τη γνωστοποίηση του πέρατος και την διαβίβαση των εγγράφων της δικογραφίας στον Εισαγγελέα⁴¹. Ο Ανακριτής οφείλει, πριν διαβιβάσει τη δικογραφία στον Εισαγγελέα, να γνωστοποιήσει στους διαδίκους (κατηγορούμενο και παριστάμενο για την υποστήριξη της κατηγορίας) ότι ολοκληρώθηκε η ανάκριση, ώστε να ασκήσουν τα δικαιώματα που τους παρέχονται με τα άρθρα 100, 107 και 108. Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να διορίσουν αντίκλητο δικηγόρο από τους διορισμένους στην έδρα του Ανακριτή, και σ' αυτόν γίνεται η γνωστοποίηση. Αν όμως οι διάδικοι κατοικούν έξω από την έδρα του Ανακριτή, η γνωστοποίηση γίνεται μόνο αν έχουν διορίσει αντίκλητο στην έδρα του⁴². Από τη διάταξη του άρθρου 308 παρ. 4 Κ.Π.Δ. καθίσταται σαφές ότι δεν θεσπίζεται δικαίωμα του κατηγορουμένου να αποδεχθεί ή όχι την ολοκλήρωση της ανάκρισης, αλλά μόνο δικαίωμά του να λάβει γνώση αυτής, είτε ο ίδιος, εφόσον κατοικεί εντός της έδρας του Ανακριτή, είτε μέσω του αντικλήτου που τυχόν έχει διορίσει στην έδρα του Ανακριτή. Εάν ο Ανακριτής δεν ενημερώσει τους διαδίκους, επέρχεται απόλυτη ακυρότητα ως προς εκείνον τον κατηγορούμενο που δεν έλαβε γνώση. Από το άρθρο 308 παρ. 1 σαφώς συνάγεται ότι ο Ανακριτής μόλις περατώσει την κύρια ανάκριση οφείλει να διαβιβάσει αμέσως τη δικογραφία στον Εισαγγελέα, χωρίς τη σύνταξη κάποιου πορίσματος περί της ουσίας της υποθέσεως⁴³. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι μετά την υπογραφή της γνωστοποίησης του πέρατος, η δικογραφία δεν διαβιβάζεται αμέσως στον Εισαγγελέα, αλλά πρέπει να παραμείνει στο ανακριτικό γραφείο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου που είναι αναγκαίος για να ασκήσουν οι διάδικοι (και ιδίως ο κατηγορούμενος) τα δικαιώματά τους, αλλιώς δημιουργείται απόλυτη ακυρότητα⁴⁴. Στη διάταξη του άρθρου 308 παρ. 4

⁴⁰ Βλ. σχετικά άρθρα 458-459 Κ.Π.Δ.

⁴¹ Βλ. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, εκδ. νομική βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 986

⁴² Βλ. άρθρο 308 παρ. 4 Κ.Π.Δ.

⁴³ Βλ. Κονταξής Αθ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας-Συνδυασμός Θεωρίας και πράξης», Τόμος β', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, δ' έκδοση, 2006, σελ. 1948.

⁴⁴ Βλ. ΑΠ 1400/1988 : «...μετά το τέλος της ανακρίσεως και προτού διαβιρασθεί η δικογραφία στον εισαγγελέα, καλείται από τον ανακριτή πάντοτε ο κατηγορούμενος να μελετήσει όλη τη δικογραφία η οποία πρέπει να βρίσκεται σε όλο το χρονικό τούτο διάστημα στο γραφείο αυτού... από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι μετά το τέλος της ανακρίσεως και όταν ακόμη αυτή διετάχθη συμπληρωματικώς από

Κ.Π.Δ. δεν προσδιορίζεται το χρονικό διάστημα που πρέπει να μεσολαβεί από τη γνωστοποίηση του πέρατος της ανακρίσεως μέχρι την υποβολή της δικογραφίας στον Εισαγγελέα. Γίνεται δεκτό ότι, ενόψει του ανωτέρω νομοθετικού κενού, απαιτείται η μεσολάβηση ενός ευλόγου χρόνου για την άσκηση του δικαιώματος των διαδίκων (και ιδίως του κατηγορουμένου) για την υποβολή υπομνήματος στον εισαγγελέα ή αιτήματος για συμπληρωματική απολογία. Έχει κριθεί ως εύλογος χρόνος το 24ωρο⁴⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο 270 Κ.Π.Δ., η κύρια ανάκριση δεν μπορεί να θεωρηθεί τελειωμένη, αν δεν απολογηθεί ο κατηγορούμενος⁴⁶. Μπορεί όμως να θεωρηθεί περαιωμένη, ακόμη και αν ο κατηγορούμενος δεν παρουσιάστηκε για να απολογηθεί μολονότι κλήθηκε προς τούτο, αν δεν προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις εναντίον του⁴⁷. Στην πρακτική συνηθίζεται, όταν ο Ανακριτής φρονεί ότι δεν προκύπτουν σε βάρος του κατηγορουμένου αποχρώσεις ενδείξεις, να περατώνει την ανάκριση με την έκδοση της λεγόμενης «τυπικής κλήσης» για απολογία, κλήσης δηλαδή που δεν επιδίδεται στον κατηγορούμενο⁴⁸. Στην περίπτωση αυτή, η κλήση προς τον κατηγορούμενο για να απολογηθεί αναδεικνύεται ως μάταιη, αφού η απολογία ως ανακριτική πράξη δεν είναι έστω κατ'ελάχιστον αναγκαία ενώ και ο υπερασπιστικός της ρόλος, για τον κατηγορούμενο, ανύπαρκτος. Στο πλαίσιο αυτό η κλήση του κατηγορουμένου σε απολογία έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα την ψυχική του ταλαιπωρία και την ενδεχόμενη κοινωνική του μείωση⁴⁹. Η «τυπική» κλήση δεν επιδίδεται στον κατηγορούμενο, αλλά

το συμβούλιο Εφετών ο ανακριτής έχει υποχρέωση όχι μόνον να γνωστοποιεί στον κατηγορούμενο ή τον αντίκλητό του το πέρας της ανακρίσεως, αλλά συγχρόνως παρέχει σ' αυτόν και τον αναγκαίο χρόνο για να ασκήσει τα ανωτέρω δικαιώματά του, δηλαδή να μελετήσει τη δικογραφία, να ζητήσει αντίγραφα των εγγράφων κ.λπ., μέχρις ότου δε εξαντληθεί ο χρόνος που παρέχεται στον κατηγορούμενο να λάβει γνώση της δικογραφίας, πρέπει η δικογραφία αυτή, όπως παραπάνω λέχθηκε, να παραμένει στο ανακριτικό γραφείο και όχι να διαβιβάζεται στον εισαγγελέα προτού λήξει ο χρόνος που ορίστηκε από τον ανακριτή μέσα στον οποίο ο κατηγορούμενος έπρεπε να λάβει γνώση της δικογραφίας. Η παραβίαση των ανωτέρω διατάξεων συνεπάγεται απόλυτον ακυρότητα και δημιουργεί λόγον αναιρέσεως εκ του άρθρου 484 παρ.1 στοιχ. α' ΚΠ Δικονομίας. Η ακυρότητα δε αυτή δεν αίρεται εκ του γεγονότος, ότι ο κατηγορούμενος και μετά την υποβολή της δικογραφίας στον εισαγγελέα μπορεί να απευθύνεται προς αυτόν και να υποβάλλει αιτήματα γιατί τέτοιο δεν ορίζει ο νόμος...».

⁴⁵ Μαργαρίτης Λ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας –ερμηνεία κατ' άρθρο –Τόμος δεύτερος (άρθρα 305-603), Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 1259

⁴⁶ Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», 4η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 517 επ.

⁴⁷ Ο όρος «αποχρώσεις» ταυτίζεται με τις «σοβαρές» ή τις «επαρκείς». Με την ΑΠ Ολ 9/2001 κρίθηκε ότι «Οι ενδείξεις θεωρούνται σοβαρές όταν πιθανολογούν την ενοχή του κατηγορουμένου ή όταν από το αποδεικτικό υλικό που συγκομίσθηκε προκύπτει με βεβαιότητα ότι το δικαστήριο θα πρέπει να επιληφθεί και να υποβάλει στη δοκιμασία της επ' ακροατηρίου διαδικασίας τα πραγματικά περιστατικά στο οποία στηρίζονται οι ενδείξεις. Αντιθέτως οι ενδείξεις δεν θεωρούνται σοβαρές όταν, αυτές καθεαυτές κρινόμενες, δεν πιθανολογούν σοβαρά την ενοχή του κατηγορουμένου και κλονίζονται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία που είναι επαρκή για να οδηγήσουν το δικαστήριο στην απαλλαγή του».

⁴⁸ Βλ. απόφαση ΑΠ 1488/2011 (ΣΤ, ΠΟΙΝΙΚΕΣ),

http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=I6D7MYZUHD2RMKX7DDGZCV4V8NKAZS&apof=1488_2011&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%D3%D4

⁴⁹ Βλ. σχετικά Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 990-991

παραμένει στη δικογραφία. Αν εν συνεχεία ο Εισαγγελέας, αφού διαβιβαστεί σε αυτόν η δικογραφία, θεωρήσει ότι προκύπτουν αποχρώσεις (σοβαρές) ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, οφείλει να την επιστρέψει στον Ανακριτή για τη λήψη απολογίας. Δεν δικαιούται δηλαδή να εισάγει στο δικαστικό συμβούλιο παραπεμπτική πρόταση. Ακολούθως, αν ο Ανακριτής αναθεωρήσει την αρχική του προσέγγιση, καλεί τον κατηγορούμενο σε απολογία. Διαφορετικά, εκφράζει εγγράφως την διαφωνία του οπότε το ζήτημα θα επιλύσει το δικαστικό συμβούλιο κατ' άρθρο 307 εδ. δ' Κ.Π.Δ.⁵⁰. Περαιτέρω, η περάτωση της ανάκρισης με «τυπική κλήση», δεν στερεί το δικαστικό συμβούλιο της εξουσίας να αποφανθεί επί της υποθέσεως. Αν όμως το δικαστικό συμβούλιο καταλήξει στην άποψη ότι από την μελέτη των στοιχείων της δικογραφίας προκύπτουν σε βάρος του κατηγορουμένου σοβαρές ενδείξεις ενοχής, δεν μπορεί να παραπέμψει τον κατηγορούμενο χωρίς προηγουμένως να έχει ληφθεί η πραγματική απολογία του, διότι άλλως ιδρύεται λόγος αναιρέσεως για απόλυτη ακυρότητα, λόγω της μη πραγματικής κλήτευσης του κατηγορουμένου και εντεύθεν της μη άσκησης από αυτόν των δικαιωμάτων που του παρέχουν τα άρθρα 100-103 του Κ.Π.Δ (99-104 του νέου Κ.Π.Δ.). Στην περίπτωση αυτή, αν το συμβούλιο έχει διαφορετική άποψη από τον Ανακριτή, οφείλει να επιστρέψει την δικογραφία στον τελευταίο παραγγέλλοντας συμπληρωματική κυρία ανάκριση, προκειμένου να ληφθεί η απολογία του κατηγορουμένου και να γίνει σ' αυτόν γνωστοποίηση του πέρατός της, μετά το πέρας της οποίας δεν κωλύεται πλέον να εκδώσει παραπεμπτικό βούλευμα⁵¹.

Αν ο κατηγορούμενος κλήθηκε σε απολογία, από απείθεια⁵² όμως δεν παρουσιάζεται και ο Ανακριτής κρίνει ότι υπάρχουν ενδείξεις εναντίον του, τότε η Ανάκριση μπορεί να θεωρηθεί τελειωμένη με την έκδοση εντάλματος σύλληψης ή βίαιης προσαγωγής, σύμφωνα με τα άρθρ. 272 και 276⁵³.

Η ρύθμιση αυτή δικαιολογείται από σκέψεις που ανάγονται στη φύση της απολογίας. Ειδικότερα, κατά πρώτον, η απολογία ως αποδεικτικό μέσο δεν έχει να προσφέρει κάτι, αφού ήδη ο Ανακριτής θεωρεί πως δεν προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου. Επιπλέον, η μη προσέλευση του τελευταίου για να απολογηθεί παράγει

⁵⁰ Βλ. σχετικά Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 989

⁵¹ Βλ. απόφαση ΑΠ 1488/2011 (ΣΤ, ΠΟΙΝΙΚΕΣ), ό.π.

⁵² Για να προκύπτει η απείθεια του κατηγορουμένου είναι αναγκαία η προηγούμενη νόμιμη κλήτευσή του. Βλ. σχετικά Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 988-989

⁵³ Βλ. άρθρο. 270 Κ.Π.Δ.

τεκμήριο υπέρ της παραίτησής από τη χρήση μιας ευκαιρίας υπεράσπισης του εαυτού του⁵⁴.

Ο Ανακριτής οφείλει να περατώσει την κύρια ανάκριση μέσα σε οκτώ μήνες και τη διατασσόμενη από το Συμβούλιο συμπληρωματική ανάκριση μέσα σε δύο μήνες, αφότου η δικογραφία περιέλθει σε αυτόν, ενώ σε περίπτωση που ο Ανακριτής έχει εκδώσει κατά του κατηγορουμένου ένταλμα προσωρινής κράτησης, οφείλει να περατώσει την κυρία ανάκριση μέσα σε τέσσερις μήνες από την επιβολή της προσωρινής κράτησης, εκτός αν η φύση της υπόθεσης ή της πράξης που πρέπει να διενεργηθεί επιβάλλουν την υπέρβαση των προθεσμιών αυτών⁵⁵.

Η ουσιαστική περάτωση της κυρίας ανάκρισης κηρύσσεται με την κρίση του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών και την έκδοση σχετικού βουλεύματος. Για το σκοπό αυτό, τα έγγραφα διαβιβάζονται αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη στον Εισαγγελέα, ο οποίος, αν κρίνει ότι δεν χρειάζεται να τα επιστρέψει στον Ανακριτή για να συμπληρωθεί η ανάκριση, μέσα σε δύο μήνες ή εάν η φύση της υπόθεσης το επιβάλλει μέσα σε τρεις μήνες, υποβάλλει πρόταση στο Συμβούλιο για να παύσει οριστικά ή προσωρινά η δίωξη ή για να παραπεμφθεί ο κατηγορούμενος στο ακροατήριο ή για να μην απαγγελθεί κατηγορία εναντίον του. Ο Εισαγγελέας, εφόσον στη δικογραφία που του διαβιβάστηκε από τον Ανακριτή μετά το πέρας της κύριας ανάκρισης υπάρχουν κατηγορούμενοι κατά των οποίων έχει εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης, οφείλει εντός μηνός να υποβάλει την αντίστοιχη πρόταση στο Συμβούλιο. Η κύρια ανάκριση στα πλημμελήματα περατώνεται και με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου με διαταγή του Εισαγγελέα, εφόσον υπάρχει η σύμφωνη γνώμη του Ανακριτή⁵⁶.

Στην ανάκριση του εγκλήματος θα πρέπει να επιδιώκεται αποκλειστικά και μόνο η εξεύρεση της αλήθειας. Η επιδίωξη της εξεύρεσης της αλήθειας απαιτεί, όπως προαναφέρθηκε, έναν κύκλο ενεργειών που για να γίνουν χρειάζεται κόπο, χρόνο, υπομονή και προσπάθεια. Ωστόσο, πολλές φορές η ανάγκη για γρήγορη απονομή της δικαιοσύνης ή ο φόρτος των πολλών υποθέσεων που συσσωρεύονται στο «ντουλάπι» του ανακριτικού γραφείου ή η παρατεινόμενη προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, πιέζουν τον Ανακριτή για γρήγορη περαιώση της δικογραφίας, γεγονός που δυσχεραίνει την επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

⁵⁴ Βλ. σχετικά Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 988

⁵⁵ Βλ. άρθρο 248§5 Κ.Π.Δ.

⁵⁶ Βλ. άρθρο 308 Κ.Π.Δ.

1.5. Γενικές αρχές ανάκρισης

Κατά την ενέργεια των ανακριτικών πράξεων πρέπει να ισχύουν οι εξής γενικές αρχές:

1) Η αρχή της μυστικότητας, σύμφωνα με την οποία οι ανακριτικές πράξεις διενεργούνται χωρίς την παρουσία άλλων προσώπων, όπως του κατηγορουμένου ή του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας⁵⁷. Η μυστικότητα επιβάλλεται αφενός μεν γιατί είναι αναγκαία για τη διαλεύκανση των εγκλημάτων, αφετέρου όμως και για την αποτροπή της άσκοπης - και γι' αυτό απαράδεκτης - ηθικής μείωσης του κατηγορουμένου ενίοτε δε και του παθόντος (π.χ. στην περίπτωση εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας)⁵⁸.

2) Η αρχή της έγγραφης διαδικασίας, βάσει της οποίας, για κάθε ανακριτική πράξη κατά τη διάρκεια της προδικασίας συντάσσεται έκθεση κατ' άρθρα 148 επ. Κ.Π.Δ. (π.χ. έκθεση μαρτυρικής κατάθεσης, εγχειρήσεως, παράδοσης-παραλαβής, όρκισης πραγματογνώμονα κ.λπ.)⁵⁹.

3) Η αρχή της δικαστικής ακρόασεως, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος⁶⁰, αλλά και στο άρθρο 41 παρ. 2 στοιχ. α' του ΧΘΔΕΕ⁶¹. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης εδράζεται τόσο στην αρχή του κράτους δικαίου, όσο και στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας⁶². Ειδικότερα, σε ότι αφορά το στάδιο της ανάκρισης, το εν λόγω δικαίωμα αποτελεί την άμυνα του κατηγορουμένου, καθώς οι ανακριτικές πράξεις και κυρίως η απόφαση για την επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, πλήττουν καίρια έννομα αγαθά και συμφέροντά του, τα οποία

⁵⁷ Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα δεν έχει αρμοδιότητα ως προς τα προσωπικά δεδομένα που ήδη περιλαμβάνονται σε δικογραφία εκκρεμούσας δίκης ή σε ανακριτικό/προανακριτικό υλικό. Περαιτέρω, ως προς τη νομιμότητα της συλλογής και χρήσης προσωπικών δεδομένων, όταν εκκρεμεί δίκη ή διενεργείται προανάκριση ή ανάκριση, ο δικαστικός ή εισαγγελικός λειτουργός είναι αρμόδιος να κρίνει στα πλαίσια της αξιολόγησης των αποδεικτικών μέσων ή του ανακριτικού υλικού, αν η συλλογή των δεδομένων αυτών είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του Ν 2472/1997 (βλ. σχετικά ΑΠΔΠΧ αποφ. 147/2001), βλ. επίσης υπ' αριθμ. 1/2020 απόφασή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπου η Αρχή «απέρριψε καταγγελία λόγω αναρμοδιότητας, επισημαίνοντας πως όταν προσωπικά δεδομένα έχουν προσκομισθεί σε δικαστική αρχή και ευρίσκονται στον φάκελο της δικογραφίας, η Αρχή δεν έχει αρμοδιότητα γιατί ο φάκελος της δικογραφίας εκκρεμούς δίκης δεν αποτελεί αρχείο, το οποίο υπάγεται στις αρμοδιότητες και τον έλεγχό της», file:///C:/Users/ss/Downloads/1_2020anonym.pdf.

⁵⁸ Βλ. Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 860.

⁵⁹ Βλ. άρθρο 241 Κ.Π.Δ. και Μαργαρίτης Λ. ό.π. σελ. 859

⁶⁰ Άρθρο 20 παρ. 1 Σ : «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματά ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει».

⁶¹ Άρθρο 41 παρ. 2 στοιχ. α' του ΧΘΔΕΕ : «το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση προτού ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του», βλ. https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

⁶² Μπέης Κ., «Το δικαίωμα προηγούμενης διοικητικής ακρόασης», περιοδικό δίκη, Μάρτιος 1997, <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=6&mid=&mnu=&id=19159>

προστατεύονται από το Σύνταγμα και των οποίων η προστασία δικαιολογεί, τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος υπερασπίσεώς του.

4) Η αρχή της έλλειψης αντιδικίας, η οποία αποτελεί απόρροια της αρχής της μυστικότητας, καθόσον απαγορεύεται η παρουσία άλλων προσώπων, όπως του κατηγορουμένου και του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας. Επομένως, δεν υφίσταται αντιδικία⁶³.

5) Η αρχή της μη αυτοενοχοποίησης⁶⁴, σύμφωνα με την οποία κάθε πρόσωπο που κατηγορείται έχει το δικαίωμα να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του. Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρ. 14 παρ. 3 περ. ζ' ΔΣΑΠΔ⁶⁵ αλλά και στα άρθρ. 223 παρ. 4 Κ.Π.Δ. και άρθρ. 273 παρ. 2 Κ.Π.Δ., όπου κατοχυρώνεται ως αυτοτελές δικαίωμα το δικαίωμα σιωπής. Η σιωπή του κατηγορουμένου δεν πρέπει να ανάγεται σε έμμεση «ομολογία ενοχής»⁶⁶.

6) Η αρχή της σκοπιμότητας⁶⁷, με την οποία ελέγχεται ο Ανακριτής για την επιλογή της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης. Ποιόν σκοπό δηλαδή εξυπηρετεί η συγκεκριμένη ανακριτική πράξη αντί άλλων και αν αυτή η πράξη είναι η σκοπιμότερη.

7) Η αρχή της προσφορότητας ή της καταλληλότητας, σύμφωνα με την οποία η ανακριτική πράξη που επιλέγεται θα πρέπει να είναι η πιο κατάλληλη για την ανακάλυψη της αλήθειας⁶⁸.

Από τη γενικότερη αρχή του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου και από το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, απορρέουν ειδικότερα στο στάδιο της ανάκρισης οι ακόλουθες βασικές αρχές:

1) Η αρχή της αναγκαιότητας, σύμφωνα με την οποία η αντίστοιχη ανακριτική δραστηριότητα οφείλει να λαμβάνει χώρα μόνον όταν - και καθόσον μέτρο - είναι αναγκαία για τη διερεύνηση των εγκλημάτων και την ανακάλυψη των δραστών τους. Η συγκεκριμένη αρχή κινείται σε διπλή κατεύθυνση: αφενός στην επιβολή προσωρινής κράτησης, περιοριστικών όρων ή κατ'οίκον περιορισμού, μόνον όταν τα μέτρα τούτα είναι «απολύτως αναγκαία», αφετέρου στην προτίμηση του λιγότερου επαχθούς μέτρου

⁶³ Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθρ. 239 Κ.Π.Δ., παρ. 5-8, σελ. 2795.

⁶⁴ Καρράς Αργ., «Ποινικό δικονομικό δίκαιο», 4η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 355-356.

⁶⁵ Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα : <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>

⁶⁶ Μαργαρίτης Λ. ό.π., σελ. 1008 : «Υποστηρίζεται βέβαια ότι αν οι λοιπές αποδείξεις εις βάρος του κατηγορουμένου είναι ισχυρές, δεν αποκλείεται η εξαγωγή συμπεράσματος σε βάρος του, ιδίως αν ο δικαστής πείθεται ότι υπάρχει αδυναμία απάντησης εκ μέρους του».

⁶⁷ Σεβαστίδης Χ., Κώδικας ποινικής δικονομίας- ερμηνεία κατ' άρθρο- άρθρα 177-319, τόμος ΙΙΙ, 2015, άρθρο 239 ΚΠΔ, σελ. 2796

⁶⁸ Καρράς Αργ., ό.π., 2011, σελ. 355 και Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθρ. 239 ΚΠΔ, σελ. 2796

και επιλογή του επαχθέστερου μέτρου μόνον όταν εκτιμάται ότι το πρώτο (λιγότερο επαχθές μέτρο) δεν είναι πρόσφορο στη συγκεκριμένη περίπτωση για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού⁶⁹.

2) Η αρχή της απαγόρευση του υπερμέτρου, η οποία επιβάλλει στον ανακρίνοντα την προσεκτική στάθμιση των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης κατά την εφαρμογή των διάφορων εξαναγκαστικών μέτρων, ώστε να μην προσβάλλονται με τρόπο αφόρητο και αδικαιολόγητα τα έννομα αγαθά του κατηγορουμένου⁷⁰.

3) Η αρχή της αναγκαίας αναλογίας και αναλογικότητας, σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, χωρίς βέβαια, η βαρύτητα αυτή από μόνη της να αρκεί για την επιβολή του μέτρου⁷¹.

4) Η αρχή της ισχύος του προσήκοντος βαθμού υπονοιών⁷², βάσει της οποίας όσο σοβαρότερο είναι το μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος του κατηγορουμένου, τόσο περισσότερες ενδείξεις θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί. Έτσι, για την επιβολή περιοριστικών όρων, κατ'όικον περιορισμού ή προσωρινής κράτησης κατ' άρθρο 282 Κ.Π.Δ., αναγκαία είναι η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ενοχής.

Τέλος, σε κάθε περίπτωση διενέργειας ανακριτικής πράξης, πρέπει να αποφεύγονται η προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η δημοσιότητα καθώς και η προσβολή του θρησκευτικού, του εθνικού ή του ηθικού συναισθήματος και να λαμβάνεται πρόνοια να μην διαταραχθεί η δημόσια τάξη⁷³.

1.6. Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου

Η ανθρώπινη αξία αποτελεί, σε κάθε έννομη τάξη, τον πυρήνα όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό θεσπίστηκαν γενικές «ασφαλιστικές δικλείδες» για την προστασία της ανθρώπινης προσωπικότητας και αξίας, τόσο σε επίπεδο κράτους, όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του

⁶⁹ Βλ. σχετικά αιτιολογική έκθεση άρθρου 282 Κ.Π.Δ., 2009:

<http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=17>, Καρράς Αργ., ό.π., 2011, σελ. 354 & Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθ. 239 ΚΠΔ, σελ. 2796.

⁷⁰ Βλ. ό.π. αιτιολογική έκθεση άρθρου 282 Κ.Π.Δ., 2009, Καρράς Αργ., ό.π., σελ. 354 και Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθ. 239 ΚΠΔ, παρ. 14, σελ. 2797

⁷¹ Βλ. ό.π. αιτιολογική έκθεση άρθρου 282 Κ.Π.Δ., 2009, Καρράς Αργ., ό.π., 2011, σελ. 355 και Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθ. 239 ΚΠΔ, σελ. 2797

⁷² Σεβαστίδης Χ., ό.π., 2015, άρθ. 239 ΚΠΔ, παρ. 15, σελ. 2797

⁷³ Βλ. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 925-926.

Συντάγματός μας «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Το περιεχόμενο της αρχής της αξίας του ανθρώπου έγκειται κυρίως στην υποχρέωση και απαίτηση να μην υποβιβάζεται ο άνθρωπος σε αντικείμενο για την εξυπηρέτηση οποιονδήποτε σκοπών⁷⁴. Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται ως θεμελιώδης, έχει γενικό περιεχόμενο, συνεφαρμόζεται και ενισχύει την ερμηνεία των υπόλοιπων συνταγματικών δικαιωμάτων.

Επιπρόσθετα, το άρθρο 1 του ΧΘΔΕΕ ορίζει ότι «η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται». Ειδικότερα, στις επεξηγήσεις του ΧΘΔΕΕ διευκρινίζεται ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν είναι μόνο θεμελιώδες δικαίωμα αυτή καθ' αυτή, αλλά αποτελεί την ίδια τη βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Επίσης, διευκρινίζεται ότι κανένα από τα δικαιώματα που ορίζει ο ΧΘΔΕΕ δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προσβολή της αξιοπρέπειας άλλου προσώπου και ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια ανήκει καθ' υπόσταση στα δικαιώματα που ορίζει ο Χάρτης. Δεν μπορεί ως εκ τούτου να θιγεί ούτε κατά τον περιορισμό δικαιώματος⁷⁵. Στην ΕΣΔΑ η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν κατοχυρώνεται ρητά, αλλά η νομολογία του ΕΔΔΑ διακηρύσσει: «Η ουσία της ΕΣΔΑ είναι ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ανθρώπινης ελευθερίας»⁷⁶. Τέλος, η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που υιοθετήθηκε από την απόφαση 217 Α (III) της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) στις 10 Δεκεμβρίου 1948, κατοχυρώνει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο προοίμιό της: «Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτριωτών δικαιωμάτων τους, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο»⁷⁷. Παρ' όλο που δεν είναι νομικά δεσμευτικό έγγραφο, έγινε η βάση για δύο νομικές συνθήκες, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα⁷⁸.

⁷⁴ Ακριβοπούλου Χρ.- Ανθόπουλος, Χαρ., «Εισαγωγή στο δίκαιο και στους συνταγματικούς θεσμούς», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015, σελ. 120

⁷⁵ Στην απόφασή του της 9ης Οκτωβρίου 2001 στην υπόθεση C-377/98 Κάτω Χώρες κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, Συλλ. 2001, σ. I-7079, στις παραγράφους 70 έως 77 του σκεπτικού, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι το θεμελιώδες δικαίωμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αποτελεί στοιχείο του δικαίου της Ένωσης. Βλ. σχετικά: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN)

⁷⁶ Βλ. ΕΔΔΑ, υποθ. 2346/02, Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση 29 Απριλίου 2002, αρ. 65, (<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60448%22%5D%7D>)

⁷⁷ Βλ. A/RES/217, 10 Δεκεμβρίου 1948, <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

⁷⁸ Βλ. <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/wp-content/uploads/downloads/2013/12/Dikaiomata.pdf>

Στο στάδιο της προδικασίας με τη στενή έννοια, αλλά και στο στάδιο της κύριας δίκης, ο κατηγορούμενος αποτελεί κεντρικό πρόσωπο και βρίσκεται στην πιο ευάλωτη δικονομικά θέση. Ο κατηγορούμενος πρέπει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως υποκείμενο της ποινικής δίκης και όχι απλώς ως αποδεικτικό μέσο που θα μας οδηγήσει στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Ο κατηγορούμενος επομένως, προσδιορίζεται είτε ως ενεργητικό (π.χ. φορέας δικαιωμάτων) είτε ως παθητικό (π.χ. όταν υποβάλλεται σε μέτρα δικονομικού καταναγκασμού) υποκείμενο της ποινικής διαδικασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ο κατηγορούμενος στην κύρια ανάκριση είναι εξοπλισμένος με ένα σύνολο δικονομικών δικαιωμάτων, προκειμένου να του διασφαλιστεί μια δίκαιη δίκη. Ειδικότερα, ο Έλληνας νομοθέτης αλλά και η Ε.Ε. προέβησαν στην ψήφιση και εφαρμογή κανόνων που προστατεύουν τον κατηγορούμενο από τυχόν αυθαιρεσίες, καταχρήσεις ή αδικίες από την πλευρά των οργάνων στα οποία είναι ανατεθειμένη η διεξαγωγή της ανάκρισης ή/και της ποινικής δίκης. Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου αποτελούν - πέρα από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει - τα δικονομικά του «όπλα», προκειμένου να υπερασπιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον εαυτό του ενώπιον της ανακριτικής αρχής. Η παραβίαση των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων προστασίας του κατηγορουμένου συνδέονται με απειλή ποινής απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας.

Για να γίνει κάποιος φορέας των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, πρέπει να αποκτήσει την ιδιότητα αυτή. Η ιδιότητα του κατηγορουμένου, αποκτάται ουσιαστικά, είτε με την κίνηση της ποινικής δίωξης από τον Εισαγγελέα ή την απαγγελία της κατηγορίας από τον Ανακριτή κατά τη διάρκεια της ανάκρισης⁷⁹, όταν δηλαδή προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις ενοχής.

Βασική αρχή πάνω στην οποία θεμελιώνονται όλα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου αποτελεί το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου. Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου τεκμαίρει την αθωότητά του μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή του σύμφωνα με το νόμο⁸⁰, δηλαδή μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση δικαστηρίου περί της ενοχής ή της αθωότητάς του και επιβάλλει σε όλους ανεξαιρέτως να αντιμετωπίζουν τον κατηγορούμενο με τη δέουσα αξιοπρέπεια. Το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί κανόνα, που αφορά το περιεχόμενο και όχι το βάρος απόδειξης, ορίζει δηλαδή

⁷⁹ Βλ. άρθρο 72 Κ.Π.Δ. «Την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά εκείνος εναντίον του οποίου ο Εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη και εκείνος στον οποίο σε οποιαδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη», Ανδρουλάκης Νικ., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 1994, σελ. 61-62.

⁸⁰ Βλ. άρθρο 71 Κ.Π.Δ.

τι θα αποδειχθεί και όχι ποιος θα το αποδείξει⁸¹. Το τεκμήριο της αθωότητας κατοχυρώνεται σε διεθνές επίπεδο από το άρθρο 11 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε., από το άρθρο 14 του ΔΣΑΠΔ και από το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α, η οποία κυρώθηκε με το ΝΔ 53/1994. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 6 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α., ορίζει ότι: «Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθώον μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του». Η διάταξη αυτή της ΕΣΔΑ λαμβάνει νομοθετική υπόσταση στο άρθρο 71 Κ.Π.Δ. όπου ορίζεται ότι: «Οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι τεκμαίρονται αθώοι μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή τους σύμφωνα με τον νόμο».

Από την αρχή του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου απορρέει το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης. Το δικαίωμα αυτό συνίσταται αφενός στο δικαίωμα του κατηγορουμένου να αναπτύξει τις απόψεις του και να αντικρούσει την κατηγορία καθώς και κάθε επιβαρυντικό στοιχείο και αφετέρου, στην υποχρέωση των οργάνων απονομής δικαιοσύνης να παρέχουν και να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα άσκησης του αντίστοιχου δικαιώματος. Το θεμελιώδες δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Συντάγματος, το οποίο, προβλέπει ότι: «1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. 2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του». Στο στάδιο της ανάκρισης, το δικαίωμα της ακροάσεως διασφαλίζεται από σειρά επιμέρους διατάξεων του Κ.Π.Δ., που θεμελιώνουν συγχρόνως και αντίστοιχα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Περαιτέρω, το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης κατοχυρώνεται και στο άρθρο 41 παρ. 2 εδ. α' του ΧΘΔΕΕ, σύμφωνα όμως με τη γραμματική ερμηνεία, δεσμεύει μόνο τα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, όχι όμως και τα κράτη μέλη. Επομένως, τα σχετικά δικαιώματα προβάλλονται μόνο κατά των οργάνων της Ένωσης και όχι κατά των κρατικών οργάνων όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης⁸².

⁸¹ Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 228 & Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά δικαιώματα, τόμος Α', σελ. 322-323

⁸² Το άρθρο 41 του Χάρτη είναι η μοναδική διάταξη που αναφέρει ρητά ότι από τα δικαιώματα που καθιερώνει δεσμεύονται τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης, διαλαμβάνοντας, ως προς το σημείο αυτό, ειδική ρύθμιση σε σχέση προς την οριζόντια διάταξη του άρθρου 51 του Χάρτη, κατά την οποία οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται, εκτός από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, και στα κράτη μέλη.

Ειδικότερα, στην προδικασία η οποία περιλαμβάνει την ανάκριση και την προανάκριση, στον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο, ο οποίος συλλαμβάνεται ή κρατείται, παρέχεται αμέσως έγγραφο στο οποίο καταγράφονται τα δικαιώματά του και του επιτρέπεται να το διατηρεί στην κατοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας του. Το έγγραφο αυτό συντάσσεται σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Όταν αυτό δεν είναι διαθέσιμο στην κατάλληλη γλώσσα, ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ενημερώνεται για τα δικαιώματά του προφορικά σε γλώσσα που κατανοεί. Το εν λόγω έγγραφο πρέπει στη συνέχεια να χορηγείται, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, σε γλώσσα που ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος κατανοεί. Το έγγραφο αυτό περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, τα οποία είναι συνοπτικά τα εξής⁸³ :

1) Το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο. Σύμφωνα με το άρθρ. 89 παρ. 1 Κ.Π.Δ. κάθε διάδικος έχει δικαίωμα να διορίσει μέχρι δυο συνηγόρους στην προδικασία και μέχρι τρεις στην κύρια διαδικασία. Ο διορισμός συνηγόρου πραγματοποιείται είτε με προφορική είτε με έγγραφη δήλωση του εντολέα. Ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να μιλήσει εμπιστευτικά σε δικηγόρο. Ο δικηγόρος είναι ανεξάρτητος από την αστυνομία ή τις δικαστικές αρχές. Οι δικαστικές αρχές και η αστυνομία πρέπει να βοηθήσουν τον κατηγορούμενο να έρθει σε επικοινωνία με κάποιον δικηγόρο εφόσον το ζητήσει. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται και με το άρθρ. 6 παρ. 3 εδ. γ' της ΕΣΔΑ, στο οποίο αναφέρεται ότι ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να αναθέσει την υπεράσπισή του στο δικηγόρο της εκλογής του, στοιχείο καθοριστικό για την απαραίτητη σχέση εμπιστοσύνης που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των δυο αυτών προσώπων. Το δικαίωμα να υπερασπιστεί ο κατηγορούμενος ο ίδιος τον εαυτό του (χωρίς συνήγορο) μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τον κατηγορούμενο γιατί η υπεράσπισή του θα καταντήσει πλασματική εξαιτίας της νομικής άγνοιάς του⁸⁴

2) Το δικαίωμα και οι προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα δωρεάν νομικής βοήθειας, το οποίο περιλαμβάνει παροχή νομικών συμβουλών και νομική αρωγή και εκπροσώπησή του ενώπιον του δικαστηρίου⁸⁵. Επιπλέον, θεμελιώνεται αντίστοιχη υποχρέωση του Ανακριτή για αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου στον κατηγορούμενο για κακούργημα, εκτός αν ο

⁸³ Βλ. άρθρο 96 Κ.Π.Δ.

⁸⁴ Χρυσόγονος Κων. - Βλαχόπουλος Σπ., «Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4^η έκδοση 2017, σελ. 494 επ.

⁸⁵ Άρθρο 91 Κ.Π.Δ.

τελευταίος δηλώσει ρητά και ανέκκλητα ότι παραιτείται από το δικαίωμά του αυτό⁸⁶. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται και στο άρθρο 6 παρ. 3 εδ. γ' της ΕΣΔΑ : *«Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: όπως υπερασπίσει ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης»*.

Στο άρθρο 99 Κ.Π.Δ. ρυθμίζεται το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου με συνήγορο. Τονίζεται ιδιαίτερα η υποχρέωση του Ανακριτή *«να διορίσει αυτεπαγγέλτως συνήγορο στον κατηγορούμενο για κακούργημα»*. Στην παρ. 4 του άρθρου αυτού επισημαίνεται ότι η επικοινωνία του κατηγορουμένου με τον συνήγορό του είναι απολύτως απόρρητη, ενσωματώνοντας την αξίωση του άρθρου 4 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ⁸⁷. Τέλος, στο άρθρο 90 Κ.Π.Δ. ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις παραίτησης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου από το δικαίωμα διορισμού δικηγόρου. Η αξίωση αυτή απορρέει από το άρθρο 9 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, όπου προϋπόθεση για την εγκυρότητα της παραίτησης αποτελεί η προηγούμενη προφορική ή έγγραφη *«σαφής και επαρκής ενημέρωση σε απλή και κατανοητή γλώσσα σχετικά με το περιεχόμενο του συγκεκριμένου δικαιώματος και τις ενδεχόμενες συνέπειες της παραίτησης από αυτό»*, ώστε να διασφαλίζεται ότι αυτή είναι προϊόν της ελεύθερης βούλησης του προσώπου. Παρέχεται πάντως ρητά η δυνατότητα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου *«να ανακαλέσει την παραίτηση μεταγενέστερα, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας»* και να διορίσει δικηγόρο.

3) Το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας. Κατά την κλήτευση ή τη σύλληψη και κράτησή του κατηγορουμένου, ο ίδιος ή ο συνήγορός του έχει δικαίωμα πρόσβασης στο κατηγορητήριο και στα έγγραφα της Ανάκρισης. Ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να πληροφορηθεί το λόγο της σύλληψης ή κράτησής του, καθώς και την πράξη που φέρεται ή κατηγορείται ότι έχει διαπράξει. Επομένως, με γραπτή αίτηση του κατηγορουμένου και με δαπάνη του χορηγούνται σε αυτόν αντίγραφα του κατηγορητηρίου και των εγγράφων της ανάκρισης⁸⁸. Πάντως μετά το τέλος της ανάκρισης και προτού διαβιβαστεί η δικογραφία στον Εισαγγελέα, καλείται πάντοτε ο

⁸⁶ Άρθρο 99§3 Κ.Π.Δ.

⁸⁷ *«Τα κράτη μέλη σέβονται το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου και του δικηγόρου του κατά την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο που προβλέπεται από την παρούσα οδηγία. Η εν λόγω επικοινωνία περιλαμβάνει τις συναντήσεις, την αλληλογραφία, τις τηλεφωνικές συνομιλίες και άλλες μορφές επικοινωνίας που επιτρέπονται βάσει του εθνικού δικαίου»*, βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=EL>

⁸⁸ Βλ. άρθρο 100 Κ.Π.Δ.

κατηγορούμενος και του γνωστοποιείται το πέρας ώστε να λάβει γνώση όλης της δικογραφίας και να ασκήσει τα δικαιώματα του άρθρου 101 Κ.Π.Δ.⁸⁹.

4) Το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης. Εάν ο κατηγορούμενος δεν μιλάει ή δεν κατανοεί τη γλώσσα της αστυνομίας ή των άλλων αρμόδιων αρχών, έχει δικαίωμα βοήθειας από διερμηνέα, δωρεάν. Ο διερμηνέας μπορεί να βοηθήσει τον κατηγορούμενο να μιλήσει με τον δικηγόρο του και υπέχει υποχρέωση εχεμύθειας όσον αφορά το περιεχόμενο της επικοινωνίας αυτής. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα σε μετάφραση τουλάχιστον των σχετικών τμημάτων ουσιαστών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένης κάθε δικαστικής εντολής για τη σύλληψη ή την κράτησή του, οποιοδήποτε εγγράφου απαγγελίας κατηγορίας και κάθε απόφασης σχετικής με την κατηγορία. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις μπορεί να παρασχεθεί στον κατηγορούμενο προφορική μετάφραση ή περίληψη του περιεχομένου των ουσιαστών εγγράφων⁹⁰.

5) Το δικαίωμα αίτησης διεξαγωγής αποδείξεων, το οποίο παρέχει στον κατηγορούμενο τη δυνατότητα να ζητά με αυτοτελή αιτιολογημένη αίτησή του στον Ανακριτή τη διεξαγωγή αποδείξεων προς αντίκρουση της κατηγορίας⁹¹. Το εν λόγω δικαίωμα, το οποίο κατοχυρώνεται με το άρθρο 102 Κ.Π.Δ., συνδέεται άρρηκτα με το άρθρο 274 Κ.Π.Δ. όπου επισημαίνεται, μεταξύ άλλων, ότι «ο ανακρίνων έχει την υποχρέωση με διάταξή του να αιτιολογεί την απόρριψη των αποδεικτικών αιτημάτων (του κατηγορουμένου)»⁹².

6) Το δικαίωμα προθεσμίας για την απολογία. Ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να ζητήσει προθεσμία τουλάχιστον σαράντα οκτώ ωρών και δεν έχει υποχρέωση να απολογηθεί πριν περάσει η προθεσμία⁹³. Η προθεσμία αυτή μπορεί ύστερα από αίτηση

⁸⁹ Βλ. άρθρο 100 Κ.Π.Δ.

⁹⁰ Βλ. άρθρο 237 Κ.Π.Δ.

⁹¹ Βλ. σχετικά ΕΔΔΑ, Poropat κατά Σλοβενίας της 9-5-2017 - αρ. προσφ. 21668/12, «Η άρνηση των δικαστηρίων: α) να εξετάσουν μάρτυρα παρά το επίμονο αίτημα του κατηγορουμένου και β) να υποχρεώσουν τον μινυτή να προσκομίσει βίντεο, αφού ισχυρίζετο ότι στο μέρος που συνέβη το συμβάν ήταν 12 κάμερες, παραβίασε το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου και το δικαίωμά του να εξετάσει μάρτυρες και αποδεικτικά μέσα».

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-173466%22%5D%7D>

⁹² Άρθρο 274 Κ.Π.Δ. : «Ο κατηγορούμενος πρέπει να καλείται να εκθέτει πλήρως τους λόγους που συμβάλλουν στην υπεράσπισή του. Όποιος ενεργεί την εξέταση πρέπει να ερευνά με επιμέλεια κάθε περιστατικό που επικαλέστηκε υπέρ αυτού ο κατηγορούμενος, αν αυτό είναι χρήσιμο για να εξακριβωθεί η αλήθεια. Ο ανακρίνων έχει την υποχρέωση με διάταξή του να αιτιολογεί την απόρριψη των αποδεικτικών αιτημάτων του άρθρου 102».

⁹³ Στο άρθρο 103 του Νέου Κ.Π.Δ. επαναλαμβάνεται το γράμμα της προϊσχύσασας διάταξης για την προθεσμία προς απολογία, με τη διαφορά ότι η παρεχόμενη προθεσμία για την απολογία του κατηγορουμένου δεν είναι «έως σαράντα οκτώ ώρες», όπως όριζε η προηγούμενη διάταξη αλλά «τουλάχιστον σαράντα οκτώ ώρες», βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 4620/2019,

του να παραταθεί⁹⁴ (άλλες 48 ώρες). Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται και το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορουμένου στην ανάκριση.

7) Το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. Κατά την εξέτασή του από την αστυνομία ή τις άλλες αρμόδιες αρχές ο κατηγορούμενος δεν έχει υποχρέωση να απαντήσει σε ερωτήσεις για φερόμενο αδίκημα. Ο κατηγορούμενος ναι μεν υποχρεούται κατά κανόνα να εμφανιστεί ενώπιον του ανακρίνοντος, ακόμη και να εξαναγκαστεί προς τούτο, αλλά δεν υποχρεούται να καταθέσει περιστατικά που θα αποβούν εις βάρος του, δηλαδή, να αυτοενοχοποιηθεί. Ο δικηγόρος του κατηγορουμένου μπορεί να τον βοηθήσει να αποφασίσει επί του ζητήματος αυτού. Το άρθρο 104 Κ.Π.Δ., είναι κομβικής σημασίας, καθώς θεσμοθετείται αυτοτελώς το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου σε κάθε εξέτασή του. Επεξηγείται επιπλέον, ρητά, στην παρ. 3 ότι *«η άσκηση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης δεν μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος των υπόπτων και των κατηγορουμένων»*. Σε διαφορετική περίπτωση επέρχεται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας λόγω προσβολής του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη⁹⁵. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ, τα δικαιώματα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης αποτελούν γενικά αναγνωρισμένες διεθνείς εγγυήσεις και ανήκουν στον πυρήνα μιας δίκαιης διαδικασίας. Σκοπός τους είναι η προστασία του κατηγορουμένου ο οποίος βρίσκεται σε μια ευάλωτη θέση⁹⁶.

8) Το δικαίωμα ενημέρωσης των προξενικών αρχών και ενός επιπλέον προσώπου της επιλογής του. Κατά τη σύλληψη ή κράτηση του, θα πρέπει ο κατηγορούμενος να ενημερώσει σχετικά την αστυνομία εάν επιθυμεί να ενημερωθεί κάποιο πρόσωπο για την κράτησή του, για παράδειγμα ένα μέλος της οικογένειάς του ή ο εργοδότης του. Σε ορισμένες περιπτώσεις το δικαίωμα ενημέρωσης άλλων προσώπων για την κράτησή του μπορεί να περιορισθεί προσωρινά. Σε τέτοια περίπτωση, η αστυνομία θα ενημερώσει τον κατηγορούμενο σχετικά. Εάν ο κατηγορούμενος είναι αλλοδαπός, θα πρέπει να ενημερώσει σχετικά την αστυνομία εάν επιθυμεί να ενημερωθούν για την κράτησή του οι

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>

⁹⁴ Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 3^η έκδ., 2007, σελ.404.

⁹⁵ Βλ. Γραμματικός Ιωάννης, Πρωτοδίκης, «Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου υπό τον νέο Κ.Π.Δ.», επιμορφωτικό σεμινάριο δικαστικών λειτουργών, Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών, Θεσσαλονίκη 2019, http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2019/grammatikospoiin_2019.pdf

⁹⁶ Βλ. ΕΔΔΑ, Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 8.2.1996, αριθ. προσφυγής 18731/91, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57980%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57980%22]}) και Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 17.12.1996, αριθ. προσφυγής 19187/91, [file:///C:/Users/ss/Downloads/SAUNDERS%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/SAUNDERS%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM%20(1).pdf)

προξενικές αρχές του κράτους του οποίου είναι υπήκοος⁹⁷. Επίσης, θα πρέπει να ενημερώσει την αστυνομία εάν επιθυμεί να έρθει σε επαφή με έναν υπάλληλο της προξενικής αρχής ή της πρεσβείας της χώρας του.

9) Το δικαίωμα σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη. Κατά τη σύλληψη ή κράτηση του κατηγορουμένου, έχει δικαίωμα να τύχει επείγουσας ιατρικής περίθαλψης. Θα πρέπει ο κατηγορούμενος να ενημερώσει την αστυνομία εάν έχει ανάγκη τέτοιας περίθαλψης.

10) Το δικαίωμα της πληροφόρησης για τον ανώτατο αριθμό ωρών ή ημερών κατά τις οποίες ο κατηγορούμενος δύναται να στερηθεί της ελευθερίας του προτού προσαχθεί ενώπιον δικαστικής αρχής. Μετά τη σύλληψή του ο κατηγορούμενος ενδέχεται να στερηθεί της ελευθερίας του ή να κρατηθεί για ανώτατο χρονικό διάστημα από έξι (6) έως δεκαοκτώ (18) μήνες. Κατά τη λήξη της περιόδου αυτής πρέπει να απολυθεί.

11) Το δικαίωμα της πληροφόρησης σχετικά με τις δυνατότητες προσβολής του νόμιμου χαρακτήρα της σύλληψης ή της κράτησης. Κατά του εντάλματος για την προσωρινή κράτηση και της διάταξης του Ανακριτή που επέβαλε περιοριστικούς όρους επιτρέπεται στον κατηγορούμενο να προσφύγει στο συμβούλιο των πλημμελειοδικών, μέσα σε προθεσμία 10 ημερών. Επίσης, εκείνος που προσωρινά κρατείται ή εκείνος στον οποίο έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι ή κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, μπορεί να υποβάλει αίτηση στον Ανακριτή για την άρση των μέτρων αυτών ή για την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους ή με κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή για την αντικατάσταση του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση με περιοριστικούς όρους ή των περιοριστικών όρων με άλλους⁹⁸.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι την ενίσχυση της δικονομικής θέσης του κατηγορουμένου, ενστερνίζεται τόσο ο Έλληνας νομοθέτης όσο και η Ε.Ε., η οποία προέβη στην ψήφιση 4 οδηγιών (2010/64/ΕΕ⁹⁹, 2012/13/ΕΕ¹⁰⁰, 2013/48/ΕΕ¹⁰¹ και

⁹⁷ Βλ. άρθρο 97 Κ.Π.Δ.

⁹⁸ Βλ. σχετικά παρούσα εργασία, κεφ. 3, παρ. 3.4., Δυνατότητες αντίδρασης του κατηγορουμένου στην επιβολή προσωρινής κράτησης.

⁹⁹ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0064&from=el>

¹⁰⁰ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:el:PDF> και Ν. 4236 (ΦΕΚ Α 33/11.02.2014) για την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4236-2014.html>

¹⁰¹ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=LV> - ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία με το Ν. 4478/2017 (ΦΕΚ 91/Α/23-6-2017) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/nomos-4478-2017-fek-91a-23-6-2017.html>

2016/343/ΕΕ¹⁰²), με τις οποίες ενισχύει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και θεσπίζει έναν «ελάχιστο κοινό παρονομαστή» δικαιωμάτων, τα οποία είναι υποχρεωμένα να τηρούν όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης. Σκοπός είναι η αποφυγή ή η ελάττωση των αυθαιρεσιών των ανακριτικών αρχών και η διασφάλιση μιας δίκαιης δίκης. Πρόκειται για μια ακόμα προσπάθεια ομογενοποίησης των διαφορετικών δικαιοσύνης, συστημάτων προκειμένου να ενισχυθεί η δικαστική συνεργασία και η περαιτέρω ενοποίηση των κρατών-μελών της Ένωσης.

1.7. Η έννοια των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού

Σκοπός των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού είναι «να αποτραπεί ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων και να εξασφαλιστεί ότι εκείνος στον οποίο επιβλήθηκαν θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης»¹⁰³. Τα παραπάνω μέτρα επιβάλλονται μετά την απολογία του κατηγορουμένου ενώπιον του Ανακριτή, στο στάδιο δηλαδή της προδικασίας της ποινικής δίκης, όπου δεν υπάρχει νόμιμη απόδειξη της ενοχής του κατηγορουμένου. Με την επιβολή τους δημιουργείται επομένως μια σύγκρουση ανάμεσα στο άτομο-κατηγορούμενο και στο κοινωνικό σύνολο. Από τη μία πλευρά είναι ο κατηγορούμενος ο οποίος έχει το τεκμήριο αθωότητας και το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία, που πλήττεται κυρίως με την προσωρινή του κράτηση και από την άλλη πλευρά το δημόσιο συμφέρον, που μεταφράζεται ως η ανάγκη παρεμπόδισης του δράστη από το να διαπράξει άλλο αδίκημα ή να δραπετεύσει¹⁰⁴. Η σύγκρουση επιλύεται με στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων, υπέρ του προφανούς δημοσίου συμφέροντος που νομιμοποιεί την τρώση του δικαιώματος στην ελευθερία, παρά τη συνδρομή του τεκμηρίου αθωότητας¹⁰⁵.

Η επιβολή οποιουδήποτε μέτρου δικονομικού καταναγκασμού είναι πάντοτε δυνατή για τον Ανακριτή, και μάλιστα αυτό ισχύει για όλα τα εγκλήματα. Όπως προαναφέρθηκε, ο Ανακριτής, μόλις ολοκληρωθεί η απολογία του κατηγορουμένου, έχει τις εξής επιλογές με τη σειρά που αναφέρονται : Να τον αφήσει ελεύθερο, ή να του επιβάλει κάποιον

¹⁰² Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0343&from=EL>, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία με το Ν. 4596/2019 (ΦΕΚ Α 32 - 26.02.2019) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaionomata/nomos-4596-2019-phek-32a-26-2-2019.html>

¹⁰³ Άρθρο 282 παρ.2 Κ.Π.Δ.

¹⁰⁴ Βλ. άρθ. 5 παρ. 1 εδ.γ' ΕΣΔΑ

¹⁰⁵ Μαργαρίτης Λ., Προσωρινή κράτηση: Προσπάθεια εκλογικεύσεως των ορίων επιβολής της, ΠοινΔικ 2013, σελ. 534

περιοριστικό όρο (απαγόρευση εξόδου, εμφάνιση σε αρχή, εγγυοδοσία κ.λπ.) ή να επιβάλει κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή τέλος, να του επιβάλει προσωρινή κράτηση. Η προσωρινή κράτηση αποτελεί το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, ενώ τα υπόλοιπα μέτρα λειτουργούν ως υποκατάστατη εναλλακτική λύση και εξετάζονται κατά προτεραιότητα¹⁰⁶. Επιπλέον, βασικό στοιχείο της επιβολής των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού αποτελεί η διπολικότητά τους. Ο Ανακριτής δηλαδή, μπορεί να επιλέξει για τον κατηγορούμενο ή περιοριστικούς όρους, ή κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή προσωρινή κράτηση.

Μόνο στην περίπτωση που οι περιοριστικοί όροι και ο κατ' οίκον περιορισμός αιτιολογημένα δεν κρίνονται επαρκείς για να διασφαλίσουν ότι θα επιτευχθεί ο σκοπός του άρθρου 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ. νομιμοποιείται η επιβολή προσωρινής κράτησης, με ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης¹⁰⁷. Ειδικότερα, ο νομοθέτης εκκινεί από τη συνδρομή αναγκαιότητας για επιβολή αρχικά περιοριστικών όρων, υπό τον όρο όμως ότι ο κατηγορούμενος διώκεται για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του¹⁰⁸ και συντρέχουν είτε η πιθανή φυγή του είτε η ενδεχόμενη υποτροπή του.

Εν κατακλείδι, οι σκοποί των περιοριστικών όρων είναι ομόρροποι προς τους σκοπούς της προσωρινής κράτησης. Περαιτέρω, υπάρχει μια σχέση επικουρικότητας, ανάμεσα στην προσωρινή κράτηση και στους περιοριστικούς όρους. Δηλαδή, εάν οι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν για την επίτευξη του προαναφερθέντος σκοπού, επιβάλλεται κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, ο οποίος για να διαταχθεί είναι αναγκαία η υποβολή αιτήματος από τον κατηγορούμενο. Εάν και αυτό το μέτρο κρίνεται ανεπαρκές, τότε μόνο εκδίδεται ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης, καθώς το μέτρο αυτό είναι το πιο επαχθές της ποινικής διαδικασίας με δυσμενείς συνέπειες για τον κατηγορούμενο.

¹⁰⁶ Ανδρουλάκης Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», σελ. 284, Καρράς Αργ., «Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου», σελ. 229, Δαλακούρας Θ., Περιοριστικοί όροι, Υπέρ. 1997, σελ. 1161

¹⁰⁷ Άρθρο 282 παρ. 3 Κ.Π.Δ.

¹⁰⁸ Από την μεταγλώττιση του Κ.Π.Δ., ο όρος «αποχρώσεις ενδείξεις» της καθαρεύουσας αντικαταστάθηκε με τον όρο «σοβαρές» και αλλού με τον όρο «επαρκείς» ενδείξεις. Οι ενδείξεις πρέπει σε κάθε περίπτωση, για να μπορέσουν να δικαιολογήσουν το μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, να είναι επαρκείς, δηλαδή: όσο πιο επαχθές είναι το μέτρο τόσο πιο ισχυρές πρέπει να είναι οι ενδείξεις ενοχής (αρχή του προσήκοντος βαθμού υπονοιών ή ισχύος των ενδείξεων), βλ. Κάβουρας Γ., «Το τεκμήριο Αθωότητας», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ. 199

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσωρινής κράτησης στην ελληνική έννομη τάξη

Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης δεν αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο. Στην αρχαία Ελλάδα είχε το χαρακτήρα προληπτικού μέτρου και εφαρμοζόταν μόνο κατ' εξαίρεση. Στο αρχαίο αττικό δίκαιο, ο κατηγορούμενος για την τέλεση αξιόποινης πράξεως όφειλε να προσέλθει ενώπιον του άρχοντα, για να λάβει γνώση της εναντίον του κατηγορίας, να προτείνει τις ενστάσεις του και να προπαρασκευάσει την υπεράσπισή του. Κατά κανόνα παρέμενε ελεύθερος μέχρι την ημέρα της δίκης, καθώς κάτω από την ισχύ του κατηγορητικού συστήματος και τη βασική αρχή της ισότητας των διαδικών και των όπλων δεν ήταν επιτρεπτή η προσβολή των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου πριν από τη βεβαίωση της ενοχής του¹⁰⁹. Στην αρχαία Αθήνα η προφυλάκιση εφαρμόζονταν ευρύτατα ως μέτρο για εγκλήματα που στρέφονταν κατά του πολιτεύματος και κατά των θεμελιωδών αρχών της πόλεως, όπως επίσης και για αδικήματα που αφορούσαν την ασέβεια προς τους θεούς. Οι κρατούμενοι παρέμεναν στο κρατητήριο μέχρι να δικαστούν¹¹⁰. Επίσης, οι οφειλότες του Δημοσίου φυλακίζονταν για να αποτραπεί η φυγή τους και να εξασφαλισθεί η καταβολή της οφειλής τους σε αυτό. Περαιτέρω, ο οφειλέτης ο οποίος δεν πλήρωνε τα χρέη του, στερούνταν την προσωπική του ελευθερία και περιερχόταν στην εξουσία του δανειστή, στον οποίο εργαζόταν σαν δούλος μέχρι την εξόφληση του χρέους του και ο οποίος είχε το δικαίωμα να πουλήσει τον ίδιο και τους υιούς είτε μέσα είτε έξω από την Ελλάδα. Στη συνέχεια όμως, ο Σόλων με τη «σεισάχθεια» απαγόρευσε τη σύναψη δανείου με σωματική εγγύηση¹¹¹.

Παρόμοια ήταν η αντιμετώπιση της προσωρινής κράτησης και στο ρωμαϊκό δίκαιο όπου η επιβολή της επιτρεπόταν κατ'εξαίρεση στον κατηγορούμενο για την τέλεση

¹⁰⁹ Βλ. Τσάκος Νικ., «Η Προσωρινή Κράτηση», διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, 1995, <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/9109#page/6/mode/2up>

¹¹⁰ Η στέρηση της ελευθερίας όμως δεν αποτελούσε την τιμωρία τους, αφού το πιο διαδεδομένο μέτρο αντιμετώπισης τέτοιων αδικημάτων ήταν ο εξοστρακισμός. Για τις περιπτώσεις, βέβαια, όπου ο κατηγορούμενος κρινόταν ένοχος για ασέβεια προς τους θεούς, υπήρχε η ποινή του θανάτου με εκτέλεση ή με «κόνειο», όπως ακριβώς συνέβη με τον Σωκράτη. Η συγκεκριμένη ποινή εφαρμόζονταν στο κρατητήριο της πόλης, ενώ οι εκτελέσεις από το δήμιο γινόταν σε χώρους έξω από αυτή. Βλ. σχετικά Παύλου Στ.- Γιούνη Μ., «Η ιστορία των φυλακών», Ελευθεροτυπία, Περιοδικό Ιστορικά, τεύχος 214, 4 Δεκ. 2003, σελ. 7-11.

¹¹¹ Βλ. Τσάκος Νικ., «Η Προσωρινή Κράτηση», ό.π., σελ. 5-6.

πράξεων που τιμωρούνταν με την ποινή του θανάτου. Στις άλλες περιπτώσεις παρέμενε ελεύθερος με την ευθύνη εγγυητών ότι θα παρασταθεί στη δίκη¹¹².

Ο όρος «προφυλάκιση» που αποτελούσε την επιβαλλόμενη από την δικαστική εξουσία φυλάκιση του κατηγορουμένου κατά τη διάρκεια της προδικασίας, εμφανίστηκε κατά τον 15ο αιώνα και θεωρούνταν αυτονόητη συνέπεια της ανάκρισης. Ο όρος αυτός διατηρήθηκε έως το 1981, όπου και αντικαταστάθηκε από τον όρο «προσωρινή κράτηση» με το άρθρο 3 του ν. 1128/1981¹¹³.

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα άρχισε να επικρατεί στην ηπειρωτική Ευρώπη η αντίληψη ότι το δικαστήριο θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να ενεργεί τις αναγκαίες διαπιστώσεις περί ύπαρξης ή μη των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης. Υπήρξε έντονος προβληματισμός καθώς έγινε αντιληπτό ότι πρόκειται για ένα μέτρο που συνιστά στέρηση της προσωπικής ελευθερίας και επομένως επιφέρει στο άτομο προσβολή της προσωπικότητάς του και οικονομικές ζημιές, όπως ακριβώς και η ποινή, χωρίς όμως τις εγγυήσεις που παρέχει η διαδικασία στο ακροατήριο. Ως εκ τούτου, θα έπρεπε να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου της τήρησης των νόμιμων όρων για την επιβολή της. Έτσι ακολούθησαν νομοθετικές μεταρρυθμίσεις του θεσμού της προσωρινής κράτησης σε όλο τον κόσμο¹¹⁴.

2.1. Η Συνταγματική εξέλιξη

Η προσωρινή κράτηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα δικαιώματα της ελευθερίας και της ασφάλειας διότι, η ελευθερία και η ασφάλεια καταπατώνται όταν το άτομο κρατείται αυθαίρετα. Η κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων και ειδικότερα της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας, ξεκίνησε στην Ελλάδα ήδη από τα πρώτα επαναστατικά Συντάγματα. Στο Σύνταγμα της Επιδάουρου του 1822¹¹⁵ υπήρχαν υποτυπώδεις διατάξεις που κατοχύρωναν την προσωπική ασφάλεια. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδάουρου απαγορευόταν η σύλληψη «άνευ της προσταγής του ανήκοντος κριτηρίου», με εξαίρεση τα επ' αυτοφώρω εγκλήματα. Με

¹¹² Βλ. Τσάκος Νικ., ό.π. σελ. 6

¹¹³ Βλ. Τσάκος Νικ., ό.π. σελ. 6

¹¹⁴ Βλ. Τσάκος Νικ., ό.π. σελ. 7

¹¹⁵ Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn06.pdf>

το Σύνταγμα του Αστρους (1823)¹¹⁶ καθιερώθηκε το δικαίωμα του «νόμιμου» δικαστή¹¹⁷. Επίσης, με το εν λόγω Σύνταγμα διασφαλιζόταν στοιχειωδώς η προσωπική ελευθερία και ασφάλεια απέναντι στις αυθαίρετες συλλήψεις, καθιερωνόταν η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των ποινικών δικαστηρίων και επεκτεινόταν και στους αλλοδαπούς οι οποίοι βρίσκονταν στην Ελλάδα, η προστασία της ιδιοκτησίας, της τιμής και της ασφάλειας, που το Σύνταγμα της Επιδάουρου εγγυόταν μόνο για τους Έλληνες. Στο Σύνταγμα της Τροιζήνας (άρθρα 13-15, άρθρο 23)¹¹⁸, αλλά και στο «ηγεμονικό» Σύνταγμα του 1832¹¹⁹, υπήρχαν πιο λεπτομερείς διατάξεις προστατευτικές της προσωπικής ελευθερίας. Με το άρθρο 15 του Συντάγματος της Τροιζήνας κατοχυρώθηκε επίσης και το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου. Το μοναρχικό Σύνταγμα του 1844 περιείχε μόνο την πρώτη παράγραφο του σημερινού άρθρου 6 Σ¹²⁰. Σχετικές ρυθμίσεις υπήρχαν και στο Σύνταγμα του 1864 (άρθρο 5) και στην αναθεώρησή του 1911 και αργότερα στα Συντάγματα του 1927 (άρθρο 11) και του 1952 (άρθρο 5).

Το πρώτο Σύνταγμα στο οποίο εμφανίζονται ρυθμίσεις για την προφυλάκιση, είναι αυτό του 1864 και αφορούν μόνο τα πολιτικά εγκλήματα¹²¹. Δυνατότητα απόλυσης είχε μόνο εκείνος που προφυλακίστηκε για πολιτικά εγκλήματα. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι εκείνα τα χρόνια ο πολιτικός εγκληματίας θεωρούνταν λιγότερο αντιπαθής ή επικίνδυνος, εν συγκρίσει με τον κοινό, και μάλιστα κρινόταν ότι ο διωκόμενος για πολιτικό έγκλημα ήταν πιθανό να είναι απλώς θύμα πολιτικών αντιπάλων που, με την προφυλάκιση, επιδιώκουν την εξουδετέρωση του¹²². Η ανησυχία μήπως υπάρξει κατάχρηση της προφυλάκισης, είναι εμφανής και για το λόγο αυτό άλλωστε ο νομοθέτης προσδιορίζει τα ανώτατα όρια της προφυλάκισης και κατοχυρώνει την άμυνα του

¹¹⁶ Το οποίο ονομάστηκε «Νόμος της Επιδάουρου», για να υπογραμμιστεί η συνέχεια του ως προς το πρώτο σύνταγμα του αγώνα (Σύνταγμα της Επιδάουρου), βλ.

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn07.pdf>

¹¹⁷ Νόμιμος δικαστής είναι το πρόσωπο το οποίο νομιμοποιείται, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ.2 του σημερινού Συντάγματος και τους δικονομικούς νόμους, να εκδικάζει συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων. Η αρχή του νόμιμου δικαστή σημαίνει ότι το δικαστήριο ενόπιον του οποίου θα γίνει η συζήτηση της υπόθεσης και το οποίο θα εκδώσει την απόφαση καθορίζεται από τον νόμο εκ των προτέρων «σε ανύποπτο χρόνο, πριν από την έναρξη της εκκρεμοδικίας συγκεκριμένης διαφοράς ή υπόθεσης, όπως επίσης και πριν από την πιθανολόγηση της επικείμενης έναρξης συγκεκριμένης εκκρεμοδικίας», βλ. Μπέης Κ., <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1096&mnu=1&id=1351>

¹¹⁸ Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn09.pdf>

¹¹⁹ Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn11.pdf>

¹²⁰ Άρθρο 5 Συντάγματος 1844 : «*Εκτός τῆς περιπτώσεως τοῦ αὐτοφώρου ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται, εἰμὴ δι' αἰτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλάκισεως*». Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn12.pdf>

¹²¹ Βλ. Σύνταγμα 1864, άρθρ. 6 : <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn13.pdf> και <https://norfid.files.wordpress.com/2010/11/suntagma-ths-ellados-1864.pdf>

¹²² Σβώλου Α-Βλάχου Γ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Ι, τόμ. β', 1955, σ. 66

προφυλακισθέντος τόσο με τη μορφή αίτησης στο συμβούλιο πλημμελειοδικών, όσο και με τη μορφή ανακοπής έναντι του δικαστικού βουλεύματος με το οποίο παρατείνεται η προφυλάκιση. Με το Σύνταγμα του 1911¹²³, περιορίστηκε η ανώτατη διάρκεια της προφυλάκισης για πολιτικά εγκλήματα στους τρεις μήνες, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα παράτασής της.

Με το θνησιγενές Σύνταγμα του 1925/1926, εισήχθησαν σημαντικές καινοτομίες. Πρώτ' απ' όλα, οι ρυθμίσεις για την προφυλάκιση αφορούσαν και τα κοινά εγκλήματα και όχι μόνο τα πολιτικά. Επιπλέον, ρυθμίστηκε πιο ορθολογικά η διάρκεια της προφυλάκισης η οποία ήταν μικρότερη για τα πλημμελήματα και μεγαλύτερη για τα κακούργηματα, λόγω της αντικειμενικής βαρύτητας του εγκλήματος. Τέλος, κατοχυρώθηκαν σημαντικές εγγυήσεις για το σεβασμό των ανωτάτων ορίων από τα αρμόδια όργανα, κυρίως μέσα από την πρόβλεψη των συνεπειών σε περίπτωση παραβίασής τους¹²⁴.

Στο Σύνταγμα του 1927 οι ρυθμίσεις της προφυλάκισης προβλέπονταν στα άρθρα 11 και 12¹²⁵. Εν αντιθέσει με το Σύνταγμα του 1925/1926, η θέσπιση ανωτάτων ορίων προφυλάκισης για τα κοινά εγκλήματα ανατέθηκε χωρίς κανέναν περιορισμό στον κοινό νομοθέτη. Για το λόγο αυτό, οι ρυθμίσεις αυτές επικρίθηκαν ως «εγγυητική οπισθοδρόμηση»¹²⁶. Αντίστοιχες ρυθμίσεις υπήρχαν και στο Σύνταγμα του 1952 (άρθρο 5)¹²⁷.

Το Δικτατορικό Σύνταγμα του 1968, σε αντίθεση με τα Συντάγματα του 1927 και 1952, καινοτομεί καθορίζοντας το ίδιο το ανώτατο όριο της διάρκειας της προφυλακίσεως και δεν αφήνει τον καθορισμό στον κοινό νομοθέτη. Επίσης, διαφοροποιεί το όριο ανάλογα με το αν πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα, θεσπίζει μία βασική διάρκεια και αναγνωρίζει την δυνατότητα παρατάσεως αντίστοιχα¹²⁸. Η ρύθμιση της

¹²³ Βλ. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn14.pdf>

¹²⁴ Βλ. Σύνταγμα 1925/1926, άρθρο 11 :

<https://www.elsyn.gr/sites/default/files/%CE%A3%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%201925.pdf>

¹²⁵ Βλ. Σύνταγμα του 1927: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn15.pdf>

¹²⁶ Βλ. Μαργαρίτη Λ., «Διάρκεια προσωρινής κρατήσεως και έλεγχος αυτής, Α' Μέρος, ΙΙ, Προϊσχύσασα Ποινική Δικονομία», ΠοινΔικ 2008, σ. 62 επ.

¹²⁷ Βλ. Σύνταγμα του 1952: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn16.pdf>

¹²⁸ Βλ. Σύνταγμα 1968, άρθρο 10 : <https://norfid.files.wordpress.com/2010/11/suntagma-ths-elladas-1968.pdf>

προφυλακίσεως στο Σύνταγμα του 1968 θεωρείται επιτυχής, γεγονός που αποδεικνύεται και από το ότι δεν απομακρύνθηκε από το Σύνταγμα του 1975¹²⁹.

Στο ισχύον Σύνταγμα του 1975, όπως ισχύει με τις αναθεωρήσεις του 1986, 2001, 2008 και 2019, το ατομικό δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας κατοχυρώνεται ρητά από το άρθρο 5 παρ. 3, που αναφέρει ότι: *«Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος»*. Περαιτέρω, το άρθρο 6 του Συντάγματος κατοχυρώνει την προσωπική ασφάλεια και συμπληρώνει την προστασία που παρέχει το άρθρο 5 παρ. 3, ορίζοντας μια σειρά εγγυήσεων προσωπικής ελευθερίας του ατόμου απέναντι σε αυθαίρετες καταδιώξεις, συλλήψεις και φυλακίσεις και καθορίζοντας το πλαίσιο της προσωρινής κράτησης την οποία εξειδικεύουν οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Ειδικότερα το άρθρο 6 αναφέρει: *«Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται, χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή προφυλάκιση»*. Τέλος, το άρθρο 6 παρ. 4 που ρυθμίζει την προφυλάκιση, με το Σύνταγμα του 1975 πήρε την εξής μορφή: *«Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλακίσεως που δεν μπορεί να υπερβεί το ένας έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου¹³⁰»*. Με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 το εν λόγω άρθρο τροποποιήθηκε. Ειδικότερα, προστέθηκε η απαγόρευση της διαδοχικής επιβολής της προσωρινής κράτησης για επιμέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης ενώ, διατηρήθηκε η διάταξη περί «εξαιρετικών» μόνο περιπτώσεων στις οποίες επιτρέπεται η παράταση της προσωρινής κράτησης¹³¹.

2.2. Η νομοθετική εξέλιξη

Το προ του 1981 νομικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται γενικά από την υποχρεωτική επιβολή της προφυλάκισης από τον Ανακριτή με μόνη προϋπόθεση την αφηρημένη βαρύτητα της πράξης και για την εξυπηρέτηση τιμωρητικών σκοπών, την απουσία υποκατάστατων μέτρων και την ανεπαρκή ένδικη προστασία των κατηγορουμένων.

¹²⁹ Βλ. σχετικά Αδάμπας Β, «Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της», εκδ. Σάκκουλα, 2016, σ. 14

¹³⁰ Βλ. Σύνταγμα 1975 : http://www.et.gr/images/stories/eidika_themata/a_111_1975.pdf

¹³¹ Βλ. Συνταγματική Αναθεώρηση 2001, άρθρο 6 παρ. 4 : <https://www.e-nomothesia.gr/syntagma/suntagma-ellados-2001.html> και Συνταγματική Αναθεώρηση 2019 : <https://www.lawspot.gr/sites/default/files/images/nea/syntagma2019.pdf>

Από το 1981 και έπειτα, υπό την επίδραση των ιδεωδών της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ αλλά και των δεσμευτικών για το εσωτερικό μας δίκαιο διατάξεων της ΕΣΔΑ, επήλθαν ριζικές τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο της προσωρινής κράτησης. Έγινε πλέον ξεκάθαρο ότι η προσωρινή κράτηση δεν έχει τον προτιμωρητικό χαρακτήρα του παρελθόντος, αλλά αποκλειστικά και μόνο δικονομικό χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό έγιναν ουσιώδεις δικονομικές μεταρρυθμίσεις και άλλαξε και η ονομασία του θεσμού. Καταργήθηκε ο όρος «προφυλάκιση», που προσέδιδε στο θεσμό ένα χαρακτήρα «προποινής» και υιοθετήθηκε ο πιο δόκιμος όρος «προσωρινή κράτηση».

2.2.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της προσωρινής κράτησης έως το 1981

Το 1911 θεσπίστηκαν οι πρώτοι νόμοι για τον καθορισμό των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης¹³². Η βασική κατεύθυνση ήταν η αποφυγή της φυλάκισης ανθρώπων που έχουν διαπράξει μικρής απαξίας αδικήματα. Πρόκειται για τους νόμους ΓΨΠΓ'/1911¹³³ «περί τροποποιήσεων διατάξεων τινών της Ποινικής Δικονομίας», όπου για πρώτη φορά θεσπίστηκε το μέτρο της εγγύησης για την απόλυση προφυλακισμένων¹³⁴ και ΓΨΜΕ/1911 «περί υπολογισμού του χρόνου της προφυλακίσεως». Σύμφωνα με τους νόμους αυτούς, όσο διαρκούσε η προδικασία διατασσόταν πάντοτε προφυλάκιση σε περίπτωση κακουργημάτων. Στα πλημμελήματα μπορούσε να διαταχθεί σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ απαγορεύτηκε η προφυλάκιση για τα πταίσματα, που ήταν και το μόνο θετικό βήμα¹³⁵. Κατά τα λοιπά, υπήρχε μια γενικότητα και αοριστία ως προς τον καθορισμό των προϋποθέσεων και μια άσκοπη περιπτωσιολογία που οδηγούσε τελικά στον αποκλεισμό της εφαρμογής του θεσμού σε σημαντικά εγκλήματα, αφού η απαρίθμηση του νόμου ήταν περιοριστική.

Ο ν. 4441/1929 έρχεται να άρει μερικώς τα μειονέκτημα της άσκοπης περιπτωσιολογίας του ν. ΓΨΠΓ'/1911, αφού και με το νόμο αυτό δεν εξαλείφθηκε η

¹³² Βλ. Τσάκος Νικ., ό.π., σελ. 38

¹³³ Βλ. σχετικά Γεωργίου Α., «Μελέτη επί των νόμων ΓΩΙΗ'(3815) από 1^{ης} Ιουλίου 1911, ΓΨΠΓ' 27 Μαΐου 1911, ΓΨΜΓ' 8 Φεβρουαρίου 1910», 1913, τυπογραφείο Δημ. Φραγκούλη, Βιβλιοθήκη Ακαδημίας Αθηνών : <http://repository.academyofathens.gr/document/178684.pdf>

¹³⁴ Βλ. Μαρινάκης Γ., «Η διαχρονικότητα του νομοθετικού έργου του Ελευθερίου Βενιζέλου», ομιλία στην εκδήλωση του Εθνικού Ιδρύματος Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», 27/08/2008, <https://www.rethymno.gr/municipality/speech-archive/el-venizelos.html>

¹³⁵ Βλ. Τσάκος Νικ., ό.π., σελ 39 και Μαντακιωζίδης Στ., «Ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσωρινής κράτησης και ζητήματα εφαρμογής του», Ραδάμανθς τεύχος 5ο, ΔΣΗ, 2005, σελ. 20, <http://www.dsh.gr/radamanthis/t5/files/assets/common/downloads/publication.pdf>

γενικότητα και αοριστία των προϋποθέσεων της προφυλάκισης¹³⁶. Ωστόσο, με τον συγκεκριμένο νόμο καταργείται η προφυλάκιση για πλημμελήματα που έχουν διαπραχθεί από ανήλικο που δεν έχει συμπληρώσει το 16ο έτος της ηλικίας του¹³⁷.

Στην συνέχεια εκδόθηκαν οι νόμοι 4915/1931 «περί αποζημιώσεως των αδικώς προφυλακισθέντων», 6353/1934 και οι αναγκαστικοί νόμοι 2701/1940 «περί προσωρινής δι'εγγυήσεως απολύσεως» και 559/1945 «περί διακοπής της προφυλακίσεως»¹³⁸.

Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε μέχρι την εισαγωγή του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με το ν. 1493/1950, ο οποίος στα άρθρα 281 και επόμενα ρύθμιζε τα ζητήματα της προφυλάκισης, της προσφυγής του προφυλακισθέντα κατά του εντάλματος της προφυλάκισης, της διακοπής της προφυλάκισης, της απόλυσης με εγγύηση, της προσωρινής απόλυσης και της εγγυοδοσίας. Η προφυλάκιση ήταν υποχρεωτική στα κακουργήματα, αν υπήρχαν σοβαρές υπόνοιες ενοχής του κατηγορουμένου, σε αντίθεση με τον παλιό νόμο ο οποίος δεν απαιτούσε κάτι σχετικό¹³⁹ και δυνητική στα πλημμελήματα, όταν ο νόμος προέβλεπε ποινή τουλάχιστον τριών μηνών και ο κατηγορούμενος ήταν αλλοδαπός, ύποπτος φυγής ή ιδιαίτερα επικίνδυνος. Έτσι ο Ανακριτής, αμέσως, μετά την απολογία του κατηγορουμένου και εφόσον συνέτρεχε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις μπορούσε είτε να τον απολύσει είτε να εκδώσει ένταλμα προφυλάκισης εναντίον του με την προηγούμενη έγγραφη γνώμη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών¹⁴⁰.

2.2.2. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις της προσωρινής κράτησης 1981 - σήμερα

Ο νόμος 1128/1981, αποτύπωσε πιο φιλελεύθερες αντιλήψεις σχετικά με την προστασία της προσωπικής ελευθερίας και επέφερε πολύ σημαντικές καινοτομίες. Η νέα ρύθμιση αντικατέστησε τον όρο «προφυλάκιση» με τον διεθνώς δεκτό και πιο δόκιμο όρο «προσωρινή κράτηση», διότι ο όρος «προφυλάκιση» διαστρέβλωνε τον συγκεκριμένο θεσμό, καθώς παρερμηνευόταν ως ένδειξη της καταδίκης του κατηγορουμένου, τη στιγμή που το νέο μέτρο επεδίωκε τον περιορισμό του διωκομένου για προληπτικούς λόγους¹⁴¹.

¹³⁶ Βλ. Τσακός Νικ., ό.π., σελ. 40

¹³⁷ Βλ. Τσακός Νικ., ό.π., σελ. 39-40 και Μαντακιοζίδης Στ., «Ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσωρινής κράτησης και ζητήματα εφαρμογής του», Ραδάμανθους τεύχος 5ο, ΔΣΗ, 2005, σελ. 20.

¹³⁸ Βλ. Τσακός Νικ., ό.π., σελ. 38.

¹³⁹ Βλ. Τσακός Νικ., ό.π., σελ. 41

¹⁴⁰ Βλ. Κ.Π.Δ. 1951 (ν. 1493/1950), άρθ. 282 εδ. α', 283 παρ. 1 εδ. α', Τσακός Νικ., ό.π., σελ. 41-42 και Μαντακιοζίδης Στ., ό.π., σελ. 21

¹⁴¹ Όπως αναφέρεται μάλιστα στην Εισηγητική Έκθεση, θεωρήθηκε ότι ο όρος «προφυλάκιση» αποτελεί «εσφαλμένον χαρακτηρισμόν του θεσμού αυτού, αφού φαίνεται ως να αποτελεί πρόδρομον μιας οριστικής

Ωστόσο, μόνο η μεταβολή του όρου δεν ήταν αρκετή για να προσδώσει διαφορετικό χαρακτήρα στη στέρηση της ελευθερίας ως μέτρου δικονομικού καταναγκασμού.

Ο νόμος 1128/1981 καθιέρωσε την προσωρινή κράτηση ως δυνητικό μέτρο, καθιστώντας έτσι κανόνα τη μη επιβολή της, παρά μόνον εφόσον συνέτρεχαν αποχρώντες λόγοι και καταφάσκονταν επιπλέον η απόλυτη αναγκαιότητα του μέτρου για την υλοποίηση των σκοπών της ανάκρισης και εν γένει της ποινικής δίκης. Ειδικότερα, καταργήθηκε η υποχρέωση επιβολής του μέτρου της προσωρινής κράτησης επί κακουργημάτων προσδίδοντας στο μέτρο έναν εξαιρετικό χαρακτήρα. Περαιτέρω, με το νόμο αυτό θεσπίστηκαν περιοριστικοί όροι. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 283 Κ.Π.Δ. καθορίζονταν με σαφήνεια τα βήματα που έπρεπε να ακολουθήσει ο Ανακριτής. Έπρεπε πρώτα να εξετάσει τη δυνατότητα να αφήσει ελεύθερο τον κατηγορούμενο άνευ όρων, στη συνέχεια την αναγκαιότητα επιβολής περιοριστικών όρων και τέλος εάν ήταν απολύτως αναγκαίο, την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Η επιβολή περιοριστικών όρων ή προσωρινής κράτησης στο νόμο 1128/1981 είχε διπλό χαρακτήρα, κατασταλτικό (αποτροπή κινδύνου φυγής του δράστη) και προληπτικό (πρόληψη τέλεσης νέων εγκλημάτων). Προϋποθέσεις επιβολής της προσωρινής κράτησης, εκτός από τη συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής, συνιστούσαν οι εξής δικαιολογητικοί λόγοι (*causa arresti*): α) ο κίνδυνος φυγής του κατηγορουμένου, β) ο κίνδυνος τέλεσης νέων κακουργημάτων ή πλημμελημάτων και γ) η επικινδυνότητα του δράστη. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης, ότι η ιδιότητα του αλλοδαπού έπαψε να αποτελεί *a priori* τεκμήριο φυγής και εν γένει επικινδυνότητας. Η προηγούμενη ρύθμιση θέτοντας σε μειονεκτική θέση τους αλλοδαπούς, προσέβαλε την ισότητα των ατόμων ενώπιον της ποινικής δικαιοσύνης και δημιουργούσε καχυποψία απέναντι τους, που στις μέρες μας αποτελεί αναχρονισμό. Άλλωστε, όπως και του ημεδαπού έτσι και του αλλοδαπού δύναται να διαταχθεί η προφυλάκιση σε περίπτωση που ήθελε κριθεί ότι λόγω της ιδιότητάς του είναι «σφόδρα πιθανή η φυγή» του. Τέλος, παρασχέθηκε η δυνατότητα στον κατηγορούμενο υποβολής αίτησης στον Ανακριτή για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης ή των περιοριστικών όρων, καθώς και το δικαίωμα προσφυγής του στο δικαστικό συμβούλιο κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης ή κατά της διάταξης με την οποία του επιβλήθηκαν οι περιοριστικοί όροι.

Με το νόμο 1941/1991¹⁴² προστέθηκε η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης και σε ανήλικους στις περιπτώσεις που κατηγορούνται για πράξεις που επισύρουν κάθειρξη άνω των δέκα ετών. Επίσης, ο νόμος αυτός είχε διαφορετική διατύπωση σχετικά

φυλακίσεως, προδικαζομένης ούτω της καταδίκης του προφυλακισθέντος, ενώ το μέτρο τούτο επιδιώκει τον περιορισμόν του διωκόμενου, δια λόγους προληπτικούς», βλ. Μαντακιωζίδης Στ., ό.π., σελ. 22.

¹⁴² Ν. 1941/1991 (ΦΕΚ τ. Α 41/18.3.1991) :

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=QMWVK3UYpOE%3d&tabid=132>

με τη διαδικασία που απαιτείται για την επιβολή της προσωρινής κράτησης, επισημαίνοντας ότι το ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει να είναι ειδικά και εμπειρισταωμένα αιτιολογημένο. Τέλος, προβλέφθηκε ειδική χρονική προθεσμία 30 ημερών που πρέπει να παρέλθει από την προηγούμενη αίτηση του κατηγορουμένου για την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης, προκειμένου να μπορεί να ασκήσει νέα εκτός «αν ο κατηγορούμενος επικαλείται νεότερα γεγονότα από τα οποία προκύπτει ότι εξέλιπαν οι λόγοι για τους οποίους είχε διαταχθεί η προσωρινή κράτηση». Οι προαναφερθέντες χρονικοί περιορισμοί, καταργήθηκαν κατ'ουσίαν με το νόμο 2172/1993¹⁴³.

Ακολούθησε ο νόμος 2207/1994¹⁴⁴, ο οποίος ανέφερε σε ξεχωριστή παράγραφο τους περιοριστικούς όρους¹⁴⁵, καθόρισε με αυστηρότερο τρόπο τις προϋποθέσεις επιβολής της προσωρινής κράτησης και τόνισε τον εξαιρετικό χαρακτήρα της. Επίσης, περιόρισε τον αριθμό των πλημμελημάτων για τα οποία μπορούσε να διαταχθεί προσωρινή κράτηση καθώς, μπορούσε να επιβληθεί πλέον μόνο στα πλημμελήματα που τιμωρούνταν με ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον ενός έτους και όχι τριών μηνών, όπως γινόταν μέχρι τότε. Ειδικότερα, ο νόμος αυτός συγκεκριμενοποίησε τον «κίνδυνο φυγής» του κατηγορουμένου ως ουσιαστική προϋπόθεση επιβολής της προσωρινής κράτησης, αναφέροντας πως ο δράστης «...δεν έχει μόνιμη ή γνωστή διαμονή ή υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος στο παρελθόν...». Τέλος, προβλέφθηκε ότι ο κίνδυνος διαπράξεως νέων εγκλημάτων από μέρους του κατηγορουμένου ως προϋπόθεση επιβολής της προσωρινής κρατήσεως, πρέπει να προκύπτει από ειδικώς μνημονευόμενα πραγματικά περιστατικά της προηγούμενης ζωής του ή συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της πράξης για την οποία κατηγορείται¹⁴⁶. Στην εισηγητική έκθεση του νόμου επισημαίνεται η ανάγκη εξασφάλισης ειδικής αιτιολόγησης της προσωρινής κράτησης, και όχι απλώς η τυπική αναφορά των προϋποθέσεων που έθετε ο νόμος.

Με το νόμο 2298/1995¹⁴⁷ καταργείται το δικαίωμα του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Αντικαθίσταται η κλήτευση του κατηγορουμένου με την ειδοποίηση και αυτοπρόσωπη ή δια συνηγόρου παράσταση

¹⁴³ Ν. 2172/1993 :

https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/1993/a/fek_a_207_1993.pdf&t=dc05b1e0496b2985a4c8a94a733a7066

¹⁴⁴ Ν. 2207/1994 (ΦΕΚ τ. Α 65/25.4.1994) :

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=KDqqkdnQpcg%3d&tabid=132>

¹⁴⁵ Άρθρο 282§2 ν. 2207/1994 : «Περιοριστικοί όροι είναι ιδίως η παροχή εγγύησης, η υποχρέωση του κατηγορουμένου να εμφανίζεται κατά διαστήματα στον Ανακριτή ή σε άλλη Αρχή, η απαγόρευση να μεταβαίνει ή να διαμένει σε ορισμένο τόπο ή στο εξωτερικό, η απαγόρευση να συναναστρέφεται ή να συναντάται με ορισμένα πρόσωπα».

¹⁴⁶ Βλ. άρθρο 282§3 ν. 2207/1994.

¹⁴⁷ Ν. 2298/1995 (ΦΕΚ τ. Α 62/4.4.1995):

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=8h6eZ5wJ5V4%3d&tabid=132>

με υποβολή υπομνήματος¹⁴⁸. Επίσης, με τον εν λόγω νόμο επαναπροσδιορίζονται οι συνέπειες της υπέρβασης της διάρκειας της προσωρινής κράτησης.

Στη συνέχεια, ο νόμος 2408/1996¹⁴⁹ περιόρισε την επιβολή της προσωρινής κράτησης μόνο στα κακουργήματα, καθώς διαπιστώθηκε σύμφωνα με τη σχετική εισηγητική έκθεση «*ότι το ένα τρίτο των κρατούμενων στις ελληνικές φυλακές είναι προσωρινά κρατούμενοι, πολλοί από τους οποίους όταν γίνει η δίκη τους κρίνονται αθώοι...*». Περαιτέρω, σε σχέση με την προϋπόθεση του κινδύνου φυγής του κατηγορουμένου διευκρινίστηκε στον εν λόγω νόμο ότι η προϋπόθεση αυτή συντρέχει αν ο κατηγορούμενος «*δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατούμενου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής...*». Προστέθηκε επίσης και ο όρος «*ιδιαίτερα*» στα χαρακτηριστικά της πράξεως από τα οποία πρέπει να προκύπτει ο κίνδυνος διάπραξης νέων εγκλημάτων εκ μέρους του κατηγορουμένου, για να του επιβληθεί η προσωρινή κράτηση¹⁵⁰. Προβλέφθηκε ακόμη εξακολούθηση της προσωρινής κρατήσεως με τη συμπλήρωση έξι μηνών και παρατάσεώς της με τη συμπλήρωση ενός έτους, αλλά και δυνατότητα αναιρέσεως των αποφαινόμενων για την παράταση βουλευμάτων του δικαστικού συμβουλίου. Διευκρινίστηκε επίσης ότι για να μπορεί να επιβληθεί η προσωρινή κράτηση στους εφήβους κατηγορουμένους απαιτείται η πράξη με την οποία διώκεται ο έφηβος κατηγορούμενος να «*τιμωρείται στο νόμο με ποινή κάθειρξης κατ' ελάχιστο όριο δέκα ετών*». Τέλος, ο νόμος 2408/1996 σχετικά με την προσωρινή κράτηση επί συρροής εγκλημάτων απαγόρευσε την επιβολή νέας προσωρινής κράτησης του ίδιου κατηγορουμένου για άλλη πράξη, για την οποία ήταν δυνατό να ασκηθεί ποινική δίωξη ή να απαγγελθεί κατηγορία, ταυτόχρονα με την ποινική δίωξη η οποία οδήγησε στην προηγούμενη προσωρινή κράτηση¹⁵¹.

Με το νόμο 3160/2003¹⁵² καταργήθηκε η δυνατότητα αναιρέσεως των βουλευμάτων που αποφαινόνται για την παράταση του χρόνου προσωρινής κρατήσεως ή την επίλυση αμφιβολιών ως προς την παράταση ή συμπλήρωση των ανωτάτων ορίων της, αναγνωρίστηκε η δυνατότητα παρατάσεως ή μη της προσωρινής κρατήσεως από το δικαστήριο σε περίπτωση αναβολής της δίκης¹⁵³ και τέλος προσαρμόστηκε η κατ' άρθρο

¹⁴⁸ Βλ. Ν. 2298/1995, τροποποιήσεις άρθρου 287 Κ.Π.Δ.

¹⁴⁹ Ν. 2408/1996 (ΦΕΚ τ. Α 104/4.6.1996):

<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=YF20rbtQ0IU%3d&tabid=132>

¹⁵⁰ Βλ. άρθρο 282§3 όπως τροποποιήθηκε με το ν. 2408/1996, ΦΕΚ τ. Α 104/4.6.1996 ό.π. σελ. 1965.

¹⁵¹ Άρθρο 288§2 όπως τροποποιήθηκε με την προσθήκη της 2ης παρ. με το ν. 2408/1996, ΦΕΚ τ. Α 104/4.6.1996, ό.π. σελ. 1965.

¹⁵² Ν. 3160/2003 (ΦΕΚ τ. Α 165/30.6.2003):

http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=rP734Fe_Z_4%3d&tabid=132

¹⁵³ Στο τέλος της πρώτης παραγράφου του άρθρου 291 του Κ.Π.Δ. προστίθεται εδάφιο που έχει ως εξής:

291 Κ.Π.Δ. αρμοδιότητα των δικαστικών συμβουλίων στην τροποποίηση του άρθρου 308 Κ.Π.Δ.¹⁵⁴.

Με το νόμο 3346/2005¹⁵⁵ προβλέφθηκε η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης και για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ειδικότερα, με το άρθρο 11 του νόμου 3346/2005 προστέθηκε τελευταίο εδάφιο στην παρ. 3 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. το οποίο ανέφερε ότι: *«Υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθεί προσωρινή κράτηση και για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Στην περίπτωση αυτή, το ανώτατο όριο της προσωρινής κράτησης είναι διάρκειας έως έξι μηνών, που μπορεί να παραταθεί για άλλους τρεις μήνες»*.

Ο συγκεκριμένος νόμος είναι αποτέλεσμα των πολύνεκρων ατυχημάτων και κατ'έκταση των αντιδράσεων της κοινής γνώμης (π.χ. RICOMEX, Εξπρές Σάμινα, Τέμπη, Πέταλο Μαλιακού κ.α.). Με τη ρύθμιση αυτή ο νομοθέτης προσπάθησε να αντισταθμίσει τη μεγάλη κοινωνική βαρύτητα μιας αμελούς συμπεριφοράς με μεγάλο αριθμό θυμάτων. Άλλωστε, στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 4 του (αναθεωρημένου) Συντάγματος του 2001 προσδιορίζεται το ανώτατο όριο της προσωρινής κράτησης τόσο για τα κακουργήματα, όσο και για τα πλημμελήματα, γεγονός που ερμηνεύεται ως βούληση του συνταγματικού νομοθέτη να διατηρήσει ένα «ανοιχτό παράθυρο» για τον κοινό νομοθέτη και να του παράσχει τη δυνατότητα επαναφοράς του θεσμού της προσωρινής κράτησης για την κατηγορία αυτών των εγκλημάτων¹⁵⁶. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, η διατύπωση του άρθρου 11 του νόμου 3346/2005 αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο επιβολής προσωρινής κράτησης και σε περιπτώσεις που το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή έχει ως αποτέλεσμα τον θάνατο ακόμη και δύο μόνο ανθρώπων. Στην ουσία, με τη ρύθμιση αυτή επιβάλλεται προσωρινή κράτηση λόγω πίεσης από τα ΜΜΕ, την κοινή γνώμη και λόγω της βαρύτητας του εγκλήματος. Εφόσον όμως η βαρύτητα των αποτελεσμάτων του πλημμελήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, ανάγεται σε κριτήριο επιβολής της προσωρινής κράτησης, ο εν λόγω θεσμός απέκτησε εκ νέου χαρακτήρα προτιμωρητικό και κατασταλτικό, αντίστοιχο με εκείνο της «προφυλάκισης», πριν το 1981. Αυτό έρχεται σε ευθεία αντίθεση

«Το δικαστήριο που αποφάσισε την αναβολή αποφαίνεται και για την παράταση ή μη της προσωρινής κράτησης, αν, στις επόμενες τριάντα ημέρες από την αναβολή, συμπληρώνεται το ανώτατο όριο της προσωρινής κράτησης και εφόσον είναι παρών ο κατηγορούμενος», βλ. ό.π. αρθ. 17 σελ. 2854

¹⁵⁴ Βλ. Σεβαστίδη Χ., «Τροποποιήσεις του Ν 3160/2003 στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», εκδ. Σάκκουλας, 2004, σ. 137 επ.

¹⁵⁵ Ν. 3346/2005 (ΦΕΚ Α' 140/17-6-05) : <http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=-f-sFIIwR2s%3d&tabid=132>

¹⁵⁶ Βλ. Μαντακιωζίδης Στ., ό.π., σελ. 27

με το άρθρο 282 Κ.Π.Δ., όπου ακόμα και για τα κακουργήματα «μόνη η κατά το νόμο βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης».

Τέλος, με το νόμο 3346/2005 θεσμοθετήθηκε το δικαίωμα του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη ή δια συνηγόρου εμφάνιση ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου στο στάδιο ελέγχου της εξακολούθησης και παράτασης της προσωρινής κράτησης. Η ρύθμιση αυτή επήλθε μετά από καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ¹⁵⁷.

Στη συνέχεια, με το νόμο 3727/2008¹⁵⁸ επιδιώκεται η κατ' εξαίρεση παράταση κατά έξι (6) μήνες να περιοριστεί στα σοβαρότερα κακουργήματα, σε μια προσπάθεια αποσυμφόρησης των φυλακών και μείωσης του αριθμού των υποδίκων.

Οι σημαντικότερες συμβολές του νόμου 3811/2009¹⁵⁹ ήταν η ταύτιση των σκοπών της προσωρινής κράτησης με αυτούς των περιοριστικών μέτρων, η εξάρτηση της νομιμοποίησης της προσωρινής κράτησης από την ταυτόχρονη αιτιολογημένη κρίση περί ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων για την επίτευξη του ίδιου σκοπού και η περαιτέρω αντικειμενοποίηση των κριτηρίων που επιτρέπουν την προσωρινή κράτηση για εγκληματοπροληπτικούς λόγους (αντικατάσταση του όρου «ειδικώς μνημονευόμενα περιστατικά» με τον όρο «αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις»). Τέλος, με το νόμο αυτό διευκρινίζεται η διάρκεια της προσωρινής κράτησης στο πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή (ανώτατο όριο έξι μήνες), τονίζεται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της επιβολής της σε αυτές τις περιπτώσεις, καθώς και ο σκοπός της (κίνδυνος φυγής του κατηγορουμένου).

Ο νόμος 3860/2010¹⁶⁰ περιόρισε την δυνατότητα επιβολής της προσωρινής κράτησης στους ανηλίκους, αυξάνοντας το όριο ηλικίας από το 13ο στο 15ο έτος και απαγορεύοντας η παραβίαση των περιοριστικών όρων που έχουν επιβληθεί στον ανήλικο να οδηγεί από μόνη της στην προσωρινή κράτηση.

¹⁵⁷ Ο αποκλεισμός της δυνατότητας του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη εμφάνισή του ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου, όταν αυτό κρίνει σχετικά με την εξακολούθηση ή την παράταση της προσωρινής κράτησής του, οδήγησε σε καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ, λόγω παραβίασεως του άρθρου 5 παρ. 4 της ΕΣΔΑ, επειδή κρίθηκε ότι ο κατηγορούμενος στην περίπτωση αυτή δεν έχει τη δυνατότητα να απαντήσει στα επιχειρήματα του Εισαγγελέα και επομένως παραβιάζεται η αρχή της ισότητας των όπλων (ΕΔΔΑ, απόφαση «Καμπάνης κατά Ελλάδας-13 Ιουλίου 1995, Series A no. 318-B», ΕΔΔΑ, απόφαση «Κοτσαρίδης κατά Ελλάδος- αριθ. 71498/01, 23 Σεπτεμβρίου 2004»).

¹⁵⁸ Νόμος 3727/2008 (ΦΕΚ Α' 257/18-12-2008): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/n-3727-2008.html>

¹⁵⁹ Νόμος 3811/2009 (ΦΕΚ Α' 231/18-12-2009): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-3811-2009.html>

¹⁶⁰ Νόμος 3860/2010 (ΦΕΚ Α' 111/12.7.2010): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/n-3860-2010.html>

Με το νόμο 3943/2011¹⁶¹ νομιμοποιήθηκε η επιβολή προληπτικής προσωρινής κράτησης στο ιδιαίτερο κακούργημα της παθητικής δωροδοκίας που τελείται από υπαλλήλους του Υπουργείου Οικονομικών, τιμωρούμενο με κάθειρξη ως δέκα χρόνια.

Με το νόμο 4055/2012¹⁶² διευρύνθηκε ο κατάλογος των κακούρημάτων για τα οποία επιτρέπεται η προληπτική προσωρινή κράτηση με την προσθήκη εκείνων που τελέστηκαν κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργανώσεως ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων. Επίσης, προβλέφθηκε ειδική διαδικασία άρσης της διαφωνίας Ανακριτή και Εισαγγελέα για την προσωρινή κράτηση από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο ή Εφετείο.

Με το νόμο 4205/2013¹⁶³ εισάγεται ο θεσμός του κατ'όικον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση στους υπόδικους, στους κατάδικους και στους κρατούμενους σε άδεια. Στους υπόδικους ο θεσμός έχει τη μορφή περιοριστικού όρου και τίθεται ως ενδιάμεσο μέτρο ανάμεσα στους λοιπούς περιοριστικούς όρους και στην προσωρινή κράτηση, αλλά μετά από σχετικό αίτημα του κατηγορουμένου. Επομένως, ο κατ'όικον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση προηγείται πάντα της εξέτασης του ενδεχομένου επιβολής προσωρινής κράτησης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου¹⁶⁴, με τον θεσμό αυτό αντιμετωπίζονται τα χρόνια προβλήματα υπερσυνωστισμού των φυλακών. Περαιτέρω, πρέπει να επισημανθεί πως με τον θεσμό αυτό αποτρέπονται τα λεγόμενα «δεινά της φυλάκισης» και εξοικονομούνται σημαντικά κρατικά κονδύλια, τα οποία μπορούν να διατίθενται για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στις φυλακές¹⁶⁵.

Ακολούθησαν οι νόμοι 4274/2014, 4322/2015, 4411/2016 και 4620/2019, με τους οποίους ο Έλληνας νομοθέτης συνέχισε την προσπάθεια εναρμόνισης με το γενικότερο αίτημα να καταστεί η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας εντελώς εξαιρετικό μέτρο, κατά τη διάρκεια της προδικασίας.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως ο Έλληνας νομοθέτης μετά το 1981 ακολούθησε τη σύγχρονη τάση την οποία ακολούθησαν και οι περισσότερες νομοθεσίες. Της αποδοχής δηλαδή, του δικονομικού αυτού θεσμού ως «αναγκαίου κακού»,

¹⁶¹ Νόμος 3943/2011 (ΦΕΚ Α'66/31.3.2011): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-oikonomia/phorodiaphuge/n-3943-2011.html>

¹⁶² Νόμος 4055/2012 (ΦΕΚ Α'51/12.3.2012): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4055-2012.html>

¹⁶³ Νόμος 4205/2013 (ΦΕΚ 242/Α/6-11-2013) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4205-2013.html>

¹⁶⁴ Αιτιολογική έκθεση ν.4205/2013 : <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/%20h-ilkat-eis.pdf>

¹⁶⁵ Κουράκης Νεστ., «Ο θεσμός του κατ'όικον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση, εισαγωγική και κριτική προσέγγιση στο θεσμό ιδίως μετά τη θέσπιση του ν. 4205/2013», Εισήγηση στο Πρώτο Παγκύπριο Συνέδριο Ποινικού Δικαίου και Εγκληματολογίας, Λευκωσία 6-7.3.2015

επιδιώκοντας όμως τον περιορισμό, όσο γίνεται περισσότερο, των δυνατοτήτων επιβολής του και της συντόμευσης της χρονικής διάρκειας της κράτησης.

2.3. Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης στο διεθνές και ευρωπαϊκό συμβατικό δίκαιο

Ανάμεσα στα διεθνώς αναγνωρισμένα και κατοχυρωμένα δικαιώματα συγκαταλέγονται και αυτά της ελευθερίας και της ασφάλειας του ατόμου. Η προστασία της προσωπικής ελευθερίας κατοχυρώθηκε μεταπολεμικά και στο Διεθνές Δίκαιο με σημαντικότερες τις διατάξεις που περιέχονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950¹⁶⁶. Το δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια είναι υψίστης σημασίας σε μια δημοκρατική κοινωνία, όπως αυτό προκύπτει από το πλαίσιο της ΕΣΔΑ¹⁶⁷. Το δικαίωμα να μη στερείται κάποιος την προσωπική του ελευθερία χωρίς νόμιμη αιτία είναι μια από τις θεμελιώδεις αρχές του συστήματος της Σύμβασης¹⁶⁸. Το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ υποστηρίζει εξ αρχής με σθένος ένα τεκμήριο ελευθερίας, τόσο θετικά όσο και αρνητικά. *«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και ασφάλεια. Κανένα πρόσωπο δεν θα στερείται την ελευθερία του εκτός από τις ακόλουθες περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στο Νόμο...»*¹⁶⁹. Ο βασικός στόχος του εν λόγω άρθρου επομένως, είναι η αποτροπή της αυθαίρετης ή αδικαιολόγητης στέρησης της ελευθερίας¹⁷⁰. Συνεπώς, η ΕΣΔΑ αναγνωρίζει τον εξαιρετικό χαρακτήρα της προσωρινής κράτησης καθορίζοντας συγκεκριμένες προϋποθέσεις περιορισμού της ελευθερίας του ατόμου¹⁷¹. Ειδικότερα,

¹⁶⁶ Η ΕΣΔΑ κυρώθηκε στην Ελλάδα με το νόμο 2329/1953 και - μετά την καταγγελία της από το δικτατορικό καθεστώς - εκ νέου με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974.

¹⁶⁷ Βλ. ΕΔΔΑ Medvedyev and others v. France αρ. προσφυγής 3394/03: [file:///C:/Users/ss/Downloads/002-1015%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/002-1015%20(1).pdf) και Ladent v Poland, αρ. προσφυγής 11036/03 : <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-85487%22%7D>

¹⁶⁸ Η διάταξη του άρθρου 5§1 εδ. γ' ΕΣΔΑ δε διακρίνει ως προς το βαθμό των εγκλημάτων. Κατά συνέπεια όσον αφορά την ΕΣΔΑ, η επιβολή προσωρινής κράτησης είναι επιτρεπτή τόσο στους δράστες κακουργημάτων όσο και αυτούς που διέπραξαν οιοδήποτε πλημμέλημα. Αντίθετα, το ελληνικό δίκαιο επιτρέπει την επιβολή προσωρινής κράτησης μόνο στα κακουργήματα, με εξαίρεση το ν. 3346/2005, ο οποίος την επιτρέπει κατ' εξαίρεση και για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή.

¹⁶⁹ Βλ. σχετικά Συμβούλιο της Ευρώπης : <https://www.coe.int/el/web/echr-toolkit/le-droit-a-la-liberte-et-a-la-surete>

¹⁷⁰ Βλ. ΕΔΔΑ McKay v. the United Kingdom, αρ. προσφυγής 543/03 : <https://www.legal-tools.org/doc/6e4cb0/pdf/> και

[file:///C:/Users/ss/Downloads/Grand%20Chamber%20judgment%20McKay%20v.%20United%20Kingdom%2003.10.06%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/Grand%20Chamber%20judgment%20McKay%20v.%20United%20Kingdom%2003.10.06%20(1).pdf)

¹⁷¹ Η ΕΣΔΑ κατοχυρώνει το άτομο μόνο έναντι των στερητικών της ελευθερίας του μέτρων, όχι όμως και έναντι εκείνων που απλώς την περιορίζουν.

στην παρ. 1 του άρθρου 5 (περιπτώσεις α' έως στ') απαριθμούνται περιοριστικά οι περιπτώσεις όπου επιτρέπεται η στέρηση της ελευθερίας. Στις παρ. 2 έως 5 του ίδιου άρθρου αναφέρονται οι προστατευτικές εγγυήσεις υπέρ των προσώπων που συλλαμβάνονται ή κρατούνται, διατάξεις οι οποίες ενισχύουν και περικλείουν προστατευτικά και με ακρίβεια το δικαίωμα υπερασπίσεως.

Σκοπός του άρθρου 5 παρ. 1 εδ. γ' είναι να θέσει συγκεκριμένα όρια και περιορισμούς κατά την εφαρμογή των μέτρων σύλληψης και προσωρινής κράτησης από τις εθνικές αρχές, ώστε να αποφεύγεται τυχόν κατάχρηση αυτών στην πράξη και να κατοχυρώνεται έτσι το άτομο απέναντι στην κρατική αυθαιρεσία. Κανείς δεν μπορεί να κρατηθεί όταν ο λόγος που θα δικαιολογούσε ένα τέτοιο μέτρο δεν εμπίπτει στις απαριθμημένες περιπτώσεις του συγκεκριμένου άρθρου. Το άρθρο 5 παρ. 1 εδ. γ' της ΕΣΔΑ επομένως, όπως προαναφέρθηκε, παραθέτει μια σειρά από συγκεκριμένες, ουσιαστικές προϋποθέσεις-εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας κάθε ατόμου και εξαρτά την δυνατότητα της σύλληψης ή επιβολής της προσωρινής κράτησης από ορισμένους λόγους. Σύμφωνα με αυτό είναι επομένως επιτρεπτή η στέρηση της ελευθερίας κάποιου, εφόσον αυτός συλληφθεί ή κρατηθεί με την προοπτική να οδηγηθεί στον αρμόδιο δικαστή, όταν υφίστανται «εύλογες υπόνοιες»¹⁷² εκ μέρους των διοικητικών αρχών ότι έχει διαπράξει ένα έγκλημα σε συνδυασμό (σωρευτικά ή διαζευκτικά) με τον προληπτικό λόγο «της αποτροπής του από το να διαπράξει νέο αδίκημα» ή/και τον δικονομικό λόγο «της δραπέτευσης του κατηγορουμένου μετά την τέλεση του αδικήματος»¹⁷³. Συμπερασματικά επομένως, η ύπαρξη «εύλογης υπόνοιας» αποτελεί, στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ, ένα από τα κριτήρια που επιτρέπουν τη στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου πριν από την έκδοση οποιασδήποτε καταδικαστικής αποφάσεως, ανεξάρτητα από το τεκμήριο αθωότητας. Η απουσία δικαστικού ελέγχου των εύλογων υπονοιών ότι ο κατηγορούμενος τέλεσε το αδίκημα ενδέχεται να συνιστά προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας¹⁷⁴.

Η προσωπική ελευθερία κατοχυρώνεται και στο άρθρο 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

¹⁷² Το ΕΔΔΑ έχει ερμηνεύσει σε σειρά αποφάσεών του την έννοια των «ευλόγων υπονοιών» ως εκείνα «τα γεγονότα ή πληροφορίες που είναι ικανές να πείσουν έναν αντικειμενικό παρατηρητή ότι το άτομο για το οποίο πρόκειται, μπορεί να έχει τελήσει το αδίκημα».

¹⁷³ Οι λόγοι αυτοί οι οποίοι δικαιολογούν την επιβολή προσωρινής κράτησης και εξετάζονται εφόσον σε κάθε περίπτωση υπάρχουν «σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου», αντιστοιχούν προς τις προϋποθέσεις του «κινδύνου τέλεσης νέων εγκλημάτων» και του «κινδύνου φυγής» του άρθρου 282§2 του Κ.Π.Δ..

¹⁷⁴ Βλ. προτάσεις γενικού Εισαγγελέα MICHAL BOBEK – υπόθεση C-439/16 MILEV, παρ. 76,77 : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CC0439&from=DE>

(ΟΗΕ) της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1966¹⁷⁵. Οι διατάξεις αυτές της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ έχουν υπερνομοθετική ισχύ και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

Περαιτέρω, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ)¹⁷⁶ στο άρθρο 6 ορίζει ότι : «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια»¹⁷⁷. Τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 6 αντιστοιχούν στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, με τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 3 του Χάρτη, έχουν την ίδια έννοια και την ίδια εμβέλεια. Ως εκ τούτου, οι περιορισμοί που μπορούν νομίμως να τους επιβληθούν δεν μπορούν να υπερβαίνουν εκείνους που επιτρέπονται από την ΕΣΔΑ, στην ίδια τη διατύπωση του άρθρου 5¹⁷⁸.

¹⁷⁵ Κυρώθηκε στην Ελλάδα με το νόμο 2462/1997, βλ. ΔΣΑΠΔ : <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>

¹⁷⁶ Ο Χάρτης κατέστη νομικά δεσμευτικός σε όλα τα κράτη – μέλη τον Δεκέμβριο του 2009 με την υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισαβόνας. Αποτελεί αυτοτελές νομικό κείμενο που δεν ενσωματώνεται στις Συνθήκες. Η νομική δεσμευτικότητά του, δεδομένου ότι δεν αποτελεί κάποιου είδους Συνθήκης μεταξύ των Κρατών, θεμελιώνεται με τη «δέσμευση» της Ένωσης να σέβεται τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που αναγνωρίζει. Ο Χάρτης δεσμεύει α) τα θεσμικά όργανα και λοιπά όργανα και οργανισμούς της ΕΕ και β) τα κράτη μέλη μόνο όταν αυτά εφαρμόζουν ενωσιακό δίκαιο (αρ.51§1). Οι δημόσιες αρχές των κρατών μελών – νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές – υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τον Χάρτη μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ΕΕ, ιδίως όταν εφαρμόζουν τους κανονισμούς, τις αποφάσεις ή τις οδηγίες της ΕΕ. Ωστόσο, το ΔΕΕ έχει διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη κρίνοντας ότι η εθνική νομοθεσία τίθεται εντός πεδίου εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου εφόσον υφίστανται ενωσιακοί κανόνες, που διέπουν σε επαρκή βαθμό έναν τομέα πολιτικής και επιβάλλουν υποχρεώσεις στα κράτη-μέλη. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση Fransson, βλ. σχετικά <https://www.constitutionalism.gr/wp-content/uploads/2014/03/2014-C617-10.pdf> και Περάκης Μ, «Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015, σ.130

¹⁷⁷ Βλ. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000/C 364/01) : https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

¹⁷⁸ Βλ. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Επεξηγήσεις σχετικά με το πλήρες κείμενο του Χάρτη», Δεκέμβριος 2000 : [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN) ή <http://users.uoa.gr/~ahatzis/Charter.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης στο ισχύον δίκαιο

Το πέρας της απολογίας του κατηγορουμένου (πέρα από την έκδοση της απόφασης του ποινικού δικαστηρίου) αποτελεί την κρισιμότερη ίσως στιγμή της ποινικής διαδικασίας για αυτόν, καθώς σε αυτή ακριβώς τη χρονική στιγμή, ο Ανακριτής - με σύμφωνη γραπτή γνώμη του Εισαγγελέα - δύναται να εκδώσει ένταλμα για την προσωρινή του κράτηση.

Προσωρινή κράτηση θεωρείται η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου για ορισμένο χρονικό διάστημα, δυνάμει δικαστικού εντάλματος, στο στάδιο της προδικασίας, πριν δηλαδή από την έκδοση δικαστικής απόφασης περί της ενοχής του. Αποτελεί το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού.

Από τη μία πλευρά, ο θεσμός της προσωρινής κράτησης - όπως προαναφέρθηκε - αποτρέπει την τέλεση νέων αδικημάτων από τον κατηγορούμενο και εξασφαλίζει ότι εκείνος στον οποίο επιβλήθηκε θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης. Επιπρόσθετα, διευκολύνει την συλλογή του αποδεικτικού υλικού από τα αρμόδια όργανα, διασφαλίζει την κοινωνική γαλήνη, την προστασία από τυχόν αντεκδίκηση εκ μέρους συγγενών των θυμάτων κ.α.

Από την άλλη πλευρά, ο θεσμός της προσωρινής κράτησης έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, που αποτελεί θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου. Επιπλέον, προσβάλλει την προσωπικότητα του ατόμου, αφού μειώνει την τιμή και την υπόληψή του στην κοινωνία, το αποκόπτει από την οικογενειακή, κοινωνική και επαγγελματική του ζωή, το στιγματίζει ακόμα και μετά την πιθανή αθώωσή του από το δικαστήριο, δημιουργεί πιθανή βλάβη στην ψυχική ισορροπία του, φέρνει το άτομο που κρατείται προσωρινά σε επαφή με άλλα άτομα τα οποία είναι ηθικά και κοινωνικά μειωμένα με κίνδυνο να μνηθεί πολλές φορές ακόμη και στην τακτική τους προς τέλεση αξιόποινων πράξεων¹⁷⁹, κ.α. Η αντίφαση ανάμεσα στην προσωρινή κράτηση και το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, λαμβάνει ιδιαίτερα δραματικό χαρακτήρα στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο στερούμενος την προσωπική του ελευθερία,

¹⁷⁹ Καδήρ Αϊκούτ, «Η προσωρινή κράτηση ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού και οι δυσλειτουργίες που παρατηρούνται κατά την εφαρμογή της», Νομική εφημερίδα Curia.gr, <https://curia.gr/i-prosorini-kratisi-os-metro-dikonomicou-katanagkasmou-kai-oi-disleitourgies-pou-paratirountai-kata-tin-efarmogit-is/>

μετέπειτα αθώνεται από την εναντίον του κατηγορία. Στην περίπτωση αυτή, γεννιέται η ανάγκη της ηθικής και υλικής αποκαταστάσεώς του.

Στο πλαίσιο αυτό, ο θεσμός της προσωρινής κράτησης αποτελεί πεδίο αντιπαραθέσεων αναφορικά με την ανάγκη ύπαρξής του, τις προϋποθέσεις εφαρμογής του ως εξαιρετικό μέτρο και την όσο το δυνατό πιο ορθολογική χρήση του, προκειμένου να προστατευθεί η προσωπική ελευθερία και να περιοριστούν οι αυθαιρεσίες που παρατηρούνταν τα προηγούμενα χρόνια. Οι περισσότερες νομοθεσίες αποδέχονται τον δικονομικό αυτό θεσμό ως «αναγκαίο κακό», επιδιώκοντας πάντως να περιορίσουν όσο γίνεται περισσότερο τις δυνατότητες επιβολής του και να συντομεύσουν τη χρονική διάρκεια της κράτησης¹⁸⁰. Στην ελληνική νομοθεσία, κατά το παρελθόν - όπως προαναφέρθηκε - ονομαζόταν προφυλάκιση όμως, το 1981 μετονομάστηκε σε προσωρινή κράτηση προκειμένου να τονιστεί ότι δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα, καθώς κάτι τέτοιο θα αντέβαινε στο τεκμήριο της αθωότητας.

3.1. Προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης

Τόσο ο Κ.Π.Δ., όσο και η ΕΣΔΑ, δεν αναφέρονται ρητά στους λόγους που μπορούν να δικαιολογήσουν την σύλληψη και την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, αλλά διαγράφουν ένα πλαίσιο υπό το οποίο μπορούν να επιβληθούν. Ο ελληνικός Κ.Π.Δ., σε αντιστοιχία με την ΕΣΔΑ, στην διάταξη του άρθρου 282 αξιώνει την ύπαρξη «σοβαρών ενδείξεων» ενοχής για την επιβολή του μέτρου της προσωρινής κράτησης σε συνδυασμό με την συνδρομή του δικονομικού λόγου του «κινδύνου φυγής» του κατηγορουμένου, ή/και του προληπτικού λόγου «κινδύνου τελέσεως νέων εγκλημάτων» από τον κατηγορούμενο¹⁸¹.

Η προσωρινή κράτηση, αποτελεί το πιο σκληρό και επαχθές μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, το οποίο από πλευράς συνεπειών δεν διαφέρει από την έκτιση της ποινής. Το άρθρο 282 Κ.Π.Δ. ορίζει τις προϋποθέσεις επιβολής της προσωρινής κράτησης. Η προσωρινή κράτηση αποτελεί το έσχατο μέτρο, που πρέπει να διατάσσεται

¹⁸⁰ Καρράς Αργ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη», 3η έκδοση, 2016, σελ. 540.

¹⁸¹ Σύμφωνα με το άρθρο 5§1 εδ. γ' ΕΣΔΑ είναι επιτρεπτή η στέρηση της ελευθερίας κάποιου, όταν υφίστανται «εύλογες υπόνοιες» εκ μέρους των δικωτικών αρχών ότι έχει διαπράξει ένα έγκλημα σε συνδυασμό (σφρευτικά ή διαζευκτικά) με τον προληπτικό λόγο «της αποτροπής του από το να διαπράξει νέο αδίκημα» ή/και τον δικονομικό λόγο «της δραπετεύσης του κατηγορουμένου μετά την τέλεση του αδικήματος».

όταν συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις διάπραξης κακουργήματος, υπό τον όρο ότι ο κατηγορούμενος είναι ύποπτος τέλεσης νέων εγκλημάτων ή/και ύποπτος φυγής, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η βαρύτητα του διαπραχθέντος εγκλήματος. Μπορεί να επιβληθεί στον κατηγορούμενο αντί για περιοριστικούς όρους ή κατ'οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση, εάν αιτιολογημένα κριθεί ότι οι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν για «να αποτραπεί ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων και να εξασφαλιστεί ότι εκείνος στον οποίο επιβλήθηκαν θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης»¹⁸². Συνεπώς, μόνο στην περίπτωση που τα «ηπιότερα» περιοριστικά μέτρα κρίνονται αιτιολογημένα ανεπαρκή, επιτρέπεται η επιβολή της προσωρινής κράτησης. Σε αντίθετη περίπτωση, η εκδοχή της προσωρινής κράτησης εμφανίζεται αυθαίρετη και είναι βέβαιο ότι υπαγορεύεται από λόγους κοινωνικής αντίδρασης στο έγκλημα¹⁸³.

Επιπρόσθετα, η νομολογία του ΕΔΔΑ ενθαρρύνει τη χρήση της προσωρινής κράτησης μόνον ως εξαιρετικό μέτρο. Στην υπόθεση *Ambruszkiewicz v. Poland* το Δικαστήριο έκρινε πως : «*Η κράτηση ενός ατόμου είναι τόσο αυστηρό μέτρο που δικαιολογείται μόνο σε περίπτωση που έχουν εξεταστεί άλλα λιγότερο επαχθή μέτρα και κρίθηκαν ανεπαρκή για τη διασφάλιση της ασφάλειας του ατόμου αλλά και του δημοσίου συμφέροντος το οποίο ενδεχομένως να απαιτεί την κράτησή του. Αυτό σημαίνει πως η στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου δεν αρκεί να είναι σύμφωνη με την εθνική νομοθεσία, αλλά θα πρέπει επίσης να είναι και αναγκαία υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις*»¹⁸⁴.

Υπάρχει επομένως, μια σχέση επικουρικότητας ανάμεσα στη προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους¹⁸⁵. Ειδικότερα, ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση που εισήχθη στο εσωτερικό μας δίκαιο με το άρθρο 2 του νόμου 4205/2013, προβλέπεται ως υποκατάστατο της προσωρινής κράτησης και επιβάλλεται μόνον αντί γ' αυτήν. Ως ο πλέον επαχθής περιοριστικός όρος επιβάλλεται μόνο εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι κανείς από τους υπόλοιπους περιοριστικούς όρους δεν επαρκεί για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοπών¹⁸⁶. Επιπρόσθετα, κατ' οίκον

¹⁸² Άρθρο 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ.

¹⁸³ Βλ. Δαλακούρας Θ., «Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998, σελ. 136.

¹⁸⁴ *Ambruszkiewicz v. Poland*, App 38797/03, 4 Μαΐου 2006, παρ. 31, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-75344%22%5D%7D>

¹⁸⁵ Βλ. Εισηγητική Έκθεση ν. 1128/1981

¹⁸⁶ Βλ. Σεβαστίδης Χ. «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο», τόμος ΙΙΙ, έκδ. 2015, σελ. 3351 – 3352 & Αιτιολογική Έκθεση ν. 4205/2013.

περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση διατάσσεται μόνο κατόπιν σχετικού αιτήματος του κατηγορουμένου.

Ειδικότερα, οι ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης είναι οι εξής:

α) Ο κατηγορούμενος να διώκεται για κακούργημα ή για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Στα υπόλοιπα πλημμελήματα δεν προβλέπεται το μέτρο της προσωρινής κράτησης.

β) Να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου. Από το σύνολο του αποδεικτικού υλικού να συντρέχει υψηλός βαθμός πιθανολόγησης - όπως άλλωστε απαιτεί η αρχή του προσήκοντος βαθμού υπονοιών ή ισχύος των ενδείξεων - ότι ο κατηγορούμενος είναι και ο δράστης του διωκόμενου εγκλήματος¹⁸⁷. Στο ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει υποχρεωτικά να παρουσιάζονται αυτές οι σοβαρές ενδείξεις.

γ) Ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων. Πρόκειται για ένα είδος προληπτικής προσωρινής κράτησης ώστε να μειωθεί δραστικά ο αριθμός των τελούμενων εγκλημάτων. Ειδικότερα, ο κίνδυνος για διάπραξη κι άλλων αδικημάτων πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς στο ένταλμα προσωρινής κράτησης και να προκύπτει από *«προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις»*. Επομένως, ως πραγματικά περιστατικά της προηγούμενης ζωής του δράστη επιτρέπεται να αξιολογούνται μόνο ειδικά περιστατικά που έχουν ποινική απαξία και είναι πραγματικά, αφού αποτυπώνονται σε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου και όχι συμπεριφορές συγκλίνουσες ή αποκλίνουσες από κοινωνικά μοντέλα¹⁸⁸. Αν η αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο πράξη απειλείται στον νόμο με ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα δέκα πέντε έτη ή αν το έγκλημα τελέστηκε κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό, προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί και όταν, με βάση τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης, κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος, είναι πολύ πιθανό να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Μόνο η κατά νόμο βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης¹⁸⁹. Η αξιολόγηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της πράξης πρέπει να γίνεται με βάση

¹⁸⁷ Βλ. Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», 4η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 541

¹⁸⁸ Μαντάς Π. Θεόδωρος, ομιλία στην Επιστημονική Δημερίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων και του Δικηγορικού Συλλόγου Καλαμάτας στην Καλαμάτα στις 14 και 15 Μαΐου 2010, <https://mantas-law.gr/articles/prosorini-kratysi-n3811-2009>

¹⁸⁹ Βλ. άρθρο 286 Κ.Π.Δ.

συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά και όχι με επίκληση γενικών και αόριστων εννοιών και απλή επανάληψη της φρασεολογίας του νόμου¹⁹⁰.

δ) Να είναι απολύτως αναγκαία η επιβολή της για να διασφαλιστεί ότι ο κατηγορούμενος θα παραστεί στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης. Ο κίνδυνος φυγής, πολλές φορές, είναι ανάλογος με τη βαρύτητα του διωκομένου εγκλήματος. Σαν ύποπτος φυγής θεωρείται γενικά ο κατηγορούμενος όταν, από όλη τη συμπεριφορά του και τις πράξεις του στο παρελθόν, δημιουργείται η βεβαιότητα ότι όταν κληθεί νόμιμα δεν θα εμφανισθεί αλλά θα εξαφανισθεί ή θα αναχωρήσει για άλλο τόπο. Ο νομοθέτης καταγράφει αναλυτικά τις περιπτώσεις που, εφόσον συντρέχουν, δημιουργούν ένα αμάχητο τεκμήριο ότι ο δράστης είναι ύποπτος φυγής, μάλιστα επειδή αναφέρεται σε γεγονότα, δεν καταλείπεται έδαφος για αυθαίρετες κρίσεις¹⁹¹. Ειδικότερα, ο κίνδυνος φυγής του κατηγορουμένου πληρείται όταν ο κατηγορούμενος δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής¹⁹². Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνονται υπ' όψη το επάγγελμα του κατηγορούμενου, η οικογένεια, το γεγονός ότι συνελήφθη μετά από καταδίωξη κ.λπ. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης θα πρέπει να αιτιολογεί τον κίνδυνο φυγής και όχι απλώς να τον αναφέρει π.χ. η σύλληψη κατηγορουμένου έγινε στο αεροδρόμιο πριν διαφύγει στο εξωτερικό¹⁹³.

Περαιτέρω, οι τυπικές προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης είναι οι παρακάτω:

α) Η προηγούμενη απολογία του κατηγορουμένου, γιατί έτσι εξασφαλίζεται η άσκηση του δικαιώματος της ακρόασης.

β) Η έκδοση εντάλματος προσωρινής κράτησης σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 288 Κ.Π.Δ., μετά την απολογία του κατηγορουμένου και τη γραπτή σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα, κατόπιν της ακρόασης του κατηγορουμένου και του συνηγόρου υπεράσπισης του. Η τυχόν διαφωνία μεταξύ Ανακριτή και Εισαγγελέα για την προσωρινή κράτηση επιλύεται από το δικαστικό συμβούλιο. Στην περίπτωση αυτή, η πρόταση του Εισαγγελέα υποβάλλεται μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών και το συμβούλιο

¹⁹⁰ Καρράς Αργ., «Οι νεότερες ποινικές δικονομικές νομοθετικές παρεμβάσεις και ιδιαίτερα στον ΚΠΔ», Μέρος Β', ΠοινΔικ 2013, σελ 166

¹⁹¹ Μαργαρίτης Λ., «Προσωρινή κράτηση: Προσπάθεια εκλογικεύσεως των ορίων επιβολής της», ΠοινΔικ τ.6/ 2013

¹⁹² Βλ. άρθρο 286 Κ.Π.Δ.

¹⁹³ Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», ό.π., σελ. 581 επ.

αποφασίζει μέσα σε προθεσμία πέντε (5) ημερών. Στο μεταξύ διάστημα με διάταξη του Ανακριτή επιβάλλεται ο κατ' οίκον περιορισμός του κατηγορουμένου, η αφαίρεση διαβατηρίου ή άλλου ισοδύναμου ταξιδιωτικού εγγράφου του και η απαγόρευση εξόδου του από τη χώρα. Ο κατηγορούμενος σε βάρος του οποίου διατάσσεται προσωρινή κράτηση, οδηγείται στη φυλακή.

Στην πράξη, εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης υπάρχουν και οι απόκρυφοι. Η βαρύτητα του εγκλήματος, αποτελεί έναν από τους λόγους αυτούς, παρόλο που απαγορεύεται ρητά από τον Κ.Π.Δ. και την νομολογία του ΕΔΔΑ. Απόκρυφο λόγο επιβολής προσωρινής κράτησης αποτελεί και η εντεινόμενη παρεμβατικότητα και πίεση των ΜΜΕ και της κοινής γνώμης, ιδιαίτερα σε υποθέσεις που τυγχάνουν μεγάλης προβολής. Τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν πολλές φορές βαρύτατους χαρακτηρισμούς ή υποτιμητικά σχόλια ακόμα και στο στάδιο της προδικασίας, εκμηδενίζοντας με τον τρόπο αυτό το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρείται συχνά το φαινόμενο να κάμπτεται η επιφυλακτικότητα των ανακριτικών αρχών ως προς την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Το συγκεκριμένο πρόβλημα γίνεται όλο και πιο έντονο, διότι μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης παρερμηνεύει την επιβολή της προσωρινής κράτησης ως ένδειξη για την τελική απόφαση του δικαστηρίου στην εκδίκαση της υπόθεσης. Ο κίνδυνος συσκότισης μιας υπόθεσης αποτελεί επίσης έναν απόκρυφο λόγο επιβολής προσωρινής κράτησης. Ο κίνδυνος αυτός συνίσταται στην υποψία ότι αν ο κατηγορούμενος αφεθεί ελεύθερος, θα επιχειρήσει να καταστρέψει ή να αλλοιώσει τα ίχνη του εγκλήματος του, θα αφαιρέσει επιβαρυντικά για εκείνον στοιχεία, θα χρησιμοποιήσει αθέμιτα μέσα (π.χ. απειλή ή εξαπάτηση) προκειμένου να αναγκάσει τυχόν συγκατηγορούμενους του, μάρτυρες ή πραγματογνώμονες να προβούν σε ψευδή κατάθεση ή θα εξωθήσει τρίτους στη διενέργεια αντίστοιχων πράξεων¹⁹⁴. Άλλοι απόκρυφοι λόγοι επιβολής προσωρινής κράτησης είναι ο κίνδυνος αντεκδικήσεως, ο έμμεσος εξαναγκασμός του κατηγορουμένου σε συνεργασία με τις Αρχές κ.α.

Επομένως, όπως διαπιστώνεται με βάση τα παραπάνω, απαιτείται ειδική και εμπειριστατωμένη διπλή αιτιολόγηση του εντάλματος προσωρινής κράτησης κατά τρόπο ώστε να προκύπτει αφενός ο λόγος για τον οποίο οι περιοριστικοί

¹⁹⁴ Ανδρουλάκης Νικ., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», εκδ. Σάκκουλας, 2012 σελ. 349 & Δαλακούρας Θ., «Προσωρινή κράτηση: Κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα τα δογματικής θεμελίωσής του», Υπερ 1996

όροι δεν αρκούν, αφετέρου το αναγκαίο της επιβολής της προσωρινής κράτησης¹⁹⁵. Δεν επιτρέπεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση για να αποφευχθεί ο κίνδυνος δυσχέρασης του έργου της ανάκρισης (π.χ. ο κίνδυνος απόκρυψης αποδεικτικών μέσων, εξάλειψης ιχνών του εγκλήματος κλπ.) ή για τη διέγερση της κοινής γνώμης από το έγκλημα και την εκτόνωση του κοινού συναισθήματος εκδίκησης¹⁹⁶. Ο κατηγορούμενος, έχει βέβαια τη δυνατότητα να προσφύγει κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, όπως ορίζεται στο άρθρο 290 Κ.Π.Δ. ή να αιτηθεί την άρση ή την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, κατά το άρθρο 291 παρ. 2 Κ.Π.Δ.

3.2. Η εκτέλεση του Εντάλματος Προσωρινής Κράτησης

Σύμφωνα με το άρθρο 288 παρ. 2 Κ.Π.Δ. *«το ένταλμα προσωρινής κράτησης εκτελείται με τη φροντίδα του εισαγγελέα από τις αρχές που σύμφωνα με το άρθρο 277 τους έχει ανατεθεί η εκτέλεση ενταλμάτων. Για τους στρατιωτικούς τηρούνται και οι σχετικές διατάξεις του στρατιωτικού ποινικού κώδικα»*. Ειδικότερα, για την εκτέλεση του εντάλματος προσωρινής κράτησης το άρθρο 289 παρ. 1 ορίζει ότι : *«Εκείνος που εναντίον του εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης οδηγείται στις φυλακές των υποδίκων και παραδίδεται στο διευθυντή τους μαζί με το ένταλμα προσωρινής κράτησης. Η σχετική έκθεση που συντάσσεται εντάσσεται στη δικογραφία. Από την ημέρα που έγινε η παράδοση αρχίζει η διάρκεια της προσωρινής κράτησης. Αν όμως ο κρατούμενος είχε κρατηθεί πριν από την ημέρα αυτή επειδή είχε συλληφθεί επ' αυτοφώρω ή με ένταλμα, η διάρκεια της προσωρινής κράτησης θεωρείται ότι άρχισε από την ημέρα που κρατήθηκε. Η ημέρα αυτή καθορίζεται ειδικά στο ένταλμα προσωρινής κράτησης»*. Αυτό έχει πρακτική σημασία, τόσο για τον έλεγχο της διάρκειας της προσωρινής κράτησης όσο και για την αφαίρεση του χρόνου της προσωρινής κράτησης από την ποινή που τυχόν θα επιβληθεί. *«Επίσης έκθεση συντάσσεται και κατά την απόλυση εκείνου που προσωρινά κρατήθηκε»*. Τέλος, η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι : *«Ο διευθυντής των φυλακών δεν μπορεί να δεχτεί κανέναν σε αυτές, αν προηγουμένως δεν του παραδοθεί το ένταλμα προσωρινής κράτησης ή βούλευμα δικαστικού συμβουλίου που την διατάσσει»*.

¹⁹⁵ Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998, σελ. 511

¹⁹⁶ Καρράς Αργ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο ανάπτυξη», 3η έκδοση, 2016, σελ. 545

3.3. Προσωρινή κράτηση και ανήλικοι κατηγορούμενοι

Όταν τα παιδιά εμπλέκονται στον ποινικό μηχανισμό, είτε ως θύτες είτε ως θύματα, το πρώτιστο μέλημα μιας ευνομούμενης πολιτείας δεν μπορεί παρά να είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους και η αποφυγή του κινδύνου της δευτερογενούς θυματοποίησής τους¹⁹⁷.

Ο ανήλικος δράστης διαφέρει από τον ενήλικο και για το λόγο αυτό χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης. Ανήλικος θεωρείται το άτομο που διανύει την παιδική ή την εφηβική ηλικία και επομένως βρίσκεται σε στάδιο όπου η σωματική και πνευματική ανάπτυξή του δεν έχει ολοκληρωθεί¹⁹⁸. Στη χώρα μας η παιδική ηλικία τελεί υπό την προστασία του Συντάγματος ενώ σύμφωνα με τον Ποινικό μας Κώδικα, με τον όρο ανήλικοι νοούνται αυτοί που κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έχουν ηλικία μεταξύ του δωδέκατου και του δέκατου όγδοου έτους της ηλικίας τους συμπληρωμένων¹⁹⁹. Επομένως, μόνο αυτοί υποβάλλονται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ή σε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων²⁰⁰. Ποινικά αδικήματα που τελούνται από παιδιά κάτω των 12 ετών παραμένουν ατιμώρητα.

Όταν ο κατηγορούμενος είναι ανήλικος, γίνεται ειδική έρευνα για την υγιεινή, την ηθική και τη διανοητική του κατάσταση, για την προηγούμενη ζωή του, για τις οικογενειακές συνθήκες και γενικά για το περιβάλλον του. Γι' αυτό το σκοπό όποιος ενεργεί την Ανάκριση μπορεί να αναθέσει τη συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών σε έναν από τους επιμελητές που υπηρετούν στις κατά τόπους Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων. Η σχετική έκθεση των επιμελητών τίθεται στη δικογραφία, λαμβάνει δε γνώση αυτής και ο κατηγορούμενος²⁰¹.

Με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί μόνο σε ανήλικο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του²⁰². Για ανήλικο μικρότερης ηλικίας η επιβολή προσωρινής κράτησης είναι απαγορευμένη, σύμφωνα και με τη Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης No R (87) 20²⁰³, με βάση την οποία η

¹⁹⁷ Θεμελή Όλγα, «Τα παιδιά καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θύματα σεξουαλικής κακοποίησης», Τόπος (ΜΟΤΙΒΟ εκδοτική), Αθήνα 2014, οπισθόφυλλο βιβλίου.

¹⁹⁸ Κυριτσά Ανδρ., «Όρια ανηλικότητας και νομοθετική πλημμελειοποίηση», 24 Ιουν. 2016, <https://analusetto.gr/oria-anilikotitas-ke-nomothetiki-plimmeliopiisi/>

¹⁹⁹ Βλ. άρθρο 121 παρ. 1 ΠΚ

²⁰⁰ Βλ. άρθρο 121 παρ. 2 ΠΚ

²⁰¹ Βλ. άρθρο 239 παρ. 2

²⁰² Υπό το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς (άρθρο 4 παρ. 4 Ν.3189/2003) επιτρεπόταν η επιβολή προσωρινής κράτησης από το 13ο έτος της ηλικίας, έστω και συμπληρωμένου.

²⁰³ Βλ. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS, RECOMMENDATION No. R (87) 20 http://archivio.transnazionalita.isfol.it/file/CoE_Rec_R87-20%20Eng.pdf

προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβάλλεται σε βάρος εφήβων μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις πολύ σοβαρών εγκλημάτων. Οι προϋποθέσεις για την επιβολή προσωρινής κράτησης (αλλά και περιοριστικών όρων) κρίνονται με βάση την ηλικία του κατηγορουμένου κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης και όχι κατά τον χρόνο που εξετάζεται η επιβολή ή διατήρηση ενός μέτρου δικονομικού καταναγκασμού²⁰⁴.

Ειδικότερα, με το άρθρο 287 Κ.Π.Δ., προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί και σε ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του, υπό τους όρους του άρθρου 286 Κ.Π.Δ. και εφόσον κατηγορείται για πράξη που αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας ή στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας²⁰⁵. Στην περίπτωση αυτή η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες. Με τη διατύπωση αυτή, καθίσταται σαφής η πρόθεση του νομοθέτη να έχει η προσωρινή κράτηση ανηλίκων ανώτατο όριο έξι μηνών, χωρίς καμία απολύτως δυνατότητα παράτασής του. Η παραβίαση των περιοριστικών όρων που έχουν επιβληθεί στον ανήλικο δεν επιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της σε προσωρινή κράτηση. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει να περιέχει ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία από την οποία να προκύπτει γιατί τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή, λαμβανομένων κατά περίπτωση υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών τέλεσης της πράξης και της προσωπικότητας του ανηλίκου.

3.4. Δυνατότητες αντίδρασης του κατηγορουμένου στην επιβολή προσωρινής κράτησης

Οι δικονομικές δυνατότητες που παρέχονται στον κατηγορούμενο προκειμένου να αντιδράσει στην επιβολή της προσωρινής κράτησης είναι δύο : α) Η προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης σύμφωνα με το άρθρο 290 Κ.Π.Δ. και β) η αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης σύμφωνα με το άρθρο 291 παρ. 2 Κ.Π.Δ.

²⁰⁴ Βλ. ΣυμβΠλημΘεσ 843/1989 ΠοινΧρ 1990, 222

²⁰⁵ Βλ. άρθρ. 127 - Ποινικού Κώδικα (Νόμος 4619/2019): <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-127-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-periorismos> & Κουράκης Νέστωρ, «Δίκαιο παραβατικών ανηλίκων-ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση», εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2013, σελ. 561

3.4.1. Προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης

Στο άρθρο 290 Κ.Π.Δ. ορίζεται η άμυνα του κατηγορουμένου κατά της απόφασης Ανακριτή και Εισαγγελέα να επιβάλλουν σε αυτόν προσωρινή κράτηση ή περιοριστικούς όρους²⁰⁶. Σκοπός της προσφυγής είναι η αποτροπή αδικαιολόγητων προφυλακίσεων και η εξασφάλιση πληρέστερων εγγυήσεων υπέρ του κατηγορουμένου²⁰⁷. Ο κατηγορούμενος μπορεί να προσφύγει στο Συμβούλιο των Πλημμελειοδικών μέσα σε δέκα (10) ημέρες²⁰⁸ από την προσωρινή κράτηση κατά του εντάλματος και της Διάταξης του Ανακριτή που επέβαλε περιοριστικούς όρους. Η προσφυγή πρέπει να περιέχει κατά τρόπο σαφή και ορισμένο τους λόγους για τους οποίους ασκείται, άλλως απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Οι λόγοι αυτοί μπορούν να αφορούν είτε τη νομική ή ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας είτε τη συνδρομή των υπολοίπων προϋποθέσεων επιβολής του συγκεκριμένου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού και το ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο του εντάλματος ή της διάταξης του Ανακριτή.

Η διάταξη έχει εφαρμογή επί προσωρινής κρατήσεως που αποφασίστηκε πρωτογενώς από τον Ανακριτή - Εισαγγελέα και μόνο²⁰⁹. Αυτό σημαίνει πως η διάταξη δεν έχει εφαρμογή κατά εντάλματος που εκδόθηκε σε εκτέλεση βουλεύματος που έλυσε σχετική διαφωνία Ανακριτή – Εισαγγελέα²¹⁰, αφού το θέμα έχει ήδη κριθεί από το Συμβούλιο. Η συγκεκριμένη ρύθμιση φαίνεται απολύτως δικαιολογημένη, διότι από τη στιγμή που το δικαστικό συμβούλιο έκρινε τη διαφωνία μεταξύ Εισαγγελέα και Ανακριτή για την επιβολή ή όχι προσωρινής κράτησης, ή περιοριστικών όρων, εξέτασε και τις ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης. Επομένως, είναι απολύτως περιττό να υπάρχει η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής σε αυτή την περίπτωση.

Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η προθεσμία άσκησης προσφυγής ξεκινά από την ημέρα της παράδοσης του κατηγορουμένου στις φυλακές, σε εκτέλεση του εντάλματος της προσωρινής κράτησης, ανεξαρτήτως αν η κράτηση άρχισε νωρίτερα λόγω επ' αυτοφώρω συλλήψεως, αφού στρέφεται κατά του εντάλματος που επιβάλλει την

²⁰⁶ Ο τίτλος του άρθρου 290 Κ.Π.Δ. δεν κρίνεται ακριβής, διότι η προσφυγή δεν αφορά μόνο τον προσωρινά κρατούμενο, αλλά και αυτόν σε βάρος του οποίου έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι, βλ. Α. Μαργαρίτης, «προσωρινή κράτηση: άρση-αντικατάσταση», 2009, σελ 10

²⁰⁷ Βλ. Κονταξής Αθ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, συνδυασμός θεωρίας και πράξης», δ' έκδ., τόμος δεύτερος, άρθρα 272-603 εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2006, σελ. 1852

²⁰⁸ Πρόκειται για μία από τις αλλαγές του νέου Κ.Π.Δ., καθώς με τον προηγούμενο Κ.Π.Δ. η προθεσμία ήταν πέντε (5) ημέρες.

²⁰⁹ Βλ. Κονταξής Αθ., ό.π., σελ. 1849.

²¹⁰ Βλ. άρθρ. 290 παρ. 3 Κ.Π.Δ.

κράτηση²¹¹. Υπολογίζεται κατά τα άρθρα 168-169 Κ.Π.Δ., με αποτέλεσμα να μη λαμβάνεται υπόψη η ημέρα με την οποία συμπίπτει το γεγονός από το οποίο άρχεται η προθεσμία²¹². Επομένως, η ημέρα της προφυλακίσεως δεν υπολογίζεται στην προθεσμία της προσφυγής²¹³. Σήμερα ωστόσο, μετά την έκδοση σειράς αποφάσεων του ΕΔΔΑ που καταδίκασαν και την Ελλάδα για τη θεώρηση της εκτέλεσης ως προϋπόθεση του παραδεκτού της άσκησης ενδίκων μέσων²¹⁴, γίνεται δεκτό ότι δεν απαιτείται η υποβολή σε εκτέλεση του εντάλματος προσωρινής κράτησης ή της διάταξης επιβολής περιοριστικών όρων, για την παραδεκτή άσκηση της κατ' άρθρο 290 Κ.Π.Δ. προσφυγής.

Η προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης αποτελεί οιονεί ένδικο μέσο και επομένως εφαρμόζονται και γι' αυτήν οι γενικοί ορισμοί των ενδίκων μέσων. Αρμόδιο να κρίνει την προσφυγή είναι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, όταν το ένταλμα προσωρινής κράτησης ή η διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων εκδόθηκε από τον Ανακριτή του Πλημμελειοδικείου²¹⁵. Διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα των Πλημμελειοδικών και εισάγεται από αυτόν χωρίς χρονοτριβή μαζί με την πρότασή του στο Συμβούλιο, το οποίο και αποφασίζει αμετάκλητα²¹⁶. Στη σύνθεση του Συμβουλίου που κρίνει την προσφυγή δε συμμετέχει ο Ανακριτής που εξέδωσε το προσβαλλόμενο ένταλμα ή την προσβαλλόμενη διάταξη κατ' εφαρμογή του άρθρου 305 παρ. 2 Κ.Π.Δ.²¹⁷. Όταν το Δικαστικό Συμβούλιο αποφαινεται με οποιαδήποτε αφορμή για την προσωρινή κράτηση ή μη του κατηγορουμένου, έχει υποχρέωση, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα, να τον καλέσει ενώπιόν του προκειμένου να διατυπώσει τις απόψεις του, εκτός αν με ειδική αιτιολογία κρίνει ότι η αυτοπρόσωπη εμφάνιση δεν είναι αναγκαία²¹⁸. Η

²¹¹ Βλ. Κονταξής Αθ., ό.π., σελ. 1851. Ωστόσο υπάρχει και η άποψη ότι ναι μεν η προθεσμία της προσφυγής αρχίζει από την εκτέλεση της προσωρινής κρατήσεως, αλλά όπως και τα άλλα ένδικα βοηθήματα η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί πριν αρχίσει η προθεσμία της, δηλαδή αμέσως μετά την υπογραφή του εντάλματος και ενώ ο κατηγορούμενος βρίσκεται ακόμα μέσα στο γραφείο του Ανακριτή. Βλ. σχετικά Λαφαζάνος, Προβλήματα από την εφαρμογή της προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΧρον 1982. 453 επ.

²¹² Προκειμένου για διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων, δεν λαμβάνεται υπόψη η ημέρα κοινοποίησης ή επίδοσής της στον κατηγορούμενο.

²¹³ Βλ. Κονταξής Αθ., ό.π., σελ. 1850

²¹⁴ ΕΔΔΑ Σκονδριάνος κατά Ελλάδος, 18.12.2003, βλ.

http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomologia/edad18_03.htm

²¹⁵ Εάν όμως η Ανάκριση διενεργείται από Εφέτη Ανακριτή, ο οποίος και εξέδωσε το ένταλμα ή τη διάταξη, αρμόδιο να κρίνει την προσφυγή είναι το Συμβούλιο Εφετών. Επίσης, υφίσταται αρμοδιότητα του Συμβουλίου Εφετών σε περίπτωση που η παραπομπή του κατηγορουμένου κρίνεται από αυτό, για το μετά την υποβολή της δικογραφίας από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών στον Εισαγγελέα Εφετών χρόνο.

²¹⁶ Βλ. άρθρο 290 Κ.Π.Δ.

²¹⁷ Άρθρο 305§2Κ.Π.Δ. : «Όταν πρόκειται να κριθούν ζητήματα, που ανέκωσαν κατά τη διάρκεια της ανάκρισης (άρθρο 307) ή η περάτωσή της (άρθρο 308), δεν επιτρέπεται η συμμετοχή του Ανακριτή στη σύνθεση του συμβουλίου».

²¹⁸ Η δυνατότητα αυτοπρόσωπης εμφάνισης του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου δόθηκε με τον Νέο Κ.Π.Δ. (Νόμος 4620/2019). Βλ. άρθρο 315§4 Κ.Π.Δ..

υποχρέωση ακρόασης του κατηγορουμένου από το δικαστικό συμβούλιο που ελέγχει τη διάρκεια της προσωρινής του κράτησης συνιστά θεμελιώδη διαδικαστική εγγύηση. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να λάβει αντίγραφο της εισαγγελικής πρότασης και να υποβάλλει στο δικαστικό συμβούλιο υπόμνημα με τις θέσεις του. Η υποβολή έγγραφου υπομνήματος είναι δικαίωμα και όχι υποχρέωση του κατηγορουμένου. Οι δυνατότητες που έχει το συμβούλιο επί της προσφυγής κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης είναι είτε να άρει την προσωρινή κράτηση είτε να την αντικαταστήσει με περιοριστικούς όρους. Επί της προσφυγής κατά της διάταξης του Ανακριτή που επέβαλε περιοριστικούς όρους το συμβούλιο μπορεί είτε να άρει τους περιοριστικούς όρους είτε να τους αντικαταστήσει με άλλους. Πάντως, γίνεται γενικά δεκτό πως κατά την εξέταση της προσφυγής δεν μπορεί το συμβούλιο να επιβάλει επαχθέστερους όρους, πολλώ δε μάλλον να αντικαταστήσει τους περιοριστικούς όρους με προσωρινή κράτηση, καθώς η προσφυγή, αποτελεί οιονεί ένδικο μέσο και συνεπώς ισχύει η αρχή της «μη χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου» (άρθρο 470 Κ.Π.Δ.). Υποστηρίζεται ακόμα πως η μη χειροτέρευση της θέσης του κατηγορουμένου εδράζεται στο άρθρο 290 παρ. 4 Κ.Π.Δ.²¹⁹, απ'όπου προκύπτει εξ' αντιδιαστολής ότι δεν επιτρέπεται η αντικατάσταση των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση.

Η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί είτε αυτοπροσώπως είτε με αντιπρόσωπο στον οποίο έχει παρασχεθεί ειδική εντολή. Επιπλέον μπορεί να ασκηθεί και από το συνήγορο υπεράσπισης που παρέστη κατά την απολογία του κατηγορουμένου²²⁰. Η προσφυγή γίνεται με σύνταξη έκθεσης στο γραμματέα πλημμελειοδικών ή στο διευθυντή των φυλακών σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 474 παρ.1 Κ.Π.Δ.

Η προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης δεν έχει ανασταλτική δύναμη και ο Ανακριτής μετά την άσκησή της εξακολουθεί την ανάκριση χωρίς διακοπή, ταυτόχρονα δε τόσο το ένταλμα όσο και η διάταξη εκτελούνται²²¹.

²¹⁹ Άρθρο 290§4 Κ.Π.Δ. : «Το συμβούλιο των πλημμελειοδικών όταν ασχολείται με την προσφυγή μπορεί να άρει την προσωρινή κράτηση ή να την αντικαταστήσει με τους περιοριστικούς όρους που επιβάλλονται κατά την κρίση του ή να αντικαταστήσει με άλλους τους όρους που έχουν τεθεί».

²²⁰ Βλ. άρθρο 466 Κ.Π.Δ.

²²¹ Βλ. Μαργαρίτης Λ., «προσωρινή κράτηση: άρση- αντικατάσταση», ό.π., σελ 46.

3.4.2. Αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους

Ο θεσμός της άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους εισήχθη με το νόμο 1128/1981 και αντικατέστησε τον προηγούμενο θεσμό της προσωρινής απόλυσης. Η αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους αποτελεί ένδικο βοήθημα. Διατυπώνεται με αυτήν ένα αίτημα επανεκτίμησης μιας κρίσης ή ορισμένων δεδομένων που συνεπάγονται έννομες συνέπειες. Δεν περιέχει, σε αντίθεση με το ένδικο μέσο, ισχυρισμό νομικού σφάλματος και κρίνεται ως εκ τούτου από το ίδιο το δικαιοδοτικό όργανο που εξέδωσε τη διάταξη, στη συγκεκριμένη περίπτωση από τον Ανακριτή. Η λειτουργική αρμοδιότητα του Ανακριτή αρχίζει από την επιβολή των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού και εκτείνεται μέχρι την τυπική περάτωση της κύριας ανάκρισης, δηλαδή, μέχρι τη γνωστοποίηση του πέρατος της ανάκρισης και τη διαβίβαση της δικογραφίας περαιωμένης στον αρμόδιο Εισαγγελέα, οπότε αρμόδιο καθίσταται πλέον το δικαστικό συμβούλιο²²². Επομένως, σε αντίθεση με την προσφυγή, η αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους δεν ασκείται εντός προθεσμίας, αλλά το δικαίωμα του κατηγορουμένου διατηρείται μέχρι την περάτωση της κύριας ανάκρισης. Σε περίπτωση που ο Εισαγγελέας ή το αρμόδιο συμβούλιο διατάξει περαιτέρω ανάκριση, τότε αναβιώνει η λειτουργική αρμοδιότητα του Ανακριτή για να κρίνει τυχόν υποβληθείσα αίτηση.

Το άρθρο 291 Κ.Π.Δ. ρυθμίζει τα σχετικά με την άρση ή αντικατάσταση των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού που επιβλήθηκαν στον κατηγορούμενο κατά το στάδιο της κύριας ανάκρισης. Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 291 Κ.Π.Δ., αναφέρεται στην αυτεπάγγελτη άρση της προσωρινής κράτησης, του κατ'οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση και των περιοριστικών όρων. Πιο συγκεκριμένα, αν στη διάρκεια της ανάκρισης, δηλαδή μέχρι την «τυπική» της περάτωση (βλ. άρθρ. 270) προκύψει ότι δεν υπάρχει πλέον ο λόγος για τον οποίο διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση ή επιβλήθηκαν ο κατ'οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση ή οι περιοριστικοί όροι, μπορεί ο ίδιος ο Ανακριτής αυτεπαγγέλτως ή με πρόταση του Εισαγγελέα με διάταξή του, να άρει αυτά τα μέτρα ή να υποβάλει στο συμβούλιο αίτηση για την άρση τους (αν

²²² Παπαδαμάκης Α., «Άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης στη διάρκεια της ανάκρισης», ΠοινΔικ 2003, σελ. 1109

διστάζει ο ίδιος)²²³. Λόγος που επιβάλλει την άρση της προσωρινής κράτησης κ.λπ. ανακύπτει όταν από την ανάκριση προέκυψε ότι η πράξη φέρει ελαφρύτερο χαρακτήρα ή οι ενδείξεις αποδυναμώθηκαν ή ανακύπτει λόγος που αίρει το άδικο κ.ο.κ. ή ακόμη και κίνδυνος «ανήκεστης βλάβης» του κατηγορουμένου. Απαιτείται σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα για να άρει ο ίδιος ο Ανακριτής αυτεπαγγέλτως τα μέτρα, άλλως τη σχετική διαφωνία επιλύει το συμβούλιο. Ο Εισαγγελέας απευθύνεται στον Ανακριτή, αν λάβει ο ίδιος την πρωτοβουλία και όχι απ'ευθείας προς το συμβούλιο προς το οποίο θα κάνει πρόταση μετά την απόφαση του Ανακριτή. Ο Ανακριτής που διστάζει ο ίδιος να αποφανθεί, ενεργεί πάντοτε δια του Εισαγγελέα που υποβάλλει γραπτή πρόταση προς το συμβούλιο. Κατά της απορριπτικής απόφασης του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών επί της αίτησης του Ανακριτή για την άρση της προσωρινής κράτησης ο κατηγορούμενος μπορεί να προσφύγει στο Συμβούλιο Εφετών εντός της προθεσμίας του άρθρ. 473 παρ. 1 που αρχίζει από την επίδοση του βουλεύματος²²⁴.

Περαιτέρω, η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται στην άρση ή αντικατάσταση μετά από αίτηση του κατηγορουμένου. Πιο συγκεκριμένα, εκείνος που προσωρινά κρατείται ή εκείνος στον οποίο έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι ή κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, μπορεί να υποβάλει αίτηση στον Ανακριτή για την άρση των μέτρων αυτών ή για την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους ή με κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή για την αντικατάσταση του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση με περιοριστικούς όρους ή των περιοριστικών όρων με άλλους (π.χ. τη μείωση του ποσού της εγγυοδοσίας που επιβλήθηκε, κ.α.). Η αίτηση ασκείται με αυτοτελές δικόγραφο που κατατίθεται στον Ανακριτή και πρέπει να περιέχει κατά τρόπο σαφή και ορισμένο το λόγο ή τους λόγους, για τους οποίους υποβάλλεται. Ο Ανακριτής αποφαινεται με διάταξή του, αφού προηγουμένως υποβληθεί σχετική πρόταση από τον Εισαγγελέα, η οποία όμως δεν αξιώνεται να είναι και σύμφωνη με τη γνώμη του Ανακριτή. Ισχύει επομένως η διάταξη του Ανακριτή, έστω και αν είναι αντίθετη προς την εισαγγελική πρόταση. Δηλαδή, δεν ανακύπτει περίπτωση διαφωνίας που πρέπει να αποφανθεί το δικαστικό συμβούλιο²²⁵. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ο Ανακριτής, προτού αποφανθεί επί της αιτήσεως, οφείλει να ακούσει τον κατηγορούμενο, επιτρέποντας την αυτοπρόσωπη ενώπιόν του εμφάνιση,

²²³ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας – Θεωρία –Νομολογία», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2020, σελ. 758

²²⁴ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , ό.π., σελ. 759

²²⁵ Βλ. Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», ό.π., σελ 586 & Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , ό.π., σελ. 760.

διότι διαφορετικά παραβιάζεται το άρθρο 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ. Σε κάθε περίπτωση, επί της αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικό όρο, ο κρατούμενος απολύεται μόλις εκπληρωθεί ο όρος, λ.χ. καταβολή εγγυοδοσίας, εκτός αν τέθηκε προθεσμία εκπληρώσεως, οπότε απολύεται αμέσως²²⁶. Κατά της διάταξης του Ανακριτή επιτρέπεται από τον κατηγορούμενο προσφυγή στο συμβούλιο εντός δέκα (10) ημερών από τότε που κοινοποιήθηκε η ανακριτική διάταξη σ' εκείνον που υπέβαλε την αίτηση²²⁷. Ενώ, δεν επιτρέπεται στον Εισαγγελέα προσφυγή κατά της διάταξης του Ανακριτή, αφού την αίτηση είχε υποβάλει ο κατηγορούμενος²²⁸.

Σε αντίθεση με το αμετάκλητο του βουλεύματος που κρίνει επί της προσφυγής, η απόρριψη της αίτησης άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους δε δημιουργεί δεδικασμένο και ο κατηγορούμενος μπορεί να επανέλθει με νέα αίτησή του, χωρίς μάλιστα να είναι απαραίτητη η παρέλευση χρονικού διαστήματος από την απόρριψη της προηγούμενης αίτησής του²²⁹. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης, πως ο κατηγορούμενος διατηρεί παράλληλα και αυτοτελώς ενεργά και τα δύο δικαιώματα κατά της προσωρινής κράτησης που προβλέπονται από το νόμο, δηλαδή, δεν αποκλείεται η παράλληλη ενεργοποίηση της αίτησης άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους στον Ανακριτή και της προσφυγής στο δικαστικό συμβούλιο, καθώς από καμία διάταξη δεν προβλέπεται ως όρος παραδεκτού για την άσκηση αμφοτέρων η προηγούμενη απόρριψη της μιας ή της άλλης δυνατότητας.

Μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου σε δίκη, αρμοδιότητα να κρίνει επί της αιτήσεως δεν έχει πια ο Ανακριτής, αλλά το αρμόδιο συμβούλιο οποτεδήποτε, ή το δικαστήριο κατά τη διάρκεια της εκδίκασης της υπόθεσης ή σε περίπτωση που θα αναβληθεί για οποιονδήποτε λόγο η εκδίκαση, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 294 παρ.1 Κ.Π.Δ. Αρμόδιο συμβούλιο είναι το συμβούλιο εφετών και αν ακόμη το συμβούλιο πλημμελειοδικών είχε ήδη αποφανθεί για την προσωρινή κράτηση, εκτός αν η υπόθεση εκκρεμεί στο πλημμελειοδικείο.

Τέλος, στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι ο Ανακριτής, μετά από γραπτή γνώμη του Εισαγγελέα, μπορεί με αιτιολογημένη διάταξή του να αντικαταστήσει την προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους ή αυτούς με προσωρινή κράτηση αν

²²⁶ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , οπ., σελ. 761-762

²²⁷ Βλ. άρθρο 290 παρ. 2 Κ.Π.Δ.

²²⁸ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , ό.π., σελ. 760

²²⁹ Ηρειώτης Ι., «Προσωρινή κράτηση: Δικονομικό μέτρο ή προκαταβολή ποινής;», ΝοΒ 2009, σελ. 1616.

συντρέχουν οι όροι του άρθρου 296 Κ.Π.Δ που αναλύονται παρακάτω. Στην τελευταία περίπτωση ο Ανακριτής εκδίδει και ένταλμα σύλληψης. Επίσης, ο Ανακριτής με τις ίδιες διατυπώσεις μπορεί να αλλάξει τους όρους με άλλους δυσμενέστερους ή και επιεικέστερους. Η γνώμη του Εισαγγελέα δεν απαιτείται να είναι σύμφωνη, αφού άλλωστε αυτός στην αντίθετη περίπτωση έχει δικαίωμα διαφωνίας²³⁰ και επιτρέπεται να προσφύγει κατά της διάταξης του Ανακριτή στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών που αρχίζει από την έκδοση της διάταξης. Για τον κατηγορούμενο η προθεσμία αρχίζει από την επίδοση της διάταξης. Η προσφυγή και η προθεσμία για την άσκηση της δεν αναστέλλουν την εκτέλεση.

3.5. Αντικατάσταση περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση

Οι περιοριστικοί όροι που επιβλήθηκαν στον κατηγορούμενο είναι δυνατόν να αντικατασταθούν με προσωρινή κράτηση σύμφωνα με το άρθρο 296 Κ.Π.Δ. στις εξής περιπτώσεις: α) Αν, μολονότι προσκλήθηκε νόμιμα, δεν εμφανίζεται στον Ανακριτή ή στο δικαστήριο για να δικαστεί, χωρίς να συντρέχουν εύλογα κωλύματα που να κάνουν αδύνατη την εμφάνισή του, όπως ασθένεια, διακοπή των συγκοινωνιών κ.λπ., δηλαδή, απαιτείται να υπάρχει «απείθεια» αυτού και όχι ανώτερη βία ή αδυναμία, λ.χ. καταβολής εγγύησης²³¹. β) Αν έχει κάνει προπαρασκευαστικές πράξεις φυγής, δηλαδή, όταν τούτο υποδηλώνεται με εμφανείς θετικές πράξεις, λ.χ. εκποιεί τα υπάρχοντά του, προμηθεύεται εισιτήριο για αποδημία κ.ο.κ. ή κρύπτεται, προετοιμάζοντας αναχώρηση ή μεταβάλλει τη διαμονή του με σκοπό φυγής ή ο αλλοδαπός δεν εξασφαλίζει νόμιμη παραμονή στην Ελλάδα²³². γ) Αν παραβιάζει τους όρους που του επιβλήθηκαν ή δεν δηλώσει τη μεταβολή της κατοικίας του. Αρκεί η παραβίαση και ενός από τους επιβληθέντες όρους. Σύμφωνα με το άρθρο 297 Κ.Π.Δ. *«ο κατηγορούμενος στον οποίο επιβλήθηκαν περιοριστικοί όροι κατά την απόλυσή του οφείλει να δηλώσει την κατοικία του, κατά την κύρια ανάκριση στον Ανακριτή και μετά το πέρας αυτής στον Εισαγγελέα του δικαστηρίου, όπου εκκρεμεί η υπόθεση, προσδιορίζοντας με ακρίβεια τη διεύθυνσή του (πόλη, συνοικία, χωριό, οδό, αριθμό) και να δηλώνει αμέσως κάθε μεταβολή της στον Ανακριτή ή τον Εισαγγελέα. Οφείλει επίσης με την ίδια δήλωση να διορίσει αντίκλητο στον οποίο να γίνονται όλες οι επιδόσεις εκτός από τα εισαγωγικά έγγραφα της δίκης».*

²³⁰ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 761

²³¹ Βλ. Καρράς Αργ., «Η επιβολή περιοριστικών όρων και η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου», σε ΤιμΤόμ Δέδε, 2013, σελ 229 & Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 784.

²³² Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 784

Οι περιπτώσεις κατά τις οποίες επιτρέπεται η αντικατάσταση ορίζονται στο νόμο με τρόπο περιοριστικό και όχι ενδεικτικό, ενώ η αντικατάσταση μπορεί να λάβει χώρα ανεξάρτητα από το αν οι περιοριστικοί όροι επιβλήθηκαν πρωτογενώς ή δευτερογενώς, δηλαδή σε αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης²³³, λαμβανομένης δε υπόψη πάντοτε της τυχόν συμπλήρωσης των ανωτάτων χρονικών ορίων της προσωρινής κράτησης. Δεν γίνεται αντικατάσταση των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση στην περίπτωση που οι περιοριστικοί όροι επιβλήθηκαν λόγω συμπλήρωσης των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κράτησης²³⁴.

Στην περίπτωση της αντικατάστασης των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση, ο Ανακριτής εκδίδει και ένταλμα σύλληψης²³⁵.

3.6. Διάρκεια προσωρινής κράτησης

Το άρθρο 6 του Συντάγματος ορίζει τις εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου και καθορίζει το πλαίσιο της προσωρινής κράτησης την οποία εξειδικεύουν οι διατάξεις του Κ.Π.Δ. Ειδικότερα, αναφορικά με τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης κατά το άρθρο 6 παρ. 4 του Συντάγματος δεν μπορεί να διαρκέσει πάνω από 12 μήνες, αν ο κατηγορούμενος κατηγορείται για κακούργημα, ή 6 μήνες, αν κατηγορείται για πλημμέλημα. Η διάρκεια μπορεί να παραταθεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις για 6 και 3 μήνες αντίστοιχα με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου. Μετά την πάροδο του διαστήματος αυτού, οι αρχές οφείλουν να αφήσουν τον κατηγορούμενο ελεύθερο. Το ίδιο προκύπτει και από το άρθρο 292 Κ.Π.Δ.²³⁶

Ο έλεγχος της διάρκειας της προσωρινής κράτησης από το δικαστικό συμβούλιο, ο οποίος μπορεί να πραγματοποιηθεί και μετά την περάτωση της κυρίας ανάκρισης, είναι αυτεπάγγελτος, γεγονός που σημαίνει ότι δε χρειάζεται να υποβληθεί αίτηση από τον

²³³ Μαργαρίτης Λ., «Προσωρινή κράτηση - Ο με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου τερματισμός της διάρκειας αυτής πριν από τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της», ΠoinΔικ 2008, σελ. 1210

²³⁴ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 783

²³⁵ Βλ. άρθ. 291 παρ.3 Κ.Π.Δ.

²³⁶ Σε αντίθεση με όσα ισχύουν στην προσωρινή κράτηση, όπου υπάρχει κατοχύρωση και μάλιστα σε συνταγματικό επίπεδο του ανώτατου ορίου χρονικής διάρκειάς της, αναφορικά με τη διάρκεια των περιοριστικών όρων, δεν προβλέπεται κανένα ανώτατο όριο, το οποίο να συνεπάγεται περιορισμό τους ως προς τη χρονική τους διάρκεια. Επομένως, με εξαίρεση την εγγύηση, για την οποία το ζήτημα αντιμετωπίζεται ειδικά στο άρθρο 299 Κ.Π.Δ. και τον κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση, για τον οποίο το ζήτημα αντιμετωπίζεται στο άρθρο 285 Κ.Π.Δ. κατά τρόπο ανάλογο με τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης, οι λοιποί περιοριστικοί όροι διαρκούν μέχρι την έκδοση της απόφασης δικαστηρίου, εκτός αν το αρμόδιο δικαστικό όργανο κρίνει, αυτεπάγγελλως ή μετά από αίτηση του κατηγορουμένου, ότι δεν συντρέχει πλέον λόγος για τη διατήρησή τους ή αν διαταχθεί η αντικατάσταση των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση.

κατηγορούμενο. Ο έλεγχος είναι υποχρεωτικός, ανεξάρτητα από το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η υπόθεση, ακόμη κι αν εκκρεμεί στο αρμόδιο δικαστήριο, αλλά δεν έχει εκδοθεί ακόμη οριστική απόφαση. Η παρέλευση των ανωτάτων χρονικών ορίων για την προσωρινή κράτηση δεν επιτρέπει την επιβολή ούτε περιοριστικών όρων στον κατηγορούμενο, ο οποίος πρέπει να αφεθεί ελεύθερος.

Πιο συγκεκριμένα, αν η προσωρινή κράτηση διαρκέσει έξι μήνες, ή στην εντελώς εξαιρετική περίπτωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή τους τρεις μήνες, το δικαστικό συμβούλιο αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του, αν πρέπει να απολυθεί ο κατηγορούμενος από τις φυλακές ή να εξακολουθήσει η προσωρινή κράτησή του. Σε περίπτωση που η ανάκριση συνεχίζεται, πέντε ημέρες πριν από τη συμπλήρωση του χρονικού αυτού διαστήματος, ο Ανακριτής αναφέρει στον Εισαγγελέα εφετών τους λόγους για τους οποίους δεν περαιώθηκε η ανάκριση και διαβιβάζει τη δικογραφία στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, ο οποίος την εισάγει αμέσως στο συμβούλιο πλημμελειοδικών, με έγγραφη αιτιολογημένη πρότασή του. Ο γραμματέας του συμβουλίου ειδοποιεί με οποιοδήποτε μέσο (έγγραφο, τηλεγράφημα, τηλετύπημα ή τηλεομοιοτυπία) τον κατηγορούμενο ή το συνήγορό του για να διατυπώσει τις απόψεις του με έγγραφο υπόμνημα, μέσα σε προθεσμία που καθορίζει ο πρόεδρος του συμβουλίου και η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 48 ωρών από την υποβολή της πρότασης στο συμβούλιο. Ο κατηγορούμενος, έχει δικαίωμα να λάβει γνώση και αντίγραφο της εισαγγελικής πρότασης. Ο Εισαγγελέας, ο κατηγορούμενος και ο συνήγορός του δεν εμφανίζονται ενώπιον του συμβουλίου, μπορεί όμως το συμβούλιο, αν κρίνει ότι τούτο είναι αναγκαίο, να διατάξει την ενώπιόν του εμφάνιση του κατηγορουμένου, οπότε καλείται και ο Εισαγγελέας. Μετά ταύτα, το συμβούλιο, αποφαινεται αμετάκλητα, με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα, εάν πρέπει ή όχι να εξακολουθήσει η προσωρινή κράτησή του. Αν η ανάκριση ενεργείται από Εφέτη, κατά το άρθρο 28, αρμόδιο να αποφανθεί είναι το συμβούλιο εφετών.

Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον η κατηγορία αφορά σε εγκλήματα για τα οποία προβλέπεται ποινή ισόβιας κάθειρξης ή πρόσκαιρης κάθειρξης με ανώτατο όριο τα δεκαπέντε έτη, η προσωρινή κράτηση μπορεί να παραταθεί για έξι το πολύ μήνες με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα: α) του συμβουλίου εφετών, αν η υπόθεση εκκρεμεί σε αυτό ύστερα από έφεση κατά βουλεύματος ή έχει εισαχθεί στο ακροατήριο του εφετείου ή του μικτού ορκωτού δικαστηρίου ή αν το συμβούλιο αυτό είναι αρμόδιο σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, και β) του συμβουλίου πλημμελειοδικών σε κάθε άλλη περίπτωση. Αν η υπόθεση εκκρεμεί στον Ανακριτή και συνεχίζεται η προσωρινή κράτηση

πέραν του έτους (δηλ. έχει ήδη αποφασισθεί η διάρκειά της μέχρι ενός έτους), ο ανακριτής 30 ημέρες πριν από την συμπλήρωση του ανώτατου αυτού ορίου, διαβιβάζει τη δικογραφία στον Εισαγγελέα, ο οποίος εντός 15 ημερών την εισάγει με πρότασή του στο συμβούλιο. Σε κάθε άλλη περίπτωση ο αρμόδιος Εισαγγελέας, 25 ημέρες τουλάχιστον πριν από την συμπλήρωση του ανώτατου ορίου της προσωρινής κράτησης ή πριν από το τέλος της παράτασης που ήδη είχε χορηγηθεί, υποβάλλει στο αρμόδιο συμβούλιο πρόταση για παράταση αυτής ή όχι. Κατά τα λοιπά ισχύουν και εδώ όσα ορίζονται για την ειδοποίηση του κατηγορουμένου προς υποβολή υπομνήματος, τη λήψη αντιγράφου της εισαγγελικής πρότασης, την μη εμφάνιση τούτου ενώπιον του συμβουλίου και την απόφαση του τελευταίου²³⁷.

Μετά την παύση ισχύος του εντάλματος ή του βουλεύματος, με το οποίο διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, μπορεί να του επιβληθούν περιοριστικοί όροι.

Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι η υποβολή έγγραφου υπομνήματος αποτελεί δικαίωμα και όχι υποχρέωση του κατηγορουμένου. Είναι πάντως προφανές ότι η κατάθεση ενός υπομνήματος (ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου και αφού ο Εισαγγελέας έχει υποβάλει την πρότασή του) αδυνατεί να υποκαταστήσει ισοβαρώς την αυτοπρόσωπη ή μέσω πληρεξουσίου δικηγόρου εμφάνισή του. Στόχος της ρύθμισης αυτής ήταν η αφαίρεση από τα δικαστικά συμβούλια ενός πρόσθετου «βάρους», ο περιορισμός του κινδύνου απόδρασης του κατηγορουμένου κατά το χρόνο της μεταγωγής του και η αποτροπή του ενδεχομένου (κυρίως στην περίπτωση της παράτασης της προσωρινής κράτησης) να εκπνεύσει ο χρόνος κράτησής του και να αφηθεί ελεύθερος. Οι «παθογένειες» όμως αυτές δεν επιτρέπουν, ούτε δικαιολογούν συμψηφισμούς ανάλογους εκείνου που επέλεξε ο νομοθέτης. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη, συνιστά ανεπίτρεπτη δικαιοπρακτική οπισθοδρόμηση²³⁸. Η υποχρέωση ακρόασης του κατηγορουμένου από το δικαστικό συμβούλιο που ελέγχει τη διάρκεια της προσωρινής του κράτησης συνιστά θεμελιώδη διαδικαστική εγγύηση. Σε αντίθετη περίπτωση, ο κατηγορούμενος στερείται του δικαιώματος ακρόασης, γεγονός που υποδηλώνει αντίθεση με το άρθρο 20 του Συντάγματος και τα άρθρα 5 παρ. 4 και 6 της Ε.Σ.Δ.Α²³⁹.

²³⁷ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 769

²³⁸ Βλ. Αδάμπα Β., «Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της», εκδ. Σάκκουλας, 2016, σελ. 152.

²³⁹ Καρράς Αργ., «Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: ένα βήμα μπροστά - δύο βήματα πίσω», ποινχρ 2014, σελ. 483.

Με βάση τα παραπάνω επομένως, ο νόμος καθιερώνει δύο μορφές ελέγχου της διάρκειας της προσωρινής κράτησης. Η πρώτη αφορά τον έλεγχο της εξακολούθησης ή μη της προσωρινής κράτησης, μετά την πάροδο του εξαμήνου για κακούργημα ή του τριμήνου στην εντελώς εξαιρετική περίπτωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Η δεύτερη μορφή ελέγχου αναφέρεται στην παράταση της προσωρινής κράτησης, ενόψει συμπληρώσεως του ενός έτους που αποτελεί το ανώτατο όριο για τα κακούργηματα και της δυνατότητας παράτασης επί έξι μήνες εφόσον κριθεί η ύπαρξη εξαιρετικών περιπτώσεων. Αναφορικά με την προσωρινή κράτηση που επιβλήθηκε για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, παράταση πέραν του εξαμήνου δεν είναι δυνατή.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 287 Κ.Π.Δ., η προσωρινή κράτηση που επιβάλλεται σε ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας του, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβεί τους έξι μήνες.

3.7. Οι συνέπειες της προσωρινής κράτησης

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, με την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου εξασφαλίζεται η παρουσία του στην ανάκριση, στην εκδίκαση της υπόθεσης καθώς και στην έκτιση της τυχόν επιβεβλημένης ποινικής κύρωσης. Επίσης, παρεμποδίζεται η φυγή του κατηγορουμένου και προλαμβάνεται η διάπραξη νέων εγκλημάτων από εκείνον. Περαιτέρω, διευκολύνεται η συλλογή του αποδεικτικού υλικού και παρεμποδίζεται η συσκότιση του ανακριτικού έργου. Διασφαλίζεται η κοινωνική γαλήνη και αποφεύγεται η αντεκδίκηση από μέρους του θύματος ή των συγγενών του. Τέλος, καταπραΰνεται η κοινή γνώμη, που δεν ανέχεται, ιδιαίτερα σε βαριάς μορφής εγκλήματα, την ελεύθερη κυκλοφορία του δράστη.

Ωστόσο, η αδικαιολόγητη εφαρμογή του θεσμού της προσωρινής κράτησης αποτελεί βαριά προσβολή της ατομικής ελευθερίας του προσώπου που, κατά τεκμήριο, θεωρείται αθώο μέχρι της κηρύξεως της ενοχής και της καταδίκης του από το αρμόδιο δικαστήριο. Η προσωρινή κράτηση, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει κίνδυνος φυγής ή διάπραξης νέων αδικημάτων, μπορεί να αποβεί καταστροφική για το διωκόμενο άτομο. Πρώτα απ' όλα προσβάλλει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και την ηθική αξία του κατηγορουμένου, αλλοιώνει την ψυχική του ισορροπία και προκαλεί τον κοινωνικό στιγματισμό τόσο του ιδίου όσο και της οικογένειάς του. Μειώνει την κοινωνική του θέση

και προκαλεί την κοινωνική του απόρριψη, γεγονότα που παραμένουν ανεξίτηλα ακόμη και μετά την τυχόν αθώωσή του. Δημιουργεί προβλήματα οικονομικής και συναισθηματικής φύσης, αφού αποτελεί σοβαρό πλήγμα κατά της επαγγελματικής δραστηριότητας του ατόμου και επιφέρει σοβαρή διαταραχή στην οικογενειακή του ζωή. Προκαλεί συνειδητή τάση στον δικαστή ότι αυτός που κρατείται μπορεί να είναι πράγματι ένοχος. Κατευθύνει την ανάκριση στην ανεύρεση επιβαρυντικών στοιχείων. Αποτελεί μια μορφή προκαταδίκης που έρχεται σε αντίθεση με το τεκμήριο της αθωότητας και δίνει την εντύπωση ότι σίγουρα τελέστηκε το έγκλημα. Η επιβολή του μέτρου αυτού εκτός από τις δυσμενείς συνέπειες τις οποίες επιφέρει κάθε στέρηση της προσωπικής ελευθερίας έρχεται σε θεμελιακή αντίθεση με το τεκμήριο της αθωότητας, αντίφαση που λαμβάνει δραματικό χαρακτήρα σε όσες περιπτώσεις ο στερούμενος της προσωπικής του ελευθερίας αθώνεται μετέπειτα από την σε βάρος του κατηγορία²⁴⁰.

3.8. Αποζημίωση και δικαιώματα των αδίκως προσωρινά κρατηθέντων

Η παροχή αποζημίωσης από το κράτος σε όσους στερήθηκαν άδικα την ελευθερία τους προβλέπεται ρητά στο άρθρο 7 παρ. 4 του Συντάγματος αλλά και σε διεθνείς συμβάσεις τις οποίες έχει επικυρώσει η Ελλάδα, όπως η ΕΣΔΑ (άρθρο 5 παρ. 5²⁴¹ - Ν.2329/1953 και εκ νέου ΝΔ 53/1974), το Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (άρθρα 9 παρ. 5²⁴² και 14 παρ. 6²⁴³ - Ν.2462/1997) και το Έβδομο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (άρθρο 3-Ν.1705/1987).

Ο θεσμός της αποζημίωσης όσων κρατήθηκαν προσωρινά ή με καταδικαστική απόφαση και μετέπειτα αθώωθηκαν αμετάκλητα ή ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας είναι απολύτως εύλογος και δίκαιος, αφού η επερχόμενη προσβολή ενός τόσο σημαντικού εννόμου αγαθού του ατόμου που στερείται της προσωπικής του ελευθερίας,

²⁴⁰ Μαντάς Θεοδ., «Καταχρήσεις και υπερβάσεις στην εφαρμογή του θεσμού της προσωρινής κράτησης», περιοδικό «Δικαιοσύνη», Απρίλιος – Ιούνιος 2006, <https://mantas-law.gr/articles/kataxriseis-ypervaseis-prosorini-kratiseis>

²⁴¹ Άρθρο 5§5 ΕΣΔΑ : «Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ή κρατήσεως υπό συνθήκας αντιθέτους προς τας ανωτέρω διατάξεις, έχει δικαίωμα επανορθώσεως».

²⁴² Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, άρθρο 9§5 : «Κάθε πρόσωπο, θύμα παράνομης σύλληψης ή κράτησης, έχει δικαίωμα αποζημίωσης», βλ. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>

²⁴³ Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, άρθρο 14§6: «Εάν μια οριστική ποινική καταδίκη ακυρωθεί από ανώτερο δικαστήριο ή αν δοθεί χάρις διότι προέκυψε ένα νέο ή πρόσφατα αποκαλυφθέν γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη δικαστικής πλάνης, το πρόσωπο στο οποίο επιβλήθηκε ποινή εξαιτίας αυτής της καταδίκης αποζημιώνεται σύμφωνα με το νόμο, εκτός εάν αποδειχθεί ότι ευθύνεται το ίδιο εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, για τη μη έγκαιρη αποκάλυψη του αγνώστου στοιχείου», βλ. ό.π.

λαμβάνει χώρα από κρατικά όργανα και μάλιστα όργανα στα οποία έχει ανατεθεί η απονομή της δικαιοσύνης. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη γέννηση του δικαιώματος αποζημίωσης συνιστά όχι η νομική αλλά η πραγματική εκ μέρους των αδίκως καταδικασθέντων έκτιση (ολικά ή μερικά) της ποινής που τους επιβλήθηκε ή η εκτέλεση της ποινικής απόφασης ή του εντάλματος προσωρινής κράτησης του Ανακριτή, δυνάμει των οποίων στερήθηκαν την προσωπική τους ελευθερία²⁴⁴.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 535 Κ.Π.Δ. οι προσωρινά κρατηθέντες, που αθώωθηκαν αμετάκλητα με βούλευμα ή απόφαση δικαστηρίου, έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν από το Δημόσιο αποζημίωση²⁴⁵. Επίσης δικαίωμα αποζημίωσης έχει και ο κρατηθείς με βάση ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, ο οποίος μετά ταύτα απαλλάχθηκε κάθε κατηγορίας. Η προσωρινή κράτηση πρέπει να έχει εκτελεστεί με βάση ένταλμα του Ανακριτή ή διάταξη του δικαστικού συμβουλίου. Υπολογίζεται και η κράτηση του συλληφθέντος επί αυτοφώρω. Επίσης αποζημίωση δικαιούνται οι προσωρινά κρατηθέντες που τιμωρήθηκαν μετέπειτα με ποινή μικρότερης διάρκειας από αυτή που εξέτισαν αρχικά. Αποζημίωση δικαιούνται και οι κρατηθέντες, για τους οποίους στη συνέχεια έπαυσε οριστικά η ποινική δίωξη (π.χ. λόγω παραγραφής, ανάκληση της έγκλησης κ.λπ.) ή κηρύχθηκε απαράδεκτη (π.χ. λόγω δεδικασμένου ή εκκρεμοδικίας) με αμετάκλητη απόφαση ή βούλευμα, εφόσον οι λόγοι της οριστικής παύσης ή του απαραδέκτου της ποινικής δίωξης ήταν πρόδηλο ότι συνέτρεχαν κατά τον χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης ή του παραπεμπτικού βουλεύματος ή η ποινική δίωξη θεωρήθηκε σαν να μη έγινε κατ' άρθρο 77²⁴⁶.

Κατά την πρόβλεψη του άρθρου 538 παρ. 1, σχετικά με την υποχρέωση του δημοσίου για αποζημίωση του αδίκως προσωρινά κρατηθέντος αποφαίνεται το δικαστήριο ή το δικαστικό συμβούλιο που εξέδωσε την αθωωτική απόφαση ή βούλευμα ή εξαφάνισε την καταδικαστική απόφαση συνεπεία ενδίκου μέσου.

Σε περίπτωση που γίνει δεκτή η αίτηση για αποζημίωση, επιδικάζεται στον αιτούντα αμετακλήτως κατ' αποκοπή αποζημίωση συνολικά για τεκμαρτή περιουσιακή ζημία και για ηθική βλάβη, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη των είκοσι (20) ευρώ

²⁴⁴ Δαλακούρας Θ., «Κριτικές παρατηρήσεις στο θεσμό της αποζημίωσης των άδικα καταδικασθέντων ή προσωρινά κρατηθέντων», Αρμ – Επιστημονική Επετηρίδα ΔΣΘ τ.9, 1988, σελ. 71 επ.

²⁴⁵ Επίσης κατά το άρθρ. 535 παρ. 1 δικαίωμα να ζητήσουν από το Δημόσιο αποζημίωση έχουν επίσης : α) οι κρατηθέντες με καταδικαστική απόφαση, η οποία μετέπειτα εξαφανίστηκε αμετάκλητα συνεπεία ενδίκου μέσου και β) οι καταδικασθέντες και κρατηθέντες, που αθώωθηκαν με δικαστική απόφαση ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας.

²⁴⁶ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα , ό.π., σελ. 1415-1416.

ούτε ανώτερη των πενήντα (50) ευρώ την ημέρα και της οποίας το ύψος προσδιορίζεται αφού ληφθεί υπόψη και η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου. Το κατώτερο και το ανώτερο όριο της αποζημίωσης μπορεί να αναπροσαρμόζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (άρθρο 540 Κ.Π.Δ.).

Σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου πριν την συμπλήρωση της προθεσμίας υποβολής της αίτησης κατά το άρθρο 538, το σχετικό δικαίωμα μπορούν να ασκήσουν οι κληρονόμοι του, κατά το ποσοστό της κληρονομικής τους μερίδας. Στην περίπτωση αυτή η προθεσμία του άρθρου 538 παρ. 2 αρχίζει από την ημέρα θανάτου του αρχικού δικαιούχου. Αν ο δικαιούχος της αποζημίωσης αποβιώσει μετά την υποβολή της αίτησης, η αξίωση μεταβιβάζεται στους κληρονόμους του κατά το ποσοστό της κληρονομικής τους μερίδας, οι οποίοι έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν κατά τη συζήτηση.

Η μοναδική περίπτωση αποκλεισμού του δικαιώματος αποζημίωσης από το Δημόσιο σύμφωνα με το άρθρο 536 Κ.Π.Δ., είναι αυτή κατά την οποία εκείνος που καταδικάστηκε ή κρατήθηκε προσωρινά έγινε από πρόθεση παραίτιος της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης. Η διάταξη αυτή είναι η πιο σημαντική από τη νομοθετική μεταρρύθμιση που εισήγαγε με το άρθρο 26 ο ν. 2915/2001. Μέχρι τότε ο θεσμός της αποζημίωσης είχε στην ουσία αχρηστευθεί, με την εμμονή των δικαστηρίων να μην επιδικάζουν αποζημιώσεις, με τη συνήθη αιτιολογία ότι ο καταδικασθείς «έγινε υπαίτιος από πρόθεση ή βαριά αμέλεια της καταδίκης» ή της «προσωρινής κράτησής του». Με την παρούσα διάταξη δεν αρκεί πλέον η αμελής υπερασπιστική διαχείριση της υπόθεσης εκ μέρους του κρατηθέντος ή καταδικασθέντος, αλλά πρέπει να υπάρχει εκ προθέσεως ενέργεια ή παράλειψη τούτου, όπως λ.χ. η εκ προθέσεως μη προσκόμιση αποδείξεων που είχε στη διάθεσή του και, αν τα προσκόμιζε, θα αποτρεπόταν η προσωρινή κράτηση ή η καταδίκη του ή και η καταδίκη του στη βαρύτερη ποινή. Πρέπει επίσης, για να επιδικαστεί αποζημίωση, η ανωτέρω εκ προθέσεως συμπεριφορά του στερηθέντος την ελευθερία του να συνδέεται αιτιωδώς με την προσωρινή του κράτηση ή την καταδίκη του. Τέτοια συμπεριφορά του προσωρινά κρατηθέντος αποτελεί και η «έμμεση εκ μέρους του ψευδής ομολογία» της πράξης (εισαγωγής ναρκωτικών κ.λπ.) για την οποία κρατήθηκε (ΑΠ 448/14 ΠοινΔ 2015.402)²⁴⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 541 Κ.Π.Δ., οι δικαστικοί λειτουργοί δεν ευθύνονται έναντι του Δημοσίου για το ποσό της αποζημίωσης που πληρώθηκε. Η ρύθμιση αυτή

²⁴⁷ Βλ. Μαργαρίτης Μιχ.-Μαργαρίτη Άντα, ό.π., σελ. 1416-1417 και Δαλακούρας Θ., ό.π., σελ. 84

προστατεύει επαρκώς τους δικαστικούς λειτουργούς, εκτός βέβαια αν δεν ενήργησαν μέσα στο πλαίσιο των καθηκόντων τους και θεμελιώνεται σε βάρος τους ποινικό αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκαν αμετάκλητα.

Επισημαίνεται τέλος πως σημαντική προσθήκη στην παρ. 2 του άρθρου 82 του Νέου Π.Κ²⁴⁸, είναι το τελευταίο της εδάφιο, όπου σημειώνεται ότι αν ο κρατηθείς αθωωθεί για το έγκλημα για το οποίο είχε κρατηθεί, καθώς και για αυτά που συνεκδικάστηκαν, ο χρόνος κράτησης αφαιρείται από άλλες ποινές, εφόσον επιβάλλονται για εγκλήματα που διαπράχθηκαν πριν από την κράτηση²⁴⁹.

²⁴⁸ Ν. 4619/2019, ΦΕΚ Α'95/11-6-2019, όπως τροπ. με το Ν. 4637/2019, ΦΕΚ Α'180/18-11-2019

²⁴⁹ Βλ. Μαργαρίτης Μ. - Μαργαρίτη Α., «Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-εφαρμογή», εκδόσεις Π.Ν. Σάκουλας, έκδ. 4η, Αθήνα 2020, σελ. 257

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Έρευνα

**Το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου (1989-2019) : Νομική και κοινωνική
πραγματικότητα**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Αρχαιακή έρευνα στο ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου

(1989-2019)

Αντικείμενο της έρευνας ορίστηκε η αποτύπωση της «εικόνας» του κακουργήματος και της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019. Η επιλογή του έτους 1989 οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί το πρώτο έτος για το οποίο υπάρχουν στοιχεία στο αρχείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου. Πηγή των πληροφοριών αποτέλεσε κυρίως το Πρωτοδικείο Ρεθύμνου, από το αρχείο του οποίου έγινε η πρωτογενής συλλογή, καταγραφή και κωδικοποίηση των ποσοτικών δεδομένων. Αντικείμενο συλλογής είναι δεδομένα που αφορούν τα κακουργήματα, τα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού (διατάξεις περιοριστικών όρων και εντάλματα προσωρινής κράτησης) και τους προσωρινά κρατηθέντες. Οι προσωρινά κρατηθέντες «χαρτογραφήθηκαν» ποσοτικά. Αναλύθηκαν δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, εθνοπολιτισμική προέλευση). Για την καταχώριση των ποσοτικών δεδομένων και την επεξεργασία τους χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Excel της Microsoft Office.

Ειδικότερα, για τη συλλογή, καταγραφή και κωδικοποίηση των δεδομένων δημιουργήθηκαν τρία «έντυπα καταγραφής», με μονάδα καταγραφής το έτος. Στο έντυπο Α' οι παράγοντες διερεύνησης (μεταβλητές) που καταγράφονται είναι οι εξής: 1) Ο αριθμός των α'είσακτων δικογραφιών, 2) ο αριθμός των β'είσακτων δικογραφιών, 3) ο αριθμός των αυτόφωρων κακουργημάτων (συνοδειών), 4) τα διαπραχθέντα κακουργήματα, 5) οι φερόμενοι/θεωρούμενοι ως δράστες των αδικημάτων κατά φύλο και 6) οι φερόμενοι/θεωρούμενοι ως δράστες των αδικημάτων κατά υπηκοότητα (ημεδαποί/αλλοδαποί). Στο έντυπο Β' οι παράγοντες διερεύνησης (μεταβλητές) που καταγράφονται είναι οι εξής: 1) Ο αριθμός των ενταλμάτων προσωρινής κράτησης, 2) τα διαπραχθέντα κακουργήματα για τα οποία διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση, 3) η ηλικία των προσωρινά κρατηθέντων, 4) η υπηκοότητα των προσωρινά κρατηθέντων, 5) η επαγγελματική κατηγορία των προσωρινά κρατηθέντων και 6) η αιτιολόγηση των ενταλμάτων προσωρινής κράτησης. Στο έντυπο Γ' οι παράγοντες διερεύνησης (μεταβλητές) που καταγράφονται είναι οι εξής: 1) Ο αριθμός των διατάξεων περιοριστικών όρων, 2) το είδος των περιοριστικών όρων, 3) οι περιπτώσεις (αριθμητικά) άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, 4) οι

περιπτώσεις (αριθμητικά) αντικατάστασης των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση, 5) οι περιπτώσεις (αριθμητικά) απόρριψης της αίτησης για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους και 6) οι περιπτώσεις (αριθμητικά) διαφωνίας Εισαγγελέα-Ανακριτή για το μέτρο δικονομικού καταναγκασμού που πρέπει να επιβληθεί ή για το είδος των περιοριστικών όρων.

Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενή δεδομένα από την ΕΛ.ΣΤΑΤ, το εμπορικό επιμελητήριο Ρεθύμνης και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς και βιβλιογραφικές και ηλεκτρονικές πηγές και αρθρογραφία. Σύμφωνα λοιπόν με τα παρεχόμενα στοιχεία ορίστηκε το αντικείμενο του ενδιαφέροντος σε τρεις θεματικές ενότητες : α) Βασικά δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Ν. Ρεθύμνου, β) ποσοτικά στοιχεία για το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου και γ) ποσοτικά στοιχεία για την προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους στο Ν. Ρεθύμνου.

Αναφορικά με την παρούσα ερευνητική απόπειρα επισημαίνονται επίσης τα εξής: Το δυσκολότερο, ίσως, πρόβλημα είναι ο «σκοτεινός αριθμός» εγκληματικότητας που αποτελεί τη «διαφορά μεταξύ πραγματικής και εμφανούς εγκληματικότητας» (και ποικίλλει ανάλογα με τη θεατότητα, τη βαρύτητα και το είδος του εγκλήματος). Πρόκειται, δηλαδή, για τα «κρυφά» εγκλήματα, που δεν καταγράφονται και άρα, απουσιάζουν από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα²⁵⁰.

Περαιτέρω, η ποσοτική έρευνα προσεγγίζει στατικά τα κοινωνιολογικά φαινόμενα. Η στατιστική μας βοηθά να καταμετρήσουμε για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και έναν ορισμένο τόπο τα διάφορα σχετικά με την εγκληματικότητα γεγονότα, όπως τα κακούργηματα, τον αριθμό των προσωρινά κρατηθέντων κ.λπ. Σε αυτήν την περίπτωση αναζητούνται οι «ομοιομορφίες» που χαρακτηρίζουν το υπό μελέτη αντικείμενο και επομένως η ματιά μας απομακρύνεται από το άτομο και εστιάζεται στο σύνολο. Υπάρχει δηλαδή ένα επίπεδο αφαίρεσης. Έτσι, *«μέσα από την αφαίρεση, μια σύνθετη αναπαράσταση ενός κοινωνικού φαινομένου μεταγράφεται σε μια απλούστερη κωδικοποιημένη αναπαράσταση...Η πράξη της αφαίρεσης σημαίνει τον ορισμό μιας οπτικής για την πραγματικότητα με τη βοήθεια της οποίας συγκεκριμένες λεπτομέρειες αποκρύπτονται σκοπίμως...στόχος...είναι να επιτρέψει στο χρήστη να συγκεντρωθεί σε*

²⁵⁰ Ηλιού Κατ., «Δικαστική και Σωφρονιστική Στατιστική: Προβλήματα συγκρισιμότητας και αξιοπιστίας», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών (περιοδικό), 129 Β' 2009, ΕΚΚΕ, σελ. 76

σημαντικές λεπτομέρειες και να αγνοήσει τις ασήμαντες²⁵¹». Επικεντρώνοντας όμως το ενδιαφέρον μας στην περιγραφή των τάσεων σε βάθος χρόνου χάνουμε το κοινωνικά δρών άτομο, που περιλαμβάνεται ως μονάδα στα ποσοτικά δεδομένα. Στην κοινωνική πραγματικότητα δηλαδή, δεν έχουμε να κάνουμε με ομοιογενείς κατηγορίες ατόμων (όπως προτείνουν τα σύνολα αριθμών), αλλά με ξεχωριστές ανθρώπινες υπάρξεις. Η ποσοτικοποίηση επομένως των κοινωνικών φαινομένων δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό, καθώς όσο περισσότερο προσεγγίζουμε τη σταθερότητα των καταγεγραμμένων πληροφοριών, τόσο περισσότερο απομακρυνόμαστε από την κοινωνική πραγματικότητα, η οποία είναι ευμετάβλητη και πολλές φορές απρόβλεπτη. Οι ποσοτικές απεικονίσεις επηρεάζονται από κοινωνικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς, επιστημονικούς και προσωπικούς (για κάθε ερευνητή) παράγοντες. Έτσι, κάθε μελέτη των «χρονολογικών διακυμάνσεων της εγκληματικότητας» πρέπει να ακολουθείται από την παράλληλη εξέταση των «πολιτικών, κοινωνικών και νομοθετικών εξελίξεων²⁵²».

Σημειώνεται τέλος πως στην παρούσα ερευνητική απόπειρα υπάρχουν και κάποιοι περιορισμοί, καθώς υπάρχει μια σχετική ανομοιογένεια στον τρόπο καταγραφής των δεδομένων (βιβλία, διατάξεις, εντάλματα). Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί σε δύο κυρίως λόγους: α) Κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 έχουν περάσει από το ανακριτικό γραφείο Ρεθύμνου πολλοί ανακριτές και γραμματείς και ο καθένας είχε τον δικό του τρόπο γραφής και καταχώρισης των στοιχείων. Στην κατηγορία αυτή των προβλημάτων εντάσσονται όλες οι περιπτώσεις που μία πληροφορία, ενώ εντοπίζεται για κάποια έτη ή σε κάποια έγγραφα, δεν είναι καταγεγραμμένη σε άλλα. Για παράδειγμα, το επάγγελμα του κατηγορουμένου δεν αναγράφεται σε όλα τα εντάλματα προσωρινής κράτησης. Επίσης, σε κάποιες δικογραφίες που είναι καταχωρημένες στα βιβλία του ανακριτικού γραφείου δεν αναφέρονται όλοι οι κατηγορούμενοι και μετά τα πρώτα ονόματα ακολουθεί η ένδειξη κ.λπ., με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό των κατηγορουμένων και το φύλο τους. β) Για αρκετά έτη τα υπό μελέτη στοιχεία είναι χειρόγραφα, γεγονός που δυσκόλεψε την παρούσα έρευνα. Μετά από το έτος 2000 υπήρξε ένας εκσυγχρονισμός στον τρόπο καταγραφής των δεδομένων. Για παράδειγμα μέχρι και το 1997 τα εντάλματα προσωρινής κράτησης είναι γραμμένα σε τυποποιημένα μπλοκ και συμπληρωμένα χειρόγραφα ή υπάρχει προσθήκη δακτυλογραφημένων σε γραφομηχανή σελίδων. Από το 1998 και έπειτα είναι όλα γραμμένα σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, παρόλο

²⁵¹ Κάλλας Γ., «Η πληροφοριακή τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων», Αθήνα, 2001, Νεφέλη-ΕΚΚΕ, σ. 174.

²⁵² Ηλιού Κατ., ό.π., σελ. 96

που δεν υπάρχει ενιαίο και πλήρες ηλεκτρονικό αρχείο. Το ίδιο συμβαίνει και με τις διατάξεις, ενώ οι δικογραφίες που εισήλθαν στο ανακριτικό γραφείο είναι περασμένες σε βιβλία από το έτος 2005 και έπειτα και παράλληλα, σε ηλεκτρονικό αρχείο excel από το έτος 2018 και έπειτα. Οι δικογραφίες του προηγούμενου διαστήματος είναι καταχωρημένες σε καρτέλες. Οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας αναφέρονται πιο αναλυτικά παρακάτω, στα αντίστοιχα πεδία.

1.1. Βασικά δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του Ν. Ρεθύμνου.

Το Ρέθυμνο είναι μία από τις τέσσερις περιφερειακές ενότητες της Κρήτης. Ο πληθυσμός του σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) του 2011²⁵³ ανέρχεται στους 85.609 κατοίκους, εκ των οποίων το 49% είναι άντρες και το 51% είναι γυναίκες (βλ. πίνακα 2 και πίνακα 3). Επίσης, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, οι 76.262 (89%) είναι Έλληνες υπήκοοι και οι 9.347 (11%) είναι αλλοδαποί (βλ. πίνακα 1). Σημειώνεται επίσης ότι ο Νομός Ρεθύμνου παρουσίασε στην τελευταία απογραφή του 2011 αύξηση κατά 3.673 κατοίκους (ποσοστό 4,5%) σε σχέση με την απογραφή του 2001, όπου είχε 81.936 κατοίκους.

Πίνακας 1

Πίνακας Β07. Απογραφή Πληθυσμού 2011. Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες υπηκοότητας Περιφερειακές Ενότητες									
Επίπεδο	Γεωγραφικός κωδικός	Τόπος μόνιμης διαμονής	Και των δύο φύλων						
			Σύνολο	Ελλάδα ⁽¹⁾	Ξένες χώρες				
					Σύνολο	Χώρες ΕΕ	Χώρες Λοιπής Ευρώπης	Χώρες Ασίας	Λοιπές χώρες / Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ή δε δήλωσε
0	000	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.816.286	9.904.286	912.000	199.121	530.244	138.274	44.361
2	47	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ	623.065	559.730	63.335	25.308	29.399	6.097	2.531
3	471	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	623.065	559.730	63.335	25.308	29.399	6.097	2.531
4	47171	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	305.490	279.866	25.624	10.445	12.566	1.942	671
4	47172	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	75.381	65.633	9.748	4.302	4.596	702	148
4	47173	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	85.609	76.262	9.347	3.046	4.493	1.502	306
4	47174	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΝΙΩΝ	156.585	137.969	18.616	7.515	7.744	1.951	1.406

(1) Περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός με διπλή υπηκοότητα (Ελληνική και άλλη)

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή

²⁵³ Ελληνική Στατιστική Αρχή : <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/>

Πίνακας 2

Επίπεδο	Γεωγραφικός κωδικός	Τόπος μόνιμης διαμονής	Άρρενες						
			Σύνολο	Ελλάδα ⁽¹⁾	Ξένες χώρες				
					Σύνολο	Χώρες ΕΕ	Χώρες Λοιπής Ευρώπης	Χώρες Ασίας	Λοιπές χώρες / Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ή δε δήλωσε
0	000	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.303.223	4.836.276	466.947	81.174	268.061	91.247	26.465
2	47	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ	308.665	277.565	31.100	10.576	14.738	4.148	1.638
3	471	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	308.665	277.565	31.100	10.576	14.738	4.148	1.638
4	47171	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	150.909	138.529	12.380	4.394	6.221	1.373	392
4	47172	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	37.349	32.484	4.865	1.840	2.367	573	85
4	47173	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	41.948	37.267	4.681	1.158	2.281	1.075	167
4	47174	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΝΙΩΝ	78.459	69.285	9.174	3.184	3.869	1.127	994

(1) Περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός με διπλή υπηκοότητα (Ελληνική και άλλη)

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πίνακας 3

Επίπεδο	Γεωγραφικός κωδικός	Τόπος μόνιμης διαμονής	Θήλειες						
			Σύνολο	Ελλάδα ⁽¹⁾	Ξένες χώρες				
					Σύνολο	Χώρες ΕΕ	Χώρες Λοιπής Ευρώπης	Χώρες Ασίας	Λοιπές χώρες / Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ή δε δήλωσε
0	000	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	5.513.063	5.068.010	445.053	117.947	262.183	47.027	17.896
2	47	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ	314.400	282.165	32.235	14.732	14.661	1.949	893
3	471	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	314.400	282.165	32.235	14.732	14.661	1.949	893
4	47171	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	154.581	141.337	13.244	6.051	6.345	569	279
4	47172	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	38.032	33.149	4.883	2.462	2.229	129	63
4	47173	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	43.661	38.995	4.666	1.888	2.212	427	139
4	47174	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΝΙΩΝ	78.126	68.684	9.442	4.331	3.875	824	412

(1) Περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός με διπλή υπηκοότητα (Ελληνική και άλλη)

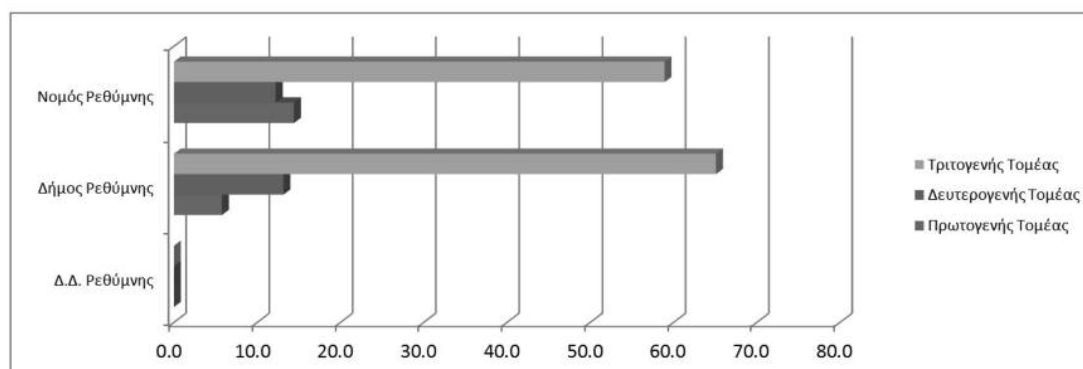
Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή

Το κύριο εισόδημα του νομού Ρεθύμνου είναι ο τουρισμός και οι συναφείς του δραστηριότητες. Η οικονομία του βασίζεται επίσης στη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ ακολουθεί η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα και κυρίως στη μεταποίηση (βλ. γράφημα 1 και πίνακα 4)²⁵⁴.

Ο γεωργικός τομέας, κατά παράδοση, στηρίζεται στην καλλιέργεια της ελιάς (παραγωγή λαδιού), του αμπελιού (κρασί και σταφίδα) και των εσπεριδοειδών (πορτοκάλια). Σήμερα σημαντική θέση στη γεωργική παραγωγή κατέχει η καλλιέργεια κηπευτικών στις πεδινές περιοχές, κυρίως με τη μορφή της εντατικής εκμετάλλευσης (θερμοκήπια), μέσω της οποίας τροφοδοτείται η αθηναϊκή και ευρωπαϊκή αγορά. Η κτηνοτροφία στηρίζεται, κατά βάση, στην ποιμενική αιγοπροβατοτροφία, που αποτελεί την κύρια/μοναδική απασχόληση στις περισσότερες ορεινές περιοχές του νησιού. Στις ημιορεινές περιοχές η απασχόληση συνδυάζει την ημι – οικόσιτη αιγοπροβατοτροφία με την παραγωγή λαδιού²⁵⁵. Το ποσοστό ανεργίας στην Κρήτη είναι 9,4% σύμφωνα με την τελευταία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το β' τρίμηνο του 2019 και είναι το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο μετά τα Ιόνια νησιά²⁵⁶.

Γράφημα 1

Ποσοστιαία κατανομή απασχόλησης ανά τομέα παραγωγής (απογραφή 2011)

Πηγή : Επιμελητήριο Ρεθύμνης

²⁵⁴ Επιμελητήριο Ρεθύμνης, Περίγραμμα αναπτυξιακού προφίλ περιφερειακής ενότητας Ρεθύμνου, 2019, σελ. 5-6 : https://www.eber.gr/index.php?id=79_0_0_1_0_0

²⁵⁵ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ 2012 – 2014, σελ. 35-36 : https://www.rethymno.gr/files/items/6/6775/a%CE%84fasi_epiheirisiakoy_311212.pdf?rnd=1458799187

²⁵⁶ Βλ. Επιμελητήριο Ρεθύμνης, Περίγραμμα αναπτυξιακού προφίλ περιφερειακής ενότητας Ρεθύμνου, 2019, ό.π., σελ. 6

Πίνακας 4

Πίνακας Β05. Απογραφή Πληθυσμού 2011. Απασχολούμενοι, κατά φύλο και επάγγελμα (μονοψήφιο) Περιφερειακές Ενότητες

Γεωγραφικό επίπεδο	Γεωγραφικός κωδικός	Κωδικός επαγγέλματος	Περιγραφή τόπου μόνιμης διαμονής / επάγγελμα	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις
0 000			ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	3.727.633	2.214.053	1.513.580
2 47			ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΡΗΤΗΣ	225.718	132.016	93.702
3 471			ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	225.718	132.016	93.702
4 47173			ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	30.499	18.121	12.378
4 47173	1		Ανώτερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	1.603	1.138	465
4 47173	2		Επαγγελματίες	4.371	1.862	2.509
4 47173	3		Τεχνικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	1.818	886	932
4 47173	4		Υπάλληλοι γραφείου	2.259	865	1.394
4 47173	5		Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές	7.500	3.619	3.881
4 47173	6		Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	4.765	3.863	902
4 47173	7		Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	3.724	3.371	353
4 47173	8		Χειριστές βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές (μονταδόροι)	1.316	1.211	105
4 47173	9		Ανειδίκευτοι εργάτες, χειρωνακτές και μικροεπαγγελματίες	3.143	1.306	1.837

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή

Ειδικότερα, στα ορεινά χωριά του Ρεθύμνου οι περισσότεροι ντόπιοι παντρεύονται νέοι και γίνονται πολύτεκνοι²⁵⁷. Τα κορίτσια παντρεύονται στα 15 τους και μάλιστα αυτόν που τις «έταξε» ο πατέρας. Πολλές στα 35 είναι ήδη γιαγιάδες ολοκληρώνοντας, όπως γράφει ο Άρης Τσαντηρόπουλος, καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, έναν κύκλο ζωής που οι σύγχρονες γυναίκες χρειάζονται περίπου 60 - 70 χρόνια. Σχεδόν όλοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία.

Τι ιδιαίτερο συμβαίνει όμως στην περιοχή και έχει αναπτυχθεί παραβατικότητα; Πριν από 45 περίπου χρόνια, κάποιοι από τα ορεινά χωριά αντιλήφθηκαν την ευκαιρία της ενασχόλησης με τον τουρισμό. Έτσι, μέσα σε μια νύχτα κτηνοτρόφοι από τα ορεινά χωριά του Ρεθύμνου έγιναν ξενοδόχοι, κυρίως στα βόρεια παράλια του νομού και σύντομα πολύ πλούσιοι. Όσοι έμειναν πίσω άρχισαν να ασφυκτιούν. Η πρώτη διέξοδος

²⁵⁷ Βλ. Παπαδόπουλος Γ., «Οι συμφιλιωτές της βεντέτας στην Κρήτη», εφημ. «Καθημερινή», 22.06.2014, <https://www.kathimerini.gr/investigations/772656/oi-symfiliotes-tis-ventetas-stin-kriti/>

ήταν οι παράνομες επιδοτήσεις για ανύπαρκτες ποσότητες, οι οποίες δόθηκαν με πολιτική βοήθεια. Η ανοχή της πολιτείας, που «χτίστηκε» στη δεκαετία 1980-1990, γίνεται ακόμη πιο ορατή την επόμενη δεκαετία, όταν στις ορεινές κοινότητες του Ψηλορείτη (κυρίως στα Ζωνιανά) κάποιοι άρπαξαν την ευκαιρία της απαγόρευσης εισόδου των κρατικών υπαλλήλων για έλεγχο των στοιχείων για τις επιδοτήσεις και άρχισαν να καλλιεργούν τις πρώτες χασισοφυτείες. Μέρος από τα κέρδη επενδύθηκε στα όπλα και αυτό τους έκανε να νιώθουν ακόμα πιο δυνατοί. Η περιοχή ζει σε πρωτόγνωρο πλούτο και απομονωτισμό. Οι νέοι μεγαλώνουν με την αποενοχοποίηση του επαγγέλματος του χασισοπαραγωγού, οπλισμένοι μέχρι τα δόντια και αναζητώντας το «κόζι», που πλέον έχει να κάνει με τη «μαγκιά και την επίδειξη». Η ανοχή, η ατιμωρησία και η διαπλοκή που απλώθηκε σιγά-σιγά στην οικονομία της Κρήτης, άνοιξαν και νέους δρόμους. Δημιουργήθηκε δίκτυο διακίνησης κάνναβης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Οι Ολλανδοί έμποροι δεν μπορούσαν να πληρώσουν ολόκληρη την παραγωγή σε χρήματα. Μέρος των οφειλών άρχισε να δίνεται σε κοκαΐνη που στην Ολλανδία είναι ιδιαίτερα φθηνή επειδή είναι από τις κύριες πύλες εισόδου στην Ευρώπη. Η περιοχή απέκτησε μια «κουλτούρα ναρκωτικών», ακόμη περισσότερα χρήματα και «χωρίστηκε» σε τρεις ομόκεντρους κύκλους : Τον πιο κλειστό της σκληρής εγκληματικότητας, τον δεύτερο που συνεργάζεται με τον πρώτο και τον τρίτο και ευρύτερο της σιωπής και της συνενοχής, μέσω των δώρων αλλά και του φόβου²⁵⁸.

Περαιτέρω, στην περιοχή κυρίως γύρω από τον Ψηλορείτη, είτε αφορά το ορεινό τμήμα του Μυλοποτάμου είτε το τμήμα του Αμαρίου, παρατηρείται το φαινόμενο της ζωοκλοπής, το οποίο είναι δύσκολα αντιμετωπίσιμο. Ο φόβος, ο «σασμός», οι επιδοτήσεις, η επιμονή της «κτηνοτροφικής κοινωνίας» στους παραδοσιακούς τρόπους αναζήτησης και επιστροφής στους κατόχους τους των κλεμμένων ζώων, η «ομερτά» που επικρατεί γύρω από όλο αυτό το φαινόμενο και τους «πρωταγωνιστές του», είναι οι αιτίες που ελάχιστα καταγγέλλεται η ζωοκλοπή στις αστυνομικές αρχές. Επιπρόσθετα, παρατηρείται το φαινόμενο των «συγκοινωνούντων δοχείων» μεταξύ ζωοκλοπής και χασισοκαλλιέργειας. Σε περιόδους έξαρσης δηλαδή των χασισοκαλλιιεργειών παρατηρείται ύφεση των ζωοκλοπών και το αντίθετο. Συνήθως τα ίδια πρόσωπα, κτηνοτρόφοι κατά κύριο λόγο, ασχολούνται με αυτές τις δυο παράνομες δραστηριότητες. Μεταξύ των δυο παράνομων δραστηριοτήτων, προτιμητέα από τους δράστες είναι η

²⁵⁸ Καμπύλης Τάκης, «Με την κόκα ξεπούλησαν και το κόζι», Καθημερινή, άρθρο 11.11.2007, <https://www.kathimerini.gr/304212/article/epikairothta/ellada/me-thn-koka-3epoylhsan-kai-to-kozi>

χασισοκαλλιέργεια, διότι οικονομικά είναι αποδοτικότερη αλλά και μικρότερης επικινδυνότητας²⁵⁹.

Η πλασματική ασφάλεια, ο φόβος της βεντέτας, οι ζωοκλοπές, η εγκληματικότητα, τα ήθη, τα έθιμα, όλα οδηγούν στο αναμφισβήτητο γεγονός της οπλοφορίας και οπλοχρησίας στην Κρήτη. Απέναντι στην κατοχή και τη χρήση των όπλων παρατηρείται μια ξεχωριστή στάση της κοινωνικής συνειδήσεως. Το έθιμο της «μπαλωθιάς», οι πυροβολισμοί σε γάμους, γλέντια, ακόμα και σε κηδείες, θεωρείται από πολλούς κρητικούς, σημάδι τιμής. Άλλωστε, στίχοι τραγουδιών και μαντινάδες τείνουν να μετατρέψουν σε μύθο το κυνηγητό με την Αστυνομία και τους ελέγχους για όπλα²⁶⁰. Αντιμετωπίζοντας όμως την οπλοκατοχή και την οπλοχρησία στο πλαίσιο μιας «εθιμικής» προέλευσης, παρέχεται μια δικαιολογία και μια συναισθηματική «νομιμοποίηση» στο εν λόγω φαινόμενο, το οποίο ενθαρρύνεται και από πολιτικούς που κατά καιρούς γίνονται δεκτοί στο νησί με «μπαλωθιές». Οι Κρητικοί, που έχουν βαθιά ριζωμένη στην κουλτούρα τους την οπλοκατοχή και την οπλοχρησία, συνεχίζουν ακόμη και σήμερα την παράδοση που κληρονόμησαν από τους προγόνους τους, η οποία όμως τα τελευταία χρόνια έχει πάρει άλλη μορφή και έχει γίνει μια επικίνδυνη συνήθεια, με οδυνηρά αποτελέσματα. Άντρες που αναζητούν την προσοχή, την αποδοχή, τον σεβασμό από τους γύρω τους, την αναγνώριση της αντρικής τους ταυτότητας, που βρίσκονται συχνά υπό την επήρεια μέθης, ή άντρες εκρηκτικοί, οξύθυμοι, έτοιμοι να πάρουν το νόμο στα χέρια τους στην πρώτη ευκαιρία που θα νοιώσουν αδικημένοι, επιβάλλουν την «εξουσία» τους, βγάζοντας το πιστόλι από την τσέπη και πυροβολώντας, κάνοντας επίδειξη ισχύος, όπλου κι αριθμού σφαιρών²⁶¹.

Ο Thomas Hobbes στο Λεβιάθαν θεωρεί θεμελιώδη, για τη μετάβαση από την κατάσταση της φύσης και του πολέμου στην πολιτική κοινότητα, την παραίτηση των υπηκόων από το δικαίωμα της τιμωρίας και την παραχώρησή του στον κυρίαρχο. Διαχρονικά, οι κοινωνίες μπορεί να αλλάζουν και να οργανώνονται πολιτικά με διάφορους τρόπους, όμως οι άνθρωποι, αλλού περισσότερο και αλλού λιγότερο, συνεχίζουν να χρίζουν τους εαυτούς τους ως κατεξοχήν τιμωρούς του δράστη μιας αδικίας που θεωρούν ότι έχουν υποστεί. Η συλλογική ευθύνη που προκύπτει από την

²⁵⁹ Παπαδάκη Π., «Από το «έθιμο αντίστασης» στο οικονομικό έγκλημα-Η ζωοκλοπή στην Κρήτη ζει και βασιλεύει», Ρεθεμνιώτικα Νέα, 19/01/2013

²⁶⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τραγούδια αγαπημένων καλλιτεχνών όπως του Μανώλη Κονταρού : «ΕΚΑΜ», του Γιώργου Ζερβάκη : «Τα Ε.Κ.Α.Μ.», του Νίκου Κυριακάκη : «Ζωνιανά», κ.α.

²⁶¹ Βλ., Δελιμπαλατάκη Στ., Πανελλήνιο Συνέδριο Αστυνομικών, «Το Έθιμο της μπαλωθιάς στην Κρήτη: Παράδοση ή παράνομη οπλοχρησία; Η ψυχολογική ερμηνεία του φαινομένου», Μάιος 2018, Άγιος Νικόλαος, <https://estiakritis.gr/2018/05/16/to-ethimo-ths-mpalothias-stin-kriti/>

ηθική υποχρέωση των αιματοσυγγενών του νεκρού να εκδικηθούν το θάνατό του ήταν η επονομαζόμενη *faide* και στη μεσαιωνική λογοτεχνία είναι συχνές οι αναφορές σε φόνους για την προστασία της τιμής, οι οποίοι με τη σειρά τους ανοίγουν μακροχρόνιες βεντέτες μεταξύ ιπποτικών γενών²⁶². Η αιματηρή επίλυση των διαφορών αλλά και το φαινόμενο της «βεντέτας» παρατηρείται ακόμα και στις μέρες μας στην Κρήτη και ιδιαίτερα στα ορεινά χωριά του Ρεθύμνου. Πρόκειται για έναν άγραφο νόμο, που για τους συμμετέχοντες εκτός από αντεκδίκηση σημαίνει κυρίως διαφύλαξη της τιμής της δικής τους αλλά και της οικογενείας τους. Πολλές από τις «βεντέτες» στο νησί κράτησαν για πολλές δεκαετίες και ερήμωσαν ολόκληρα χωριά, αφού τα μέλη των αντίπαλων οικογενειών είτε δολοφονήθηκαν, είτε αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα χωριά τους.

Στα ορεινά Ρεθυμιώτικα χωριά, το αντίθετο της βεντέτας είναι ο «σασμός», ο συμβιβασμός δηλαδή που επιτυγχάνουν οι μεσολαβητές («μεσίτες» ή «σιαχτάδες» ή «σιάχτες»). Ο «σασμός» αποτελεί μια «κοινωνική πρακτική» αποκατάστασης ενός κοινωνικού δεσμού που βρίσκεται σε κατάσταση ρήξης. Για την επίτευξή του κινητοποιούνται άνδρες των οποίων «ο λόγος μετράει», δηλαδή έχουν υψηλό κοινωνικό γόητρο στην τοπική κοινωνία. Σκοπός της μεσολάβησής τους είναι να αμβλύνουν τη σύγκρουση με τέτοιο τρόπο ώστε να μη «θιγεί ο εγωισμός» καμιάς από τις αντίπαλες πλευρές και στόχος η αποφυγή φόνου που θα οδηγήσει σε βεντέτα²⁶³. Το ξεκίνημά του χάνεται στα βάθη του χρόνου και διατηρείται μέχρι τις μέρες μας. Πρόκειται για έναν πολύπλοκο θεσμό που έχει ριζώσει στο θυμικό των ντόπιων και συχνά δρα παράλληλα με την αυτεπάγγελτη λειτουργία των Αρχών, ή επηρεάζει αποφάσεις δικαστηρίων. Στο βαθμό δηλαδή που έχει επέλθει συμφιλίωση, τα δικαστήρια τη λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψη αναφορικά με την ποινική μεταχείριση του κατηγορουμένου. Νομικοί της Κρήτης εκτιμούν ότι κάθε χρόνο με τις ενέργειες των συμφιλιωτών αποτρέπονται δεκάδες νέα κακουργήματα²⁶⁴.

Ο καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης Άρης Τσαντηρόπουλος βρίσκει τις πρώτες αναφορές συμβιβασμών στην κρητική κοινωνία στα χρόνια της ενετοκρατίας. Όπως λέει, «δύο οικογένειες υπέγραψαν ένα συμφωνητικό ενώπιον νοτάριου (συμβολαιογράφου) ότι δεν θα συνεχιστεί η έχθρα. Τριάντα τρία

²⁶² Βλ. Τσαντηρόπουλος Α., «Η βεντέτα στη σύγχρονη ορεινή κεντρική Κρήτη», εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, Αθήνα 2004, σελ. 25-29

²⁶³ Βλ. Τσαντηρόπουλος Α., «Διαπροσωπικές διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ ανδρών ενώπιον του "λόγου που μετράει". Μια Ανθρωπολογική προσέγγιση του "σασμού" (συμβιβασμού) στη σύγχρονη Κρήτη», στο « Ανδρισμοί-Αναπαραστάσεις, υποκείμενα και πρακτικές από τη μεσαιωνική μέχρι τη σύγχρονη περίοδο», Συλλογικό, εκδ. GUTENBERG, 2019.

²⁶⁴ Βλ. Παπαδόπουλος Γ., «Οι συμφιλιωτές της βεντέτας στην Κρήτη», ό.π.

σχετικά έγγραφα της περιόδου 1612-1639 βρέθηκαν στα αρχεία του νοτάριου Ιωάννη Κρούσου του Γιώργη. Ο ίδιος τα χαρακτήριζε «ιστρουμέντια της αγάπης». Συντάσσονταν με πρωτοβουλία των εμπλεκομένων ή μεσολαβητών και αφορούσαν κλοπές, φιλονικίες, βεντέτες, βιασμούς.

Ο μεσίτης ή οι μεσίτες – σχεδόν πάντα είναι περισσότεροι από ένας – παρεμβαίνουν είτε έπειτα από κλήση συγγενών του δράστη, εξαιτίας φόβου για αντίποινα, είτε αυτόβουλα²⁶⁵. Τον ρόλο του «μεσίτη» αναλαμβάνουν πρόσωπα κύρους στην τοπική κοινωνία. Εκείνοι που σύμφωνα με την κρητική διάλεκτο έχουν το «κόζι», δηλαδή αξιοσύνη και κοινωνική δύναμη. Ο Max Weber ορίζει το «χάρισμα» ως εξαιρετική ιδιότητα μιας προσωπικότητας, λόγω της οποίας (η προσωπικότητα αυτή) θεωρείται ότι κατέχει υπερφυσικές ή υπεράνθρωπες ή τουλάχιστον συγκεκριμένες έκτακτες δυνάμεις ή ιδιότητες που δεν είναι προσβάσιμες στον καθένα, ή θεωρείται θεόσταλη ή υποδειγματική και, ως εκ τούτου, αξιολογείται ως «ηγέτης». Πίστευε ότι σε εξαιρετικές καταστάσεις η πρωτοβουλία του χαρισματούχου είναι μοναδική. Σύμφωνα με το Weber, το χάρισμα συνιστά μια μορφή εξουσίας ή κοινωνικής ισχύος, τη «χαρισματική εξουσία», όπως την αποκαλεί²⁶⁶. Από αυτή την οπτική, ο ντόπιος προσδιορισμός της ικανότητας για μεσολάβηση, ως χάρισμα, υποδηλώνει και την αναγνώριση μιας μορφής εξουσίας στον μεσίτη, καταρχάς από τους άμεσα εμπλεκόμενους και κατ' επέκταση από τον κοινωνικό περίγυρο²⁶⁷. Συνήθως οι «μεσίτες» είναι άνω των 30 ετών και κτηνοτρόφοι, όχι γεωργοί καθώς οι πρώτοι θεωρούνται ελεύθεροι ενώ οι δεύτεροι στατικοί και εγκλωβισμένοι στη γη που καλλιεργούν. «Μεσίτες» γίνονται και δάσκαλοι, γιατροί και ιερείς.

Συχνά ένας συμβιβασμός επικυρώνεται με μια βάφτιση, συντεκνιά όπως την αποκαλούν στην Κρήτη. Εφόσον οι δύο πλευρές δεχτούν να μπουν στο «σασμό» ορίζεται ως χώρος συνάντησης ένα ουδέτερο σπίτι, συχνά αυτό του μεσολαβητή. Ακολουθεί γεύμα στο οποίο παρίστανται οι πιο ισχυροί κοινωνικά εκπρόσωποι κάθε οικογένειας. Με το τσούγκρισμα των ποτηριών, το εβίβα, οι δύο πλευρές συμφιλιώνονται²⁶⁸.

²⁶⁵ Τσαντηρόπουλος Α., «Διαπροσωπικές διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ ανδρών ενώπιον του "λόγου που μετράει". Μια Ανθρωπολογική προσέγγιση του "σασμού" (συμβιβασμού) στη σύγχρονη Κρήτη», ό.π., σελ. 177

²⁶⁶ Max Weber, «Η χαρισματική εξουσία», στο Max Weber, Οικονομία και Κοινωνία. Κοινωνιολογικές έννοιες, μτφρ. Θανάσης Γκιούρας, Σαββάλας, Αθήνα 2005, σ. 275-292.

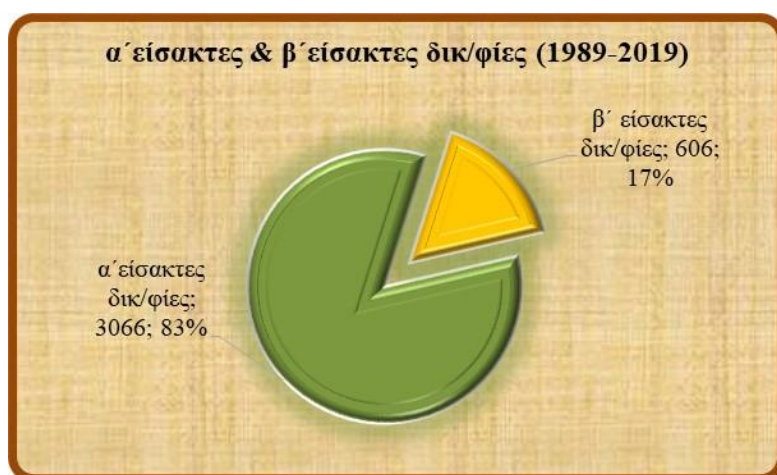
²⁶⁷ Τσαντηρόπουλος Α., «Διαπροσωπικές διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ ανδρών ενώπιον του "λόγου που μετράει". Μια Ανθρωπολογική προσέγγιση του "σασμού" (συμβιβασμού) στη σύγχρονη Κρήτη», ό.π., σελ. 188

²⁶⁸ Βλ. Τσαντηρόπουλος Άρης, «Η βεντέτα στη σύγχρονη ορεινή κεντρική Κρήτη», εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, Αθήνα 2004.

1.2. Ποσοτικά στοιχεία για το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου

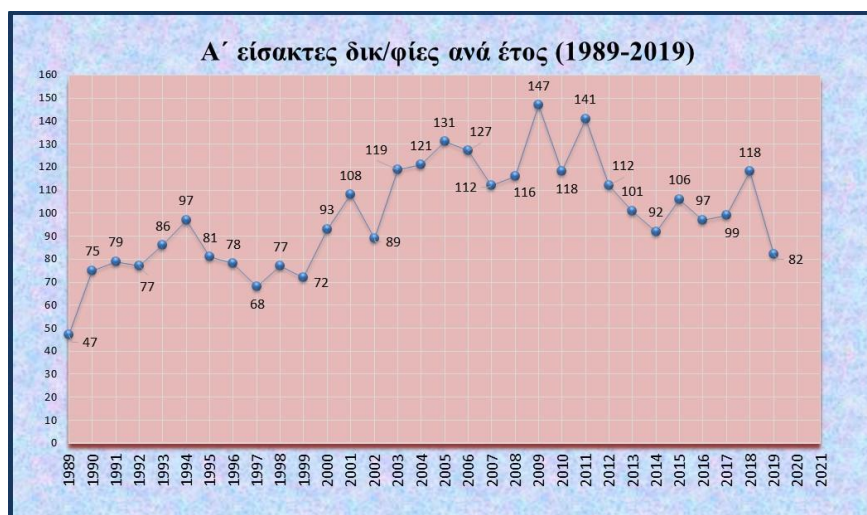
Κατά τα έτη 1989-2019 εισήχθησαν στο ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου 3.066 νέες δικογραφίες (α΄ είσακτες) και 606 για δεύτερη ή και περισσότερες φορές (β΄ είσακτες). Επέστρεψε δηλαδή για περαιτέρω ανακριτικές πράξεις το 17% των συνολικών δικογραφιών (βλ. γράφημα 2). Επομένως, εισήχθησαν συνολικά 3.672 δικογραφίες.

Γράφημα 2 (βλ. στοιχεία πίνακα 1-παράρτημα Ι)

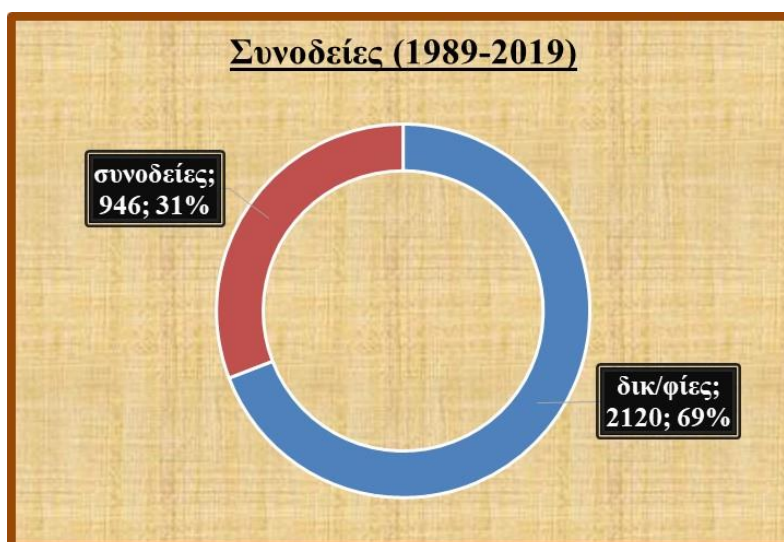
Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, το έτος 2009 εισήχθησαν οι περισσότερες α΄ είσακτες δικογραφίες, ενώ μετά το 2012 υπάρχει μια πτωτική τάση (βλ. γράφημα 3). Ειδικότερα, το 2009 εισήχθησαν 147 δικογραφίες εκ των οποίων όμως οι 83 ήταν αγνώστων δραστών (βλ. στοιχεία πίνακα 2 – παράρτημα Ι). Εισήχθησαν δηλαδή κατά το ίδιο έτος και οι περισσότερες δικογραφίες με άγνωστους δράστες.

Γράφημα 3 (βλ. στοιχεία πίνακα 1- παράρτημα Ι)

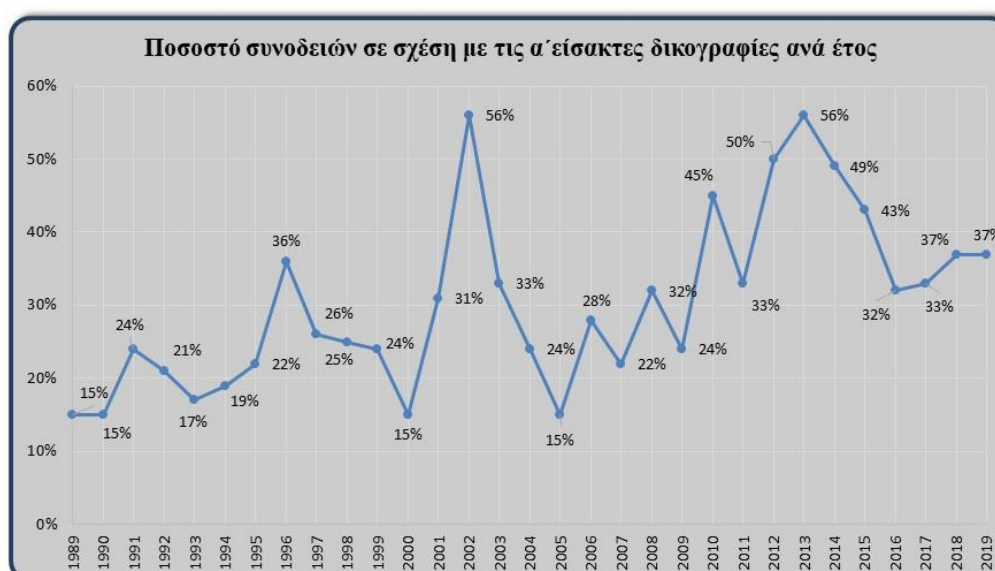
Από τις 3.066 α' είσακτες δικογραφίες οι 946 ήταν αυτόφωρα εγκλήματα (συνοδείες), ποσοστό δηλαδή 31% (βλ. γράφημα 4). Σημειώνεται εδώ πως η καταχώριση στις καρτέλες και στα βιβλία για τις συνοδείες γίνεται με την ένδειξη «Φ» στον αριθμό της δικογραφίας και επομένως η καταμέτρηση έχει γίνει με βάση αυτή την καταχώριση.

Γράφημα 4 (βλ. στοιχεία πίνακα 1 – παράρτημα Ι)

Ειδικότερα, κατά τα έτη 2002, 2012 και 2013 οι συνοδείες αγγίζουν και ξεπερνούν το 50% όπως προκύπτει από τα στοιχεία (βλ. γράφημα 5).

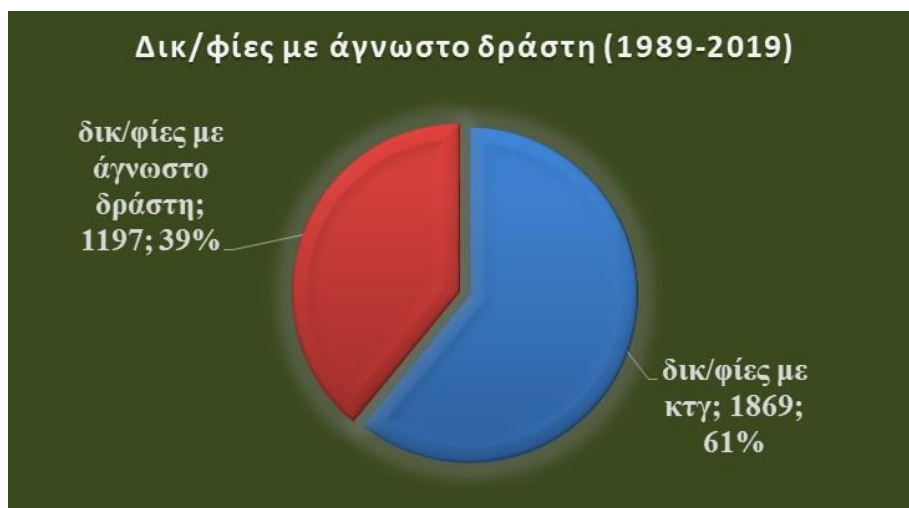
Γράφημα 5 (βλ. στοιχεία πίνακα 1 - παράρτημα Ι)

Από τις 3.066 α'είσακτες δικογραφίες, οι 1.197 (39%), αποτελούν δικογραφίες με άγνωστο δράστη (βλ. γράφημα 6). Εάν από την διενεργηθείσα προανάκριση δεν γίνει

δυνατή η ανακάλυψη του δράστη, η δικογραφία πρέπει να τεθεί από τον Εισαγγελέα στο αρχείο αγνώστων δραστών. Η ενέργεια αυτή έχει την έννοια της τηρήσεως της δικογραφίας σε εκκρεμότητα με την προοπτική εξιχνιάσεως του διωχθέντος εγκλήματος. Όταν και εφόσον προκύψουν περαιτέρω στοιχεία για την ταυτότητα του δράστη, ανασύρεται από το αρχείο και εισάγεται ξανά (ως β'είσακτη) στην κύρια ανάκριση.

Γράφημα 6 (βλ. στοιχεία πίνακα 2 – παράρτημα Ι)

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, κατά τα έτη 1994, 1997, 1998, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 και 2009 το ποσοστό των δικογραφιών με άγνωστο δράστη ξεπερνάει το 50% του συνολικού αριθμού εισερχομένων α'είσακτων δικογραφιών (βλ. γράφημα 7).

Γράφημα 7 (βλ. στοιχεία πίνακα 2 – παράρτημα Ι)

Στις υπόλοιπες 1.869 δικογραφίες, η συντριπτική πλειοψηφία των κατηγορουμένων αποτελείται από άντρες σε ποσοστό 94%, ενώ οι γυναίκες αποτελούν μόλις το 6% (βλ. γράφημα 8). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθούν οι εξής περιορισμοί που όμως δεν τροποποιούν σε σημαντικό βαθμό τα αποτελέσματα της έρευνας : α) Σε κάποιες περιπτώσεις - κυρίως στην πρώτη δεκαετία της έρευνας - δεν είναι καταγεγραμμένοι στις καρτέλες και στα βιβλία καταχώρισης ανακριτικών δικογραφιών όλοι οι κατηγορούμενοι και υπάρχει η ένδειξη κ.λπ. μετά από τα πρώτα ονόματα. β) Στους αλλοδαπούς φερόμενους ως δράστες δεν προκύπτει από το όνομα ξεκάθαρα πάντα το φύλο, οπότε και έχουν καταμετρηθεί ως άντρες, καθώς θεώρησα ότι είναι λιγότερες οι πιθανότητες στατιστικού λάθους. Πρόκειται για ελάχιστες περιπτώσεις και συγκεκριμένα επτά (7) στον αριθμό.

Γράφημα 8 (στοιχεία πίνακα 3 – παράρτημα Ι)

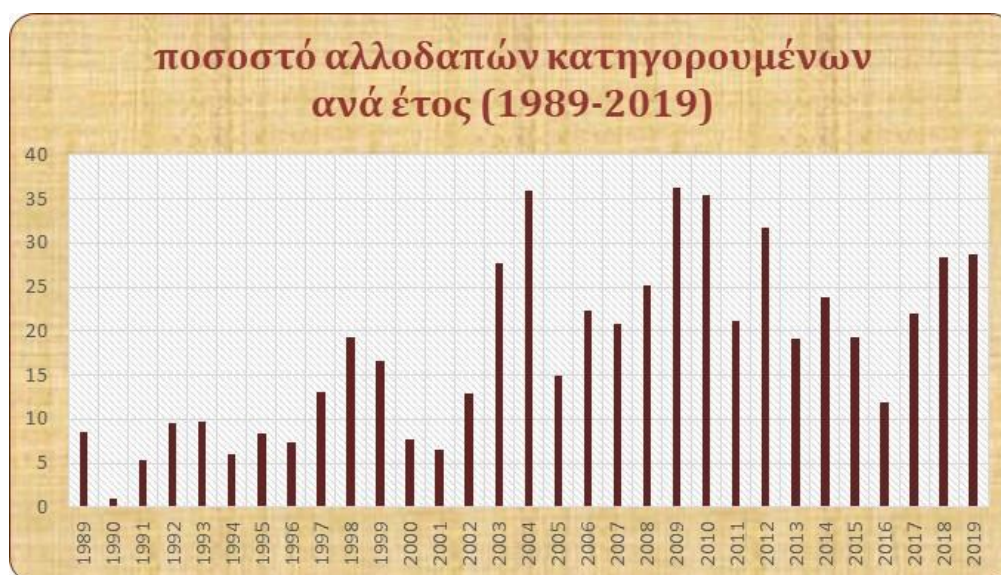
Από τις 1.869 δικογραφίες η πλειοψηφία των κατηγορουμένων, σε ποσοστό 81%, αποτελείται από Έλληνες υπηκόους, έναντι ποσοστού 19% των αλλοδαπών (βλ. γράφημα 9). Τα ποσοστά αυτά έχουν μια σχετική αντιστοιχία με τα δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού στο Ν. Ρεθύμνου (το 89% του πληθυσμού είναι Έλληνες υπήκοοι και το 11% είναι αλλοδαποί). Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως το γεγονός ότι η αξιόποινη πράξη τελέστηκε στο Ν. Ρεθύμνου και επομένως έχει καταγραφεί στα βιβλία του ανακριτικού γραφείου Ρεθύμνου, δεν σημαίνει ότι οι κατηγορούμενοι είναι οπωσδήποτε μόνιμοι κάτοικοι του εν λόγω Νομού. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει ασφαλής σύγκριση με τα δημογραφικά στοιχεία, παρά μόνο να έχουμε περίπου μια εικόνα.

Γράφημα 9 (βλ. στοιχεία πίνακα 4 - παράρτημα Ι)

Πάντως, από το 2003 και έπειτα, παρατηρείται μια αύξηση των αλλοδαπών κατηγορουμένων (βλ. γράφημα 10).

Γράφημα 10 (βλ. στοιχεία πίνακα 4 - παράρτημα Ι)

Σχετικά με το είδος της κακουρηματικής πράξης κατά τα έτη 1989-2019, μεγάλο μέρος αφορά την παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών. Ακολουθούν τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές, ληστείες, υπεξαίρεση), ενώ μεγάλο ποσοστό στα εγκλήματα έχει και η ζωοκλοπή-ζωοκτονία (βλ. Γράφημα 11). Να σημειωθεί εδώ πως η ζωοκλοπή έχει καταμετρηθεί ξεχωριστά, καθώς είναι μια ειδική μορφή κλοπής. Αποτελεί ιδιώνυμο έγκλημα και έχει νομική αυτοτέλεια σε σχέση προς το βασικό έγκλημα της

κλοπής. Με το ν. 2408/1996 (άρθρο 4 παρ. 4) καταργήθηκε η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του νόμου 1300/1982 (η οποία προστέθηκε με το άρθρο 25 παρ. 4 Ν.1738/1987²⁶⁹) που προέβλεπε την υποχρεωτική επιβολή της προσωρινής κράτησης στα εγκλήματα της ζωοκλοπής, της ζωοκτονίας και της αποδοχής και διάθεσης προϊόντων ζωοκλοπής. Ο βασικός σκοπός θέσπισης της διάταξης ήταν η προσπάθεια να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά αυτά τα εγκλήματα, τα οποία σε ορισμένες περιοχές της χώρας είχαν λάβει ενδημικές διαστάσεις και κατέληξαν να αποτελούν ένα σοβαρό αλλά και ιδιόμορφο κοινωνικό φαινόμενο που ήταν συνδεδεμένο πολλές φορές με την αντεκδίκηση. Το φαινόμενο της ζωοκτονίας κατά κύριο λόγο είναι πράξη αντεκδίκησης. Μπορεί επίσης και μια ζωοκλοπή να γίνει για λόγους εκδίκησης, όμως σχεδόν πάντα οι δράστες αφήνουν ένα σημάδι, ένα «μήνυμα» στον ιδιοκτήτη τους, που είναι κάποια τραυματισμένα ζώα ή και θανατωμένα. Μπορεί να υπάρχει δηλαδή ταυτόχρονα, ζωοκλοπή και ζωοκτονία. Για την εν λόγω διάταξη είχε διατυπωθεί έντονη κριτική.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι με το Νέο Κ.Π.Δ. (Ν. 4620/2019) ορισμένα κακούργηματα, υπό προϋποθέσεις²⁷⁰, μετατρέπονται σε πλημμελήματα (π.χ. κλοπή, τοκογλυφία, απιστία, απάτη, διαρρήξεις και υπεξαίρεση) και επομένως έχουν πλέον ηπιότερη μεταχείριση. Στην παρούσα εργασία ωστόσο, έχουν καταγραφεί ως κακούργηματα διότι έλαβαν χώρα σε προγενέστερο χρονικό διάστημα και επομένως αντιμετωπίστηκαν ως τέτοια.

Γράφημα 11 (βλ. στοιχεία πίνακα 5 - παράρτημα Ι)

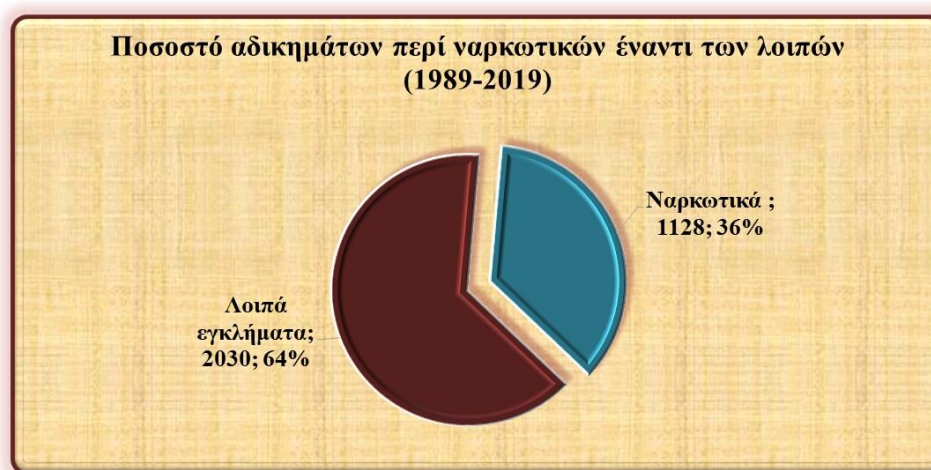

²⁶⁹ Νόμος 1738/1987 - ΦΕΚ 200/Α/20-11-1987, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikies-nomothesias/n-1738-1987.html>

²⁷⁰ Εφόσον δεν ασκείται βία, δεν θίγεται το Δημόσιο, ενώ ο δράστης μπορεί να αθωωθεί πλήρως αν αποκαταστήσει τη ζημιά μέχρι την έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος ή εφόσον αποδεδειγμένα εξαναγκάστηκε στην τέλεση της πράξης.

Στο πλαίσιο αυτό, τα αδικήματα για παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών αποτελούν το 36% (1.128 περιπτώσεις) του συνόλου των αδικημάτων (βλ. γράφημα 12). Ακολουθούν τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές, ληστείες, υπεξαίρεση) με ποσοστό 16% (516 περιπτώσεις), η ζωοκλοπή-ζωοκτονία με ποσοστό 11% (349 περιπτώσεις), τα εγκλήματα κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας 10% (302 περιπτώσεις), τα κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα (εμπρησμός, έκρηξη, πλημμύρα κ.α.) 8% (242 περιπτώσεις), τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας 5% (171 περιπτώσεις), τα εγκλήματα κατά της περιουσίας (εκβίαση, η απάτη, κ.α.) 5% (171 περιπτώσεις), τα εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας (αρπαγή, παράνομη κατακράτηση κ.α.) 1% (39 περιπτώσεις) και τα λοιπά εγκλήματα 8% (251 περιπτώσεις).

Γράφημα 12 (βλ. στοιχεία πίνακα 5 - παράρτημα Ι)

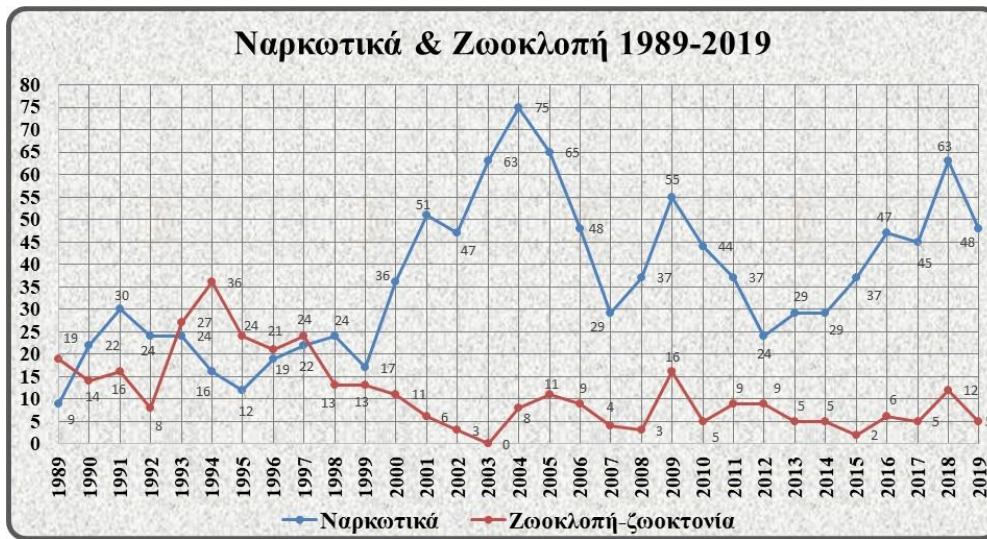
Αναφορικά με τα αδικήματα στο νομό Ρεθύμνου, η κρατούσα άποψη είναι πως η ζωοκλοπή και η χασισοκαλλιέργεια είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Η ζωοκλοπή είναι ένας τρόπος να αποκτήσει κάποιος έσοδα άκοπα και αδάπανα. Πρόκειται για έναν εναλλακτικό τρόπο πλουτισμού, όπως συμβαίνει και με την χασισοκαλλιέργεια. Μεταξύ των δυο παράνομων δραστηριοτήτων, προτιμητέα από τους δράστες είναι η χασισοκαλλιέργεια. Κι αυτό διότι οικονομικά είναι αποδοτικότερη αλλά και μικρότερης επικινδυνότητας. Θεωρούν ότι έχουν μεγαλύτερη ασφάλεια στον τομέα της καλλιέργειας ινδικής κάνναβης σε σχέση με τη ζωοκλοπή, μπορούν να ξεφύγουν ευκολότερα, και απαιτείται λιγότερος κόπος. Συνήθως τα ίδια πρόσωπα, κτηνοτρόφοι κατά κύριο λόγο, ασχολούνται με αυτές τις δυο παράνομες δραστηριότητες. Ενδεχομένως και παράλληλα, αλλά δεν είναι το σύνηθες αυτό. Το σύνηθες είναι να μεταπηδούν από την μια δραστηριότητα στην άλλη

ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες και τον αστυνομικό έλεγχο. Δηλαδή, σε περιόδους έξαρσης των χασισοκαλλιιεργειών παρατηρείται ύφεση των ζωοκλοπών. Αυτό φάνηκε και από το τέλος της δεκαετίας του '90 και έπειτα, που είχαμε κατακόρυφη αύξηση των χασισοκαλλιιεργειών και θεαματική μείωση των ζωοκλοπών (βλ. Γράφημα 13).

Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι οι αριθμοί ουδέποτε έδιναν την πραγματική εικόνα του φαινομένου της ζωοκλοπής στην Κρήτη. Οι επίσημα καταγεγραμμένες καταγγελίες αποτελούν ένα μικρό μόνο ποσοστό των περιστατικών ζωοκλοπής. Ο πραγματικός τους αριθμός είναι άγνωστος αλλά πάντως πολύ μεγαλύτερος, πολλαπλάσιος εκείνων που δηλώνονται στα Αστυνομικά Τμήματα του νησιού. Η ζωοκλοπή δεν καταγγέλλεται από τα θύματα παρά το γεγονός ότι υφίσταται σοβαρή ζημιά το εισόδημά τους ή και καταστρέφεται. Σύμφωνα με τον κ. Μουνδριανάκη, Πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Ρεθύμνου, τρεις είναι οι λόγοι: Πρώτον, οι κτηνοτρόφοι παραμένουν με την νοοτροπία της αναζήτησης των ζώων τους μέσω των λεγόμενων «ρωτηχτάδων», που πάντα σχεδόν είναι κτηνοτρόφοι και οι ίδιοι, και έχουν συνδέσμους και δυνατότητες να συλλέξουν πληροφορίες και να μάθουν ποιος έκλεψε τα ζώα του παθόντα και να γίνει μεσολάβηση για την επιστροφή τους στον ιδιοκτήτη τους. Δεύτερον, οι κτηνοτρόφοι που πέφτουν θύματα ζωοκλοπής, δεν θέλουν να χάσουν τις σχετικές επιδοτήσεις που παίρνουν για τα ζώα τους. Αν καταγγείλουν ότι τους εκλάπησαν ζώα αυτά πρέπει να αφαιρεθούν από την κτηνοτροφική τους δήλωση και ως εκ τούτου παύουν να είναι δικαιούχοι επιδότησης. Πολλές φορές λοιπόν, προτιμούν να μην δηλώσουν την κλοπή, ώστε να συνεχίζουν να λαμβάνουν τα χρήματα αυτά. Τρίτος λόγος μη καταγγελίας της ζωοκλοπής είναι ο φόβος για περαιτέρω εκδίκηση του ζωοκλέφτη εναντίον του παθόντα. Ειδικότερα δε, όταν καταγγείλει συγκεκριμένα πρόσωπα για την διάπραξη του αδικήματος εις βάρος του. Μπροστά στον κίνδυνο να υποστεί μεγαλύτερο κακό, ακόμα και κίνδυνο ζωής, προτιμά να μην εμπλέξει την Αστυνομία²⁷¹.

²⁷¹ Παπαδάκη Π., «Από το «έθιμο αντίστασης» στο οικονομικό έγκλημα-Η ζωοκλοπή στην Κρήτη ζει και βασιλεύει», Ρεθεμνιώτικα Νέα, 19/01/2013 : <http://rethnea.gr/%ce%b7-%ce%b6%cf%89%ce%bf%ce%ba%ce%bb%ce%bf%cf%80%ce%ae-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%ba%cf%81%ce%ae%cf%84%ce%b7-%ce%b6%ce%b5%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b2%ce%b1%cf%83%ce%b9%ce%bb%ce%b5%cf%8d%ce%b5/>

Γράφημα 13 (βλ. στοιχεία πίνακα 5 - παράρτημα Ι)

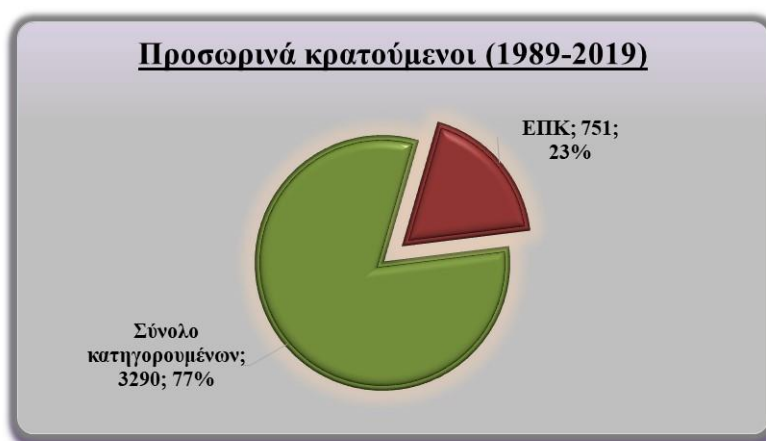

1.3. Ποσοτικά στοιχεία για την προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους στο Ν. Ρεθύμνου

Κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 εκδόθηκαν από το ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου 751 εντάλματα προσωρινής κράτησης, ποσοστό δηλαδή της τάξεως του 23% (το μέγιστο) σε σχέση με το συνολικό αριθμό των κατηγορουμένων, οι οποίοι είναι συνολικά τουλάχιστον 3.290 (βλ. Γράφημα 14). Προσωρινή κράτηση επιβλήθηκε δηλαδή περίπου στο 1/4 των κατηγορουμένων. Το ποσοστό αυτό, είναι χαμηλότερο από το ποσοστό του μέσου όρου του συνολικού αριθμού των προσωρινά κρατηθέντων της χώρας, το οποίο είναι 29% (κατά τα έτη 2003-2019, που υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία), όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²⁷². Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως κατά την διάρκεια των 31 ετών που μελετήθηκαν, για κάποιους από τους κατηγορουμένους έχουν εκδοθεί περισσότερα από ένα εντάλματα προσωρινής κράτησης και επομένως οι ίδιοι άνθρωποι υπήρξαν προσωρινά κρατούμενοι περισσότερες από μία φορές.

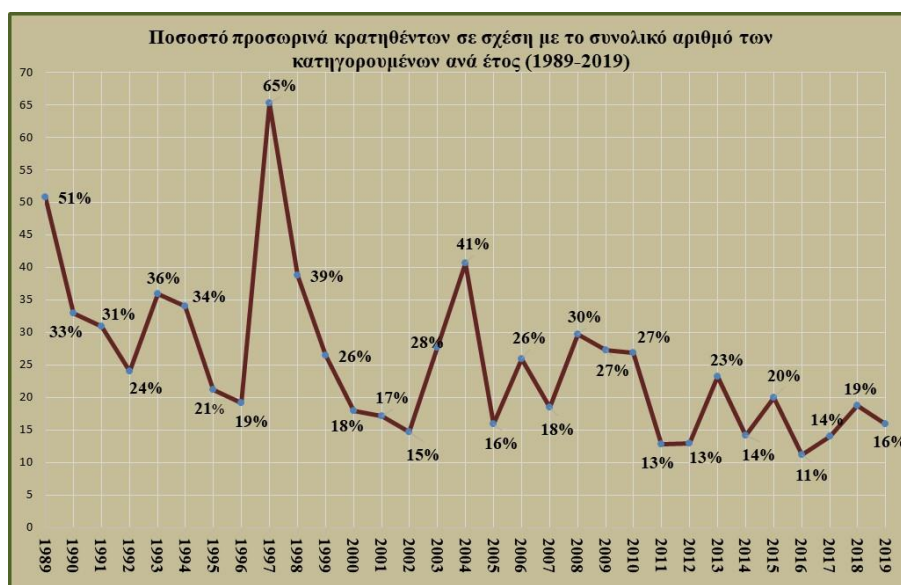
²⁷² Βλ. Πίνακα 5, συμπεράσματα παρούσας εργασίας, σελ. 141

Γράφημα 14 (βλ. στοιχεία πίνακα 6 –παράρτημα Ι)

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της παρούσας έρευνας, το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων εμφανίζει πτωχική πορεία κατά τα τελευταία έτη στο Ν. Ρεθύμνου (βλ. γράφημα 15). Το γεγονός αυτό οφείλεται και στις σύγχρονες τάσεις μεταρρύθμισης του θεσμού, που ορίζουν πως η προσωρινή κράτηση χρησιμοποιείται ως έσχατο και εξαιρετικό μέτρο και δεν πρέπει να έχει κατασταλτικό χαρακτήρα, να εξυπηρετεί τιμωρητικούς σκοπούς και να γίνεται κατάχρηση, όπως αναλύθηκε εκτενώς στο Α΄ μέρος της παρούσας εργασίας. Αντίθετα, το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων της χώρας (για τα έτη 2003-2019 όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), εμφανίζει ανοδική πορεία, φτάνοντας το 2019 το 31% ²⁷³.

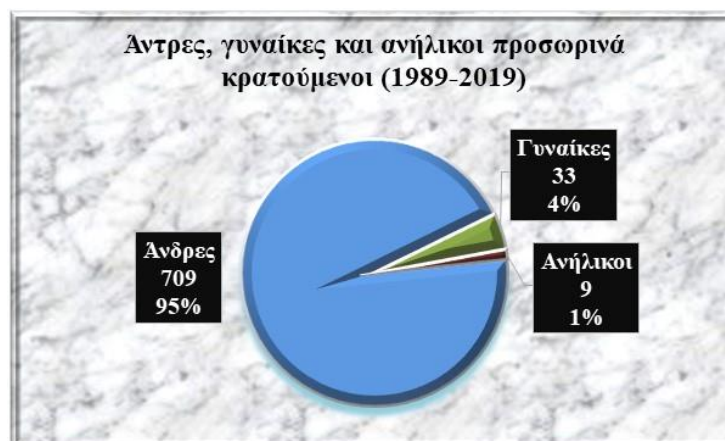
Γράφημα 15 (βλ. στοιχεία πίνακα 6 –παράρτημα Ι)

²⁷³ Βλ. Πίνακα 5, & γράφημα 45 (στοιχεία πίνακα 34 - Παράρτημα ΙΙ), συμπεράσματα παρούσας εργασίας, σελ. 141

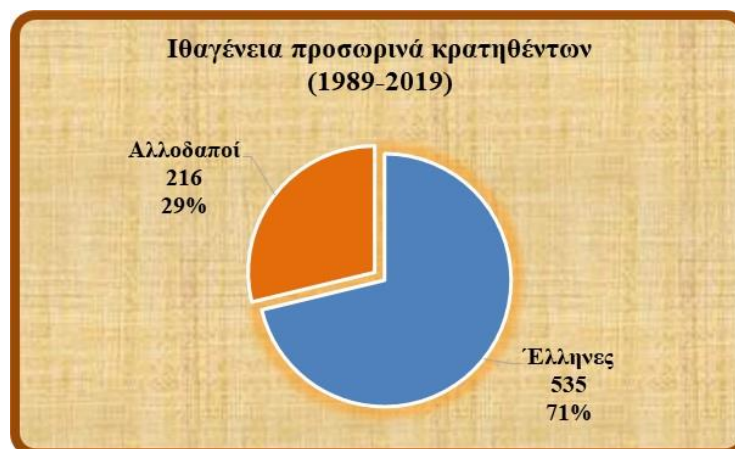
Η συντριπτική πλειοψηφία των προσωρινά κρατηθέντων αποτελείται από άνδρες σε ποσοστό 95%, ενώ οι γυναίκες αποτελούν το 4% και οι ανήλικοι το 1% (βλ. γράφημα 16). Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά των κρατούμενων συνολικά στην χώρα, κατά την 1^η Ιανουαρίου 2019, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²⁷⁴.

Γράφημα 16 (βλ. στοιχεία πίνακα 7 – παράρτημα Ι)

Κατά τα έτη 1989-2019 διατάχθηκε προσωρινή κράτηση για 535 Έλληνες (71%) και 216 αλλοδαπούς (29%) (βλ. γράφημα 17). Τα ποσοστά αυτά διαφέρουν αρκετά από τα αντίστοιχα ποσοστά των κρατούμενων στην χώρα, καθώς κατά την 1^η Ιανουαρίου 2019, οι αλλοδαποί κρατούμενοι αποτελούσαν το 55% του συνόλου των κρατούμενων, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²⁷⁵.

Γράφημα 17 (βλ. στοιχεία πίνακα 8 – παράρτημα Ι)

²⁷⁴ Βλ. Πίνακα 5, συμπεράσματα παρούσας εργασίας, σελ. 141

²⁷⁵ Βλ. Πίνακα 5, ό. π.

Αναφορικά με τους αλλοδαπούς προσωρινά κρατηθέντες, το 54% προέρχεται από βαλκανικές χώρες, εκ των οποίων οι περισσότεροι (35%), είναι Αλβανοί υπήκοοι και ακολουθούν οι Ρουμάνοι σε ποσοστό 11% (βλ. Γράφημα 18).

Σημειώνεται βέβαια πως αυτό είναι φυσικό επακόλουθο, καθώς μετά την πτώση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ένας μεγάλος αριθμός οικονομικών προσφύγων και μεταναστών, από χώρες όπως η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Σερβία και άλλες χώρες όπως η Γεωργία, η Ουκρανία, η Πολωνία και η Ρωσία, έφθασαν στην Ελλάδα, κυρίως ως παράνομοι μετανάστες, για να βρουν εργασία. Οι Αλβανοί αποτελούν τη μεγαλύτερη κοινότητα μεταναστών. Παρόλο που δεν υπάρχουν αξιόπιστες πηγές ούτε στην Αλβανία αλλά ούτε στην Ελλάδα, από τις οποίες θα μπορούσε να εκτιμηθεί επακριβώς το μέγεθος της παράτυπης αλβανικής μετανάστευσης, βιβλιογραφικές αναφορές εκτιμούν ότι πάνω από το 50% του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα είναι Αλβανοί. Εκτιμάται επίσης, ότι την περίοδο πριν το 2005, το ποσοστό τους σε σχέση με το σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού στη χώρα έφτασε το 57,5% ή ακόμη και το 65%²⁷⁶.

Γράφημα 18 (βλ. στοιχεία πίνακα 9 – παράρτημα Ι)

²⁷⁶ Ede Gemi , «Αλβανική Παράτυπη μετανάστευση στην Ελλάδα: Η νέα τυπολογία της κρίσης», Παραδοτέο 2.1., Εισαγωγική Έκθεση: Μεταναστευτικό Σύστημα 1 (Αλβανία) ΕΛΙΑΜΕΠ 2013, (<https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2017/11/%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%91%CE%9B%CE%92%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%91.pdf>)

Σχετικά με τις ηλικιακές ομάδες των προσωρινά κρατηθέντων, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, οι περισσότεροι είναι μεταξύ 18 έως 40 ετών (71%). Πιο συγκεκριμένα, στην ηλικιακή ομάδα από 18 έως 30 ετών ανήκει το 45% των προσωρινά κρατηθέντων και στην ηλικιακή ομάδα από 31 έως 40 ετών, το 26%. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα από 41 έως 50 (15%), η ηλικιακή ομάδα από 51 έως 60 (8%) και η ηλικιακή ομάδα από 61 και πάνω (2%). Όπως προαναφέρθηκε, οι ανήλικοι προσωρινά κρατηθέντες για την περίοδο 1989-2019 αποτελούν μόλις το 1%. Τέλος, υπάρχει και ένα ποσοστό 3%, για το οποίο δεν γνωρίζουμε ηλικία, λόγω του ότι αυτό το στοιχείο δεν έχει καταγραφεί στα εντάλματα της προσωρινής τους κράτησης (βλ. Γράφημα 19).

Γράφημα 19 (βλ. στοιχεία πίνακα 7 – παράρτημα Ι)

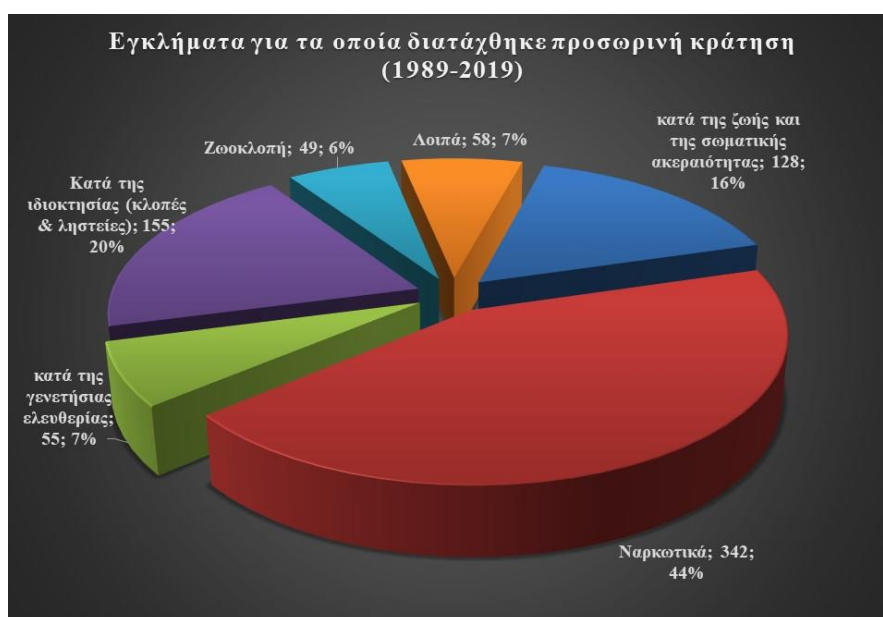
Με την επισήμανση ότι σε αρκετά εντάλματα προσωρινής κράτησης δεν αναγράφεται το επάγγελμα του προσωρινά κρατηθέντος (28%), οι περισσότεροι εξ αυτών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, είναι αγρότες και κτηνοτρόφοι. Ακολουθούν οι εργάτες, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι (βλ. Γράφημα 20).

Γράφημα 20 (βλ. στοιχεία πίνακα 10-παράρτημα Ι)

Σχετικά με τα εγκλήματα για τα οποία διατάχθηκε προσωρινή κράτηση, τα περισσότερα (44%) αφορούν παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών (342 περιπτώσεις). Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά υψηλότερο σε σχέση με το μέσο όρο του ποσοστού των κρατουμένων-παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών της χώρας (κατά τα έτη 2003-2019, που υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία), το οποίο είναι 33% και εμφανίζει πτωτική τάση κατά τα τελευταία έτη (22% κατά την 1-1-2019), σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²⁷⁷. Ακολουθούν τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές και ληστείες) σε ποσοστό 20% (155 περιπτώσεις), κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας σε ποσοστό 16% (128 περιπτώσεις), κατά της γενετήσιας ελευθερίας σε ποσοστό 7% (55 περιπτώσεις) και η ζωοκλοπή-ζωοκτονία σε ποσοστό 6% (49 περιπτώσεις). Τέλος, ένα 7% (58 περιπτώσεις) αφορά λοιπά εγκλήματα (απάτη, αρπαγή, παράνομη κατακράτηση, εμπρησμός, έκρηξη, παραχάραξη νομίσματος, παράνομη ανασκαφή, μεταφορά υπηκόων τρίτων χωρών, κ.α.) (βλ. γράφημα 21).

Γράφημα 21 (βλ. στοιχεία πίνακα 11-παράρτημα Ι)

Όπως προαναφέρθηκε στο Α' μέρος της παρούσας εργασίας, τέσσερις είναι οι βασικές προϋποθέσεις για την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Αρχικά, ο κατηγορούμενος πρέπει να διώκεται για κακούργημα, δηλαδή για πράξη που τιμωρείται με ποινή κάθειρξης, ή για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή.

²⁷⁷ Βλ. Πίνακα 5, συμπεράσματα παρούσας εργασίας, σελ. 141

Περαιτέρω, η επιβολή της προσωρινής κράτησης προϋποθέτει την ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου. Επιπρόσθετη προϋπόθεση της επιβολής προσωρινής κράτησης είναι ο σκοπός φυγής του κατηγορουμένου. Η προϋπόθεση αυτή τίθεται στο νόμο διαζευκτικά με την αμέσως επόμενη προϋπόθεση του κινδύνου υποτροπής του κατηγορουμένου, πράγμα που κατ'αρχήν σημαίνει ότι η συνδρομή έστω και μίας από τις δύο αυτές προϋποθέσεις είναι αρκετή για την επιβολή της προσωρινής κράτησης.

Ειδικότερα, πριν από το νόμο 3811/2009, ο κίνδυνος υποτροπής του κατηγορουμένου έπρεπε να θεμελιώνεται στα ειδικώς μνημονευόμενα περιστατικά της προηγούμενης ζωής του δράστη και στα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης. Μετά το νόμο 3811/2009, ο κίνδυνος υποτροπής του κατηγορουμένου πρέπει να τεκμαίρεται από το - δικαιοκρατικώς ασφαλέστερο - κριτήριο των προηγούμενων αμετάκλητων καταδικών για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις. Εξαιρέση στον ανωτέρω κανόνα αποτελούν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η πράξη η οποία αποδίδεται στον κατηγορούμενο απειλείται στο νόμο με ισόβια κάθειρξη ή με πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα δεκαπέντε έτη²⁷⁸, οι περιπτώσεις που το έγκλημα τελέστηκε κατ'εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, καθώς και οι περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό. Επομένως, η προϋπόθεση αυτή βρίσκει έδαφος εφαρμογής για όλα τα υπόλοιπα κακουργήματα με απειλούμενη ποινή που δε φτάνει κατ'ανώτατο όριο τα δεκαπέντε χρόνια κάθειρξη.

Αναφορικά με την αιτιολόγηση των ενταλμάτων προσωρινής κράτησης, η πιθανότητα διάπραξης νέων εγκληματικών πράξεων από τον κατηγορούμενο ήταν ο βασικός λόγος (494 περιπτώσεις - 40%) που οδήγησε στην απόφαση για προσωρινή κράτηση. Επιπρόσθετα, η αιτιολόγηση βασίστηκε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης (333 περιπτώσεις - 27%), στον κίνδυνο φυγής (148 περιπτώσεις - 12%), στη βαρύτητα της πράξης (131 περιπτώσεις - 10%), στην υποτροπή (43 περιπτώσεις - 3%), στο γεγονός ότι η πράξη έλαβε χώρα κατ'εξακολούθηση ή υπήρχε μεγάλος αριθμός παθόντων (42 περιπτώσεις - 3%), και σε λοιπούς λόγους όπως η προσωπικότητα του κατηγορουμένου, η παραβίαση περιοριστικών όρων κ.λπ. (57 περιπτώσεις - 5%). Ειδικότερα, σε 16 περιπτώσεις η παραβίαση περιοριστικών όρων οδήγησε σε σύλληψη και προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου (βλ. πίνακα 13-παράρτημα Ι).

²⁷⁸ Είκοσι έτη πριν από το Νέο Κ.Π.Δ.

Γράφημα 22 (βλ. στοιχεία πίνακα 12-παράρτημα Ι)

Όπως αναλύθηκε εκτενώς στο Α΄ μέρος της παρούσας εργασίας, κατά τη διάρκεια της τακτικής ανάκρισης, σε περίπτωση που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, ο Ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα, έχει διακριτική ευχέρεια να προτείνει εναλλακτικά μέτρα, τα οποία αποτελούν την καταλληλότερη λύση για να αποφευχθεί η τέλεση νέων εγκληματικών πράξεων και να διασφαλιστεί η παρουσία του κατηγορουμένου στη δίκη. Στο πλαίσιο αυτό, είναι δυνατόν να επιβληθούν περιοριστικοί όροι στον κατηγορούμενο. Σύμφωνα με το νόμο, η προσωρινή κράτηση είναι δυνατόν να επιβληθεί μόνο όταν αποδειχθεί πως οι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν. Οι περιοριστικοί όροι περιλαμβάνουν ενδεικτικά την παροχή εγγύησης, την υποχρέωση του κατηγορουμένου να εμφανίζεται σε κάποια Αρχή (συνήθως σε αστυνομικό τμήμα), την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, την υποχρεωτική παρακολούθηση προγράμματος ανεξάρτησης από ουσίες, την απαγόρευση να μεταβαίνει ή να διαμένει σε ορισμένο τόπο, την απαγόρευση να συναναστρέφεται ή να συναντάται με ορισμένα πρόσωπα, κ.α.

Αναφορικά με τα εναλλακτικά της προσωρινής κράτησης μέτρα, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 δεν επιβλήθηκε σε καμία περίπτωση κατ'οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, ενώ εκδόθηκαν 1.696 διατάξεις περιοριστικών όρων. Οι περιοριστικοί όροι που επιβλήθηκαν ήταν οι εξής : α) απαγόρευση εξόδου από τη χώρα (1.416 περιπτώσεις - 38%), β) υποχρέωση τακτικής παρουσίας στο αστυνομικό τμήμα (1.323 περιπτώσεις - 35%), γ) παροχή εγγύησης (850 περιπτώσεις - 23%), δ) υποχρέωση παρακολούθησης προγράμματος ανεξάρτησης (48 περιπτώσεις - 1%) και ε) διάφοροι

άλλοι όροι (131 περιπτώσεις - 3%), όπως απαγόρευση μετάβασης ή διαμονής σε ορισμένο τόπο, απαγόρευση συναναστροφής ή συνάντησης με ορισμένα πρόσωπα κ.α. (βλ. γράφημα 23).

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως διαφωνία μεταξύ Εισαγγελέα και Ανακριτή ως προς τους περιοριστικούς όρους που πρέπει να επιβληθούν και κυρίως ως προς το αν θα πρέπει να εκδοθεί ένταλμα προσωρινής κράτησης ή να επιβληθούν περιοριστικοί όροι στον κατηγορούμενο, υπήρξε ελάχιστες φορές σε όλο το χρονικό διάστημα που ερευνάται και συγκεκριμένα μόνο σε 8 περιπτώσεις (βλ. πίνακα 14). Στη συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων, Εισαγγελέας και Ανακριτής συμφώνησαν σχετικά με το μέτρο δικονομικού καταναγκασμού που έπρεπε να επιβληθεί στον κατηγορούμενο για την εκπλήρωση των σκοπών του άρθρου 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ. Αν και τα δύο αυτά μέρη έχουν διαφορετικό ρόλο στη διαδικασία, η μεταξύ τους συνεργασία είναι σημαντική προκειμένου να ληφθεί μια ισορροπημένη απόφαση.

Γράφημα 23 (βλ. στοιχεία πίνακα 15 - παράρτημα Ι)

Κατά τα χρονικό διάστημα 1989-2019 έγινε άρση άλλως αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους σε 75 περιπτώσεις (23%), ενώ ή σχετική αίτηση απορρίφθηκε σε 256 περιπτώσεις (77%). (βλ. γράφημα 24). Διαπιστώνεται επομένως πως οι διαταγές προσωρινής κράτησης δεν ανατρέπονται εύκολα, εκτός αν παρουσιαστούν στη συνέχεια αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία ή μεταβολές στις περιστάσεις.

Γράφημα 24 (βλ. στοιχεία πίνακα 14-παράρτημα Ι)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Έρευνα με ερωτηματολόγιο

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να γίνει κατανοητή η διαδικασία της λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, καθώς και να αναδειχθεί η προβληματική αναφορικά με τον εν λόγω θεσμό. Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της παρούσας έρευνας στηρίχτηκε στη συμπλήρωση ειδικού δομημένου ερωτηματολογίου, που συντάχθηκε αποκλειστικά για την παρούσα έρευνα. Το ερωτηματολόγιο αυτό απευθύνεται σε Δικαστές (Ανακριτές/ριες), Εισαγγελείς, Δικηγόρους, Γραμματείς Ανάκρισης και Αστυνομικούς. Περιλαμβάνει είκοσι δύο (22) συνολικά ερωτήσεις – κλειστές, ανοικτές και ημι-ανοιχτές, όπου οι απαντήσεις που προβλέπονται είναι οι κυριότερες πιθανές, αλλά υπάρχει το περιθώριο ο ερωτώμενος να συμπληρώσει κατά την κρίση του. Δηλαδή, υπάρχει η επιλογή «άλλο» όπου ο ερωτώμενος συμπληρώνει σε ειδικό χώρο.

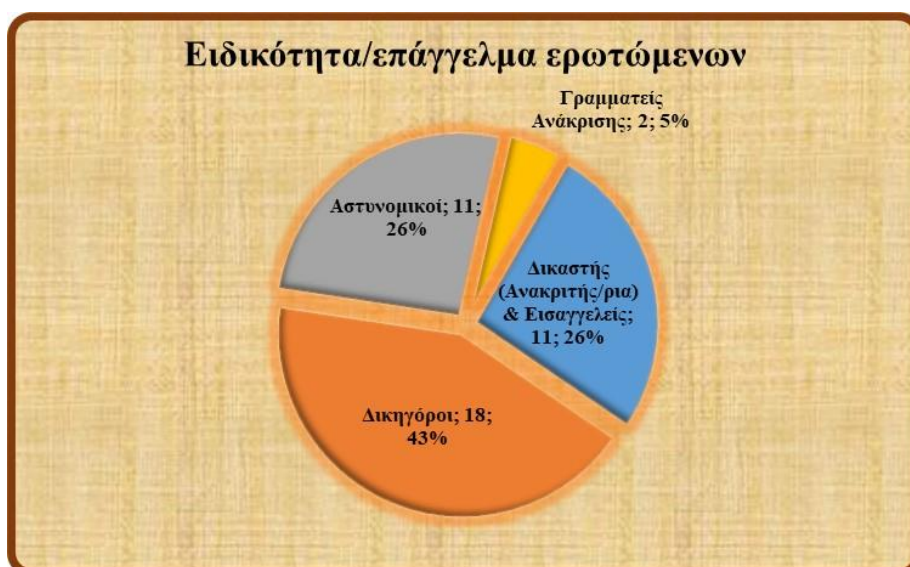
Το ερωτηματολόγιο αυτό στάλθηκε πρώτα και συμπληρώθηκε από δύο (2) Δικαστές (Ανακριτές/ριες), δύο (2) Δικηγόρους και έναν (1) Αστυνομικό (προερωτηματολόγιο), επισημάνθηκαν κάποια σημεία που έχριζαν καλύτερης διευκρίνησης και οριστικοποιήθηκε (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ).

Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε και συμπληρώθηκε από σαράντα δύο (42) άτομα και συγκεκριμένα, έντεκα (11) δικαστές και Εισαγγελείς, δεκαοκτώ (18) Δικηγόρους, έντεκα (11) Αστυνομικούς και δύο (2) Γραμματείς Ανάκρισης. Η επιλογή των συγκεκριμένων επαγγελματικών κατηγοριών έγινε προκειμένου να υπάρχει μια σφαιρική άποψη για την προσωρινή κράτηση, από τα εμπλεκόμενα στη διαδικασία πρόσωπα. Η περίοδος συγκέντρωσης των ερωτηματολογίων ήταν από την 17η Μαΐου 2021 μέχρι την 25η Μαΐου 2021. Στη συνέχεια όλα τα δεδομένα καταχωρήθηκαν και αναλύθηκαν στο πρόγραμμα Excel της Microsoft Office.

2.1. Αποτελέσματα Έρευνας

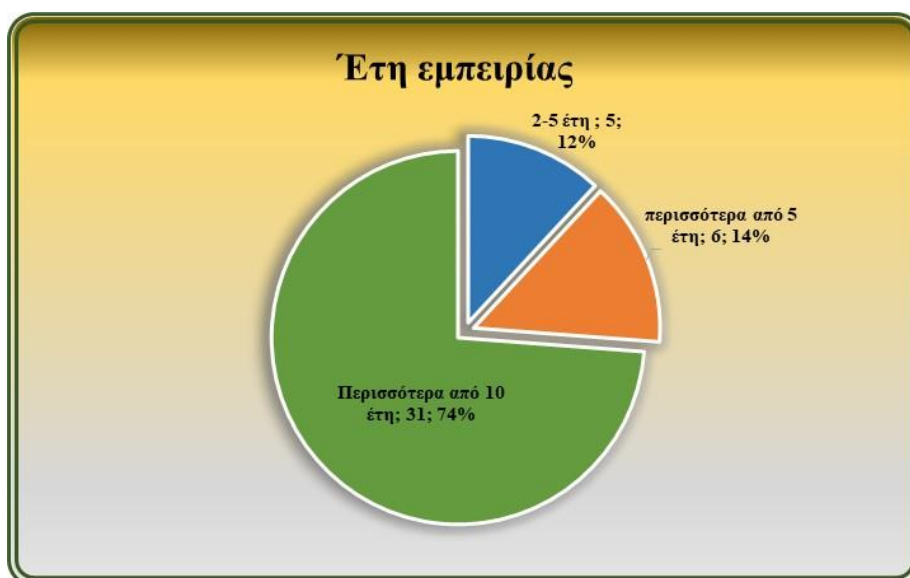
Στην έρευνα όπως προαναφέρθηκε συμμετείχαν έντεκα (11) Δικαστές και Εισαγγελείς, δεκαοκτώ (18) Δικηγόροι, έντεκα (11) Αστυνομικοί και δύο (2) Γραμματείς Ανάκρισης (βλ. γράφημα 25).

Γράφημα 25 (βλ. στοιχεία πίνακα 16-Παράρτημα II)

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι (31 άτομα - ποσοστό 74%) έχουν περισσότερα από 10 έτη εμπειρίας. Επίσης, περισσότερα από 5 έτη εμπειρίας έχει το 14% (6 άτομα), ενώ το 12% (5 άτομα) έχει εργασιακή εμπειρία 2-5 έτη (βλ. γράφημα 26).

Γράφημα 26 (βλ. στοιχεία πίνακα 16-Παράρτημα II)

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων αντιμετωπίζει υποθέσεις που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση συχνά (59%) και τακτικά (29%). Μόνο το 12% (5 άτομα) απάντησε πως αντιμετωπίζει υποθέσεις που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση σπανίως (βλ. γράφημα 27).

Γράφημα 27 (βλ. στοιχεία πίνακα 17-Παράρτημα II)

Το 64,3% (27 άτομα) των ερωτώμενων πιστεύει πως γίνεται κανονική χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα. Το 19% (8 άτομα) πιστεύει πως το μέτρο της προσωρινής κράτησης εφαρμόζεται ελάχιστα, ενώ το 14,3% (6 άτομα), πιστεύει πως η προσωρινή κράτηση εφαρμόζεται σε υπερβολικό βαθμό στη Χώρα. Τέλος, ένας ερωτώμενος απάντησε πως δεν γνωρίζει (βλ. γράφημα 28).

Αντίστοιχα, το 78,6% (33 άτομα) των ερωτώμενων πιστεύει πως γίνεται κανονική χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου. Το 19% (8 άτομα) πιστεύει πως το μέτρο της προσωρινής κράτησης εφαρμόζεται ελάχιστα, ενώ το 2,4% (1 άτομο), πιστεύει πως η προσωρινή κράτηση εφαρμόζεται σε υπερβολικό βαθμό (βλ. γράφημα 29).

Σημειώνεται εδώ πως κυρίως οι αστυνομικοί πιστεύουν πως το μέτρο της προσωρινής κράτησης χρησιμοποιείται ελάχιστα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Ν. Ρεθύμνου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας αστυνομικός : *«Θα έπρεπε να προφυλακίζονται περισσότεροι. Σαν αστυνομικός είμαι σχεδόν πάντα στο ίδιο έργο θεατής. Ο κόσμος δυσανασχετεί με εμάς και πιστεύει ότι εμείς δεν κάνουμε την δουλειά μας, ενώ εμείς τους πιάνουμε και σε λίγες ώρες συνεχίζουν το έργο τους».*

Από την άλλη πλευρά, κυρίως δικηγόροι και ένας Δικαστής/Εισαγγελέας θεωρούν πως το μέτρο εφαρμόζεται με υπερβολική συχνότητα στη Χώρα.

Γράφημα 28 (βλ. στοιχεία πίνακα 18-Παράρτημα II)

Γράφημα 29 (βλ. στοιχεία πίνακα 19-Παράρτημα II)

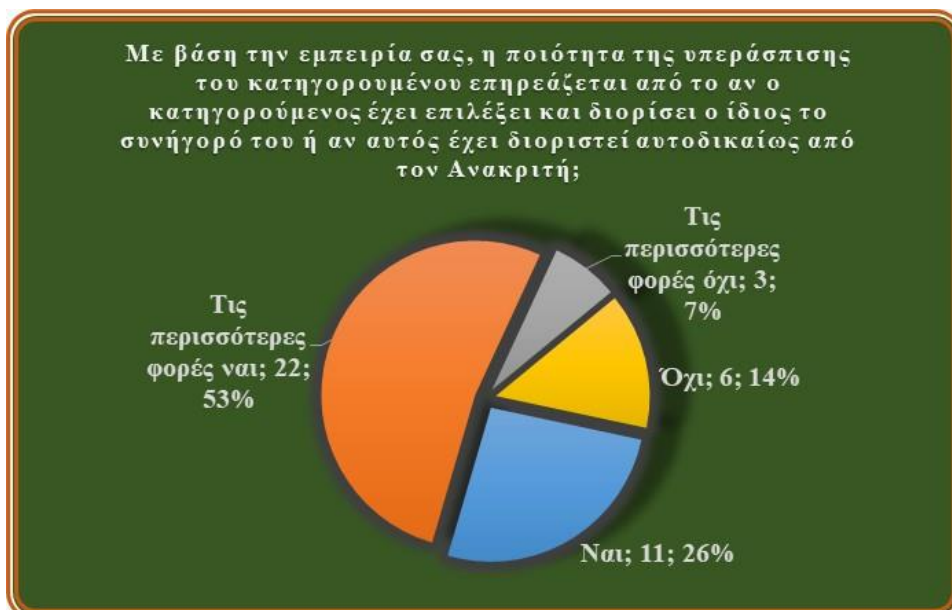
Αναφορικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής της προσωρινής κράτησης σε σχέση με τις ειδικές διατάξεις που την προβλέπουν [εντός εύρους από 1 (αρνητικό) έως 10 (θετικό)], ο μέσος όρος είναι 6/10, γεγονός που καταδεικνύει τη ανάγκη για βελτιώσεις. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα ερωτηματολόγια, οι δικαστές/εισαγγελείς την αξιολογήσαν με 7/10, οι δικηγόροι με 6/10, οι Αστυνομικοί με 4/10 και οι Γραμματείς Ανάκρισης με 7,5/10 (βλ. γράφημα 30).

Γράφημα 30 (βλ. στοιχεία πίνακα 20-Παράρτημα II)

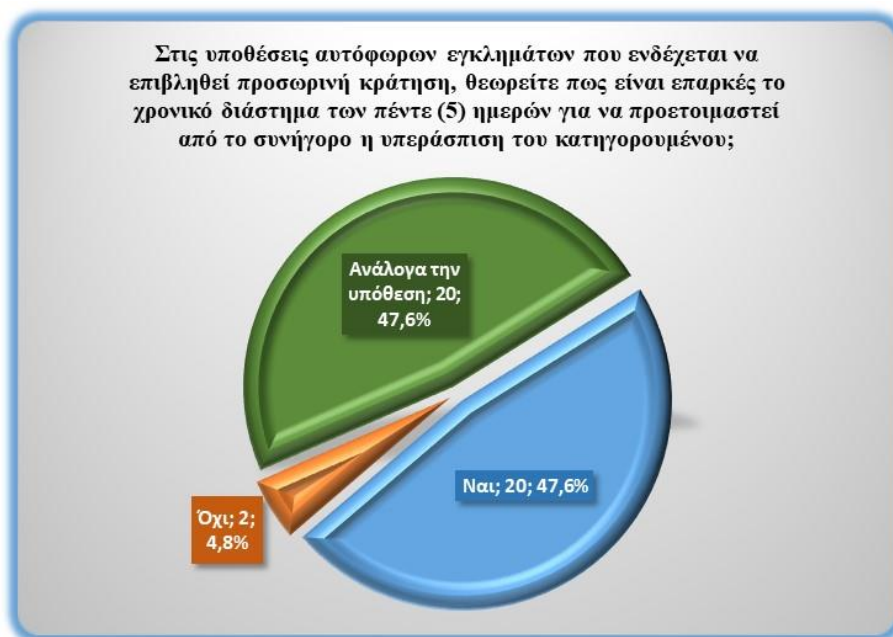
Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους θεωρούν πως η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου επηρεάζεται, τουλάχιστον τις περισσότερες φορές, από το αν ο κατηγορούμενος έχει επιλέξει και διορίσει ο ίδιος το συνήγορό του ή αν αυτός έχει διοριστεί αυτοδικαίως από τον Ανακριτή (βλ. γράφημα 31). Ωστόσο, όπως επεσήμανε ένας Δικαστής/Εισαγγελέας, «η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου είναι πολυπαραγοντικό ζήτημα που εξαρτάται κυρίως από την προσωπικότητα του ίδιου του συνηγόρου, ανεξάρτητα αν έχει διοριστεί αυτεπαγγέλτως ή όχι».

Γράφημα 31 (βλ. στοιχεία πίνακα 21-Παράρτημα II)

Στις υποθέσεις αυτόφωρων εγκλημάτων που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση, το 47,6% (20 άτομα) απάντησε πως εξαρτάται από την υπόθεση αν το χρονικό διάστημα των πέντε (5) ημερών είναι επαρκές για να προετοιμαστεί από το συνήγορο η υπεράσπιση του κατηγορουμένου. Το 47,6% (20 άτομα) απάντησε πως είναι επαρκές, ενώ δύο δικηγόροι (4,8%) απάντησαν πως το χρονικό διάστημα των πέντε (5) ημερών δεν είναι επαρκές (βλ. γράφημα 32). Ένας δικηγόρος ανέφερε ότι «κυρίως στα σύνθετα οικονομικά εγκλήματα χρειάζεται περισσότερος χρόνος προετοιμασίας». Ωστόσο, όπως επεσήμανε ένας Δικαστής/Εισαγγελέας, «σε διαφορετική περίπτωση (χρονικό διάστημα δηλαδή, πέρα των 5 ημερών) τίθεται θέμα συνταγματικής αναθεώρησης. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα προσφυγής κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης όπου μπορεί να προσκομίσει περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία για την υπεράσπισή του».

Γράφημα 32 (βλ. στοιχεία πίνακα 22-Παράρτημα II)

Το 69% των ερωτώμενων (29 άτομα) υποστηρίζει πως εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης δεν υπάρχουν άλλοι. Αντίθετα, το 31% (13 άτομα) θεωρεί ότι υπάρχουν και άλλοι, απόκρυφοι λόγοι (βλ. γράφημα 33).

Όπως αναλυτικά υποστηρίζει ένας Δικαστής/Εισαγγελέας, «η προσωρινή κράτηση (άρθρο 286 ΚΠΔ) αποτελεί μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, ήτοι επιβάλλεται, ώστε να εξασφαλισθεί αφ' ενός η παρουσία του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, αφ' ετέρου η εκ μέρους του μη συσκότιση των αποδείξεων και η εκ μέρους του μη τέλεση ετέρων

αδικημάτων (συνήθως ομοειδών της πράξεως για την οποία κατηγορείται). Φυσικά, υπάρχουν και ηπιότερα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού τα οποία εξασφαλίζουν την παρουσία του κατηγορουμένου στο ακροατήριο (απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, υποχρεωτική εμφάνιση στο Α.Τ. του τόπου κατοικίας του κατηγορουμένου, επιβολή εγγυοδοσίας). Εν τούτοις, η προσωρινή κράτηση επιβάλλεται, όταν το κακούργημα ενέχει ιδιαίτερη απαξία (βία, σκληρότητα, ιδιαίτερη επινοητικότητα, μεγάλος αριθμός παθόντων από το έγκλημα, ιδιαιτέρως μεγάλη αξία βλάβης ή αντικειμένου εγκλήματος, βιοπορισμός του δράστη εκ της εγκληματικής δραστηριότητας), διότι σε αυτήν την περίπτωση πιθανολογείται ότι τα έτερα ηπιότερα μέσα δεν είναι αρκετά, καθώς πρόκειται για δράστη «επικίνδυνο» ή/και «αδίστακτο». Εξ αυτού του λόγου, η προσωρινή κράτηση επιβάλλεται όχι μόνον ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού (πρβλ. και άρθρο 282 ΚΠΔ), αλλά και ως προκαταβολή ποινής. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, που ο ΚΠΔ του 1950, δεν προέβλεπε προσωρινή κράτηση, αλλά «προφυλάκιση», έχων διατύπωση, μάλλον ειλικρινέστερη της σημερινής. Ο κατηγορούμενος, δηλαδή, εις βάρος του οποίου έχει επιβληθεί προσωρινή κράτηση, έχει «κριθεί» εν μέρει ήδη εκ της προδικασίας, χωρίς όμως, τούτο να επηρεάζει την κρίση είτε του παραπεμπτικού οργάνου (συμβουλίου πλημμελειοδικών ή εισαγγελείας εφετών) είτε της επ' ακροατηρίου δικαστικής συνθέσεως, καθώς έχει παρατηρηθεί προσωρινώς κρατούμενοι να αθωώνονται ή να καταδικάζονται με αναστολή της ποινής τους ή διά της χορηγήσεως ανασταλτικού αποτελέσματος στην έφεση, ή άτομα εις βάρος των οποίων δεν επιβλήθηκε προσωρινή κράτηση, να καταδικάζονται χωρίς αναστολή ποινής ή ανασταλτικού αποτελέσματος στην έφεση, και να κρατούνται το πρώτον διά της πρωτοβάθμιας αποφάσεως. Σίγουρα πάντως, ο Ανακριτής και ο Εισαγγελέας οι οποίοι αποφασίζουν για την προσωρινή κράτηση κατηγορουμένου, επηρεάζονται από την απαξία του εγκλήματος, όπως προπεριγράφηκε, σχετικά με την εκ μέρους αυτών επιβολή προσωρινής κρατήσεως, και δεν αποφασίζουν μόνον με τα καθαρά νομικά κριτήρια. Άλλωστε, και η διατύπωση του άρθρου 286 ΚΠΔ έχει ένα κυρίαρχο ουσιαστικό ποινικό τόνο (καθώς ομιλεί περί «ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών της πράξεως») ο οποίος επιτρέπει την λήψη υπ' όψιν και ουσιαστικών κριτηρίων». Περαιτέρω, άλλος Δικαστής/Εισαγγελέας θεωρεί ότι «θα έπρεπε ο νόμιμος λόγος των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του εγκλήματος να επεκταθεί σε όλα τα κακούργηματα, ανεξαρτήτως πλαισίου ποινής».

Ως απόκρυφοι λόγοι αναφέρονται από τους υπόλοιπους ερωτώμενους η βαρύτητα της πράξης και η εν γένει κοινωνική απαξίωση αυτής, η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης, ο κίνδυνος καταστροφής εκ μέρους του κατηγορουμένου αποδεικτικών στοιχείων σε βάρος του, η πιθανότητα απειλών σε μάρτυρες για να μην καταθέσουν σε

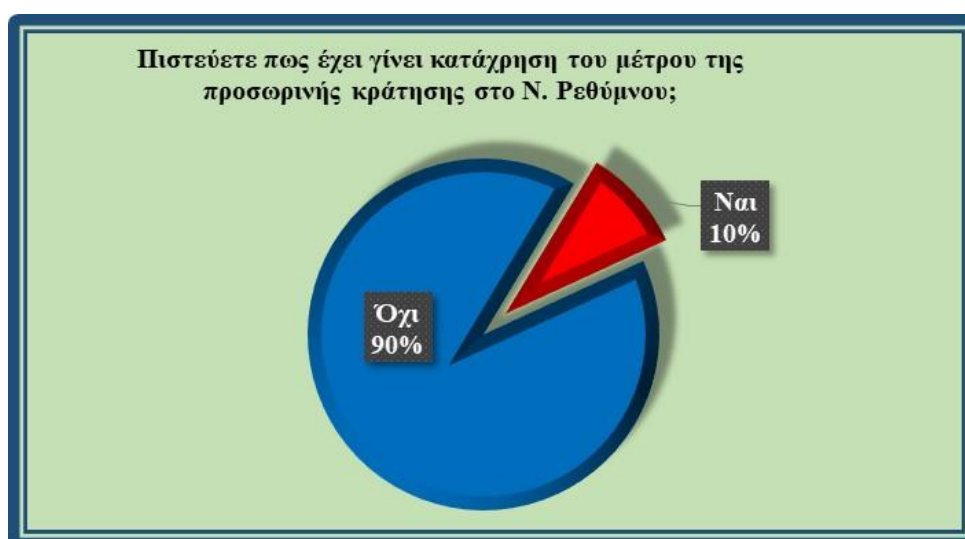
βάρος του, η δημοσιοποίηση της υπόθεσης στα Μ.Μ.Ε. και η πίεση που ασκείται από αυτά, καθώς και από την κοινή γνώμη.

Γράφημα 33 (βλ. στοιχεία πίνακα 23-Παράρτημα ΙΙ)

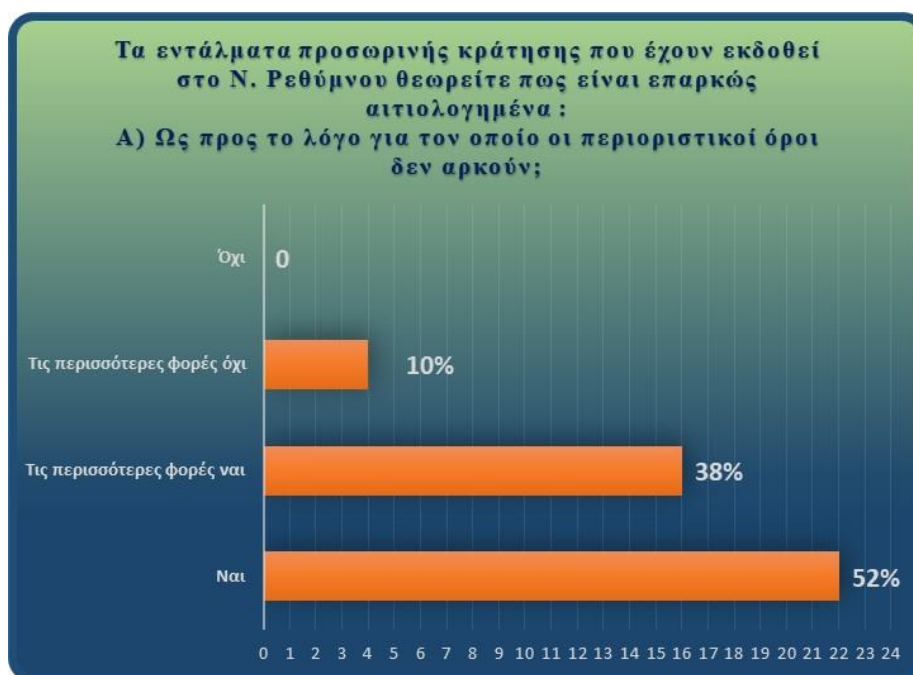
Το 90% (38 άτομα) απάντησε πως θεωρεί ότι δεν έχει γίνει κατάχρηση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου. Αντίθετα, το 10% (4 άτομα-δικηγόροι) απάντησαν πως το μέτρο έχει εφαρμοσθεί καταχρηστικά στο Ν. Ρεθύμνου (βλ. γράφημα 34).

Γράφημα 34 (βλ. στοιχεία πίνακα 24-Παράρτημα ΙΙ)

Αναφορικά με την αιτιολόγηση των εντάλματων προσωρινής κράτησης που έχουν εκδοθεί στο Ν. Ρεθύμνου και ειδικότερα: Α) ως προς το λόγο για τον οποίο οι περιοριστικοί όροι δεν αρκούν, το 52% (22 άτομα) απάντησε πως είναι επαρκώς αιτιολογημένα, το 38% (16 άτομα) πως τις περισσότερες φορές είναι αιτιολογημένα και το 10% (4 άτομα) πως τις περισσότερες φορές δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένα (βλ. γράφημα 35).

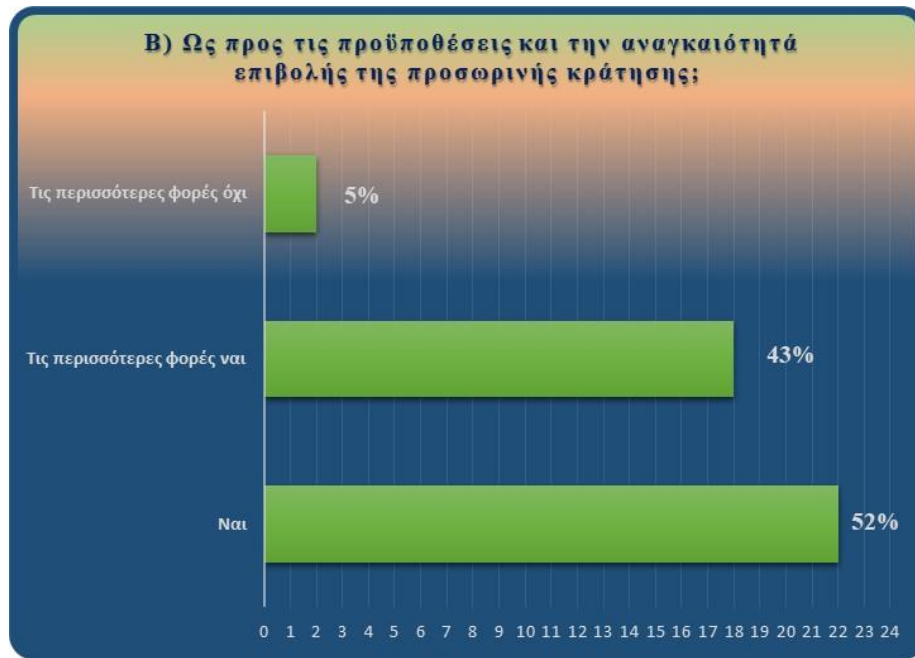
Γράφημα 35 (βλ. στοιχεία πίνακα 25Α-Παράρτημα ΙΙ)

Β) Ως προς τις προϋποθέσεις και την αναγκαιότητά επιβολής της προσωρινής κράτησης, οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής: Το 52% (22 άτομα) απάντησε πως είναι επαρκώς αιτιολογημένα, το 43% (18 άτομα) πως τις περισσότερες φορές είναι αιτιολογημένα και το 5% (2 άτομα) πως τις περισσότερες φορές δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένα (βλ. Γράφημα 35).

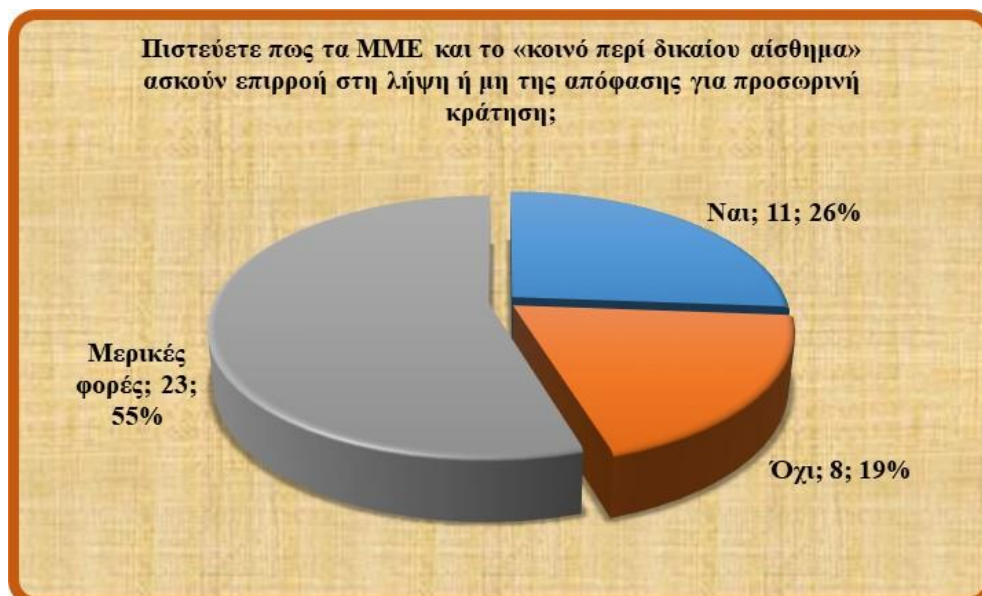
Ένας δικηγόρος σημείωσε πως «είθισται η αιτιολογία να στηρίζεται στη βαρύτητα του εγκλήματος και στον κίνδυνο επανάληψης της πράξης, χωρίς όμως να αιτιολογείται επαρκώς ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων».

Γράφημα 36 (βλ. στοιχεία πίνακα 25B-Παράρτημα II)

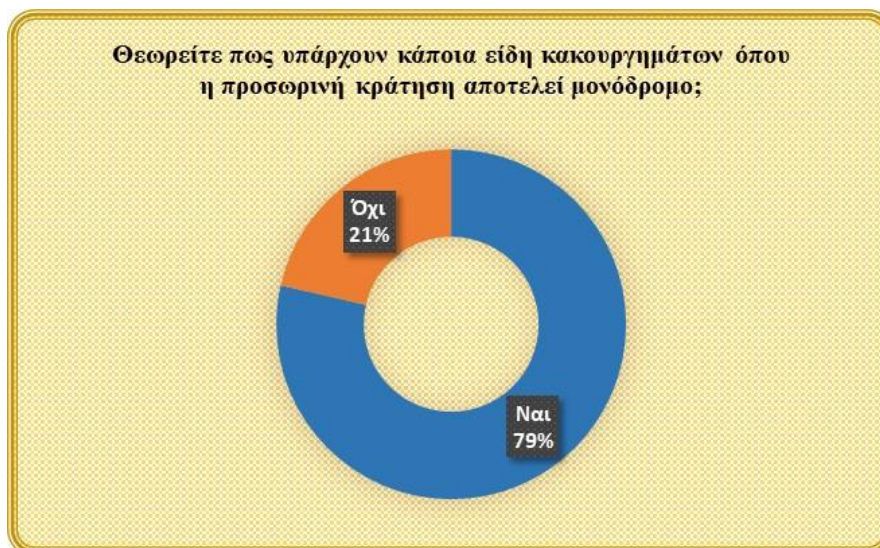
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (55% - 23 άτομα) πιστεύει πως τα ΜΜΕ και το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» ασκούν επιρροή μερικές φορές στη λήψη ή μη της απόφασης για προσωρινή κράτηση. Το 26% (11 άτομα) απάντησε θετικά ως προς την άσκηση επιρροής από τα ΜΜΕ, ενώ το 19% (8 άτομα) απάντησε πως τα ΜΜΕ και το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» δεν επηρεάζουν τη λήψη ή μη της απόφασης για προσωρινή κράτηση (βλ. γράφημα 37).

Γράφημα 37 (βλ. στοιχεία πίνακα 26-Παράρτημα II)

Οι μετέχοντες στην έρευνα σε ποσοστό 79% (33 άτομα) θεωρούν πως υπάρχουν κάποια είδη κακουρηγμάτων όπου η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο, ενώ το 21% (9 άτομα) έχει την αντίθετη άποψη (βλ. γράφημα 38).

Γράφημα 38 (βλ. στοιχεία πίνακα 27-Παράρτημα ΙΙ)

Σύμφωνα με έναν Δικαστή/Εισαγγελέα τα κακουρηγήματα για τα οποία η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο είναι «η ανθρωποκτονία εκ προθέσεως (άρθρο 299 ΠΚ), η βαρεία σκοπούμενη σωματική βλάβη (άρθρο 310 ΠΚ), η θανατοφόρα σωματική βλάβη (άρθρο 311 ΠΚ) ο βιασμός (άρθρο 336 ΠΚ), η κατάχρηση ανικάνου σε ασέλγεια (άρθρο 338 ΠΚ), η ασέλγεια επί ανηλίκου (άρθρο 339 ΠΚ), η κατάχρηση ανηλίκων (άρθρο 342 ΠΚ), η πορνογραφία ανηλίκων (άρθρο 348Α ΠΚ), οι πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων (άρθρο 348Γ ΠΚ), η κακουρηγματική κλοπή (άρθρα 372 και 374 ΠΚ) και η ληστεία (άρθρο 380 ΠΚ). Πάντα, όμως, εξαρτάται από το συγκεντρωθέν αποδεικτικό υλικό (πόσο «επαρκείς» είναι οι ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου) και τις ειδικότερες συνθήκες τελέσεως της πράξεως (ιδιαίτερη σκληρότητα, βία, αριθμός παθόντων, αξία βλάβης ή αντικειμένου εγκλήματος), οι οποίες υποδεικνύουν και την προσωπικότητα του κατηγορουμένου (άρθρο 79 ΠΚ). Στα αδικήματα τα οποία πλήττουν αποκλειστικώς οικονομικά αγαθά (κακουρηγματική απάτη, κακουρηγματική πλαστογραφία, κακουρηγματική υπεξαίρεση) σπανίως επιβάλλεται προσωρινή κράτηση».

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους θεωρούν πως σε ανθρωποκτονίες και βίαια εγκλήματα δεν είναι εύκολο να αφεθούν οι κατηγορούμενοι ελεύθεροι και η προσωρινή κράτηση μοιάζει να αποτελεί μονόδρομο. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι υπάρχουν αδικήματα που ενέχουν μία ιδιαίτερη ηθικοκοινωνική απαξία και επομένως

δεν είναι «ανεκτά» από το κοινωνικό σύνολο. Υπογραμμίστηκε ιδιαίτερα η ευθύνη του δικαστή να προστατεύσει την κοινωνία από επικίνδυνους δράστες.

Στο πλαίσιο αυτό, η πλειοψηφία των μετεχόντων στην έρευνα (82% - 27 άτομα) υποστήριξε πως η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και κυρίως σε βάρος ανηλίκων, στις ανθρωποκτονίες (61% - 20 άτομα), στα αδικήματα περί ναρκωτικών, όταν πρόκειται για διακίνηση μεγάλων ποσοτήτων (42% - 14 άτομα), στις ληστείες (24% - 8 άτομα), στα αδικήματα που αφορούν εγκληματική οργάνωση (15% - 5 άτομα), στα αδικήματα περί όπλων (9% - 3 άτομα) και στην τρομοκρατία (9% - 3 άτομα). Αναφέρθηκαν επίσης η βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη, η αρπαγή, η εκβίαση, η δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών, τα ρατσιστικά εγκλήματα, τα ηλεκτρονικά εγκλήματα και οι εμπρησμοί (λοιπά) (βλ. γράφημα 39).

Γράφημα 39 (βλ. στοιχεία πίνακα 28-Παράρτημα II)

Αναφορικά με το είδος και το χαρακτήρα των κακουργημάτων την τελευταία δεκαετία στο Ν. Ρεθύμνου, το 57% (24 άτομα) θεωρεί πως δεν έχει αλλάξει, το 19% (8 άτομα) πως υπάρχουν αλλαγές, ενώ το 24% (10 άτομα) απάντησε πως δεν γνωρίζει (βλ. γράφημα 40).

Γράφημα 40 (βλ. στοιχεία πίνακα 29-Παράρτημα II)

Οι μετέχοντες στην έρευνα που απάντησαν πως την τελευταία δεκαετία στο Ν. Ρεθύμνου έχει αλλάξει το είδος και ο χαρακτήρας των κακουργημάτων, υπογράμμισαν πως έχει αλλάξει η φύση της εγκληματικότητας και οι τρόποι τέλεσης των αδικημάτων, λόγω και των αλλαγών που έχουν επέλθει στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Προσδιόρισαν πως η αλλαγή έγκειται στο γεγονός πως τα περισσότερα εγκλήματα έχουν οικονομικό κίνητρο. Ανέφεραν ακόμα πως έχουμε λιγότερες ανθρωποκτονίες, αύξηση των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας και αύξηση των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Τέλος, επεσήμαναν την μείωση των ζωοκλοπών και την αύξηση των εγκλημάτων περί ναρκωτικών.

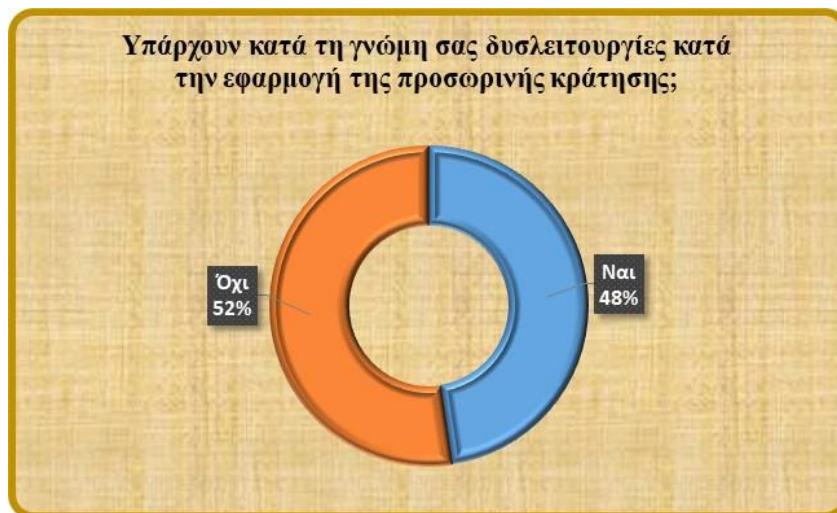
Στην ερώτηση αν έχει τηρηθεί στο Ν. Ρεθύμνου η αρχή της αναγκαίας αναλογίας, (σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, χωρίς βέβαια η βαρύτητα αυτή από μόνη της να αρκεί για την επιβολή του μέτρου), το 52% (22 άτομα) απάντησε πως τις περισσότερες φορές ναι, το 26% (11 άτομα) έδωσε θετική απάντηση, το 17% (7 άτομα) απάντησε της περισσότερες φορές όχι, ενώ τέλος το 5% (2 άτομα) απάντησε αρνητικά στην παραπάνω ερώτηση (βλ. γράφημα 41).

Γράφημα 41 (βλ. στοιχεία πίνακα 30-Παράρτημα II)

Το 52% (22 άτομα) των μετεχόντων στην έρευνα θεωρεί πως δεν υπάρχουν δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης. Αντίθετη άποψη έχει το 48 % (20 άτομα).

Γράφημα 42 (βλ. στοιχεία πίνακα 31-Παράρτημα II)

Στις δυσλειτουργίες αναφέρονται από δύο (2) Δικαστές/Εισαγγελείς οι περιπτώσεις όπου ο κρατούμενος εισάγεται σε κατάσταση κράτησης εκτός της δικαστικής περιφέρειας όπου εκκρεμεί η ανακριτική δικογραφία, καθώς προκύπτουν δυσχέρειες στο έργο του Ανακριτή (π.χ. πραγματογνωμοσύνες, λήψη συμπληρωματικής απολογίας κ.λπ.), αλλά και στην άσκηση των τυχόν δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, ιδιαίτερα επί διορισθέντος συνηγόρου. Ένας δικηγόρος και μία γραμματέας ανάκρισης αναφέρουν

ειδικότερα τις δυσχέρειες του προσωρινά κρατουμένου αναφορικά με την ανάπτυξη της στρατηγικής της υπεράσπισής του, καθώς από τη φυλακή είναι δύσκολη τόσο η εύρεση και η πρόσβαση σε αποδεικτικό υλικό και μάρτυρες υπέρ της αθωότητάς του, όσο και η ανεμπόδιστη επικοινωνία του με το συνήγορο υπερασπίσεως.

Περαιτέρω, από έναν Δικαστή/Εισαγγελέα στις δυσλειτουργίες αναφέρεται «η μεγάλη γραφειοκρατία η οποία απαιτείται. Ήτοι το ενδελεχώς αιτιολογημένο ένταλμα, επί του οποίου αποτυπώνεται και όλη η κατηγορία, ενώ θα αρκούσε μία απαρίθμηση των πράξεων με την αναφορά των διατάξεων και αιτιολογία πέντε γραμμών. Επίσης, το γεγονός ότι σε υποθέσεις στις οποίες πρέπει ειδικοί επιστήμονες να διατυπώσουν έκθεση (π.χ. ιατροδικαστική έκθεση σε υποθέσεις ανθρωποκτονίας ή εγκλημάτων κατά την γενετήσιας ελευθερίας, ψυχιατρικές πραγματογνωμοσύνης και χημικές εκθέσεις επί υποθέσεως παράνομης διακινήσεως ναρκωτικών ουσιών), ενδέχεται να αργήσουν ιδιαιτέρως με αποτέλεσμα να πρέπει να γίνονται εξακολουθήσεις και πολλές φορές παρατάσεις της προσωρινής κρατήσεως». Υποστηρίζεται επίσης η άποψη πως «η προδικασία γενικώς θα έπρεπε να εμπλέκει λιγότερα πρόσωπα (πχ. η ανάκριση να ανατίθεται εξ ολοκλήρου στον Εισαγγελέα, και αφού τελειώσει να διαβιβάζεται στον δικαστή ανακρίσεως, ώστε να αποφασίσουν από κοινού περί μέτρων δικονομικού καταναγκασμού και παραπομπής ή μη στο ακροατήριο²⁷⁹), και βέβαια, θα έπρεπε οι δικαστικοί λειτουργοί οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με καθήκοντα ανακρίσεως, να έχουν ίδιο επιστημονικό δυναμικό, το οποίο να αποφαίνεται αμέσως για όλα τα ζητήματα, και όχι να αναμένονται οι επιστημονικές κρίσεις από κεντρικά όργανα».

Ένας δικηγόρος επισημαίνει πως «η διάσπαση της διαδικασίας μεταξύ απολογίας στον Ανακριτή και ακρόασης στον Εισαγγελέα είναι περιττή». Από άλλο δικηγόρο αναφέρεται η άποψη πως «το δικαιοδοτικό όργανο δεν μπορεί να είναι ένας, συνήθως, άπειρος πρωτοδίκης που θα πρέπει να “συμφωνήσει” με έναν, συνήθως, εμπειρότερο εισαγγελικό λειτουργό. Είναι προφανώς άνιση η σχέση. Το δικαιοπολιτικά επιβαλλόμενο είναι η ευθύνη για την προσωποκράτηση να αποφασίζεται αμέσως μετά την απολογία του κατηγορουμένου από το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών με προεδρεύοντα Πρόεδρο Πρωτοδικών, μετά από ακρόαση του κατηγορουμένου και του συνηγόρου του».

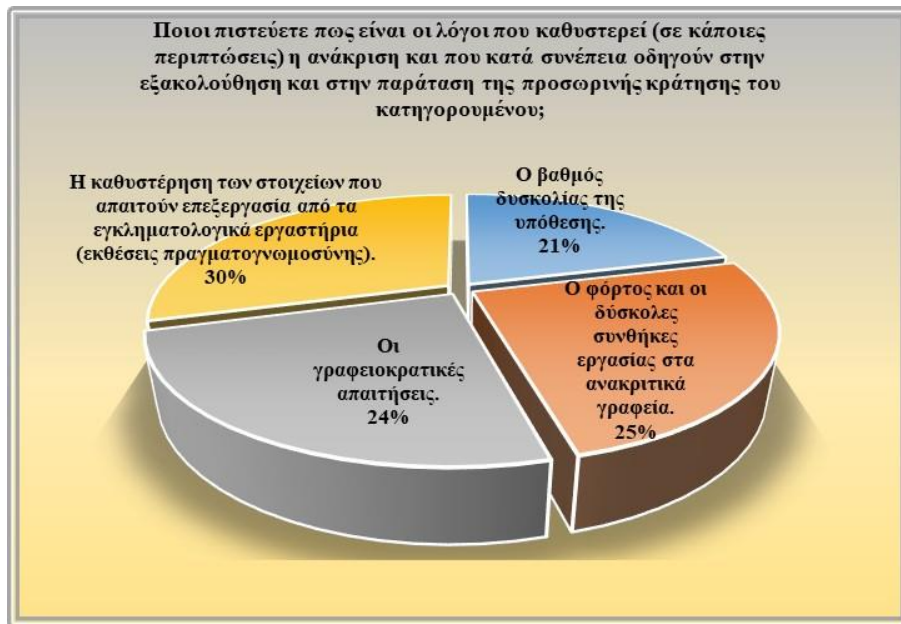
²⁷⁹ Πρόκειται για το Ιταλικό και το Γερμανικό πρότυπο : Ενιαίος θεσμός της προκαταρκτικής έρευνας, που διενεργείται από τον Εισαγγελέα σε συνεργασία με την δικαστική αστυνομία. Βλ. Μικρούδης Γεωρ., Εφέτης, Δ.Ν., «Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης. Προβλήματα και προοπτικές», «Ποινική Δικαιοσύνη», τ. Μαρτίου - Απριλίου 2014, Ανδρουλάκης Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της Ποινικής Δίκης», σελ. 111-112, και του ίδιου, «Επιτάχυνση της προδικασίας στην ποινική δίκη-με κάθε κόστος;», ΠοινΧρ ΞΑ', 2011, σελ. 161 επ.

Μια άλλη άποψη που εκφράζεται από έναν δικηγόρο είναι πως *«πολλές φορές η προσωρινή κράτηση συνιστά προκαταβολή ποινής και δεν επιτελεί τον σκοπό του έσχατου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού»*. Επιπρόσθετα, από άλλους δικηγόρους στις δυσλειτουργίες της προσωρινής κράτησης καταγράφονται η δυσκολία να αρθεί μετά την επιβολή της, η ενδεχόμενη μεγάλη διάρκειά της που πολλές φορές φτάνει στο έσχατο χρονικό περιθώριο των 18 μηνών, οι συνθήκες της προσωρινής κράτησης και η μη εφαρμογή του μέτρου του κατ'οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση.

Οι λόγοι για τους οποίους καθυστερεί (σε κάποιες περιπτώσεις) η ανάκριση και που κατά συνέπεια οδηγούν στην εξακολούθηση και στην παράταση της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, είναι κατά 30% η καθυστέρηση των στοιχείων που απαιτούν επεξεργασία από τα εγκληματολογικά εργαστήρια (εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης), ο φόρτος και οι δύσκολες συνθήκες εργασίας στα ανακριτικά γραφεία (25%), οι γραφειοκρατικές απαιτήσεις (24%) και ο βαθμός δυσκολίας της υπόθεσης (21%) (βλ. γράφημα 43).

Περαιτέρω, στους λόγους της τυχόν καθυστέρησης της ανάκρισης τονίστηκε από τους Δικαστές/Εισαγγελείς ο προσωπικός παράγοντας δηλαδή, *«η προσωπική ικανότητα του εκάστοτε Ανακριτή και η ταχύτητα με την οποία μπορεί να επεξεργαστεί τις ανακριτικές υποθέσεις»*. Επισημάνθηκε από έναν δικηγόρο πως *«οι τακτικοί ανακριτές πρέπει να επιλέγονται μεταξύ των εμπειρότερων δικαστών και όχι να τοποθετούνται οι νέοι δικαστές, διότι ο έμπειρος Ανακριτής κάνει τις σωστές ενέργειες σε σύντομο χρόνο»*. Αναφέρθηκε επίσης *«η χρέωση των Ανακριτών και με άλλες υποθέσεις (όπως χρεώσεις και πολιτικών υποθέσεων ειδικά σε μικρά επαρχιακά δικαστήρια), με αποτέλεσμα οι Ανακριτές να μην μπορούν αυτοτελώς και μόνον να επικεντρωθούν στα ανακριτικά τους καθήκοντα»*. Επεσήμαναν ακόμα οι ερωτώμενοι ως λόγο καθυστέρησης της ανάκρισης τα διαρκή αιτήματα τα οποία έχουν ήδη απαντηθεί. Τέλος, ένας δικηγόρος υπογράμμισε την έλλειψη κατάρτισης των Ανακριτών στις σύνθετες μορφές εγκλημάτων, κυρίως οικονομικού χαρακτήρα.

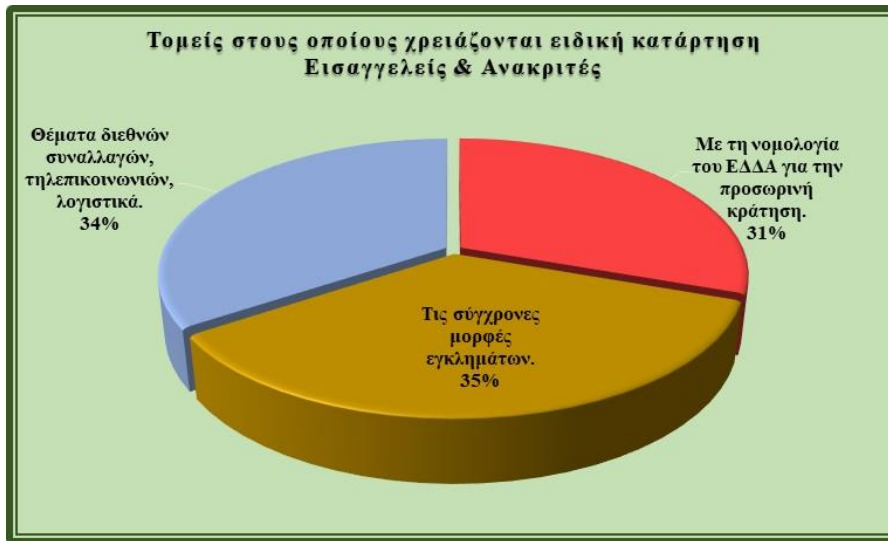
Γράφημα 43 (βλ. στοιχεία πίνακα 32-Παράρτημα II)

Η πλειοψηφία των μετεχόντων στην έρευνα συμφώνησε πως Εισαγγελείς και Ανακριτές χρειάζονται ειδική κατάρτιση αναφορικά με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την προσωρινή κράτηση (73% απάντησε θετικά), τις σύγχρονες μορφές εγκλημάτων (85% απάντησε θετικά) και θέματα διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών, λογιστικά (83% απάντησε θετικά) (βλ. γράφημα 44).

Οι Δικαστές/Εισαγγελείς επισημαίνουν την ανάγκη για ειδική κατάρτιση σχετικά με την ψυχολογική σκιαγράφηση και το ήθος των δραστών, ανάλογα με τη φύση της εκάστοτε υπόθεσης. Επίσης, αναφέρουν πως θα πρέπει να υπάρξει ειδική κατάρτιση αναφορικά με το διασυνοριακό έγκλημα και τις ειδικές μορφές απάτης, απιστίας, υπεξαίρεσης κτλ. που γίνονται με σύγχρονα μέσα συναλλαγών με απόκρυψη των ιχνών συναλλαγής (π.χ. μέσω του τραπεζικού συστήματος, off-shore εταιρίες και πως λειτουργούν), θέματα δωροδοκίας, αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών κτλ. Τέλος, σημειώνουν την ανάγκη για ειδική κατάρτιση αναφορικά με τη στροφή της νομολογίας για ζητήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και το διαχρονικό δίκαιο επί αλλαγών του Ποινικού Κώδικα και των ειδικών ποινικών νόμων.

Γράφημα 44 (βλ. στοιχεία πίνακα 33-Παράρτημα ΙΙ)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην παρούσα εργασία εξετάστηκε αναλυτικά ο θεσμός της προσωρινής κράτησης καθώς και η εφαρμογή της στο νομό Ρεθύμνου. Η διερεύνηση επικεντρώθηκε κυρίως : α) Στην ανάλυση της εξελικτικής πορείας του εν λόγω θεσμού μέσα από την ιστορική αναδρομή στις σχετικές συνταγματικές και νομοθετικές ρυθμίσεις, β) στην προσέγγιση της προσωρινής κράτησης ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού το οποίο επιβάλλεται υπό αυστηρές προϋποθέσεις και για συγκεκριμένους σκοπούς, γ) στην ανάλυση των μέσων άμυνας του κατηγορουμένου μετά από την επιβολή της, δ) στην αποτύπωση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων προσωρινής κράτησης, ε) στην προβληματική που υπάρχει γύρω από την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης και στ) στην αποτύπωση της «εικόνας» του κακουργήματος και της επιβολής της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου για το χρονικό διάστημα 1989-2019.

Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκαν τρεις ερευνητικοί πυλώνες: α) Δευτερογενής έρευνα, με εστίαση στη νομοθεσία, τη βιβλιογραφία, τη νομολογία και τη συγκέντρωση διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων, β) αρχειακή έρευνα στο Πρωτοδικείο Ρεθύμνου για τα έτη 1989-2019 και γ) έρευνα με δομημένα ερωτηματολόγια, μέσω της οποίας αναζητήθηκαν οι απόψεις και οι εμπειρίες των εμπλεκόμενων προσώπων στην διαδικασία.

Επισημαίνεται σε αυτό το σημείο πως η ποσοτικοποίηση των κοινωνικών φαινομένων δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό, καθώς όσο αναζητούνται οι «ομοιομορφίες» που χαρακτηρίζουν το υπό μελέτη αντικείμενο, η ματιά μας εστιάζεται στο σύνολο και απομακρύνεται από το κοινωνικά δρών άτομο. Έτσι, όσο περισσότερο επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στην περιγραφή των τάσεων σε βάθος χρόνου, τόσο πιο πολύ απομακρυνόμαστε από την κοινωνική πραγματικότητα. Προκειμένου επομένως να κατανοήσουμε ή να ερμηνεύσουμε τις ποσοτικές απεικονίσεις χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε ότι είναι παράγωγα αλληλεπιδράσεων σε συγκεκριμένα κοινωνικά και νομικά περιβάλλοντα.

Συμπερασματικά σημειώνονται επίσης τα εξής: Ο Ανακριτής τις περισσότερες φορές καλείται σε ρόλο απλού διεκπεραιωτή, αδυνατώντας να εκφέρει ευθέως οποιαδήποτε γνώμη επί της ουσίας της υποθέσεως. Η μεν απαλλακτική κρίση του «ανιχνεύεται» δια της μη επιβολής προσωρινής κρατήσεως ή αυστηρών περιοριστικών όρων ή δε «καταδικαστική» διατυπώνεται με στερεότυπη έντυπη φράση κατά την επιβολή τέτοιων όρων. Ακόμη και το δικαίωμα του να μην καλέσει τον κατηγορούμενο σε

απολογία (δια της εκδόσεως «τυπικής» κλήσεως), διότι βλέπει ότι δεν συντρέχουν καθόλου ενδείξεις ενοχής, αμφισβητείται έντονα από τη θεωρία και στην πράξη εφαρμόζεται σπάνια, κυρίως μόνο σε ιδιωτικής φύσεως υποθέσεις, που έχει επέλθει συμβιβασμός μεταξύ των μερών²⁸⁰.

Περαιτέρω, από όσα εκτέθηκαν στην παρούσα εργασία προκύπτει σαφώς ότι τα προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή και τη λειτουργία του θεσμού της προσωρινής κράτησης είναι πολλά. Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης υφίσταται στο ελληνικό δίκαιο οριοθετούμενος ωστόσο με τις αυστηρές προϋποθέσεις που καθορίζονται από το Σύνταγμα και τον Κ.Π.Δ. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται ειδική και εμπειριστατωμένη διπλή αιτιολόγηση του εντάλματος προσωρινής κράτησης. Η αιτιολόγηση αυτή αφορά τόσο τις προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης όσο και για την αναγκαιότητά της και τη μη αποτελεσματικότητα των περιοριστικών όρων. Στο στάδιο της ποινικής προδικασίας, η προσωρινή κράτηση αποτελεί αναμφισβήτητο το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, καθώς συνίσταται στη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου πριν από την εκδίκαση της υπόθεσης του. Η σοβαρότητα της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αυτή κρίνεται σε ένα χρονικό σημείο που κατά κανόνα το αποδεικτικό υλικό της δικογραφίας στηρίζεται κυρίως σε εκείνο που έχει προσκομισθεί από την πλευρά της κατηγορίας (καταγγελία, έγγραφα και καταθέσεις μαρτύρων), καθιστά πιο έντονη την αντίθεση με το τεκμήριο της αθωότητας²⁸¹. Η προσωρινή κράτηση όμως, μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε κάποιες περιπτώσεις, διασφαλίζοντας πως οι ύποπτοι για διάπραξη εγκλημάτων θα οδηγηθούν σε δίκη. Είναι επομένως απαραίτητη πάντοτε μία στάθμιση μεταξύ αφενός των εννόμων αγαθών της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, προς όφελος της οποίας επιβάλλεται καταρχήν το δικονομικό μέτρο της προσωρινής κράτησης, και αφετέρου της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή του θεσμού διαδραματίζουν τα κρατικά όργανα που σε κάθε φάση της διαδικασίας εξετάζουν αν η εφαρμογή της προσωρινής κράτησης έρχεται σε αντίθεση με τα θεμελιώδη δικαιώματα, καθώς και με το τεκμήριο της αθωότητας.

²⁸⁰ Μικρούδης Γεωρ., Εφέτης, Δ.Ν., «Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης. Προβλήματα και προοπτικές», «Ποινική Δικαιοσύνη», τ. Μαρτίου - Απριλίου 2014

²⁸¹ Καρράς Αρ., «Η καθυστέρηση της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης – Δικαιοκρατική και αποτελεσματική αντιμετώπισή της», ΠοινΧρ 10/2015

Ωστόσο, σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη το 2015, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Εθνική Έκθεση με τίτλο: «Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα»), το μέτρο χρησιμοποιείται με υπερβολική συχνότητα και με μεγάλο κόστος για τις εθνικές οικονομίες. Τα γενικά στατιστικά στοιχεία κρατουμένων αποτυπώνουν μια αποθαρρυντική εικόνα για την κατάσταση στην Ελλάδα. Οι βασικοί λόγοι για την ύπαρξη εκρηκτικής κατάστασης στις φυλακές περιλαμβάνουν τον υπερπληθυσμό, το υψηλό ποσοστό των προσωρινά κρατουμένων, τον μεγάλο αριθμό των αλλοδαπών κρατουμένων και τον μεγάλο αριθμό κρατουμένων για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών²⁸². Με βάση λοιπόν τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι προσωρινά κρατούμενοι αποτελούν περίπου το 1/3 του πληθυσμού των φυλακών. Τον Ιανουάριο του 2019 περίπου το 31% των ατόμων των οποίων οι υποθέσεις εκκρεμούσαν, ήταν προσωρινά κρατούμενοι. Βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος αποτελεί και ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των αλλοδαπών κρατουμένων (βλ. πίνακα 5).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί πως η υπερβολική χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης, αντί να μειώσει το έγκλημα, μπορεί στην πραγματικότητα να αυξήσει τα ποσοστά εγκληματικότητας και να ενισχύσει την υποτροπή, θέτοντας έτσι σοβαρά εμπόδια στην κοινωνική ένταξη των κρατουμένων.

Πίνακας 5.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ - ΠΟΙΝΩΝ κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥV εκάστου έτους (2003-2019)																		
α/α	1/1/2003	1/1/2004	1/1/2005	1/1/2006	1/1/2007	1/1/2008	1/1/2009	1/1/2010	1/1/2011	1/1/2012	1/1/2013	1/1/2014	1/1/2015	1/1/2016	1/1/2017	1/1/2018	1/1/2019	
1	αριθμός κρατουμένων	8418	8726	8722	9964	10370	11645	11736	11364	12349	12479	12475	12693	11798	9611	9560	10011	10654
2	αριθμός υποδικών	2084	2570	2481	3104	3065	3045	3218	3541	4050	4254	4325	2861	2470	2510	2829	3260	3317
3	αριθμός αλλοδαπών	3858	3708	3704	4281	4695	5622	6078	6307	7210	7887	7875	7623	6882	5289	5195	5291	5822
4	αριθμός γυναικών	394	506	594	592	582	559	695	554	577	562	557	648	572	486	527	551	553
5	αριθμός ανηλικών	449	543	445	420	376	446	520	510	568	587	600	452	358	245	250	139	173
6	αριθμός των παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών	3386	3562	3465	4346	4640	4912	4937	4345	4303	4136	4267	3384	2872	1827	2034	2159	2372
8	κατάδοκοι με ισόβια	599	618	594	654	715	776	742	823	807	977	1025	1041	982	960	941	933	960
9	κατάδοκοι με προσακίρη κάθειρξη																	
	από 5 έως 10 έτη	1767	1642	1552	2000	2300	2720	2737	2594	2385	2511	2535	3557	2887	2013	1798	2027	2154
	από 10 έως 15 έτη	1214	1139	1220	1171	1333	1549	1671	1564	1584	1665	1728	1979	1827	1360	1150	1031	1191
	από 15 έτη και πάνω	944	898	989	1003	1041	1108	1109	1090	1173	3100	3200	2055	2244	2093	2142	2054	2219
10	κατάδοκοι με φυλάκιση																	
	μέχρι 6 μήνες	211	249	359	223	125	316	182	260	261	290	282	75	66	63	46	43	62
	από 6 μήνες έως 1 έτος	271	313	300	287	257	301	254	229	222	252	248	116	126	78	84	73	82
	από 1 έως 2 έτη	270	303	300	355	306	453	309	288	253	260	271	206	178	137	150	157	150
	από 2 έως 5 έτη	842	854	839	1063	1102	1303	1310	765	701	727	835	540	446	326	366	391	469
11	κρατούμενοι για χρέη	17	30	27	24	23	4	66	43	29	36	47	27	23	56	10	17	16
12	φιλοξενούμενοι	122	66	40	35	63	44	92	116	237	121	236	549	15	44	25	34	

Πηγή : Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

²⁸² Βλ. Εθνική Έκθεση, «Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα», Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (ΚΕΣΔ), 2015, σελ. 6 & V. Στατιστικά δεδομένα σχετικά με την ποινική διαδικασία / σύστημα προσωρινής κράτησης, σελ. 20

Ο θεσμός της προσωρινής κράτησης και η πρακτική της στην Ελλάδα έχει δεχθεί από παλιά μέχρι σήμερα έντονη κριτική αναφορικά με τη συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων επιβολής της, της ύπαρξης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, τη διαρκή παράτασή της, τις συνθήκες κράτησης των προσωρινά κρατουμένων κ.α. Ειδικότερα, οι δικαστικές αρχές δέχονται κριτική ότι την επιβάλλουν υπερβολικά συχνά και ότι την διατάσσουν χωρίς να συντρέχουν πράγματι οι προϋποθέσεις του νόμου (πραγματικός κίνδυνος φυγής ή τέλεσης νέων εγκλημάτων), αλλά με μοναδικό κριτήριο τη βαρύτητα του εγκλήματος. Ακόμα, έχει κατακριθεί η έλλειψη ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας στο ένταλμα προσωρινής κράτησης, καθώς και η διαρκής παράτασή της πάνω από 12 μήνες και ως τους 18, κάτι το οποίο το Σύνταγμα επιτρέπει μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Παρά επομένως τα πολλαπλά οφέλη της προσωρινής κράτησης για το έργο των αρχών, η αδικαιολόγητη και υπερβολική χρήση της γεννά σοβαρούς κινδύνους για το κράτος δικαίου, καθώς δημιουργεί περιβάλλον δικαστικής αυθαιρεσίας. Επιπρόσθετα, το τεκμήριο της αθωότητας αποτελεί θεμελιώδη κατάκτηση του νομικού μας πολιτισμού, όντας μάλιστα εξοπλισμένο με υπερνομοθετική ισχύ (άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ).

Ο Κονταξής τονίζει πως *«η προσωρινή κράτηση δεν επιβάλλεται προς αποκατάσταση της ιδέας της δικαιοσύνης, ούτε αποβλέπει στην επιβολή κακού. Η προφυλάκιση δεν είναι, σύμφωνα με τις αρχές της δικονομίας μας, προποινή, ούτε εξυπηρετεί τους σκοπούς της ποινής. Δεν είναι μορφή έγκαιρης και συνοπτικής απαντήσεως στο έγκλημα. Δεν φέρει χαρακτήρα προκαταβολικού δικαιοδοτικού μέτρου επί της ποινικής ευθύνης του κατηγορουμένου. Είναι ασφαλιστικό δικονομικό μέτρο, δηλαδή αστυνομικό μέτρο, που λαμβάνεται κατά τη διάρκεια της ανακρίσεως και αποσκοπεί να εμποδίσει πιθανή φυγή του κατηγορουμένου για να αποτρέψει πιθανή υποτροπή του. Η προσωρινή κράτηση δεν επιβάλλεται επειδή ο κατηγορούμενος είναι ένοχος ή πιθανόν ένοχος αλλά για να καταστεί δυνατόν να διαπιστωθεί με τις εγγυήσεις του ακροατηρίου αν πράγματι είναι ένοχος. Και όπως είναι πρόδηλο, σ' οποιονδήποτε με μια στοιχειώδη πείρα της κοινωνικής ζωής και ειδικότερα της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, οι περιπτώσεις αυτές (που δικαιολογούν προφυλάκιση) είναι όλως εξαιρετικές. Όλως εξαιρετικές έπρεπε να είναι και οι προφυλακίσεις. Εξ' ανάγκης συνεπώς και μόνο σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις*

δικαιολογείται η προσωρινή κράτηση και δη όταν βεβαιούται και δικαιολογείται πράγματι σαφώς ο σχετικός λόγος της»²⁸³.

Παρά τις πολυάριθμες νομοθετικές παρεμβάσεις των τελευταίων ετών που είχαν ως στόχο να καταστήσουν σαφές ότι η προσωρινή κράτηση αποτελεί το *ultimum refugium* που πρέπει να επιβάλλεται με εξαιρετική φειδώ, η εφαρμογή της παραμένει σε κάποιες περιπτώσεις καταχρηστική και εξακολουθεί να έχει προτιμωρητικό χαρακτήρα και να λειτουργεί ως προ-ποινή. Οι περισσότερες νομοθετικές ρυθμίσεις της προσωρινής κράτησης δεν έγιναν κατόπιν ορθολογικού σχεδιασμού, αλλά αντίθετα πραγματοποιήθηκαν «κατόπιν εορτής», δηλαδή για λόγους που είτε σχετίζονταν με την εναρμόνιση της Ποινικής Δικονομίας με την ΕΣΔΑ (π.χ. ν. 1128/1981) είτε με τη συμμόρφωση της Ελλάδας σε καταδίκες του ΕΔΔΑ (π.χ. Υπόθεση Καμπάνη κατά Ελλάδος που οδήγησε στη θέσπιση του δικαιώματος ακροάσεως του κατηγορουμένου από το δικαστικό συμβούλιο) ή κατόπιν κοινωνικών πιέσεων, όπως η ρύθμιση του άρθρου 11 του ν. 3346/2005 για επιβολή της προσωρινής κράτησης στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Κατά συνέπεια, οι ρυθμίσεις αυτές υπήρξαν αποσπασματικές, πρόχειρες και ανεπαρκείς.

Θα πρέπει επιπλέον να σημειωθεί πως ενώ ο νόμος επιβάλλει η κράτηση να γίνεται σε ειδικές φυλακές υποδίκων χωριστά από τους καταδίκους, αυτό στην πράξη δεν τηρείται λόγω κρατικής αδυναμίας, με αποτέλεσμα η προσωρινή κράτηση να είναι στο τέλος μια «τιμωρία χωρίς δίκη» του κατηγορουμένου, χωρίς δηλαδή ο κατηγορούμενος να έχει καταδικαστεί προηγουμένως από δικαστήριο, όπως επιτάσσει το Σύνταγμα. Προς αποφυγή επομένως της πρόωρης υποβολής των προσωρινά κρατούμενων στην εγκληματογόνο διεργασία της ιδρυματικής υποκοουλτούρας, θα πρέπει να ικανοποιηθεί το πάγιο αίτημα της κράτησής τους σε διαφορετικές φυλακές ή έστω σε διαφορετικούς κοιτώνες, χωρίς καμία επικοινωνία με τους λοιπούς κρατούμενους. Οι όροι διαβίωσης των υποδίκων στο κατάστημα πρέπει να είναι ανάλογοι προς την ελεύθερη διαβίωση και μόνο με τους απολύτως αναγκαίους περιορισμούς της ελευθερίας τους (αρ.12 ν.1851/1989²⁸⁴).

²⁸³ Κονταξής Αθ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός θεωρίας και πράξης, Δ΄ έκδοση, 2006, τόμος Π, σελ. 1812.

²⁸⁴ Ν.1851/1989 άρθ. 12 : Υπόδικοι : «1. Οι όροι διαβίωσης των υποδίκων στο κατάστημα πρέπει να είναι ανάλογοι προς την ελεύθερη διαβίωση, εκτός αν η προσωπικότητά τους ή ο προηγούμενος βίος τους επιβάλλουν ειδική μεταχείριση. Η τελευταία προσδιορίζεται με απόφαση του δικαστηρίου εκτέλεσης των ποινών. 2. Οι υπόδικοι διαμένουν σε χωριστά τμήματα και σε ιδιαίτερους κοιτώνες χωρίς καμία επικοινωνία με τους λοιπούς κρατούμενους. 3. Οι υπόδικοι υπόκεινται μόνο στους απολύτως αναγκαίους περιορισμούς

Αναφορικά με το Ν. Ρεθύμνου επισημαίνονται τα εξής : Ο Ν. Ρεθύμνου παρουσίασε στην τελευταία απογραφή του 2011 αύξηση του πληθυσμού του κατά 4,5% σε σχέση με την απογραφή του 2001. Ο πληθυσμός του το 2011 ανέρχεται στους 85.609 κατοίκους. Το κύριο εισόδημα είναι ο τουρισμός και οι συναφείς του δραστηριότητες ενώ η οικονομία του βασίζεται επίσης στη γεωργία και την κτηνοτροφία. Ιδιαίτερα στα ορεινά χωριά του Ρεθύμνου, οι περισσότεροι ντόπιοι παντρεύονται νέοι, γίνονται πολύτεκνοι και σχεδόν όλοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία.

Στην Κρήτη και ειδικότερα στα χωριά γύρω από τον Ψηλορείτη (Μυλοπόταμος και Αμάρι) παρατηρείται το φαινόμενο της ζωοκλοπής ακόμα και στις μέρες μας. Η ζωοκλοπή είναι ένα έγκλημα οικονομικό και κοινωνικό που άλλοτε βρίσκεται σε έξαρση και άλλοτε σε ύφεση, ανάλογα με το οικονομικό περιβάλλον και με τον αστυνομικό σχεδιασμό δράσης. Οι αριθμοί ουδέποτε έδιναν την πραγματική εικόνα του φαινομένου, καθώς η ζωοκλοπή δεν καταγγέλλεται πάντοτε στις αστυνομικές αρχές. Οι λόγοι που τα θύματα δεν καταγγέλλουν τη ζωοκλοπή είναι ο φόβος, οι επιδοτήσεις, ο «σασμός», η επιμονή της «κτηνοτροφικής κοινωνίας» στους παραδοσιακούς τρόπους αναζήτησης και επιστροφής στους κατόχους τους των κλεμμένων ζώων και η «ομερτά» που επικρατεί γύρω από όλο αυτό το φαινόμενο και τους «πρωταγωνιστές του». Περαιτέρω, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως ζωοκλοπή και χασισοκαλλιέργεια αποτελούν «συγκοινωνούντα δοχεία», καθώς σε περιόδους αύξησης των χασισοκαλλιεργειών παρατηρείται ύφεση των ζωοκλοπών και το αντίθετο. Συνήθως τα ίδια πρόσωπα, κτηνοτρόφοι κατά κύριο λόγο, μεταπηδούν από την μια παράνομη δραστηριότητα στην άλλη ανάλογα με τις συνθήκες. Μεταξύ των δυο παράνομων δραστηριοτήτων, προτιμητέα από τους δράστες είναι η χασισοκαλλιέργεια, διότι οικονομικά είναι αποδοτικότερη αλλά και μικρότερης επικινδυνότητας. Η πλασματική ασφάλεια, ο φόβος της βεντέτας, οι ζωοκλοπές, η εγκληματικότητα, τα ήθη και τα έθιμα, οδηγούν στο αναμφισβήτητο γεγονός της οπλοφορίας και οπλοχρησίας στην Κρήτη. Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο αυτό έχει γίνει μια επικίνδυνη συνήθεια, με οδυνηρά αποτελέσματα. Η αιματηρή επίλυση των διαφορών αλλά και το φαινόμενο της «βεντέτας» παρατηρείται ακόμα και στις μέρες μας σε όλη την Κρήτη και ιδιαίτερα στα ορεινά χωριά του Ρεθύμνου. Το αντίθετο της βεντέτας είναι ο «σασμός», ο συμβιβασμός δηλαδή που επιτυγχάνουν οι «μεσίτες». Πρόκειται για έναν πολύπλοκο θεσμό που έχει ριζώσει στο θυμικό των

της ελευθερίας τους για να μην αποδράσουν, να μην παρεμποδίσουν το έργο της ανάκρισης και να μη διαταράσσουν την κανονική λειτουργία του καταστήματος».

ντόπιων και συχνά δρα παράλληλα με την αυτεπάγγελτη λειτουργία των Αρχών, ή επηρεάζει αποφάσεις δικαστηρίων.

Στο πλαίσιο αυτό, αναφορικά με την έρευνα αρχείου που διεξήχθη στο ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου σημειώνονται τα εξής : Κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 εισήχθησαν 3.066 α΄ είσακτες δικογραφίες εκ των οποίων οι 946 (31%) ήταν αυτόφωρα εγκλήματα (συνοδείες). Από τις ανωτέρω δικογραφίες οι 1.197 (39%), ήταν δικογραφίες με άγνωστο δράστη. Περαιτέρω, η συντριπτική πλειοψηφία των κατηγορουμένων αποτελείται από άντρες (94%), ενώ οι γυναίκες αποτελούν μόλις το 6%. Η πλειοψηφία των κατηγορουμένων, αποτελείται από Έλληνες υπηκόους (81%), έναντι των αλλοδαπών (19%). Ωστόσο, από το 2003 και έπειτα, παρατηρείται μια αύξηση των αλλοδαπών κατηγορουμένων. Τα περισσότερα αδικήματα αφορούν παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών (36%).

Κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 εκδόθηκαν από το ανακριτικό γραφείο του Πρωτοδικείου Ρεθύμνου 751 εντάλματα προσωρινής κράτησης (23% - το μέγιστο σε σχέση με το συνολικό αριθμό των κατηγορουμένων). Το ποσοστό αυτό, είναι χαμηλότερο από το ποσοστό του μέσου όρου του συνολικού αριθμού των υποδίκων της Ελλάδας, το οποίο είναι 29% (κατά τα έτη 2003-2019, που υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων). Επίσης, στο Ν. Ρεθύμνου το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων εμφανίζει πτωτική πορεία κατά τα τελευταία έτη, σε αντίθεση με το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων της χώρας (για τα έτη 2003-2019 που υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία) που εμφανίζει ανοδική πορεία, φτάνοντας το 2019 το 31% (βλ. γράφημα 45).

Γράφημα 45 (βλ. στοιχεία πίνακα 34 - Παράρτημα II)

Η συντριπτική πλειοψηφία των προσωρινά κρατουμένων αποτελείται από άνδρες (95%) και Έλληνες (71%). Οι αλλοδαποί σε βάρος των οποίων εκδόθηκαν εντάλματα προσωρινής κράτησης αποτελούν το 29% (216 άτομα). Από αυτούς το 54% προέρχεται από βαλκανικές χώρες, εκ των οποίων οι περισσότεροι (35%), είναι Αλβανοί υπήκοοι και ακολουθούν οι Ρουμάνοι (11%). Σημειώνεται εδώ, πως το ποσοστό των αλλοδαπών προσωρινά κρατηθέντων του Ν. Ρεθύμνης, είναι αρκετά χαμηλότερο από το ποσοστό των αλλοδαπών κρατουμένων συνολικά της χώρας, καθώς οι αλλοδαποί κρατούμενοι, κατά την 1η Ιανουαρίου 2019, αποτελούσαν το 55% του συνόλου των κρατουμένων (βλ. στοιχεία πίνακα 5).

Σχετικά με τις ηλικιακές ομάδες των προσωρινά κρατουμένων, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, οι περισσότεροι είναι μεταξύ 18 έως 40 ετών (71%). Επίσης, στην πλειοψηφία τους είναι αγρότες και κτηνοτρόφοι.

Αναφορικά με τα εγκλήματα για τα οποία διατάχθηκε προσωρινή κράτηση, τα περισσότερα αφορούν παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών (44%). Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά υψηλότερο σε σχέση με το μέσο όρο του ποσοστού των κρατουμένων-παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών της χώρας (κατά τα έτη 2003-2019, που υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία), το οποίο είναι 33% και εμφανίζει πτωτική τάση κατά τα τελευταία έτη (22% κατά την 1-1-2019). Ακολουθούν τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές και ληστείες) σε ποσοστό 20% (155 περιπτώσεις), (βλ. Πίνακα 5).

Η πιθανότητα διάπραξης νέων εγκληματικών πράξεων από τον κατηγορούμενο ήταν ο βασικός λόγος (40%) για τον οποίο εκδόθηκαν εντάλματα προσωρινής κράτησης. Ακολουθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης (27%) και ο κίνδυνος φυγής (12%). Αναφορικά με τα εναλλακτικά της προσωρινής κράτησης μέτρα, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 εκδόθηκαν 1.696 διατάξεις περιοριστικών όρων. Οι περιοριστικοί όροι που επιβλήθηκαν ήταν κυρίως η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα (38%), η υποχρέωση τακτικής παρουσίας στο αστυνομικό τμήμα (35%) και η παροχή εγγύησης (23%). Τέλος, κατά το χρονικό διάστημα 1989-2019 οι αιτήσεις για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, στις περισσότερες περιπτώσεις απορρίφθηκαν (77%), ενώ έγιναν δεκτές στο 23% των περιπτώσεων. Επομένως, όπως προκύπτει από την έρευνα, οι διαταγές προσωρινής κράτησης δεν ανατρέπονται εύκολα, εκτός αν παρουσιαστούν στη συνέχεια αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία ή μεταβολές στις περιστάσεις.

Στην έρευνα που διεξήχθη με δομημένα ερωτηματολόγια, συμμετείχαν έντεκα (11) Δικαστές και Εισαγγελείς, δεκαοκτώ (18) Δικηγόροι, έντεκα (11) Αστυνομικοί και δύο (2) Γραμματείς Ανάκρισης. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι έχουν περισσότερα από 10 έτη εμπειρίας και αντιμετωπίζουν υποθέσεις που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση συχνά.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις που δόθηκαν, οι περισσότεροι θεωρούν πως γίνεται κανονική χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα (64,3%) και ειδικότερα στο Ν. Ρεθύμνου (78,6%). Στο πλαίσιο αυτό, η πλειοψηφία απάντησε πως δεν έχει γίνει κατάχρηση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου και έχει τηρηθεί η αρχή της αναγκαίας αναλογίας (σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, χωρίς βέβαια, η βαρύτητα αυτή από μόνη της να αρκεί για την επιβολή του μέτρου), τουλάχιστον τις περισσότερες φορές. Ωστόσο, υπάρχει και η αντίθετη άποψη, κυρίως από την πλευρά των δικηγόρων, που υποστηρίζουν πως το μέτρο έχει εφαρμοσθεί καταχρηστικά. Στον αντίποδα, κυρίως οι αστυνομικοί θεωρούν ότι το μέτρο της προσωρινής κράτησης εφαρμόζεται ελάχιστα στο Ν. Ρεθύμνου, αλλά και στην Ελλάδα γενικότερα.

Αναφορικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής της προσωρινής κράτησης σε σχέση με τις ειδικές διατάξεις που την προβλέπουν [εντός εύρους από 1 (αρνητικό) έως 10 (θετικό)], ο μέσος όρος είναι 6/10, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για βελτιώσεις.

Αξιολογώντας το χρονικό διάστημα που έχουν οι συνήγοροι στη διάθεσή τους για την προετοιμασία της υπεράσπισης του κατηγορουμένου στις υποθέσεις αυτόφωρων εγκλημάτων που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση, το 47,6 % απάντησε πως είναι επαρκές το χρονικό διάστημα των πέντε (5) ημερών. Το 47,6 % απάντησε πως εξαρτάται από την υπόθεση, ενώ το 4,8% πως δεν είναι επαρκές. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται από έναν Δικαστή/Εισαγγελέα, «σε διαφορετική περίπτωση (χρονικό διάστημα δηλαδή, πέρα των 5 ημερών) τίθεται θέμα συνταγματικής αναθεώρησης. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα προσφυγής κατά του Εντάλματος Προσωρινής Κράτησης, όπου μπορεί να προσκομίσει περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία για την υπεράσπισή του».

«Η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου είναι πολυπαραγοντικό ζήτημα που εξαρτάται κυρίως από την προσωπικότητα του ίδιου του συνηγόρου, ανεξάρτητα αν έχει διοριστεί αυτεπαγγέλτως ή όχι», όπως υποστηρίζει ένας Δικαστής/Εισαγγελέας. Στο

πλαίσιο αυτό, οι περισσότεροι από τους μετέχοντες στην έρευνα θεωρούν πως η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου επηρεάζεται από το αν ο κατηγορούμενος έχει επιλέξει και διορίσει ο ίδιος το συνήγορό του ή αν αυτός έχει διοριστεί αυτοδικαίως από τον Ανακριτή.

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (69 %) υποστηρίζει πως εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης δεν υπάρχουν άλλοι. Αντίθετη άποψη έχει το 31% που θεωρεί ότι υπάρχουν και άλλοι, απόκρυφοι λόγοι. Στους απόκρυφους λόγους αναφέρεται η βαρύτητα της πράξης και η εν γένει κοινωνική απαξίωση αυτής, η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης, ο κίνδυνος καταστροφής εκ μέρους του κατηγορουμένου αποδεικτικών στοιχείων σε βάρος του, η πιθανότητα απειλών σε μάρτυρες για να μην καταθέσουν σε βάρος του, η δημοσιοποίηση της υπόθεσης στα Μ.Μ.Ε. και η πίεση που ασκείται από αυτά, καθώς και από την κοινή γνώμη. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων πιστεύει πως τα ΜΜΕ και το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» ασκούν επιρροή, έστω κάποιες φορές, στη λήψη ή μη απόφασης για προσωρινή κράτηση.

Αναφορικά με την διπλή αιτιολόγηση των ενταλμάτων προσωρινής κράτησης που έχουν εκδοθεί στο Ν. Ρεθύμνου (δηλαδή ως προς το λόγο για τον οποίο οι περιοριστικοί όροι δεν αρκούν, και ως προς τις προϋποθέσεις και την αναγκαιότητά επιβολής της προσωρινής κράτησης), οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους απάντησαν πως είναι επαρκώς αιτιολογημένα, τουλάχιστον τις περισσότερες φορές.

Οι μετέχοντες στην έρευνα σε ποσοστό 79 % θεωρούν πως υπάρχουν κάποια είδη κακουργημάτων όπου η προσωρινή κράτηση μοιάζει να αποτελεί μονόδρομο, ενώ το 21% έχει την αντίθετη άποψη. Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους θεωρούν πως σε ανθρωποκτονίες και βίαια εγκλήματα δεν είναι εύκολο να αφεθούν οι κατηγορούμενοι ελεύθεροι. Τονίζουν ιδιαίτερα την ευθύνη του Δικαστή να προστατεύσει την κοινωνία από επικίνδυνους δράστες. Στο πλαίσιο αυτό, η πλειοψηφία των μετεχόντων στην έρευνα υποστηρίζει πως η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και κυρίως σε βάρος ανηλίκων (82%), στις ανθρωποκτονίες από πρόθεση (61%) και στα αδικήματα περί ναρκωτικών, όταν πρόκειται για διακίνηση μεγάλων ποσοτήτων (42%). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι υπάρχουν αδικήματα που ενέχουν μία ιδιαίτερη ηθικοκοινωνική απαξία και επομένως δεν είναι «ανεκτά» από το κοινωνικό σύνολο. Άλλωστε, όπως επισημαίνει ένας Δικαστής/Εισαγγελέας «η διατύπωση του άρθρου 286 ΚΠΔ έχει ένα κυρίαρχο ουσιαστικό ποινικό τόνο (καθώς ομιλεί περί «ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών της πράξεως»), ο οποίος επιτρέπει τη λήψη υπ' όψιν και

ουσιαστικών κριτηρίων προκειμένου να αποφασισθεί η επιβολή ή μη της προσωρινής κράτησης».

Αναφορικά με το είδος και το χαρακτήρα των κακουργημάτων την τελευταία δεκαετία στο Ν. Ρεθύμνου, η πλειοψηφία (57%) θεωρεί πως δεν έχει αλλάξει. Αντίθετα, το 19% υποστηρίζει πως έχει αλλάξει η φύση της εγκληματικότητας και οι τρόποι τέλεσης των αδικημάτων, λόγω και των αλλαγών που έχουν επέλθει στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτό οι ερωτώμενοι επισημαίνουν πως τα περισσότερα εγκλήματα έχουν οικονομικό κίνητρο. Σημειώνουν επίσης πως έχουμε λιγότερες ανθρωποκτονίες, αύξηση των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας και αύξηση των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Τέλος, υπογραμμίζουν την μείωση των ζωοκλοπών και την αύξηση των εγκλημάτων περί ναρκωτικών.

Το 52% των μετεχόντων στην έρευνα θεωρεί πως δεν υπάρχουν δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης. Αντίθετη άποψη έχει το 48%. Στις δυσλειτουργίες αναφέρονται οι περιπτώσεις όπου ο κρατούμενος εισάγεται σε κατάσταση κράτησης εκτός της δικαστικής περιφέρειας όπου εκκρεμεί η ανακριτική δικογραφία, καθώς προκύπτουν δυσχέρειες στο έργο του Ανακριτή (π.χ. πραγματογνωμοσύνες, λήψη συμπληρωματικής απολογίας κ.λπ.), αλλά και στην άσκηση των δικαιωμάτων του προσωρινά κρατούμενου, καθώς από τη φυλακή είναι δύσκολη τόσο η εύρεση και η πρόσβαση σε αποδεικτικό υλικό και μάρτυρες υπέρ της αθωότητάς του, όσο και η ανεμπόδιστη επικοινωνία του με το συνήγορο υπερασπίσεως. Περαιτέρω, στις δυσλειτουργίες αναφέρεται η μεγάλη γραφειοκρατία η οποία απαιτείται και το γεγονός ότι σε υποθέσεις στις οποίες πρέπει ειδικοί επιστήμονες να διατυπώσουν έκθεση (ιατροδικαστική έκθεση, ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη κ.λπ.), ενδέχεται να αργήσουν ιδιαίτερος με αποτέλεσμα να πρέπει να γίνονται εξακολουθήσεις και πολλές φορές παρατάσεις της προσωρινής κράτησης. Στις δυσλειτουργίες της προσωρινής κράτησης καταγράφονται επίσης η δυσκολία να αρθεί μετά την επιβολή της, η ενδεχόμενη μεγάλη διάρκειά της που πολλές φορές φτάνει στο έσχατο χρονικό περιθώριο των 18 μηνών, οι συνθήκες της προσωρινής κράτησης, η μη εφαρμογή του μέτρου του κατόικον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση και το γεγονός ότι πολλές φορές η προσωρινή κράτηση συνιστά προκαταβολή ποινής και δεν επιτελεί τον σκοπό του έσχατου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού.

Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζεται πως η προδικασία γενικώς θα έπρεπε να εμπλέκει λιγότερα πρόσωπα (πχ. η ανάκριση να ανατίθεται εξ ολοκλήρου στον Εισαγγελέα, και αφού τελειώσει να διαβιβάζεται στον δικαστή ανακρίσεως, ώστε να

αποφασίσουν από κοινού περί μέτρων δικονομικού καταναγκασμού και παραπομπής ή μη στο ακροατήριο), και βέβαια, θα έπρεπε οι δικαστικοί λειτουργοί οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με καθήκοντα ανακρίσεως, να έχουν ίδιο επιστημονικό δυναμικό, το οποίο να αποφαίνεται αμέσως για όλα τα ζητήματα, και όχι να αναμένονται οι επιστημονικές κρίσεις από κεντρικά όργανα. Επίσης, επισημαίνεται πως η διάσπαση της διαδικασίας μεταξύ απολογίας στον Ανακριτή και ακρόασης στον Εισαγγελέα είναι περιττή. Περαιτέρω υπογραμμίζεται πως το δικαιοδοτικό όργανο δεν μπορεί να είναι ένας, συνήθως, άπειρος πρωτοδίκης που θα πρέπει να «συμφωνήσει» με έναν, συνήθως, εμπειρότερο εισαγγελικό λειτουργό, καθώς η σχέση είναι προφανώς άνιση. Το δικαιοπολιτικά επιβαλλόμενο είναι η ευθύνη για την προσωποκράτηση να αποφασίζεται αμέσως μετά την απολογία του κατηγορουμένου από το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών με προεδρεύοντα Πρόεδρο Πρωτοδικών, μετά από ακρόαση του κατηγορουμένου και του συνηγόρου του.

Οι λόγοι για τους οποίους καθυστερεί (σε κάποιες περιπτώσεις) η ανάκριση και που κατά συνέπεια οδηγούν στην εξακολούθηση και στην παράταση της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, είναι η καθυστέρηση των στοιχείων που απαιτούν επεξεργασία από τα εγκληματολογικά εργαστήρια (εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης), ο φόρτος και οι δύσκολες συνθήκες εργασίας στα ανακριτικά γραφεία, οι γραφειοκρατικές απαιτήσεις, και ο βαθμός δυσκολίας της υπόθεσης. Περαιτέρω, τονίστηκε ο προσωπικός παράγοντας δηλαδή, η προσωπική ικανότητα του εκάστοτε Ανακριτή και η ταχύτητα με την οποία μπορεί να επεξεργαστεί τις ανακριτικές υποθέσεις. Επισημάνθηκε πως οι τακτικοί ανακριτές πρέπει να επιλέγονται μεταξύ των εμπειρότερων δικαστών και όχι να τοποθετούνται οι νέοι δικαστές, διότι ο έμπειρος Ανακριτής κάνει τις σωστές ενέργειες σε σύντομο χρόνο. Αναφέρθηκε επίσης πως η χρέωση των Ανακριτών και με άλλες υποθέσεις (όπως χρεώσεις και πολιτικών υποθέσεων ειδικά σε μικρά επαρχιακά δικαστήρια), έχει ως αποτέλεσμα οι Ανακριτές να μην μπορούν αυτοτελώς και μόνον να επικεντρωθούν στα ανακριτικά τους καθήκοντα. Ως λόγοι καθυστέρησης της ανάκρισης αναφέρθηκαν επιπρόσθετα τα διαρκή αιτήματα τα οποία έχουν ήδη απαντηθεί και η έλλειψη κατάρτισης των Ανακριτών στις σύνθετες μορφές εγκλημάτων, κυρίως οικονομικού χαρακτήρα.

Οι περισσότεροι μετέχοντες στην έρευνα συμφωνούν πως Εισαγγελείς και Ανακριτές χρειάζονται ειδική κατάρτιση αναφορικά με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την προσωρινή κράτηση, τις σύγχρονες μορφές εγκλημάτων, θέματα διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών και λογιστικά, ζητήματα σχετικά με την ψυχολογική σκιαγράφηση του

δράστη καθώς και με το διασυνοριακό έγκλημα, και τις ειδικές μορφές απάτης, απιστίας, υπεξαίρεσης κτλ. που γίνονται με σύγχρονα μέσα συναλλαγών με απόκρυψη των ιχνών συναλλαγής (π.χ. μέσω του τραπεζικού συστήματος, off-shore εταιρίες και πως λειτουργούν), θέματα δωροδοκίας, αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών κτλ. Τέλος, σημειώνεται η ανάγκη για ειδική κατάρτιση αναφορικά με τη στροφή της νομολογίας για ζητήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και το διαχρονικό δίκαιο επί αλλαγών του Ποινικού Κώδικα και των ειδικών ποινικών νόμων.

Συμπερασματικά, συνδυάζοντας και συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της αρχειακής έρευνας με τις απαντήσεις που δόθηκαν στα ερωτηματολόγια, προκύπτει ότι στο Ν. Ρεθύμνου δεν έχει γίνει κατάχρηση του μέτρου της προσωρινής κράτησης, σε σχέση τουλάχιστον με την υπόλοιπη χώρα. Αυτό επιβεβαιώνεται τόσο από τα στατιστικά στοιχεία, που δείχνουν ότι το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων στο Ν. Ρεθύμνου είναι χαμηλότερο από το ποσοστό του συνολικού αριθμού των προσωρινά κρατηθέντων της χώρας και εμφανίζει πτωτική τάση κατά τα τελευταία έτη, όσο και από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, όπου η πλειοψηφία συμφωνεί πως γίνεται κανονική χρήση του μέτρου και δεν έχει γίνει κατάχρηση.

Αναφορικά με τα εντάλματα προσωρινής κράτησης προκύπτει πως είναι - τουλάχιστον τις περισσότερες φορές - επαρκώς αιτιολογημένα, παρόλο που ενδέχεται να υπάρχουν εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης και απόκρυφοι, όπως π.χ. η βαρύτητα του εγκλήματος, καθώς κάποια αδικήματα ενέχουν μεγάλη κοινωνική απαξία. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με την αρχειακή έρευνα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης ήταν ο δεύτερος κατά σειρά λόγος (27%) για τον οποίο εκδόθηκαν εντάλματα προσωρινής κράτησης.

Αναφορικά με το είδος και το χαρακτήρα των εγκλημάτων στο Ν. Ρεθύμνου, προκύπτει τόσο από τα στατιστικά στοιχεία όσο και από τις απαντήσεις των μετεχόντων στην έρευνα, η μείωση των ζωοκλοπών και η αύξηση των εγκλημάτων περί ναρκωτικών (συγκοινωνούντα δοχεία). Επίσης επιβεβαιώνεται το γεγονός πως έχουμε λιγότερες ανθρωποκτονίες και αύξηση των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, ιδιαίτερα κατά τα έτη 2009-2014. Τέλος, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι τα τελευταία έτη παρατηρείται μια αύξηση στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, γεγονός που οφείλεται και στις αλλαγές των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών (βλ. γράφημα 46).

Γράφημα 46 (βλ. πίνακα 5-Παράρτημα Ι)

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, κρίνεται σκόπιμη η παράθεση ορισμένων κριτικών παρατηρήσεων, σκέψεων και προτάσεων αναφορικά με το θεσμό της προσωρινής κράτησης. Ενώ το θεσμικό πλαίσιο δεν παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα σε σχέση με τους κανόνες της ΕΣΔΑ, η εφαρμογή της στην πράξη έχει ως αποτέλεσμα πολύ υψηλό αριθμό προσωρινά κρατούμενων, για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα (το οποίο πλησιάζει στα ανώτατα όρια που θέτει ο νόμος) και σε κακές συνθήκες κράτησης. Με στόχο επομένως τη βελτίωση της εφαρμογής του θεσμού της προσωρινής κράτησης προτείνονται τα εξής:

- Παρακολούθηση της χρήσης της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων, του βαθμού τήρησης των εναλλακτικών μέτρων, της έκβασης των σχετικών δικών, κ.ά., μέσω της συλλογής αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων, ώστε να εντοπιστούν τα προβληματικά σημεία αλλά και οι καλές πρακτικές και οι τρόποι βελτίωσης της ταχείας απονομής δικαιοσύνης.
- Ανάπτυξη ειδικής πρακτικής κατάρτισης για τους Εισαγγελείς και τους Ανακριτές. Σεμινάρια στα πρότυπα και τη νομολογία του ΕΔΔΑ, διευκόλυνση της πρόσβασης των Δικαστών και των Εισαγγελέων στα νομολογιακά πρότυπα του ΕΔΔΑ για την προσωρινή κράτηση και ενημέρωση σχετικά με νέες αποφάσεις, υποστηρικτικές υποδομές (π.χ. πληροφορίες στο διαδίκτυο), κ.α.
- Ειδίκευση Δικαστών και Εισαγγελέων στις σύγχρονες μορφές εγκλημάτων, όπως συμβαίνει εδώ και χρόνια σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη. Ο Ανακριτής αλλά και ο Εισαγγελέας, οι οποίοι επιτελούν ένα τόσο σοβαρό έργο, θα πρέπει εκτός από τις βασικές νομικές γνώσεις να έχουν εγκληματολογική επιμόρφωση καθώς και

- δυνατότητα για μια συνεχή ενημέρωση πάνω σε θέματα που μπορεί να ανακύψουν κατά την ανάκριση όπως π.χ. διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών, λογιστικά κ.α.
- Χρήση της τεχνολογίας (κυρίως της τηλεδιάσκεψης) η οποία μπορεί να διασφαλίσει/διευκολύνει την αποτελεσματική συμμετοχή του κατηγορουμένου σε όλες τις διαδικασίες με το ελάχιστο δυνατό κόστος²⁸⁵.
 - Να εξεταστεί η θέσπιση μέγιστων ορίων και για τους περιοριστικούς όρους, ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις στη ζωή και στην προσωπικότητα του κατηγορουμένου, καθώς τα χρονικά όρια θα συμβάλλουν στην ταχύτητα της δίκης.
 - Νομοθετικές προβλέψεις, μηχανισμοί και διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας της διερμηνείας και της μετάφρασης σε συμμόρφωση με τις Οδηγίες για το Δικαίωμα στην Πληροφόρηση και το Δικαίωμα στη Μετάφραση, και συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής τους (οι σχετικές Οδηγίες έχουν μεταφερθεί στην ελληνική έννομη τάξη).
 - Σχεδιασμός πρακτικών και αξιόπιστων εναλλακτικών μέτρων για ομάδες πληθυσμού που είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε προσωρινή κράτηση λόγω της έλλειψης μόνιμης διαμονής²⁸⁶.
 - Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι το σύστημα της ανακρίσεως σχεδιάστηκε με αλλά δεδομένα, σε εποχές δηλαδή όπου το οικονομικό αδίκημα σπάνιζε και, κυρίως, δεν εμφάνιζε την πολυπλοκότητα που έχει σήμερα, θα πρέπει ίσως να επανεξεταστεί η αναγκαιότητα του ρόλου του Ανακριτή ή η πλήρης αναμόρφωσή του, με σκοπό να επιταχυνθεί η διαδικασία της τακτικής ανάκρισης και να έχουμε ταχύτερη απονομή της Δικαιοσύνης²⁸⁷.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία, αυτό που θα πρέπει να ειπωθεί και να υπογραμμιστεί ως συμπέρασμα όλων των ανωτέρω είναι πως σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες και μετά τις νομοθετικές παρεμβάσεις έχει επέλθει μια θετική αλλαγή και η προσωρινή κράτηση δεν είναι πλέον ο κανόνας στις κακουργηματικές πράξεις. Σε κάθε περίπτωση η στέρηση της ελευθερίας που είναι υπέρτατο έννομο αγαθό είναι ένα πολύ σοβαρό θέμα δημοκρατίας και συντάγματος. Χρειάζεται περίσκεψη και εξάντληση κάθε άλλου εναλλακτικού μέτρου δικονομικού καταναγκασμού πριν την

²⁸⁵ Βλ. Εθνική Έκθεση, «Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα», Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου- Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (ΚΕΣΔ), 2015, σελ. 61.

²⁸⁶ Εθνική Έκθεση, «Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα», ό.π., σελ. 61

²⁸⁷ Βλ. Μικρούδης Γεωρ., Εφέτης, Δ.Ν., «Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης. Προβλήματα και προοπτικές», «Ποινική Δικαιοσύνη», τ. Μαρτίου - Απριλίου 2014.

επιβολή του εσχάτου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού. Η ευθύνη του νομοθέτη και του δικαστή, έχει κεντρική σημασία για τη σωστή λειτουργία ενός κράτους δικαίου. Οι εφαρμοστές του δικαίου οφείλουν, σεβόμενοι το πρόσωπο του κατηγορουμένου που οδηγείται ενώπιόν τους, να καταφεύγουν στην προσωρινή κράτηση, κρίνοντας φυσικά κατά περίπτωση, παραμένοντας όμως πάντοτε στις αυστηρές προϋποθέσεις επιβολής της. Με βάση λοιπόν τα προαναφερόμενα, καθίσταται σαφές πως ο διάλογος (ή αντίλογος) για το επαχθέστατο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού θα εξακολουθήσει να παραμένει στο προσκήνιο της ζώσας ποινικής διαδικασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πίνακας 1

Έτος	Α' είσακτες δικ/φίες	Β' είσακτες δικ/φίες	Συνοδείες	Ποσοστό συνοδειών
1989	47	8	7	15%
1990	75	8	11	15%
1991	79	18	19	24%
1992	77	15	16	21%
1993	86	12	15	17%
1994	97	14	18	19%
1995	81	9	18	22%
1996	78	14	28	36%
1997	68	7	18	26%
1998	77	6	19	25%
1999	72	11	17	24%
2000	93	17	14	15%
2001	108	22	34	31%
2002	89	16	50	56%
2003	119	20	39	33%
2004	121	26	29	24%
2005	131	21	20	15%
2006	127	32	36	28%
2007	112	37	25	22%
2008	116	32	37	32%
2009	147	46	35	24%
2010	118	22	53	45%
2011	141	62	46	33%
2012	112	12	56	50%
2013	101	20	57	56%
2014	92	15	45	49%
2015	106	18	46	43%
2016	97	28	31	32%
2017	99	8	33	33%
2018	118	14	44	37%
2019	82	16	30	37%
ΣΥΝΟΛΟ	3.066	606	946	30,85%

Πίνακας 2

Έτος	Α' είσακτες δικ/φίες	Άγνωστος δράστης	Ποσοστό αγνώστων δραστών
1989	47	14	30%
1990	75	9	12%
1991	79	14	18%
1992	77	18	23%
1993	86	38	44%
1994	97	62	64%
1995	81	39	48%
1996	78	30	38%
1997	68	40	59%
1998	77	41	53%
1999	72	31	43%
2000	93	48	52%
2001	108	54	50%
2002	89	23	26%
2003	119	71	60%
2004	121	78	64%
2005	131	70	53%
2006	127	61	48%
2007	112	43	38%
2008	116	46	40%
2009	147	83	56%
2010	118	35	30%
2011	141	45	32%
2012	112	18	16%
2013	101	14	14%
2014	92	16	17%
2015	106	21	20%
2016	97	29	30%
2017	99	34	34%
2018	118	42	36%
2019	82	30	37%
ΣΥΝΟΛΟ	3.066	1.197	39%

Πίνακας 3

ΕΤΟΣ	ΦΥΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ	
	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
1989	58	1
1990	91	6
1991	106	7
1992	96	8
1993	89	3
1994	47	3
1995	67	4
1996	92	2
1997	43	3
1998	62	0
1999	70	2
2000	76	2
2001	73	3
2002	108	1
2003	73	3
2004	56	8
2005	84	10
2006	112	4
2007	117	13
2008	147	8
2009	104	6
2010	130	8
2011	165	15
2012	182	20
2013	146	5
2014	141	14
2015	116	14
2016	127	8
2017	108	6
2018	119	4
2019	90	4
ΣΥΝΟΛΟ	3.095	195

Πίνακας 4

ΕΤΟΣ	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		Ποσοστό αλλοδαπών
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	
1989	54	5	8%
1990	97	1	1%
1991	107	6	5%
1992	94	10	10%
1993	83	9	10%
1994	47	3	6%
1995	65	6	8%
1996	87	7	7%
1997	40	6	13%
1998	50	12	19%
1999	60	12	17%
2000	72	6	8%
2001	71	5	7%
2002	95	14	13%
2003	55	21	28%
2004	41	23	36%
2005	80	14	15%
2006	90	26	22%
2007	103	27	21%
2008	116	39	25%
2009	70	40	36%
2010	89	49	36%
2011	142	38	21%
2012	138	64	32%
2013	122	29	19%
2014	118	37	24%
2015	105	25	19%
2016	119	16	12%
2017	89	25	22%
2018	88	35	28%
2019	67	27	29%
ΣΥΝΟΛΟ	2654	637	19%

Πίνακας 5

ΕΤΟΣ	Είδος κακούργηματικής πράξης								
	κατά της ζωής & της σωματικής ακεραιότητας	Ναρκοτικά	κατά της γενετήσιας ελευθερίας	κατά της ιδιοκτησίας	Ζωοκλοπή-Ζωοκτονία	κοινός επικίνδυνα εγκλήματα	κατά της περιουσίας	κατά της προσωπικής ελευθερίας	λοιπά
1989	5	9	3	5	19	-	-	1	5
1990	19	22	2	10	14	3	-	1	4
1991	8	30	5	12	16	2	-	1	5
1992	18	24	7	16	8	1	-	1	3
1993	13	24	6	4	27	10	-	-	3
1994	12	16	7	14	36	7	-	1	5
1995	12	12	7	11	24	6	3	3	4
1996	9	19	3	10	21	9	-	-	9
1997	5	22	2	7	24	8	1	-	-
1998	10	24	5	15	13	9	-	-	2
1999	7	17	4	12	13	5	8	-	6
2000	7	36	8	11	11	9	9	-	7
2001	7	51	4	18	6	21	4	1	2
2002	3	47	9	8	3	7	5	3	7
2003	9	63	6	17	-	11	1	-	14
2004	9	75	8	8	8	3	3	-	8
2005	14	65	3	17	11	16	6	3	2
2006	20	48	7	28	9	8	7	6	6
2007	15	29	2	34	4	13	14	3	7
2008	15	37	3	18	3	14	14	1	17
2009	7	55	10	28	16	14	9	2	18
2010	11	44	7	29	5	11	11	2	8
2011	8	37	12	36	9	17	13	2	12
2012	13	24	7	23	9	7	18	2	15
2013	13	29	9	17	5	5	10	-	16
2014	7	29	6	15	5	4	11	3	13
2015	5	37	3	29	2	1	10	1	18
2016	7	47	1	20	6	4	6	1	9
2017	3	45	6	19	5	10	5	1	8
2018	3	63	6	17	12	7	1	-	9
2019	8	48	3	8	5	-	2	-	9
ΣΥΝΟΛΟ	302	1128	171	516	349	242	171	39	251
ΠΟΣΟΣΤΟ	10%	36%	5%	16%	11%	8%	5%	1%	8%

Πίνακας 6

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ	ΕΠΚ	Ποσοστό προσωρινώς κρατηθέντων
1989	59	30	51%
1990	97	32	33%
1991	113	35	31%
1992	104	25	24%
1993	92	33	36%
1994	50	17	34%
1995	71	15	21%
1996	94	18	19%
1997	46	30	65%
1998	62	24	39%
1999	72	19	26%
2000	78	14	18%
2001	76	13	17%
2002	109	16	15%
2003	76	21	28%
2004	64	26	41%
2005	94	15	16%
2006	116	30	26%
2007	130	24	18%
2008	155	46	30%
2009	110	30	27%
2010	138	37	27%
2011	180	23	13%
2012	202	26	13%
2013	151	35	23%
2014	155	22	14%
2015	130	26	20%
2016	135	15	11%
2017	114	16	14%
2018	123	23	19%
2019	94	15	16%
ΣΥΝΟΛΟ	3290	751	23%

Πίνακας 7

Έτος	Φύλο		Ηλικία						
	Άνδρες	Γυναίκες	Ανήλικοι	18-30	31-40	41-50	51-60	61+	ΔΓ
1989	29	1		16	6	3	2		3
1990	29	2	1	16	10	2	2	1	
1991	32	3		18	9	2	2		4
1992	21	3	1	12	8	3	1		
1993	33			22	8	1	2		
1994	17			7	5	4	1		
1995	15			6	5	2	2		
1996	18			9	8	1			
1997	28	1	1	14	9	2	2	2	
1998	23		1	10	6	4	3		
1999	19			5	2	4	4	4	
2000	13	1		8	3	2	1		
2001	13			9	2	2			
2002	16			6	9		1		
2003	19	2		7	6	5	1	1	1
2004	23	2	1	13	4	3	5		
2005	15			11	3	1			
2006	30			16	5	7	1		1
2007	22	2		13	3	4	1	2	1
2008	43	2	1	28	10	4	2		1
2009	27	3		13	7	4	2		4
2010	34	2	1	13	10	6	3		4
2011	22		1	7	8	5		1	1
2012	24	2		12	7	5			2
2013	33	1	1	10	9	10	4	1	
2014	20	2		7	10	3	2		
2015	25	1		8	8	4	4	1	1
2016	14	1		4	5	5	1		
2017	16			4	3	3	5	1	
2018	22	1		8	7	4	2	1	1
2019	14	1		3	4	6	2		
Σύνολα	709	33	9	335	199	111	58	15	24

Πίνακας 8

Έτος	Ιθαγένεια	
	Έλληνες	Αλλοδαποί
1989	25	5
1990	32	0
1991	31	4
1992	20	5
1993	29	4
1994	15	2
1995	11	4
1996	15	3
1997	25	5
1998	15	9
1999	18	1
2000	10	4
2001	10	3
2002	8	8
2003	14	7
2004	16	10
2005	13	2
2006	20	10
2007	13	11
2008	28	18
2009	10	20
2010	25	12
2011	16	7
2012	13	13
2013	25	10
2014	11	11
2015	18	8
2016	13	2
2017	11	5
2018	11	12
2019	14	1
Σύνολα	535	216

Πίνακας 9

Χώρες	Αριθμός αλλοδαπών που κρατήθηκαν προσωρινά ανά χώρα	Ποσοστό σε σχέση με το συνολικό αριθμό αλλοδαπών
Αίγυπτος	7	3%
Αλβανία	76	35%
Αλγερία	1	0%
Αυστρία	1	0%
Αφγανιστάν	6	3%
Βουλγαρία	10	5%
Γαλλία	2	1%
Γερμανία	7	3%
Γεωργία	11	5%
Ινδία	8	4%
Ιράκ	9	4%
Ιρλανδία	1	0%
Ισπανία	1	0%
Ιταλία	4	2%
Λευκορωσία	1	0%
Μαρόκο	2	1%
Μπαγκλαντές	1	0%
Ολλανδία	1	0%
Ουκρανία	5	2%
Πακιστάν	8	4%
Παλαιστίνη	1	0%
Πολωνία	5	2%
Ρουμανία	23	11%
Σερβία	5	2%
Σκόπια	2	1%
Σλοβενία	1	0%
Συρία	11	5%
Τουρκία	1	0%
Τυνησία	2	1%
ΔΓ	3	1%
ΣΥΝΟΛΟ	216	

Πίνακας 10

Έτος	επάγγελμα										
	Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ελεύθεροι επαγ/τίες	Τεχνίτες	Αγρότες-Κτηνοτρόφοι	Εργάτες	Άνεργοι	Μαθητές-Φοιτητές	Οικιακά	Συντάξ/χοι	Μη γνωστό
1989		1	3	3	12	2	2				7
1990	6	1	6	1	11	3			2		2
1991	4		4	6	12	4			1	2	2
1992	6	1	1	6	4	4		1	2		
1993	2		7	4	10	4		1			5
1994	2		4	2	4	5					
1995	2	1	1	3	4	2				1	1
1996	2		4	2	5	5					
1997	4		2	2	13	3	2			1	3
1998	5		7	2	3	4	1				2
1999	3				11		1			4	
2000					7	3			1		3
2001			2	1	8		2				
2002	3		6		2	3	2				
2003			2	1	1	8	3				6
2004	3	1	1		8	4	1	3	1	1	3
2005	1	2		3	4	1					4
2006			2	2	1	2					23
2007	4	1	1	2	6	2	1			1	6
2008	1		3	6	20	8	1			1	6
2009	6		4	1	2	6				2	9
2010	5	1	2	1	4	4	4			1	15
2011	2		1		7	3	1				9
2012	2	1	2		2	1	2				16
2013	3	1			6	1		2		1	21
2014	3				1		3			1	14
2015	3		6	2	2		6				7
2016	1				2		1				11
2017					3	1	1				11
2018		1	2		2	2					16
2019	1		2	1	2						9
Σύνολα	74	12	75	51	179	85	34	7	7	16	211

Πίνακας 11

Έτος	Αξιόποινη πράξη/έγκλημα					
	κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας	Ναρκοτικά	κατά της γενετήσιας ελευθερίας	Κατά της ιδιοκτησίας (κλοπές & ληστείες)	Ζωοκλοπή-Ζωοκτονία	Λοιπά
1989	3	14	1	-	12	-
1990	5	17	-	-	9	1
1991	4	20	-	6	5	-
1992	5	11	-	9	-	-
1993	6	9	2	3	9	4
1994	2	9	1	5	-	2
1995	3	8	1	1	1	1
1996	3	11	-	4	-	-
1997	3	12	1	6	8	-
1998	7	10	1	6	-	-
1999	5	9	3	2	1	-
2000	1	6	-	5	2	-
2001	1	6	-	6	-	-
2002	-	7	4	4	-	1
2003	3	10	1	5	-	2
2004	6	13	4	3	-	-
2005	1	12	1	1	-	-
2006	14	6	3	7	-	2
2007	2	9	1	8	-	4
2008	17	19	1	13	-	11
2009	2	12	3	8	2	5
2010	6	20	2	8	-	1
2011	7	11	4	1	-	1
2012	6	7	8	4	-	6
2013	4	12	5	11	-	1
2014	1	12	5	4	-	7
2015	1	13	1	9	-	2
2016	-	10	-	3	-	2
2017	2	9	2	1	-	2
2018	5	10	-	10	-	1
2019	3	8	-	2	-	2
Σύνολα	128	342	55	155	49	58

Πίνακας 12

Αιτιολόγηση ενταλμάτων προσωρινής κράτησης	Σύνολο	Ποσοστό
Κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων	494	40%
Κίνδυνος φυγής	148	12%
Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πράξης	333	27%
Κατ'εξακολούθηση-μεγάλος αριθμός παθόντων	42	3%
Υποτροπή	43	3%
Βαρύτητα πράξης	131	10%
Λοιπά	57	5%

Πίνακας 13

Διατάξεις Περιοριστικών όρων

Έτος	Αριθμός Διατάξεων περιοριστικών όρων	Αντικατάσταση προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους
1989	4	-
1990	26	3
1991	25	1
1992	18	1
1993	20	-
1994	18	1
1995	33	1
1996	51	-
1997	69	1
1998	29	-
1999	27	-
2000	32	-
2001	51	-
2002	66	3
2003	54	-
2004	41	-
2005	46	-
2006	81	-
2007	50	2
2008	80	7
2009	59	1
2010	77	9
2011	108	8
2012	94	6
2013	117	9
2014	113	2
2015	81	10
2016	81	1
2017	58	2
2018	52	3
2019	35	4
Σύνολο	1696	75

Πίνακας 14

Άρση ή αντικατάσταση περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση (1989-2019)	Απόρριψη αίτησης για άρση-αντικατάστασης προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους (1989-2019)	Διαφωνία Εισαγγελέα – Ανακριτή (1989-2019)
16	256	8

Πίνακας 15

ΕΤΟΣ	Περιοριστικοί όροι				
	Εγγυοδοσία	Εμφάνιση στο Α.Τ	Απαγόρευση εξόδου από τη Χώρα	Παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης	Άλλο
1989	2	3	-	-	-
1990	24	21	4	-	3
1991	26	25	10	-	3
1992	16	13	12	-	1
1993	19	6	11	-	1
1994	16	13	12	-	1
1995	24	33	27	-	-
1996	38	45	49	-	1
1997	44	48	65	-	-
1998	22	25	23	-	-
1999	19	22	22	-	-
2000	25	30	29	-	-
2001	42	45	37	-	3
2002	51	63	62	-	6
2003	37	51	43	-	-
2004	26	40	30	-	6
2005	17	37	43	-	-
2006	43	62	74	-	-
2007	30	32	46	5	2
2008	47	64	81	-	3
2009	22	45	54	-	-
2010	33	79	66	1	3
2011	35	67	100	-	1
2012	36	70	97	7	12
2013	46	87	112	-	3
2014	27	62	84	2	7
2015	21	64	60	8	27
2016	25	53	47	2	40
2017	21	45	45	2	4
2018	7	46	40	14	3
2019	9	27	31	7	1
Σύνολο	850	1323	1416	48	131
Ποσοστό	23%	35%	38%	1%	3%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Πίνακας 16 (ερώτηση 1 & 2 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Απάντησαν	Έτη Εμπειρίας			
		0-2	2-5	Περισσότερα από 5	Περισσότερα από 10
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	11			5	6
Δικηγόροι	18		5		13
Αστυνομικοί	11				11
Γραμματείς Ανάκρισης	2			1	1
Σύνολο	42	0	5	6	31

Πίνακας 17 (ερώτηση 3 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πόσο συχνά αντιμετωπίζετε υποθέσεις που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση;			
	Ποτέ	Σπανίως	Συχνά	Τακτικά
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς			8	3
Δικηγόροι		5	8	5
Αστυνομικοί			7	4
Γραμματείς Ανάκρισης			2	
Σύνολο	0	5	25	11

Πίνακας 18 (ερώτηση 4 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Σε τι συχνότητα πιστεύετε πως γίνεται χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα;			
	Ελάχιστη	Κανονική	Υπερβολική	Άλλη Απάντηση
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς		10	1	
Δικηγόροι		13	5	
Αστυνομικοί	8	2		1
Γραμματείς Ανάκρισης		2		
Σύνολο	8	27	6	1
Ποσοστό	19%	64,3%	14,3%	2,4%

Πίνακας 19 (Ερώτηση 5 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Σε τι συχνότητα πιστεύετε πως γίνεται χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου;			
	Ελάχιστη	Κανονική	Υπερβολική	Άλλη Απάντηση
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς		11		
Δικηγόροι		17	1	
Αστυνομικοί	8	3		
Γραμματείς Ανάκρισης		2		
Σύνολο	8	33	1	0
Ποσοστό	19%	78,6%	2,4%	0%

Πίνακας 20 (Ερώτηση 6 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πώς θα αξιολογούσατε την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης σε σχέση με τις ειδικές διατάξεις που την προβλέπουν; [εντός εύρους από 1 (αρνητικό) έως 10 (θετικό)].										Μέσος όρος
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς			1		1	2	2	3	2		7
Δικηγόροι			1	1	3	2	8	3			6
Αστυνομικοί	3	1	1			1	1	2		2	4
Γραμματείς Ανάκρισης							1	1			7,5
Σύνολο	3	1	3	1	4	5	12	9	2	2	
Μέσος όρος	6										

Πίνακας 21 (Ερώτηση 7 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Με βάση την εμπειρία σας, η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου επηρεάζεται από το αν ο κατηγορούμενος έχει επιλέξει και διορίσει ο ίδιος το συνήγορό του ή αν αυτός έχει διοριστεί αυτοδικαίως από τον Ανακριτή;				
	Ναι	Τις περισσότερες φορές ναι	Τις περισσότερες φορές όχι	Όχι	Άλλη απάντηση
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	1	4	3	3	
Δικηγόροι	5	11		2	
Αστυνομικοί	5	5		1	
Γραμματείς Ανάκρισης		2			
Σύνολο	11	22	3	6	0

Πίνακας 22 (Ερώτηση 8 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Στις υποθέσεις αυτόφωρων εγκλημάτων που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση, θεωρείτε πως είναι επαρκές το χρονικό διάστημα των πέντε (5) ημερών για να προετοιμαστεί από το συνήγορο η υπεράσπιση του κατηγορουμένου;		
	Ναι	Όχι	Ανάλογα την υπόθεση
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	5		6
Δικηγόροι	8	2	8
Αστυνομικοί	7		4
Γραμματείς Ανάκρισης			2
Σύνολο	20	2	20

Πίνακας 23 (Ερώτηση 9 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης θεωρείτε πως υπάρχουν και άλλοι;	
	Ναι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	2	9
Δικηγόροι	4	14
Αστυνομικοί	6	5
Γραμματείς Ανάκρισης	1	1
Σύνολο	13	29

Πίνακας 24 (Ερώτηση 11 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πιστεύετε πως έχει γίνει κατάχρηση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου;	
	Ναι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς		11
Δικηγόροι	4	14
Αστυνομικοί		11
Γραμματείς Ανάκρισης		2
Σύνολο	4	38

Πίνακας 25 (Ερώτηση 12 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Τα εντάλματα προσωρινής κράτησης που έχουν εκδοθεί στο Ν. Ρεθύμνου θεωρείτε πως είναι επαρκώς αιτιολογημένα : Α) Ως προς το λόγο για τον οποίο οι περιοριστικοί όροι δεν αρκούν;			
	Ναι	Τις περισσότερες φορές ναι	Τις περισσότερες φορές όχι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	6	4	1	
Δικηγόροι	5	10	3	
Αστυνομικοί	11			
Γραμματείς Ανάκρισης		2		
Σύνολο	22	16	4	0
Ποσοστό	52%	38%	10%	0

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Β) Ως προς τις προϋποθέσεις και την αναγκαιότητα επιβολής της προσωρινής κράτησης;			
	Ναι	Τις περισσότερες φορές ναι	Τις περισσότερες φορές όχι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	6	5		
Δικηγόροι	5	11	2	
Αστυνομικοί	11			
Γραμματείς Ανάκρισης		2		
Σύνολο	22	18	2	0
Ποσοστό	52%	43%	5%	0%

Πίνακας 26 (Ερώτηση 13 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πιστεύετε πως τα ΜΜΕ και το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» ασκούν επιρροή στη λήψη ή μη της απόφασης για προσωρινή κράτηση;		
	Ναι	Όχι	Μερικές φορές
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς		6	5
Δικηγόροι	4	1	13
Αστυνομικοί	6		5
Γραμματείς Ανάκρισης	1	1	
Σύνολο	11	8	23

Πίνακας 27 (Ερώτηση 14 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Θεωρείτε πως υπάρχουν κάποια είδη κακουργημάτων όπου η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο;	
	Ναι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	6	5
Δικηγόροι	14	4
Αστυνομικοί	11	
Γραμματείς Ανάκρισης	2	
Σύνολο	33	9

Πίνακας 28 (Ερώτηση 15 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Είδη κακουργημάτων όπου η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο							
	Ανθρωποκτονία	κατά γενετήσιας ελευθερίας	ληστεία	ναρκωτικά	εγκληματική οργάνωση	Όπλα	Τρομοκρατία	Λοιπά
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	5	5	3	2				1
Δικηγόροι	8	12	4	4	2	1	1	4
Αστυνομικοί	5	8		6	2	2	2	1
Γραμματείς Ανάκρισης	2	2	1	2	1			
Σύνολο	20	27	8	14	5	3	3	6
Ποσοστό ως προς τις απαντήσεις που δόθηκαν	23%	31%	9%	16%	6%	3%	3%	7%
Ποσοστό ως προς τα άτομα που απάντησαν	61%	82%	24%	42%	15%	9%	9%	18%

Πίνακας 29 (Ερώτηση 16 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πιστεύετε πως έχει αλλάξει το είδος και ο χαρακτήρας των κακουργημάτων την τελευταία δεκαετία στο Ν. Ρεθύμνου;		
	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	1	5	5
Δικηγόροι	6	9	3
Αστυνομικοί	1	8	2
Γραμματείς Ανάκρισης		2	
Σύνολο	8	24	10

Πίνακας 30 (Ερώτηση 18 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Θεωρείτε πως έχει τηρηθεί η αρχή της αναγκαίας αναλογίας, σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, στο Ν. Ρεθύμνου;			
	Ναι	Τις περισσότερες φορές ναι	Τις περισσότερες φορές όχι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	5	5		1
Δικηγόροι	3	13	2	
Αστυνομικοί	2	3	5	1
Γραμματείς Ανάκρισης	1	1		
Σύνολο	11	22	7	2
Ποσοστό	26%	52%	17%	5%

Πίνακας 31 (Ερώτηση 19 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης;	
	Ναι	Όχι
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	3	8
Δικηγόροι	11	7
Αστυνομικοί	5	6
Γραμματείς Ανάκρισης	1	1
Σύνολο	20	22

Πίνακας 32 (Ερώτηση 21 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Ποιοι πιστεύετε πως είναι οι λόγοι που καθυστερεί (σε κάποιες περιπτώσεις) η ανάκριση και που κατά συνέπεια οδηγούν στην εξακολούθηση και στην παράταση της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου;			
	Ο βαθμός δυσκολίας της υπόθεσης.	Ο φόρτος και οι δύσκολες συνθήκες εργασίας στα ανακριτικά γραφεία.	Οι γραφειοκρατικές απαιτήσεις.	Η καθυστέρηση των στοιχείων που απαιτούν επεξεργασία από τα εγκληματολογικά εργαστήρια (εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης).
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	8	10	7	11
Δικηγόροι	8	14	15	17
Αστυνομικοί	11	10	11	11
Γραμματείς Ανάκρισης	2	1	1	2
Σύνολο	29	35	34	41

Πίνακας 33 (Ερώτηση 22 ερωτηματολογίου)

Ειδικότητα ή επάγγελμα	Πιστεύετε πως οι Εισαγγελείς και οι Ανακριτές χρειάζονται ειδική κατάρτιση αναφορικά :		
	Με τη νομολογία του ΕΛΔΑ για την προσωρινή κράτηση.	Τις σύγχρονες μορφές εγκλημάτων.	Θέματα διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών, λογιστικά.
Δικαστής (Ανακριτής/ρια) & Εισαγγελείς	7	10	10
Δικηγόροι	13	14	12
Αστυνομικοί	9	10	11
Γραμματείς Ανάκρισης	2	2	2
Σύνολο	31	36	35

Πίνακας 34

ΕΤΟΣ	Ποσοστό προσωρινά κρατηθέντων Ν. Ρεθύμνου σε σχέση με το συνολικό αριθμό κτηρ/έτος	Ποσοστό προσωρινά κρατηθέντων Ελλάδας, σε σχέση με το συνολικό αριθμό κρατουμένων/έτος
2003	28	25
2004	41	29
2005	16	28
2006	26	31
2007	18	30
2008	30	26
2009	27	27
2010	27	31
2011	13	33
2012	13	34
2013	23	35
2014	14	23
2015	20	21
2016	11	26
2017	14	30
2018	19	33
2019	16	31
Ποσοστό%	21%	29%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

(τηρείται αυστηρά η ανωνυμία των ερωτώμενων)

Διπλωματική εργασία: «Η προσωρινή κράτηση ως έσχατο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού στο στάδιο της κύριας ανάκρισης. Το κακούργημα στο Ν. Ρεθύμνου (1989-2019): Νομική και κοινωνική πραγματικότητα».

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε Δικαστές (Ανακριτές/ριες), Εισαγγελείς, Δικηγόρους, Γραμματείς Ανάκρισης και Αστυνομικούς. Δημιουργήθηκε για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας η οποία είναι απαραίτητη για την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών : «Πολιτικό Σύστημα και Δημόσιες Πολιτικές» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης και για τον λόγο αυτό σας παρακαλώ να αφιερώσετε λίγο από το χρόνο σας για την συμπλήρωσή του μέχρι τις **25/05/2021**.

Η συμμετοχή σας και οι ειλικρινείς απαντήσεις σας θα βοηθήσουν στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την ολοκλήρωση και τεκμηρίωση της παρούσας έρευνας.

Κατά τη συμπλήρωση διατηρείτε την ανωνυμία σας, οι απαντήσεις σας είναι εμπιστευτικές και θα δημοσιευθούν με τη μορφή συγκεντρωτικών πινάκων και γραφημάτων. Θα χρησιμοποιηθούν δε αποκλειστικά και μόνο για ακαδημαϊκό/ερευνητικό σκοπό.

Παρακαλείστε να σημειώσετε με (X) την/τις απάντηση/απαντήσεις που επιθυμείτε στις κλειστές ερωτήσεις και να συμπληρώσετε την άποψή σας στις ημι-ανοικτές και στις ανοικτές ερωτήσεις γνώμης, εφόσον το κρίνετε σκόπιμο.

Σας ευχαριστώ πολύ,
Στέλλα Στεφανουδάκη

1. Η ειδικότητα ή το επάγγελμά σας :

Εισαγγελέας

Δικηγόρος

Δικαστής (Ανακριτής/τρια)

Αστυνομικός

Γραμματέας Ανάκρισης

Άλλο

2. Πόσα χρόνια εμπειρίας έχετε στο επάγγελμά σας:

0-2 έτη

Περισσότερα από 5 έτη

2-5 έτη

Περισσότερα από 10 έτη

3. Πόσο συχνά αντιμετωπίζετε υποθέσεις που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση;

Ποτέ

Σπανίως

Συχνά

Τακτικά

4. Σε τι συχνότητα πιστεύετε πως γίνεται χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα;

Ελάχιστη	
----------	--

Κανονική	
----------	--

Υπερβολική	
------------	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

5. Σε τι συχνότητα πιστεύετε πως γίνεται χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου;

Ελάχιστη	
----------	--

Κανονική	
----------	--

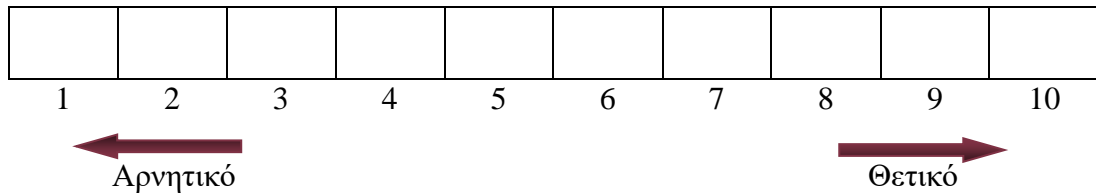
Υπερβολική	
------------	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

6. Πώς θα αξιολογούσατε την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης σε σχέση με τις ειδικές διατάξεις που την προβλέπουν; [εντός εύρους από 1 (αρνητικό) έως 10 (θετικό)].

7. Με βάση την εμπειρία σας, η ποιότητα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου επηρεάζεται από το αν ο κατηγορούμενος έχει επιλέξει και διορίσει ο ίδιος το συνήγορό του ή αν αυτός έχει διοριστεί αυτοδικαίως από τον Ανακριτή;

Ναι	
-----	--

Τις περισσότερες φορές ναι	
----------------------------	--

Τις περισσότερες φορές όχι	
----------------------------	--

Όχι	
-----	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

8. Στις υποθέσεις αυτόφωρων εγκλημάτων που ενδέχεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση, θεωρείτε πως είναι επαρκές το χρονικό διάστημα των πέντε (5) ημερών για να προετοιμαστεί από το συνήγορο η υπεράσπιση του κατηγορουμένου;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

Ανάλογα την υπόθεση	
---------------------	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Εκτός από τους νόμιμους λόγους επιβολής της προσωρινής κράτησης θεωρείτε πως υπάρχουν και άλλοι;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

10. Αν η παραπάνω απάντηση είναι «Ναι» ποιοι θεωρείτε πως είναι αυτοί οι λόγοι;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Πιστεύετε πως έχει γίνει κατάχρηση του μέτρου της προσωρινής κράτησης στο Ν. Ρεθύμνου;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

12. Τα εντάλματα προσωρινής κράτησης που έχουν εκδοθεί στο Ν. Ρεθύμνου θεωρείτε πως είναι επαρκώς αιτιολογημένα :

A) Ως προς το λόγο για τον οποίο οι περιοριστικοί όροι δεν αρκούν;

Ναι	
-----	--

Τις περισσότερες φορές ναι	
----------------------------	--

Τις περισσότερες φορές όχι	
----------------------------	--

Όχι	
-----	--

B) Ως προς τις προϋποθέσεις και την αναγκαιότητα επιβολής της προσωρινής κράτησης;

Ναι	
-----	--

Τις περισσότερες φορές ναι	
----------------------------	--

Τις περισσότερες φορές όχι	
----------------------------	--

Όχι	
-----	--

Άλλη απάντηση:

.....

.....

.....

.....

13. Πιστεύετε πως τα ΜΜΕ και το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» ασκούν επιρροή στη λήψη ή μη της απόφασης για προσωρινή κράτηση;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

Μερικές φορές	
---------------	--

14. Θεωρείτε πως υπάρχουν κάποια είδη κακουργημάτων όπου η προσωρινή κράτηση αποτελεί μονόδρομο;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

15. Αν η παραπάνω απάντηση είναι «Ναι» ποια είναι αυτά τα κακουργήματα;

.....

.....

.....

.....

.....

16. Πιστεύετε πως έχει αλλάξει το είδος και ο χαρακτήρας των κακουργημάτων την τελευταία δεκαετία στο Ν. Ρεθύμνου;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

Δεν γνωρίζω	
-------------	--

17. Αν η παραπάνω απάντηση είναι «Ναι», τι πιστεύετε πως έχει αλλάξει;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. Θεωρείτε πως έχει τηρηθεί η αρχή της αναγκαίας αναλογίας, σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, στο Ν. Ρεθύμνου;

Ναι	
-----	--

Τις περισσότερες φορές ναι	
----------------------------	--

Τις περισσότερες φορές όχι	
----------------------------	--

Όχι	
-----	--

19. Υπάρχουν κατά τη γνώμη σας δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης;

Ναι	
-----	--

Όχι	
-----	--

20. Αν η παραπάνω απάντηση είναι «Ναι», ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι βασικότερες δυσλειτουργίες που παρατηρούνται κατά την εφαρμογή της προσωρινής κράτησης;

.....

.....

.....

.....

.....

22. Πιστεύετε πως οι Εισαγγελείς και οι Ανακριτές χρειάζονται ειδική κατάρτιση αναφορικά :

α) Με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για την προσωρινή κράτηση.

Ναι	☐
-----	--------------------------

Όχι	☐
-----	--------------------------

β) Τις σύγχρονες μορφές εγκλημάτων.

Ναι	☐
-----	--------------------------

Όχι	☐
-----	--------------------------

γ) Θέματα διεθνών συναλλαγών, τηλεπικοινωνιών, λογιστικά.

Ναι	☐
-----	--------------------------

Όχι	☐
-----	--------------------------

δ) Άλλα θέματα :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ Α΄

ΕΤΟΣ :

Α είσακτες δικ/φίες:

Β΄είσακτες δικ/φίες:

Ανθρωποκτονίες	Κατά της ιδιοκτησίας	Κατά της γενετήσιας ελευθερίας	Ζωοκλοπή	Ναρκοτικά
Κατά της περιουσίας	Κοινώς επικίνδυνα εγκλήματα	Κατά της προσωπικής ελευθερίας	Λοιπά	

Άγνωστοι δράστες:

Συνοδείες:

Ημεδαποί:

Αλλοδαποί:

Γυναίκες:

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ Β΄

Έτος :

ΕΠΚ :

Άνδρας	Γυναίκα

Έλληνας	Αλλοδαπός

Ηλικία

Ανθρωποκτονίες	Ναρκωτικά	Κατά της γενετήσιας ελευθερίας	Κατά της ιδιοκτησίας

Ζωοκλοπή	Λοιπά

Αλλοδαποί υπηκοότητα

Επάγγελμα

Σοβαρές ενδείξεις
ενοχής :

Κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων:

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

Κίνδυνος φυγής:

Κατ' εξακολούθηση/μεγάλος αριθμός παθόντων:

Υποτροπή:

Βαρύτητα:

Άλλο:

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ Γ'

Έτος :

**Αριθμός Διατάξεων
περιοριστικών όρων :**

ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Απαγόρευση εξόδου:

Εμφάνιση:

Εγγυοδοσία:

Πρόγραμμα απεξάρτησης:

Άλλος όρος:

Διαφωνία
Εισαγγελέα-Ανακριτή :

Αντικατάσταση ΠΚ με περιορ. όρους:

Αντικατάσταση περιορ.
όρων με ΠΚ :

Απόρριψη αίτησης
αντικατάστασης ΠΚ
με περιορ. όρους:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αδάμπας Β., «Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της», εκδ. Σάκκουλα, 2016.
2. Ακριβοπούλου Χρ.- Ανθόπουλος, Χαρ., «Εισαγωγή στο δίκαιο και στους συνταγματικούς θεσμούς», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015, σελ. 120
3. Αλεξιάδης Στ., «Ανακριτική», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1998.
4. Ανδρουλάκης Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της Ποινικής Δίκης», εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2012.
5. Ανδρουλάκης Ν., «Επιτάχυνση της προδικασίας στην ποινική δίκη-με κάθε κόστος;», ΠοινΧρ ΞΑ', 2011.
6. Δαγτόγλου Π, «Συνταγματικό Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.
7. Δαλακούρας Θ., «Κριτικές παρατηρήσεις στο θεσμό της αποζημίωσης των άδικα καταδικασθέντων ή προσωρινά κρατηθέντων», Αρμεν. – Επιστημονική Επετηρίδα ΔΣΘ, τ.9, 1988.
8. Δαλακούρας Θ., «Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1998
9. Δαλακούρας Θ., «Προσωρινή κράτηση: Κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα τα δογματικής θεμελίωσής του», Υπερ 1996.
10. Δίβιβλος : Νέος Ποινικός Κώδικας & Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, εκδ. ΝΟΜΟΡΑΜΑ.ΝΤ., Αθήνα 2019.
11. Εθνική Έκθεση, «Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην Ελλάδα», Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου (ΚΕΣΔ), 2015
12. Ζαφειρόπουλος Κ., «Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών», εκδ. κριτική, 2015.
13. Ηλιού Κατ., «Δικαστική και Σωφρονιστική Στατιστική : Προβλήματα συγκρισιμότητας και αξιοπιστίας», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών (περιοδικό), 129 Β' 2009, ΕΚΚΕ, σελ. 75-100.
14. Ηρειώτης Ι., «Προσωρινή κράτηση: Δικονομικό μέτρο ή προκαταβολή ποινής;», ΝοΒ 2009.

15. Θεμελή Όλγα, «Τα παιδιά καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θύματα σεξουαλικής κακοποίησης», Τόπος (MOTIBO εκδοτική), Αθήνα 2014.
16. Κάβουρας Γ., «Το τεκμήριο Αθωότητας», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.
17. Κάλλας Γ., «Η πληροφοριακή τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων», Αθήνα, 2001, Νεφέλη-ΕΚΚΕ.
18. Καρράς Αργ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη», 3η έκδοση, 2016.
19. Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», 4η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
20. Καρράς Αργ., «Οι νεότερες ποινικές δικονομικές νομοθετικές παρεμβάσεις και ιδιαίτερα στον ΚΠΔ», Μέρος Β', ΠοινΔικ 2013
21. Καρράς Αργ., «Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου», Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007
22. Καρράς Αργ., «Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: ένα βήμα μπροστά - δύο βήματα πίσω», ΠοινΧρ 2014.
23. Καρράς Αργ., «Η καθυστέρηση της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης – Δικαιοκρατική και αποτελεσματική αντιμετώπισή της», ΠοινΧρ 10/2015
24. Καρράς Αργ., «Η επιβολή περιοριστικών όρων και η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου», σε ΤιμΤόμ Δέδε, 2013
25. Κόκκινος Γ., «Τα ελληνικά Συντάγματα και η ιδιότητα του πολίτη (1844-1927)», Μνήμων, 19, 1997.
26. Κονταξής Αθ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Συνδυασμός θεωρίας και πράξης», δ' έκδ., τόμος δεύτερος, άρθρα 272-603 εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2006.
27. Κουράκης Νέστ., «Δίκαιο παραβατικών ανηλίκων - ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση», εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2013.
28. Λαφαζάνου Θ., «Προβλήματα από την εφαρμογή της προσωρινής κρατήσεως», ΠοινΧρον 1982.
29. Μαργαρίτης Λ., «Προσωρινή κράτηση- Ο με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου τερματισμός της διάρκειας αυτής πριν από τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της», ΠοινΔικ 2008.
30. Μαργαρίτης Λ., «Προσωρινή κράτηση: Προσπάθεια εκλογικεύσεως των ορίων επιβολής της», ΠοινΔικ τ.6/ 2013.
31. Μαργαρίτης Λ., «Προσωρινή κράτηση : άρση-αντικατάσταση», εκδ. νομική βιβλιοθήκη, 2009

32. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο», 2η έκδ., τόμος πρώτος, Νομική βιβλιοθήκη, 2011.
33. Μαργαρίτης Λ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας –ερμηνεία κατ' άρθρο», τόμος δεύτερος (άρθρα 305-603), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
34. Μαργαρίτης Μ. - Μαργαρίτη Α., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας – Θεωρία – Νομολογία», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2020
35. Μαργαρίτης Μ. - Μαργαρίτη Α., «Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-εφαρμογή», εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, έκδ. 4^η, Αθήνα 2020
36. Μικρούδης Γεωρ., Εφέτης, Δ.Ν., «Ο θεσμός της κύριας ανάκρισης. Προβλήματα και προοπτικές», «Ποινική Δικαιοσύνη», τ. Μαρτίου - Απριλίου 2014
37. Παπαδαμάκης Α., «Άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης στη διάρκεια της ανάκρισης», ΠοινΔικ 2003
38. Παύλου Στ.- Γιούνη Μ., « Η ιστορία των φυλακών», Ελευθεροτυπία, Περιοδικό Ιστορικά, τεύχος 214, 4 Δεκ. 2003.
39. Περάκης Μ., «Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2015.
40. Σεβαστίδης Χ., «Τροποποιήσεις του Ν 3160/2003 στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», εκδ. Σάκκουλας, 2004
41. Σεβαστίδης Χ. «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Τόμος ΙΙ, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012.
42. Σεβαστίδης Χ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο», τόμος ΙΙΙ, έκδ. 2015
43. Σύγχρονη Νομοθεσία - Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2019.
44. Τσαντηρόπουλος Άρης, «Η βεντέτα στη σύγχρονη ορεινή κεντρική Κρήτη», εκδ. ΠΛΕΘΡΟΝ, Αθήνα 2004.
45. Τσαντηρόπουλος Α., «Διαπροσωπικές διαφορές και συγκρούσεις μεταξύ ανδρών ενώπιον του "λόγου που μετράει". Μια Ανθρωπολογική προσέγγιση του "σασμού" (συμβιβασμού) στη σύγχρονη Κρήτη», στο «Ανδρισμοί-Αναπαραστάσεις, υποκείμενα και πρακτικές από τη μεσαιωνική μέχρι τη σύγχρονη περίοδο», Συλλογικό, εκδ. GUTENBERG, 2019.
46. Τσιώλης Γ., «Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα», εκδ. Κριτική, 2014.

47. Φίλιας Βασ. (γενική εποπτεία), «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών», εκδ. GUTENBERG, Αθήνα 1994.
48. Χρυσόγονος Κων. - Βλαχόπουλος Σπ, «Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση 2017
49. Max Weber, «Η χαρισματική εξουσία», στο Max Weber, Οικονομία και Κοινωνία. Κοινωνιολογικές έννοιες, μτφρ. Θανάσης Γκιούρας, Σαββάλας, Αθήνα 2005, σ. 275-292.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Ανθρώπινα Δικαιώματα-Εθνικό σχέδιο δράσης, Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Υπουργείου Δικαιοσύνης, 2013,
<http://www.opengov.gr/ministryofjustice/wp-content/uploads/downloads/2013/12/Dikaiomata.pdf>
2. Γεωργίου Α., «Μελέτη επί των νόμων ΓΩΠΗ' (3815) από 1^{ης} Ιουλίου 1911, ΓΨΠΓ' 27 Μαΐου 1911, ΓΨΜΓ' 8 Φεβρουαρίου 1910», 1913, τυπογραφείο Δημ. Φραγκούλη, Βιβλιοθήκη Ακαδημίας Αθηνών :
<http://repository.academyofathens.gr/document/178684.pdf>
3. Γραμματικός Ιωάννης, Πρωτοδίκης, «Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου υπό τον νέο Κ.Π.Δ.», επιμορφωτικό σεμινάριο δικαστικών λειτουργών, Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών, Θεσσαλονίκη 2019.
http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2019/grammatikospoin_2019.pdf
4. Δελημπαλατάκη Στ., Πανελλήνιο Συνέδριο Αστυνομικών, «Το Έθιμο της μπαλωθιάς στην Κρήτη: Παράδοση ή παράνομη οπλοχρησία; Η ψυχολογική ερμηνεία του φαινομένου», Μάιος 2018, Άγιος Νικόλαος,
<https://estiakritis.gr/2018/05/16/to-ethimo-ths-mpalothias-stin-kriti/>
5. Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>
6. e- νομοθεσία. gr :
<https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/nomos-4637-2019-phek-180a-18-11-2019.html>

7. Ελληνική Στατιστική Αρχή : <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/>
8. Επιμελητήριο Ρεθύμνης, Περίγραμμα αναπτυξιακού προφίλ περιφερειακής ενότητας Ρεθύμνου, 2019 : <https://www.eber.gr/index.php?id=79,0,0,1,0,0>
9. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ 2012 – 2014 : https://www.rethymno.gr/files/items/6/6775/a%CE%84fasi_epiheirisiakoy_311212.pdf?rnd=1458799187
10. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf
11. Καμπύλης Τάκης, «Με την κόκα ξεπούλησαν και το κόζι», Καθημερινή, άρθρο 11.11.2007 : <https://www.kathimerini.gr/304212/article/epikairothta/ellada/me-thn-koka-3epoylhsan-kai-to-kozi>
12. Καδήρ Αϊκούτ, «Η προσωρινή κράτηση ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού και οι δυσλειτουργίες που παρατηρούνται κατά την εφαρμογή της», Νομική εφημερίδα Curia.gr, <https://curia.gr/i-prosorini-kratisi-os-metro-dikonomikou-katanagkasmou-kai-oi-disleitourgies-pou-paratirountai-kata-tin-efarmogi-tis/>
13. Κουράκης Νεστ., «Ο θεσμός του κατόικον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση, εισαγωγική και κριτική προσέγγιση στο θεσμό ιδίως μετά τη θέσπιση του ν. 4205/2013», Εισήγηση στο Πρώτο Παγκύπριο Συνέδριο Ποινικού Δικαίου και Εγκληματολογίας, Λευκωσία 6-7.3.2015: <http://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/pdfbio/katoikon%20periorismos.pdf>
14. Κυριτσά Ανδρ., «Ορια ανηλικότητας και νομοθετική πλημμελειοποίηση», 24 Ιουν. 2016, <https://analuseto.gr/oria-anilikotitas-ke-nomothetiki-plimmeliopiisi/>
15. Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Νόμος 4620/2019) : <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-4620-2019>
16. Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Νόμος 4620/2019) - Αιτιολογική Έκθεση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>
17. Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/10/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B3%CE%BF%CF%8D->

[%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CF%89%CE%BD.pdf](#)

18. Μαντακιοζίδης Στ., «Ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσωρινής κράτησης και ζητήματα εφαρμογής του», Ραδάμανθος τεύχος 5ο, ΔΣΗ, 2005:
<http://www.dsh.gr/radamanthis/t5/files/assets/common/downloads/publication.pdf>
19. Μαντάς Θεόδ., ομιλία στην Επιστημονική Διημερίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων και του Δικηγορικού Συλλόγου Καλαμάτας στην Καλαμάτα στις 14 και 15 Μαΐου 2010, <https://mantas-law.gr/articles/prosorini-kratysi-n3811-2009>
20. Μαντάς Θεόδ., «Καταχρήσεις και υπερβάσεις στην εφαρμογή του θεσμού της προσωρινής κράτησης», περιοδικό «Δικαίωμα», Απρίλιος – Ιούνιος 2006, <https://mantas-law.gr/articles/kataxriseis-ypervaseis-prosorini-kratysi>
21. Μαρινάκης Γ., «Η διαχρονικότητα του νομοθετικού έργου του Ελευθερίου Βενιζέλου», ομιλία στην εκδήλωση του Εθνικού Ιδρύματος Μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος», 27/08/2008, <https://www.rethymno.gr/municipality/speech-archive/el-venizelos.html>
22. Μπέης Κ., «Το δικαίωμα προηγούμενης διοικητικής ακρόασης», περιοδικό Δίκη, Μάρτιος 1997, <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=6&mid=&mnu=&id=19159>
23. Νόμος 1300/1982 - ΦΕΚ 129/13-10-1982:
<file:///C:/Users/ss/Downloads/document%20-%202021-02-13T202834.237.pdf>
24. Νόμος 1738/1987 - ΦΕΚ 200/A/20-11-1987 : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/n-1738-1987.html>
25. Νόμοι που έχουν ψηφιστεί από το ΥΔΑΔΑ από 1990 μέχρι σήμερα :
<http://www.justice.gr/site/el/N%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%99%CE%91/N%CF%8C%CE%BC%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A5%CE%94%CE%94%CE%91%CE%94%CE%B1%CF%80%CF%8C1990%CE%BC%CE%AD%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1.aspx>
26. Νόμος 1941/1991 (ΦΕΚ τ. Α 41/18.3.1991) :
<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=QMWVK3UYpOE%3d&tabid=132>

27. Νόμος 2172/1993 (ΦΕΚ Α 207/16-12-1993):
https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/1993/a/fek_a_207_1993.pdf&t=dc05b1e0496b2985a4c8a94a733a7066
28. Νόμος 2207/1994 (ΦΕΚ Α 65/25-04-1994):
<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=KDqqkdnQpcg%3d&tabid=132>
29. Νόμος 2298/1995 (ΦΕΚ τ. Α 62/4.4.1995):
<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=8h6eZ5wJ5V4%3d&tabid=132>
30. Νόμος 2408/1996 (ΦΕΚ τ. Α 104/4.6.1996):
<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=YF20rbtQ0IU%3d&tabid=132>
31. Νόμος 3160/2003 (ΦΕΚ τ. Α 165/30.6.2003):
http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=rP734Fe_Z_4%3d&tabid=132
32. Νόμος 3346/2005 (ΦΕΚ Α'140/17-6-05) :
<http://www.justice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=-fsFIwR2s%3d&tabid=132>
33. Νόμος 3727/2008 (ΦΕΚ Α' 257/18-12-2008): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/n-3727-2008.html>
34. Νόμος 3811/2009 (ΦΕΚ Α' 231/18-12-2009): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-3811-2009.html>
35. Νόμος 3860/2010 (ΦΕΚ Α' 111/12.7.2010): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/n-3860-2010.html>
36. Νόμος 3943/2011 (ΦΕΚ Α'66/31.3.2011): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-oikonomia/phorodiaphuge/n-3943-2011.html>
37. Νόμος 4055/2012 (ΦΕΚ Α' -51/12.3.2012): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4055-2012.html>
38. Νόμος 4236/2014 (ΦΕΚ Α 33/11.02.2014): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4236-2014.html>
39. Νόμος 4205/2013 (ΦΕΚ 242/Α/6-11-2013) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiosune/n-4205-2013.html>

40. Αιτιολογική έκθεση ν. 4205/2013 :
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/%20h-ilkat-eis.pdf>
41. Νόμος 4478/2017 (ΦΕΚ 91/Α/23-6-2017) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/nomos-4478-2017-fek-91a-23-6-2017.html>
42. Νόμος 4596/2019 (ΦΕΚ Α 32 - 26.02.2019) : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anthropina-dikaiomata/nomos-4596-2019-phek-32a-26-2-2019.html>
43. Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα :
<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>
44. Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», ΔΕΕ Τμήμα Μείζ. Σύνθεσης C 617/10, Åklagaren / Hans Åkerberg Fransson, 26.02.2013 (Η εφαρμογή της αρχής ne bis in idem στις φορολογικές κυρώσεις), με σχόλιο Στέργιου Κοφίνη :
<https://www.constitutionalism.gr/wp-content/uploads/2014/03/2014-C617-10.pdf>
45. Παπαδάκη Π., «Από το «έθιμο αντίστασης» στο οικονομικό έγκλημα-Η ζωοκλοπή στην Κρήτη ζει και βασιλεύει», Ρεθεμνιώτικα Νέα, 19/01/2013 :
<http://rethnea.gr/%ce%b7-%ce%b6%cf%89%ce%bf%ce%ba%ce%bb%ce%bf%cf%80%ce%ae-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%ba%cf%81%ce%ae%cf%84%ce%b7-%ce%b6%ce%b5%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b2%ce%b1%cf%83%ce%b9%ce%bb%ce%b5%cf%8d%ce%b5/>
46. Παπαδόπουλος Γ., «Οι συμφιλιωτές της βεντέτας στην Κρήτη», εφημ. «Καθημερινή», 22.06.2014,
<https://www.kathimerini.gr/investigations/772656/oi-symfiliotes-tis-ventetas-stin-kriti/>
47. Ποινικός Κώδικας (Νόμος 4619/2019) : <https://www.lawspot.gr/nomikes-pleriories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-proto-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019>
48. Συμβούλιο της Ευρώπης : <https://www.coe.int/el/web/echr-toolkit/le-droit-a-la-liberte-et-a-la-surete>
49. Συντάγματα και Κανονισμοί, Βουλή των Ελλήνων,
<https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/I-Bibliothiki/Koinovouleftiki-Syllogi/Syntagmata/>

50. Σύνταγμα της Επιδαύρου 1822 :
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn06.pdf>
51. Σύνταγμα του Άργους 1823 (Νόμος της Επιδαύρου) :
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn07.pdf>
52. Σύνταγμα της Τροιζήνας 1927 :
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn09.pdf>
53. Σύνταγμα «Ηγεμονικόν» 1832 :
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn11.pdf>
54. Σύνταγμα του 1844 : <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn12.pdf>
55. Σύνταγμα 1864 : <https://norfid.files.wordpress.com/2010/11/suntagma-ths-ellados-1864.pdf>
56. Σύνταγμα 1925/1926 (ΦΕΚ Α 334/1926) :
<https://www.elsyn.gr/sites/default/files/%CE%A3%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%201925.pdf>
57. Σύνταγμα του 1927: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn15.pdf>
58. Σύνταγμα του 1952: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn16.pdf>
59. Σύνταγμα του 1968 : <https://norfid.files.wordpress.com/2010/11/suntagma-ths-elladas-1968.pdf>
60. Σύνταγμα του 1975 :
http://www.et.gr/images/stories/eidika_themata/a_111_1975.pdf
61. Συνταγματική Αναθεώρηση 2001 (ΦΕΚ Α 85 - 18-4-2001) : <https://www.enomothesia.gr/syntagma/suntagma-ellados-2001.html>
62. Συνταγματική Αναθεώρηση 2019 (ΦΕΚ 211/24-12-2019) :
<https://www.lawspot.gr/sites/default/files/images/nea/syntagma2019.pdf>
63. Σύνταγμα της Ελλάδας : <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

64. Τσάκος Νικ., «Η Προσωρινή Κράτηση», διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, 1995,
<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/9109#page/6/mode/2up>
65. Υπουργείο Δικαιοσύνης-Στατιστικά στοιχεία κρατουμένων :
<http://www.justice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.aspx>
66. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000/C 364/01) :
https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf
67. Επεξηγήσεις σχετικά με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007/C 303/02): [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007X1214(01)&from=EN)
68. Ede Gemi , «Αλβανική Παράτυπη μετανάστευση στην Ελλάδα: Η νέα τυπολογία της κρίσης», Παραδοτέο 2.1., Εισαγωγική Έκθεση: Μεταναστευτικό Σύστημα 1 (Αλβανία) ΕΛΙΑΜΕΠ 2013, (<https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2017/11/%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%91%CE%9B%CE%92%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%91.pdf>)
69. J.R. Spencer στο M. Delmas-Marty and J.R. Spencer, European Criminal Procedures, Cambridge University, 2002
<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam041/2002073784.pdf>)

NOMOLOGIA

1. ΑΠ 1488/2011 (ΣΤ, ΠΟΙΝΙΚΕΣ),
http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=I6D7MYZUHD2RMKX7DDGZCV4V8NKAZS&apof=1488_2011&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%D3%D4

2. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα υπ' αριθμ. 1/2020 απόφαση, file:///C:/Users/ss/Downloads/1_2020anonym.pdf
3. ΕΔΔΑ, Ambruszkiewicz v. Poland, App 38797/03, 4 Μαΐου 2006, παρ. 31, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-75344%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-75344%22]})
4. ΕΔΔΑ, Poropat κατά Σλοβενίας, αριθ. προσφυγής 21668/12, της 9-5-2017 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-173466%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-173466%22]})
5. ΕΔΔΑ, Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 17.12.1996, αριθ. προσφυγής 19187/91, [file:///C:/Users/ss/Downloads/SAUNDERS%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/SAUNDERS%20v.%20the%20UNITED%20KINGDOM%20(1).pdf)
6. ΕΔΔΑ, Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 8.2.1996, αριθ. προσφυγής 18731/91, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57980%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57980%22]})
7. ΕΔΔΑ, Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση της 29 Απριλίου 2002, αριθ. προσφυγής 2346/02, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-60448%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-60448%22]})
8. ΕΔΔΑ McKay v. the United Kingdom, αρ. προσφυγής 543/03 : <https://www.legal-tools.org/doc/6e4cb0/pdf/> και [file:///C:/Users/ss/Downloads/Grand%20Chamber%20judgment%20McKay%20v.%20United%20Kingdom%202003.10.06%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/Grand%20Chamber%20judgment%20McKay%20v.%20United%20Kingdom%202003.10.06%20(1).pdf)
9. ΕΔΔΑ Medvedyev and others v. France αρ. προσφυγής 3394/03: [file:///C:/Users/ss/Downloads/002-1015%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ss/Downloads/002-1015%20(1).pdf) και
10. ΕΔΔΑ Ladent v Poland, αρ. προσφυγής 11036/03 : [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-85487%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-85487%22]})
11. Οδηγία 2013/48/EE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=EL>
12. Οδηγία 2010/64/EE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0064&from=el>
13. Οδηγία 2012/13/EE, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:el:PDF>
14. Οδηγία 2016/343/EE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0343&from=EL>